

iştirakî

iştirakî

3 Aylık Teorik/Politik Dergi
Nisan - Haziran 2014
Yıl 1 Sayı 2

KAPAK RESMİ: "Patron"

Aydınlık, Teşrin-i evvel 1924 tarihli 26. sayısından kapak detayı.

SAHİBİ VE SORUMLU YAZI İŐLERİ MÜDÜRÜ:

Fahrettin Uzunkaya

İLETİŞİM ADRESİ:

Gazi Mah. 1411. Sokak No 19/1
Sultangazi/İstanbul

BASIM YERİ:

Ceylan Matbaacılık
Topkapı Güven Sanayi Sitesi B Blok
No:317 Topkapı/İstanbul
Tel:0212 613 10 79

Yerel Süreli - 3 Ayda Bir Yayınlanır.

✉ istiraki@gmail.com

🌐 istiraki.com

📧 istiraki.blogspot.com.tr

📘 facebook.com/istiraki

🐦 twitter.com/istiraki

İÇİNDEKİLER

1 Mayıs 1922 Bildirisi.....	5
Katran (Ahmet Çınar).....	7
Gaye Yılmaz - Selim Yılmaz Söyleşisi.....	11
Yeni Irkçılık, Kapitalizm ve Postmodernlik: Farkın Dirilişi, Kent <i>Paryalarının Öfkesi ve Irkçılığın Yeni Görünümleri</i> (Fırat Mollaer).21	
Uygarlık Krizi: Otoriteden İktidara (Alper Gürkan).....	33
Doğu Batı Çatışması ve İslam (Lütfi Bergen).....	37
Yunanistan'dan Ukrayna'ya, Rojava'dan Tayland'a <i>Weltgeist</i> Dünyanın Ruhü: İmkân ya da Katastrof (Volkan Yaraşır).....	43
Ölümcül Tekrar: Badiou ve 'Şairler Çağı' (James Luchte).....	55
Ortadoğu'da Müлкün Fraksiyonları, Halkın Fraksiyonları (Onur Şahinkaya).....	59
"Şapka da Takacağuk, Vergi de Vereceğuk!" (Uğur Biryol).....	63
Yetmez Ama Bas Geç, Mücadelen Başka Yüzyıla Kalsın! (Devrim Harputluoğlu).....	65
Direnış Destekçileri için Kısa Sözlükçe (Emel Saed Gureyb).....	67
<i>Antikapitalist Müslümanların</i> Tarihsel Kökenleri (Sedat Doğan).....	73
Liberal- Muhafazakâr Hegemonyaya Karşı Ezilenlerin Devrimci İmanı (Uğuray Aydos).....	79
An ve Süreç Üzerine Başlangıç Notları (Mehmet Ocakçı).....	87
Ümmetin Putları (Sıddık Doğugil).....	91
Müstekbir (Mehmet Elibol).....	95
Devrim ve Şiir: Cezayirli Sosyalist Yazar Katib Yasin'den İki Şiir.....	99
Blog'dan.....	103
Yaşar Nezîhe'nin 1 Mayıs Şiirleri.....	125

1 Mayıs 1922 Bildirisi*

Yoldaş!

Sana bayramın mübarek olsun demiyorum. Cihadın mübarek olsun diyorum. Çünkü yalnız bir memleket (Sovyetler Rusyası) müstesna olmak üzere, bütün diğer memleketlerde işçilerin bayram yapacakları gün daha gelmemiştir. Onlar, ancak sermayedarların ve patronların boyunduruklarından kurtuldukları ve hürriyetlerini kazandıkları gündür ki bayram yapabileceklerdir.

Fakat sen şimdi soracaksın: 1 Mayıs bizim için bir bayram ve şenlik günü değil mi, neden işimizi bırakarak, hatta gündeliklerimizi kaybederek burada toplandık?

Bunun cevabı pek basittir:

(1899)'da Paris'te toplanan Enternasyonal tarafından beynelmilel bir nümayiş günü olarak kabul edilen 1 Mayıs her şeyden evvel, bütün işçilerin sermayedar burjuvazi tarz-ı idaresine karşı nefretlerini göstermek için tezahüratta buldukları gündür, o tarz-ı idare ki bütün servet ve istihsal vasıtalarına [üretim araçlarına] malik olan bir avuç zengine, milyonlarca işçiyi esir gibi çalıştırmak ve onların sıhhat, saadet ve hürriyetlerini ayaklar altında çiğnemek hakkını bahşetmiştir. Bunun içindir ki, işçiler 1 Mayıs tezahürüne, bir gün çalışmamak veya şenlik, bayram için değil, belki bu büyük haksızlık ve adaletsizliğe karşı isyan etmek, sermayedar ve patronlara karşı seslerini işittirmek ve kuvvetlerini göstermek için iştirak ederler.

Bilir misiniz arkadaşlar ki, bugün bütün dünyada, milyonlarca, yüz milyonlarca işçi, aynı kıvılcık bayrak altında, aynı mukaddes gaye uğrunda nümayişler yapmaktadır. Bugün bütün işçilerin, hangi ırk ve dine mensub olursa olsun, yekdiğerinin sefalet ve ızdırap kardeşi olduklarını her zamandan ziyade kuvvetle hissettikleri bir gündür. Yine biliyor musunuz ki, 1 Mayıs'ta bütün dünya sermayedarları korkularından titrerler. Çünkü bu haram yiyiciler, saltanatlarının son günlerini yaşadıklarını 1 Mayıs günü diğer günlerden daha şiddetle hissetmektedirler. Onlar işçilerden daha evvel ve daha iyi takdir etmişlerdir ki, cemiyeti yaşatan amele sınıfıdır. Ve amele hakkın da kudretin de kendi tarafında olduğunu idrak ettiği gün bu köhne sermayedar nizamını bozacak ve yerine iş saltanatını kuracaktır. Fakat ne yazık ki, işçilerin büyük bir kısmı daha henüz hakiki menfaatini idrak etmiş bir halde değildir. Patronların ve onların yardakçıları olan burjuva gazetecilerin, hilekâr ve yalancı sosyalistlerin nüfuzundan kurtulamamıştır.

Arkadaşlar! Bugüne kadar size rehberlik etmek üzere başa giden bütün insanlar sizi felâketten felâkete sürüklemişlerdir. Çünkü bu adamlar sosyalistlik ve işçilerin menafii [faydası] için değil, yalnız kendi dolaplarını çevirmek ve ceplerini doldurmak için çalışmışlardır.

1 Mayıs 1922 Bildirisi

Ey senelerden beri aldatılan ve sosyalist isimli rehberler tarafından soyulan işçi arkadaşlar! Daha ne vakte kadar bu mel'unların elinde oyuncak olacaksınız?

Ne zamana kadar bütün kuvvet ve nüfuzlarını sizden aldıkları halde sizi hiçe sayan, insan yerine koymayan bu cahil adamların keyfi muamelelerine, hırsızlıklarına tahammül edeceksiniz? Ne zaman kendi işinizi kendiniz görmeğe, kızıl sendikalar ve komünist grupları teşkiline başlayacaksınız ve (Üçüncü Beynelmilel)'e dâhil olacaksınız.

Son tramvay grevi artık tamamıyla göstermiştir ki amele teşkilâtları birkaç menfaatperestin elinde bâziçe [oyuncak] olduğu müddetçe amele için kurtuluş yoktur.

Arkadaşlar, şunu iyice aklınıza yerleştiriniz ki patronlar merhamet, insaf ve adalet tanımazlar. İşçilerin kuvvet ve ittihadıdır [birleşmesidir] ki onları insafa ve yola getirir. Hangi bir memlekette ki kızıl sendikalar ve komünist fırkaları kuvvetlidir, orada işçiler nisbeten daha rahat ve insan gibi yaşamakta ve günde sekiz saatten fazla çalışmamaktadırlar. İşsiz kaldıkları zaman yevmiyelerini almakta ve patronlar tarafından daha az tazyik edilmektedirler. Yine bu memleketlerde ki (komünizm) diğer memleketlerden daha evvel ve daha kolaylıkla teessüs edecektir.

Arkadaş! 1 Mayıs günü işçiler için bir şenlik, bir bayram günü olmamakla beraber bir ümit günüdür. İşçilerin patron ve sermayedarlara karşı açtıkları muharebe o kadar çetindir ki bazen bu mücadelede hezimete uğrarlar. En imanlı ve en metin işçi (sınıfların) bile (hayallerinin) kırıldıkları ve (kanaatlerinin) sarsıldığı zamanlar olur. 1 Mayıs günü (.....) bütün işçiler başladıkları (.....) ve imanla takip edebilmeleri için büyük bir ümit ve heyecan verecektir (.....) sen ki Mayıs, bütün beşeriyetin, iş saltanatının sermayedar saltanatı (.....) edeceği bir gün olsun. Elini kalbinin üzerine koy ve işçi vazifen (.....).

Yaşasın Sovyetler Rusyası!
Yaşasın Cihan Komünist İnkılâbı!
Bütün kuvvet işçilere!

* Bu bildirinin çeviriyazısı için bkz. Mete Tunçay (2009) *Türkiye'de Sol Akımlar Cilt 1 1908-1925*. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 814-5. Okunamayan kısımlar bildirinin yazarda bulunan tek nüshasında üzerine damga pulu denk gelen bölümlerdir. Bildirinin özgün metni okunmaya imkan vermediği için çeviriyazıya müdahalede bulunmadık.

Katran

Ahmet Çınar

*Parmaklarımla yardım tabiatın rahmini
Çatlayan beynimden öfke fıskırdı
Önümde diz çöken zalim krallar
Ölüleri dar mezarlara sıkıştırdı
Bardaklara kandı dökülen
Ucuz fiyatlara satılırdı pazarda canlar
'Namus et fiyatımadır' etiketi vardı
Doğmayacak çocukların analarının altında
İnsanlar farklı rollerde oynardı
Kimileri cumhura reis
Kimileri artist olurdu
Bana ise en çok kendim olmak yakışırdı*

*Bir Şubat sabahının soğuğu vardı
Gazetelerde iğrenç suratlar
Meydanlarda liderler atışırdı
Annemin dizlerinin dibinde oturdum
Öylesine soğuktu ve şaşardım
Bir kaç delikanlı fahişelere sataşırdı
Hiç tanımadığım kelimeler vardı ağızlarında
Sakallı amcalar sırtarak alkışlardı
Din, iman, peygamber deyince sahtekârlar
Nice insan nice bin yıl başka biri olarak yaşadı
Ben, o ufacık çocuk
Bana en çok kendim olmak yakışırdı*

'Ne Godiva geçer yoldan, ne bir kimse kör olur'¹

Gecenin içinde bir gizem var. Çok derin şeyler hissediyorsun. Her taraftan anlam dalgaları suratına suratına çarpıyor. Durup durup düşüncelere dalyorsun. Herkese oluyor biliyorum. Belki de olmuyordur. Belki sadece ben gecenin derinliklerinde kaybolup gidiyorum. İçimde bir mahzen var. Sesler yankılanıyor duvarlarında. Çıldırarak gibi oluyorum ara sıra. Sanki yaşamıyorum. Damarlarımda içinde kan akıyor. Fakat derin ve sabit bir acı var. Acılar çnlıyor kulaklarımda. Bin yılların hüznünü duyumsuyorum. Yer kürenin hüznünü hissediyorum kalbimde. Ne acılar. Ne kadar yalnızız, ne kadar da acı çekmeye yatkın yaratılmışız. Gülesim gelmiyor. Gülmek istiyor hâlbuki bir tarafım. İçimde binlerce insan barınak kurmuş. Her gün başka birinin acıları ile uyanıyorum güne. Sakallarım varken de yokken de aynı acılar tanımlıyor beni. Hiç değişmiyor ruhumun kimlik numarası. Ne tarafa baksam bir donuk bir solgun bir renksiz hüzün. Benim gözlerim belki de hüznü filtrelenmiş. Benzer bir gerçekliği solukluyoruz hepimiz.

¹ Amentü, İsmet Özel.

Katran

Yer küre hep aynı insanlara tanıklık ediyor. Belki isimleri farklı belki tenleri farklı ama özünde hep aynı insanlar. Aynı sevdalar, aynı ayrılıklar, aynı hüznüler. Gözyaşları bile aynı bu insanların. Asırlık sorunlara, kendilerine ait olmayan kavgalara karışmaları ve bir vahşi hayvan gibi birbirlerini parçalamaları. Bunlar tarihin şahit olduğu ilk hadiseler değil. İnsanlık kendini tekrarlayan bir canlı mekanizma. Ne acı. Her yarım yüzyılda bir aynı sorunlardan doğan kanla besleniyor toprak ana.

Sonra bir çocuk vuruluyor şehrin sokaklarında...

Bir Ermeni kadın dinliyorum. Anlamıyorum dediklerini. Ama ağlayasım geliyor. Ağlayabildiğimden anlayabiliyorum. Evet, ağlayabilince anlıyor insan. Hem de daha asil bir anlam ile anlıyor. Kendi acılarını, dertlerini ve hüznülerini ekleyerek anlıyor. Bir resimden, bir karikatürden anlamak gibi. Kelimelerin ve dillerin ötesinde bir anlaşma aracı gözyaşları. Ne kadar hüznü varsa yaşanmış bu topraklarda, sanki miras edinmişim gibi, derinlerden ağlayasım geliyor. Bazen ne kadar acı varsa yaşanmış ve yaşanacak olan, sanki faili benim gibi hissediyorum. Herkesin hüznünü soluyorum. Takatim yetmiyor. Gün geçtikçe omuzlarımı aşındırıyor acı. Sonra küfrediyorum, kahrediyorum. Kayıtsızlaşıyorum. Kaçıyorum insan yüzlerinden. Duymak, duyumsamak istemiyorum. Kendi yalnızlığıma gömülüyorum. Kendi içime doğru hudutsuz ve zamansız bir göçe başlıyorum. Üzülüyor insan. Üzülmemek elde mi? Zaman geçip gidiyor umarsızca. Aşındırıyor insanı zaman. Üstelik farkında değil insanlar. Farkında olmamak ne büyük bir nimet. Farkındalık insanı çıldırtıyor. Bilmek, anlamak ve farkına varmak Allah'ın insanoğluna verdiği en büyük azaplardan birkaçı. Neden bilmiyorum, içimden uzaklara gitmek geliyor. Sonra gerçeğe temas edince düşler, vazgeçiyorum. Gerçeğin gölgesinden sıyrılınca yine gitme isteği. Kendinden bir türlü kaçamıyor insan. Yoksa uzaklara gitsem ne olacak ki. Kendimi aynı yalnızlığa aynı mahzene hapsettikten sonra. Gün geçtikçe biraz daha benimsiyorum bu insan seslerinin yankılandığı mahzendeki yalnızlığı. Bir gölge gibiyim. Yokum diyemiyorum. Varlığım ise bir şey ifade etmiyor. Kendimi arıyorum karanlıklar içinde. Kaybettiğim tüm güzel duyguları arıyorum. Çocukluğumu arıyorum. Koştuğum günleri anımsıyorum, koşmak istiyorum. Fakat odamdan çıkıp yürüyesim bile gelmiyor. Ölsem sevgilim, hayat bir eksikliğimi duymayacak biliyorum. Sanki hiç yaşamamışım gibi geçiyor günler.

Sonra kanlı ekmek kırıntıları kuşların gagasında...

Tam göğsünden vurulmuş gibi bir kuş uçuyor bu donuk şehrin semalarında. Ruhumuza sirayet etmiş bir tatsızlık var. Kulakları sağır ve vicdanları paslanmış bir gürütle her gün göz göze geliyoruz. Değildir muradımız insanların hürriyetlerine ipotek koymak. Fakat yaralıyor bizi sağır kalmış kulaklar, görmeyen gözler, sızlamayan sineler. Anlamak istiyoruz bu kayıtsızlığı. Anlamak istiyoruz Hakk namına haksızlığa göz yumar gibi yapanları. Anlamak istiyoruz niçin Dicle kıyısında bir kurdun bir koyunu aşırmasının bu kadar kolay olduğunu. Ne Babil'in kulelerine kurulmak, ne sultanların tahtlarına oturmak gibi bir sevdamız var. Buna zaman şahit, tarih şahit, tabiat şahit. Bir su kenarında, bir söğüt altında oturmayı yeğliyoruz. Fakat görünen o ki bu kadim zenginliğimiz de rahatsız ediyor paranın kendine ram eylediği ham ervahı. Ne ağaç kalıyor gölgesinde soluklanacak, ne su kalıyor kıyısında dem tutulacak.

Sonra bir damla gözyaşına ekleniyor sonsuzca keder...

Bir ilahi sağanak uğramaz mı bu topraklara ey var eden! Öyle bir sağanak ki samimiyetten yoksun, ikiden artık yüzlü herkesi önüne katıp götürecektir bir sele gebe olan. Kendisine dokunmayan yılanları komşusunun bahçesine atmaktan imtina etmeyen acayip adamlar türedi tanıklık ettiğimiz bu çağda. Bir yaraya merhem olunmasından ziyade

kendisinin o yaraya merhem olmasını isteyen türden adamlar. Mevzunun derde deva olmaktan öteye geçip bir *popularité* davası olduğuna hiçbir şüphe kalmamıştır. Kürt sorununu Erdoğan'ın çözmesi istenilmektedir, Kürt sorununun çözülmesi değil. Zira anlaşılmıştır ki kardeş edebiyatı ile en temel haklarla ilgili sorunlar çözülemez. Kabil'in de bir kardeş olduğunu beynimize vura vura anlatmıştır ilahi metin. Her tarafından yolsuzluk, usulsüzlük kokuları gelen mevcut düzenin, yedi kocalı Hürmüz misali önüne gelenle halvet olmaktan çekinmeyen bir toplulukla girdiği kavga, milletin alın teri ile çarkını döndüren devletin stratejik pozisyonlarının nasıl peşkeş çekildiğinin bir tezahürüdür. Bizden olsun, bize benzer olsun, alını secdeye varsın diye yapılan haksızlıklar ve adaletsizlikler damarlarımızda biriken öfkenin nedenidir. Hâlbuki liyakat marifete tâbi diye öğrenmiştik biz bu kadîm medeniyetin kaynaklarından.

Kelimeler ki tank gibi geçiyor yüreğimden...²

Geçtiğimiz 10 yıllarda toplumu mevcut iktidarın tek çare olduğuna inandıran düzen şimdi aynı mevcut iktidar ile karşısında kümelenen çarpık ittifak arasında seçim yapmaya mecbur bırakmaya çalışıyor bizleri. Kendi düşünsel köklerine ihanet içine giren, "mevcut olanı yıktıktan sonra kendi aramızda taksimatı yaparız" diyen bir çarpık ittifak var ortada. "Ortak düşman üzerinden kurulan birliktelikler bizi mevcut olanın ötesinde nereye götürecektir?" sorusu ister istemez beliriyor aklımızda. Yavaş yavaş gözümüzün içine sokulan Mansurların, "Ne örümcek ne füsün, Kâbe Arap'ın olsun, Bize Çankaya yeter" diyen bir zihniyet ile niçin kol kola ilerliyor olduğu bizce manidardır. Diğer taraftan sosyal medya ortamlarında "Anti-AKP" sloganları ve söylemleri ile savaşa hazır bir nefer konumundaki şakirt uşşığın, bildiklerine artık adımız gibi emin olduğumuz iktidar yolsuzluklarına ve soysuzluklarına evvelce sessiz kalmaları da bizce manidardır. Bunların hepsinin yanında, hükümetin başındaki zatın Pennsylvania'da konaklayan zatı ülkemi karıştıran adam olarak niteleyerek 90'lı yıllardaki kasetleri ve görüntüleri üzerinden konuşması, "siyasete karışma" demesi fakat referandum zamanlarında "mezarlardan çıkararak gidip oy vermek lazım" demesine teşekkürle cevap vermesi de bizce manidardır. Bu kadar kokuşmuşluğun içinde sokaklarda toplanan kalabalığı ülkenin düzenini ve huzurunu bozmakla nitelemek en hafif tabirle bir hadsizliktir.

Velhasıl, muhatabımız gücün ve sermayenin soysuzlaştırdığı suretler değildir. Sözümlerimiz cümle cihana da değildir. Biliriz ki kulakları vardır duymazlar, gözleri vardır görmezler.³ Sözümlerimiz yüreğinin güzelliğine inandığımız, ehl-i dil bildiğimiz şu kadîm toprağın insanlarınadır. Zira biliriz ki "Ehl-i dil birbirini bilmemek insaf değil"⁴. Adaletin terazisinin bu denli bozulduğu şu katran rengi karanlık zamanlarda sesi çıkan son adam kalana kadar haykırmak, yanlış olana müdahale etmek, hırsızın da suçu olduğunu mimlemek gerekir. Bunu amentü bellemişizdir ve böyle sesleniriz o ehl-i dile. Ve bir dua misali tekrarlar dururuz,

*Ne mümkün zulm ile bidâd ile imhâ-yı hürriyet
Çalış idrâki kaldır mukteditersen âdemiyetten⁵*

² Sana, Bana, Vatanıma, Ülkemin İnsanlarına Dair, Erdem Bayazıt.

³ A'râf 179.

⁴ Nef'i.

⁵ Hürriyet Kasidesi, Namık Kemal.

Gaye Yılmaz - Selim Yılmaz Söyleşisi

Doğal Kaynakların Metalaşması Üzerine

İştirakî: Öncelikle sizi tanımayanlar için kendinizden biraz bahseder misiniz?

Gaye Yılmaz: Bir yandan bilimsel çalışmalar yürüten biri olmakla birlikte ben kendimi her zaman öncelikle bir aktivist olarak tanımlıyorum. Hoşuma gitmiyor “akademisyen” demek ama Boğaziçi Üniversitesi’nde eleştirel iktisat dersleri veriyorum. Asıl olarak da herhâlde son 20 yıldır bir aktivist olarak emek ve doğa konularında çalışmalar yürütüyorum. Kendimi tanıtırken *suyula* olan ilişkiyi de anlatmam iyi olur diye düşünüyorum. Doktora tezimi *suyun metalaşması* üzerine yazdım. Suyula kurduğum ilişki esas olarak buradan geliyor. Sadece su konusu da değil. Tezimden sonra suyun metalaşmasının yanı sıra, soluduğumuz havanın metalaşması ve karbon ticareti konularına da girdim.

İştirakî: Yaptığınız hem doktora çalışması hem de onunla ilgili yayınladığınız bir kitabınız var, Suyun Metalaşması: Kıtılığın Nedeni Kıtılığa Çare Olabilir mi? (Evensel Yayınları, 2013) başlığıyla. Özellikle o kitabınızda da çok vurgu yaptığınız bir husus var. “Suyun metalaşmasının sonuçları, diğer ürünlerin metalaşmasından daha farklı olacak” diyorsunuz. Bunu biraz açar mısınız?

Gaye Yılmaz: Su, bütün diğer metallerden farklı olarak, insanlar tarafından yapılan üretim var olalı beri bütün üretimlere o veya bu oranda dâhil olmuş bir girdidir. Hiçbir üretim söyleyemezsiniz ki bu yapılırken içinde su olmasın. Öyle bir üretim yoktur ve bu, bir tek su için doğrudur. Benzer bir durum hava için de kısmen geçerlidir. Suyula doğanın içinde bir unsur olarak görüyoruz. Ama hava bizi sardığı için onu ayrıca “şudur” diye gösteremiyoruz. Suyun metalaşması diğer ürünlere göre neden farklı olacak? Çünkü kendisi bir girdi olarak üretime dâhil oluyor, metalar üretilirken kullanılıyordu. Fakat ilk defa suyun kendisi bir meta hâlini alıyor. Tüm metallerin ortak özelliğinden dolayı suyun metalaşması farklı sonuçlara yol açacak bir şeydir. Farklı toplumsal biçimlerde insanın çalışmasının iki tane sonucu olabilir. Bunlardan bir tanesi *üründür*.

Şu an sizinle yaptığımız, bir ürün üretmektir. İnsanlık için yararlı bir şey yapıyoruz. Yaptığımız öyle bir şey ki; dünyada yedi milyar insan var ve bu çalışmayı kime götürürseniz götürün, bu bir *fayda* ifade eder. Biz buna *ekonomi politikte kullanım değeri* deriz. Bunun karşılığında bir para ilişkisi, piyasayla kurulan bir ilişki yoktur. Bunda “gereğinden fazla, ihtiyaçtan fazla, çok miktarda yapalım” diye bir gayret yoktur. Aynı üretim bir başka biçimde de yapılabilir. İşte o zaman nicelikler, miktarlar girer devreye. Eğer para karşılığında yapıyor olsaydık, şu yaptığımız şeyi çok daha fazla miktarlarda yapma

Gaye Yılmaz - Selim Yılmaz Söyleşisi

çabası içinde olurduk. En azından bize bunu yaptıran patronlar öyle bir gayret içinde olurlardı. *Değişim değeri*, *meta* üretmek bunu gerektirir. Şöyle bir soyutlama yapalım: Suyun metalaşması dediğimiz anda, bir-iki tane kapitalistten bahsetmiyoruz; kâr odaklı bir üretimden bahsediyoruz. Su kaynağından alınacak, belli merkezlerde depolanacak, piyasada satılacak, kanallarla bir yerlere gönderilecek... Böyle bir sistemden söz ediyoruz. Bunda kâr olduğu görüldüğü anda, binlerce, on binlerce kapitalist o alana arılar gibi üşüşecek. Dolayısıyla bu soyutlamayı yapmadan suyun metalaşmasının sonuçlarını tahlil edemeyiz, hayal kuramayız, nasıl bir şey olacağını düşünemeyiz. Bir tek nehirden mi söz ediyoruz? Binlercesi aynı anda o nehre üşüştüğünde bir sene sonra o nehir yok olur. Boş bir nehir yatağı ve belki kendileri için küçük küçük havuzcuklar, barajcıklar yapmış olan binlerce kapitalist var. Ama o barajların da ömrü yok. Nehir kurduktan sonra barajın kuruması an meselesidir.

Doğanın kendi çevrimi öyle bir olay ki bir tahammül derecesine kadar doğa bize vermeye devam ediyor. Ama her doğa parçasının tahammül derecesi de farklı. "Standart", "onda beş" diyeceğiniz bir şey değil. Hindistan'da büyük bir nehir üzerine altı tane baraj yapılıyor. Nehirde hiçbir sorun yok; gürül gürül, debisi bile değişmeden akmaya devam ediyor. Yedinci baraj yapılıyor, baraja su tutuluyor. Su tutma işlemi bitip baraj dolduktan sonra bir bakılıyor ki artık nehir yok. Nehir kurumuş; içinde yürünebiliyor. Yürünen bir nehrin ortasında yedi tane baraj gölü var. Bu, tek bir nehir üzerinden anlatmaya çalıştığım bir örnek.

Bu hücum, *suyun metalaşması* dediğimiz anda bütün su varlıklarına yönelik olarak yaşanacaktır; hatta yaşanmaktadır. Mesela biz *Suyun Ticarileştirilmesine Hayır Platformu*'nda bildiri dağıtırken Karadenizlilere rastladığımız da oluyordu. Verdiğimiz bildirimleri, "bizde sular öyle çok ki hiç bitmez" diyerek almak istemiyorlardı. Hâlbuki HES'lerden (Hidroelektrik Santral) sonra, Karadeniz'de olduğu gibi, Ege'de ve Akdeniz'de kuruyan dereler var. HES'lerin ve barajların aşırı olarak yapıldığı her yerde bu kurumayı, çölleşmeyi, azalmayı görüyoruz ve bu kaçınılmaz.

Kitapta kullandığım altbaşlık şuydu: "*Kıtlığın Nedeni Kıtlığa Çare Olabilir mi?*" Televizyon kanallarında insanî kullanımı eleştirenleri görüyoruz. "*Suyu korumak için dikkat edin, dişlerinizi fırçalarken musluğu açık bırakmayın, haftada beş kere duş alınmaz bir kereyle yetinin. Çamaşırlarınızı idareli kullanın, çamaşır makinesini on beş günde bir kullanın...*" vs. Herkes de kendini suçluyor. Benim seksen yaşındaki annem musluğu az açıp oradan su tasarrufu yapmaya çalışıyor... Bilmediğimiz şeyler var çünkü.

1960 yılında OECD, OECD ülkeleri içindeki su kullanımlarını analiz ediyor. 1960'taki su kullanımının sadece %12'si sanayiye ait. 2000 yılındaki verilere göre ise; sanayinin toplam tüketim içindeki payı %60. Demek ki toplam tüketimin %60'ı halk tarafından değil, endüstri tarafından kullanılıyor. Bunu söylediğimde insanlar hemen, "ama endüstri de bizim için üretim yapıyor," diye karşılık veriyor. Hayır, bizim için üretim yapılmıyor. Eğer endüstri bizim için üretim yapsaydı, markete gittiğimizde satın almak, para ödemek zorunda olmazdık. Dolayısıyla sadece parası olanın erişebildiği üretimler yapılıyor. Kaldı ki, ülkelerin, halkların tepesinde patlayan bombalar bizim için mi üretiliyor? Silâhlar, tanklar, tüfekler halklar için mi üretiliyor? Ağır sanayi dediğimiz olay ihtiyaç mıdır?

Evet, endüstri dediğimiz zaman insanların ihtiyacı olan bir şey de var. Ama ihtiyacın çok ötesinde üretim yapılıyor. Mesela, bugün fiyatı beğenilmeyen veya son kullanım tarihine kadar satılmamış olan mallar imha ediliyor ama dünyada açlıktan ölen bebekler var. Kapitalizm bizim için üretmez, halk için üretmez, kâr için üretim yapar. Bu yüzden endüstriye ve sanayiye yönelik böyle bir eleştirel bakış gereklidir.

Bambaşka bir üretim olabilirdi. Ne olabilirdi? Her şey ürün olarak, yani sadece *kullanım değerleri* üretilirdi. Kim ihtiyaç duyuyorsa, o kullanım değerlerine hiçbir bedel ödemedi, bir karşılık beklenmeden sahip olabilirdi, ihtiyacını giderirdi. Böyle bir durumda ne hırsızlık, ne kıskançlık, ne de açlık olurdu. Başka bir şey tarif ettiğimi biliyorum. Bile bile yapıyorum bu tarifi ve insanlar buna *ütopya* dese de, aslında değil. Olabilecek, hatta bugünkü şizofrenik sistemden çok daha fazla *olabilecek* bir şeyden söz ediyorum. Yani şu *onmaz sistemi* bile normalleştirmişiz, sanki “başka türlü bir şey olamaz” gibi düşünüyoruz. Benim söylediğim çok daha olabilir bir şey. Neden olmadığına şaşırarak lâzım. “Nasıl olacak” diye kara kara düşünmek değil de, “neden olmuyor”, onu düşünmek lâzım.

İştirakî: *“Su bitmek bilmeyen bir doğal kaynak ve suya bir bedel ödemediğimiz zaman onu çok daha fütursuzca kullanıyoruz” söylemi sıklıkla karşılaştığımız bir durum. Bu söylem “suya bir şekilde bedel koymalıyız” cümleleriyle devam ediyor. Yaşadığımız sistem içerisinde şöyle bir algı var: “Mademki su kıtlığı var, o zaman ben de suyu daha tasarruflu kullanayım; böylece de daha az fatura ödemiş olurum.” Bütün değerlerin para karşılığı alınır satılır olduğu böyle bir algının yanlış olduğunu izah etmek oldukça zor görünüyor.*

Gaye Yılmaz: Aslında toplumun algıları o kadar köreltilmiş durumda ki mesela “bir şey alıyorsam bedelini ödemek zorundayım” diye düşünen aynı toplum, bedelini ödemediği şeyi neden alamadığını sorgulamaz.

Şunu kast ediyorum; hepimiz her şeyde vergi ödüyoruz. Vergilerimizi ödüyoruz ama karşılığında hiçbir şey almıyoruz. Şimdi “bir şey alıyorsam bedelini ödemek zorundayım” düşüncesinin aynısı değil mi bu? Bedelini ödüyorum ve karşılığında hiçbir şey almıyorum. Neden? “Yol yapıyoruz” diyemezler, yoldan geçerken para ödüyorum. “Köprü yaptık” diyemezler; köprüye para ödüyorum. “Enerji üretiyoruz” diyemezler; enerjiyi parasıyla satın alıyorum. Attığım çöpe bile para ödüyorum. Atık suyum için bile para ödüyorum. “Eğitim yapıyoruz” diyemezler; ona da para ödüyorum. “Sağlık hizmetleri” diyemezler; onu da parayla satın alıyorum. “Biz şunu yaptık da o yüzden bu vergiyi aldık” diyebilecekleri hiçbir şey yok... Ama ben para ödüyorum ve sorgulayamıyorum. “Ben ne için bunu ödüyorum? Karşılığında bana hiçbir şey verilmiyor” demiyorum. Ama su gibi bir olaya gelindiğinde, “alacaksam bedelini ödemek zorundayım” diyorum. Bu çok ters, çarpık bir mantık. Halkın önce bunu anlaması lazım. “Ben o vergiyi ne için veriyorum”; önce bunun sorgulanması lâzım. “O kadar vergi var ama karşılığında hiçbir şey verilmiyor” demesi lâzım. Ve gerçekten hiçbir şey verilmiyor.

Üstelik de ödediğimiz vergiler, bize TOMA suyu, gaz bombası, gerçek bomba, silâh mermisi olarak, ayakkabı kutularındaki paralarla başkalarına aktarılarak geri dönüyor. Yani insanlığa zarar vererek kullanılıyor. Sadece bize bir şey verilmemekle kalmıyor, bir de zarar veriliyor. Para ödeyerek zarar görüyorum. “Beni biraz dövsene” deyip para vermek gibi bir şey bu.

Dünyada bugün insanların ödediği vergilerin tam karşılığı bu. Şimdi üstelik başka bir şey daha var; eğer herkes ihtiyacı kadar olan suyu alabilseydi ve kullanabilseydi, su kıtlığı diye bir şey olmazdı. Ben bir iktisatçı olarak iddia ediyorum bunu. Ama neyi kast ediyorum? Su sadece onu kullanım değeri olarak kullanacaklara verilecek. Böyle bir kıstası var. Çok basit bir cümleyle bu, aslında kapitalizme bir reddiyedir. Bu dediğimin olabilmesi için bir alt-üst oluş gereklidir. Su kaynaklarımız var. “Nasıl bir su yönetimi?” diye bir soru soruyorum.

“Su, sadece onu kullanım değeri olarak kullanacak olanlara ihtiyacı kadar verilecek” dediğim anda hiçbir şekilde kâr için üretim yapan şirketlere su vermezsiniz, veremez-

Gaye Yılmaz - Selim Yılmaz Söyleşisi

siniz. Kullanım değeri üretmek şartı olmalı: Kâr için üretim yapmıyor, bir imalat var -halkın ortak, komünal üretim alanı orası- halk için üretim yapıyor, ihtiyaç olan, gerekli olan neyse onu üretiyor; bomba değil, silâh değil; gıda, tekstil, enerji, ilâç üretiyor. Ama bunu kâr için yapmıyor. Üretilen hiçbir şeyi aşırı miktarda da üretmiyor. Parayla da satmıyor. Kullanım değeri böyle üretilir; para olmayacak, piyasa olmayacak, ihtiyaçtan fazlası üretilmeyecek. “Ben halkım; içmek, temizlenmek, hijyen için benim de suya ihtiyacım var.” Ne kadarsa, ihtiyacım kadarı bana da verilecek. Böyle bir durumda ne su kaynakları kurur ne çölleşme olur ne de kuraklık. Çok uçuk bir şey söylediğimin farkındayım ama aynı zamanda bu bir gerçekliktir.

İştiraki: *Su yönetimi konusunda iyi uygulamaların başında sayabileceğimiz bir Dikili Belediyesi örneği¹ var. Fakat gelinen süreçte Dikili Belediye Başkanı Osman Özgüven için çok ciddi davalar açıldı, kaldı ki kendisi şu anda görevde de değil. Yeni dönemde de partisi CHP tarafından aday gösterilmedi... Dikili’de neler oldu?*

Gaye Yılmaz: Yanılmıyorsam, 2009 yılında Zaragoza’da alternatif bir su forumu yapıldı. Forumda *12 Eylül Cehenneminde Dikili Ütopyası* başlığıyla bir sunuş yaparak Dikili’yi anlattım. Sonrasında uluslararası kitaplara konu olan Dikili olayını daha detaylı yazdım. Su konusunda mücadele üreten uluslararası örgütler ve dernekler Dikili örneğini dünyada tek olarak tanımladılar. Dikili, su yönetiminde dünyada en iyi örnek olarak görüldü. Kerala Eyaleti başta olmak üzere Hindistan’da bir sürü örnek var. Çeşitli yerlerde su yönetimi ile ilgili örnek alınması gereken güzel uygulamalar var. Dolayısıyla Dikili bu anlamda tek değil. Ama bütün bu güzel örnekleri bir araya getirdiler ve Dikili’den daha ileri bir örneğimizin olmadığını söylediler. Uruguay’da, Venezüella’da su bir insan hakkı olarak anayasada tanımlandı. Güney Afrika’da çok ciddi mücadelelerin sonucunda anayasada tanımlanmakla kalmadı, Dikili’ye benzer bir uygulama başlatıldı. Düşük miktarda bir ton su, bedava olarak veriliyor.

Dikili’nin farkı, bunu çok erken, daha suyun metalaşması bile gündemi işgal etmezken, su henüz sadece katkı payı ödeyerek edindiğimiz, hâlen kullanım değeri özelliklerini üretim açısından koruyan bir durumdayken bu uygulamalara başlamasıdır. Dikili Belediyesi, 12 Eylül’ün hemen ardından 1983’den başlayarak tam askerî darbenin bütün ağırlığıyla hissedildiği dönemde yalnızca su alanında başlatmadı bunu, sağlık alanında da başlattı. Bu yüzden de davalar açıldı. *İzmir Tabip Odası*’yla ilişkilendi ve her haftasonu tabip odasından hemşire ve doktorlar geldi. Doktorlara dediler ki, “biz size iki yarım gün tatil olanağı verelim, siz de bize o iki yarım gün halka bedava tarama, sağlık ve ilâç temini vb. hizmetler yapın.” Tomografinin veya ultrasonun fiyatı 1 Lira gibi... Ve Dikili bunu 1983’ten beri yapıyor. Toplu taşımayı da parasız hâle getirdi. Hayatımda hiç böyle bir şey görmedim; belediye otobüsüne biniyorsunuz ve iniyorsunuz. Bilet yok, *akbil* yok. Dolayısıyla bunları bir bütün olarak görmek lâzım. Yalnızca su konusunda değil. Orada halkçı bir yönetim anlayışı mevcuttu, onun için de örnek oldu.

Aynısını yapmak büyük metropollerde çok kolay değil. Ama imkânsız hiç değil. DSİ’de ilerici-devrimci bir yönetim olsaydı, Gaye Yılmaz olarak benim de şöyle bir önerim olurdu; Dikili gibi belirli miktar suyu halka bedava vermek... Bütün sanayi şirketlerine yüksek fiyatlamaya yapmak; yüksek fiyatlamayla sanayi şirketlerinin herbirini, atık sularını arıtarak kullanmaya zorlamak; tarıma bedava veya çok düşük katkı fiyatıyla vermek. Çiftliğin büyüklüğüne göre geçimlik tarım yapana bedava, kâr amaçlı tarım yapana yine

¹ Dikili’de hane başına aylık 10 ton su, insan hakkı olduğu için bedava verilmekte. Hane eğer 10 tonluk kotayı aşarsa, kullandığı suyun toplamını normal tarifeden ödemek zorunda. Böylece su tasarrufu yapılırken, yoksul kesim de mağdur edilmemiş oluyor. Bu yöntem, suyun fiyatını artırarak yapılmaya çalışılan su tasarrufundan çok daha etkili ve âdil. Bu sayede Dikili’de daha önceden büyük bir problem olan su yetmezliği büyük oranda çözülmüş durumda.

piyasa fiyatıyla vermek. Bu tarz bir dengeleme devreye sokulabilir. Kapitalizm içi, sistem içi bir şeydir bu önerdiğim.

Lüks malikânelerin havuzları bedava olmamalı. O da konut suyu, evsel kullanıma girer ama havuz suyu kullanımı bedava olamaz. Dolayısıyla halkın kişi başına su tüketimi sınanacaksa, gecekonduda yaşayan kişiyle en lüks semtte yaşayan kişinin toplum gözünde bir farkının olmaması gerekir. Sabancı da ayda beş ton su alabilir, gecekonduda yaşayan bir ailenin de ayda beş ton hakkıdır ve bir bedel ödmeden kavuşabilmelidir. Bunun üstünde su talep edenlere piyasa değerinde, hatta mümkünse daha üst bir fiyata verilebilir. Daha üstü dediğim yapay fiyatlandırma olsun, piyasanın üstünde fiyatlandırılsın. Asıl caydırıcı olan ve tasarrufa sevk eden bu olacaktır.

Ben bir sosyalistim. Bana düşmez sistem içi öneri yapmak. Ama eğer DSİ'ye bir öneri yaparsam, sistem içinde kalmak zorunda olduğum farkındayım. Bu dediğim de sistem içinde kalarak yapılmış bir öneri. Yani bu ütopya değil, tam tersine yapılabilecek bir şey. Enerji şirketlerine su temini, yani HES'ler için su ancak enerji bir kullanım değeri olarak üretilecekse kabul edilebilir. Onun dışında hangi bedeli öderlerse ödesinler hiçbir şekilde su tahsisatı yapılmamalı. O enerji, kullanım değeri olarak üretilecekse, verilecek su, piyasa fiyatından, verilecektir. Çünkü yapılan kâr amaçlı bir üretimdir. Benim önerilerim naçizane böyle olurdu ve böyle bir durumda su kıtlığı, çölleşme, kuraklık olmazdı.

İştirakî: *Türkiye'de alternatif su forumu tartışmaları yaşandı ama son durumda Karşı Su Forumu adında bir forum gerçekleşti. Karşı Su Forumu sürecinde Dünya Su Forumu diye bir yapılanmayla da tanıştık. İlk o dönemde, meslek odaları, STK'lar su mücadelesi ile ilgili daha ciddi, kamuoyuna ses getirecek çalışmalar yapmaya başladılar. Öncelikle dünya su forumları nedir, neye hizmet ederler ve Türkiye'de yapılmasının Türkiye özelinde nasıl bir anlamı vardır?*

Gaye Yılmaz: Kapitalizmin 1966 yılı içinde girdiği, kâr oranları düşüş eğilimi dediğimiz ciddi bir kriz var. Bu krizden çıkma adına gerek temiz havanın metalaşması, gerekse suyun metalaşmasının ilk adımları altmışlı yılların sonu, yetmişlerin başlarında atılıyor.

Mesela dünyadaki ilk ciddi su kurumu diyeceğimiz IWRA (*Uluslararası Su Kaynakları Birliği*) 1972'de kuruldu. Temiz havanın metalaşmasının ilk önermesi, 1968 yılında Kanada'da bir akademik makalede yapılıyor: "Temiz hava da diğer mallar gibi alınıp satılabilir" deniyor. Bunun hemen arkasından yetmişli, seksenli yıllarda *Birleşmiş Milletler*'in çeşitli kurumlar, konseyler, su ile bağlantılı attığı adımlar var. Ama 1996 yılında IWRA'dan *Birleşmiş Milletler*'e bir öneri gidiyor: "Derhâl bir dünya su konseyi kurmanız lâzım". Ve WWC diye bildiğimiz *Dünya Su Konseyi* 1996'da kuruluyor. Kurulduğu yılda bir forum oluşturuyor. Çünkü forumlar halklar tarafından kendilerine yakın, onlar için çalışan yapılar gibi görünür. *Dünya Su Konseyi* kendisini konsey olarak sunmak yerine bir forum olarak sunmayı tercih ediyor ve kendi içinde bir forum oluşturuyor. Bu forum *Dünya Su Forumu* adını alıyor. Gerçekten de pek çok sivil toplum kuruluşu dediğimiz yapı, bunu olumlu bir adım zannederek *Dünya Su Forumu*'nun içinde yer alıyor. Çeşitli forumlarla, üç yılda bir düzenlediği uluslararası toplantılar yapıyor (örneğin, 2009'da İstanbul'da yapıldı).

Forumun amacı, kamuoyunda suyun metalaşmasını destekleyen bir algı, bir onay yaratmak. Bunu büyük ölçüde başarıyorlar. Çünkü çok büyük forum kampanyaları, aylar öncesinden reklâmlar ve duyurular ile başlıyor. Televizyon ve medya onlara açık. Yazılı basın onlara ellerinde... Bu durumun çok gerekli, kaçınılmaz ve zorunlu olduğu doğ-

Gaye Yılmaz - Selim Yılmaz Söyleşisi

rultusunda toplumun algısı değiştirilmeye çalışılıyor. Şirketlerle uğraşmıyorlar, çünkü şirketler şunun farkında: suyun metalaşması istisnasız bütün şirketlerin çıkarına olan bir durum. Sadece su şirketlerinin değil, bütün sektörlerin, bütün şirketlerin çıkarına...

Dolayısıyla *Dünya Su Forumu* böyle bir işleve sahip. Etkili bir yapı. En büyük forum yöneticilerinden biri Fransız şirketi, *Suez*. Bu şirketin son derece ilginç girişimleri var. Mesela yenilenebilir enerjide öncülerden biri; HES, RES (Rüzgâr Enerji Santrali) ve GES (Güneş Enerji Santrali) kurulumunda öncü. Ama *Suez* aynı zamanda en kirli üretimlerin de öncüsü. İkisini eşzamanlı olarak yapıyor. Çünkü *Suez* şunun farkında: eğer atmosfer kirletilmeye devam etmezse, atmosfer gerçekten temizlenirse, Kyoto'nun "hedefine" ulaşırsa, elindeki karbon kredileri birer tuvalet kâğıdına döner, değer kaybeder. Değer kazanabilmesi için kirliliğin artarak sürmesi gerekiyor. Onun için bir yandan yenilenebilir enerji yatırımı yapıyor, karbon kredilerini kasalarına dolduruyor, öte yandan o karbon kredileri değersizleşmesin diye kirleten yatırımlar yapıyor. Sadece *Suez* değil, onun gibi bir sürü var. Türkiyeli firmalar da giderek büyüyüp bunların içine dâhil oluyor. Forum yapıları önemli ama böyle şirketlerin çabalarının teşhir edilmesi de çok önemli.

Selim Yılmaz: Karşı forum–alternatif forum ile ilgili ben bir-iki şey söyleyeyim. Küreselleşmeye karşı çalışma grubunu oluşturan ekip olarak Türkiye'de *Beşinci Dünya Su Forumu* yapılacağını öğrendiğimiz anda *Su Politik* diye bir çalışma grubu oluşturduk. Bu oluşumda sendikalar, meslek odaları, siyasal parti ve oluşumlar, dergi çevreleri de yer aldı. Bu oluşumla 2008 yılının Mart ayında su mücadelesi yürüten on iki ülkeden on sekiz kişinin katılımıyla üç günlük bir sempozyum gerçekleştirdik. Bu kişiler arasında Oscar Olivia² bile vardı ama son dakikada hakkında anarşistlik iddiasıyla tutuklama kararı çıkarıldı ve Olivia, uçak biletini almamıza rağmen, gelemedi.

Biz böyle bir süreci örgütlemeye çalışırken, DİSK, KESK, TMMOB, TTB ile görüşmeler yaptık ve süreci birlikte yürütmek istedik. Ülkemin koca koca örgütleri bu işe çok sıcak bakmadılar. Ama gerek TTB'den gerek DİSK, KESK ve TMMOB'dan konfederasyon olarak olmasa da çeşitli katılımlar gerçekleşti. Örneğin, Birleşik Metal'in genel başkanı ve SES genel başkanı geldi. TMMOB'a bağlı 23 tane oda bu oluşumun içinde yer aldı. Bu ilginç bir durum yarattı. Düşünün; DİSK'in çok sayıda sendikası oluşumda yer alıyor ama DİSK yok, TMMOB'a bağlı bir sürü oda var, TMMOB Genel Merkez yok. Biz böyle bir çalışmayı gerçekleştirdik, Türkiye'de sol camiada odalara, sendikalara, siyasal yapılara su ile ilgili bir gündem meselesini getirmiş olduk.

Yapılan toplantılar neticesinde, yürütmesinde TMMOB, DİSK, KESK, TTB ve *Su Politik* çalışma grubunun da olduğu bir platform oluşturuldu. Bence çok iyi bir deneyimdi. İçerisinde emekten yana olduğunu düşündüğümüz tüm kurumlar; siyasal partiler, dernekler, dergi çevrelerinin olduğu bir yapı oluşturulmuş oldu. Biz *Su Politik* olarak bu platformun içine girdiğimizden beri su mücadelesinin antikapitalist mücadele olarak görülmesi gerektiğini, mevcut sistem aşılmadan su sorununun çözülmesinin mümkün olmadığını yurtdışında yaptığımız yazışmalarda da saklamadan dile getirdik.

Gaye Yılmaz: Ancak bunu dile getirirken, "siz bunu yaparsanız biz de sizinle ittifak yaparız" demedik. "Biz böyleyiz, ama mücadele noktasında sizinle ittifak yaparız" dedik. 15 Mart'ta Kadıköy'de yapılacak yürüyüşe üç gün kala dünyadan bir mesaj geldi. Yazıştığımız örgütlerin en önde geleni şöyle bir not yolladı: "Bütün dünyadan 300 kişi olarak oraya geliyoruz ama gördük ki sizin antikapitalist bir perspektifiniz var, biz mitinginizde sizinle yürüyemeyiz, biz antikapitalist değiliz. Bunun iyi bir durum olmadığını düşünüyoruz."

² Oscar Olivia, Bolivya'daki su mücadelesinin öncü silâhşörlerinden biridir.

Bunun ardından ben de bu epostayı diğer örgütlere yönlendirerek, “böyle bir eposta geldi, toplamda yüz küsür örgütsünüz, hepiniz mi böyle düşünüyorsunuz?” diye sordum. Sadece beş yerden cevap geldi. Ardından sansür uyguladılar ve bize başka cevap gelmedi. Cevap veren beş ülkenin dördü, “evet biz de böyle düşünüyoruz” dediler ki bu ülkeler Kanada, Amerika, Hollanda ve Almanya idi. “Bugün değilse ne zaman antikapitalist olacağız!” diyen tek bir ülke vardı: Güney Afrika.

Bu 300 örgüt hakikaten buraya geldi. Ama ne yaptılar? Bu üç yüz örgütün iki yüz-iki yüz elli tanesi resmî foruma (*Dünya Su Forumu*) katıldı. Elli tanesi göstermelik olarak bizim çalışma gruplarımıza (*workshop*) geldiler ama konferansımıza katılmadılar. Hatta patron ilişkileri o kadar gelişmiş ki Bolivyalı ve Filistinli arkadaşlara, “yarın bizim konferansımızda sizden de bir sunuş gerekiyor, rica etsek yarın sunuma katılırsanız?” dediğimizde, “önce patrona sormalıyız” cevabı verdiler. Şaka yapıyorlar zannettim. Sonra baktım, biri bir Alman’ı, diğeri bir Hollandalı’yı çağırdı ve katılıp katılamayacaklarını sordular. Patronlarının “hiçbir yere ayrılmıyorsunuz, bize lâzımsınız” dediğini ilettiler. Çünkü onların yol ve otel parasını Alman ve Hollandalı ödemiş. Dolayısıyla gelmediler, gelemediler.

İştirakî: *Emek hareketleri neden bu işle doğru dürüst ilgilenmiyor? Bir kesim bunu salt çevreci bir hareket olarak görüyor galiba.*

Gaye Yılmaz: Bu konuda benim çift taraflı bir eleştirim var. Çevre hareketine de emek hareketine de. Her iki taraf da şu hataya düşüyor; emek hareketi diyor ki, “çevre konusu yan konudur”, yani “evet ilgilenirim ama kerhen”. Böyle demese de böyle yapıyor. Çevre hareketleri, “en önemlisi çevre mücadelesidir” ve “emek hareketiyle ittifak kurmak, ilişkilenebilir” diyor ama o da kerhen. Çok yanlış bir yaklaşım. İki taraf için de çok hatalı.

İnsanın kendisi de doğanın bir bileşenidir. İki arasında bir üstünlük ilişkisi kurulamaz. Ama şöyle bir gerçeklik var: insan doğayı koruyabilir ama doğa emeği koruyamaz. Emek doğayı koruyabilir. Sistemi alt üst eder, değiştirir, dönüştürür ve doğayı koruması altına alır. Farklı bir toplumsal sisteme geçerek... Bunu bir tek emek yapabilir. Ama doğa aynısını yapamaz, emeği koruyamaz. İşte bu yüzden ikisi arasında bir hiyerarşiyi reddediyorum. Yoktur böyle bir hiyerarşi... İki de aynı yerin üyesidir, ikisi de doğanın içinden çıkmıştır. İki de doğadır. Ama bunun görülmemesi, bunun anlaşılmasız; hele emeğin bu konuyu önemsiz, konjonktürel bir mesele gibi ele alması ve çevrecilerin de aynı şekilde “öncelik bendedir, hiyerarşide ben önde gelirim” demesi... Benim çok eleştirdiğim bir durumdur.

Nitekim bugün çevreci harekette de inanılmaz bir mitoz bölünme var. Çevreci hareket özellikle su mücadelesinde çok kötü bölünmeye uğradı. Bu, önce dünyada oldu. Dünyadaki çevrecilerin azınlığı dedi ki: “Eyvah! Su kaynakları sermayeye gidiyor, fiyatlanıyor, piyasaya açılıyor ve metalaşılıyor. Buna karşı bir şey yapmak lazım...” Geri kalan büyük bir çoğunluk dedi ki: “Bir dakika durun! Bu iyi bir şeydir, ancak fiyatlanırsa tasarruflu kullanılır ve insanlar su kullanımına dikkat eder.” Hareket bu şekilde ortadan ikiye bölündü.

Çevre örgütleri, bizim ülkemizde de ancak üç sene sonra HES'lere karşı gelmeyi kabul ettiler. Hâlâ RES'e ve GES'e karşı değiller. Diyorlar ki: “Bu yenilenebilir enerji bizim üzerinde durduğumuz zemindir, bize 'hayır' deditemezsiniz.” Ben de diyorum ki; 60'lı, 70'li, 80'li yıllarda; hatta 90'larda hepimiz yenilenebilir enerjiyi savunduk. Elbette kirlenen enerjiye karşı yenilenebilir enerji savunulmalıdır. Ama o zaman savunduğumuz şeyle bugün yaşadığımız şey aynı değil. Bugün yenilenebilir enerjinin kendisi metala-

Gaye Yılmaz - Selim Yılmaz Söyleşisi

şıyor. Savunduğumuzda böyle değildi. Biz, bir kullanım değeri olarak savunmuştuk. Bu olmadığı için bugün karşı çıkıyoruz. "Sizin alternatifiniz ne?" deniliyor. Kullanım değerlerini en basite indirgeyerek de anlatsak; anlatmayı beceremiyoruz. "Olmaz öyle şey" diyorlar ve onlar yenilenebilir enerjiyi savunmaya devam ediyorlar. Bugün HES karşıtlığı yavaş yavaş yükseldiği için, artık açıkça HES'i savunamıyorlar. Eminim ki kısa bir süre içerisinde; mesela *Neodimyum* duyulduktan sonra, RES'e de karşı çıkacaklar.

Neodimyum, kanserojen bir elementtir ve onu kullanmadan rüzgâr santrali yapmanın başka bir yolu yoktur. Rüzgâr santralinin mıknaş kısmında kullanılır. Bugün Çin'de kitlesel ölümler başlamış. *Neodimyum* çıkarıldığı bölgeye de kanser saçıyor. Dolayısıyla yalnızca arıların ve kuşların ölümü için değil, insan ölümünde de çok etkili bir duruma yol açacak, rüzgâr santrallerin artması. Bizse meseleye şöyle bakıyoruz: bugün 5, 10, 100 tane rüzgârgülü görüyoruz. Ama metalaşmak, yani değişim değerleri, üretim nicelikleri ile ilgilidir. Bunlar yüz binlere ulaşacak ve başımızı çevirdiğimiz her yerde olacak. Şirketler karbon kredilerini aldıkça, bunun üretimi çok cazip hâle gelecek ve zaten gelmiş durumda. Rüzgâr ile yağmur bulutları taşınır. Rüzgârgüllerinin tepelerde olması ve gökdelenlerin, rüzgârın yönünü değiştirmede, etkisini azaltmasında, onu kesmesinde hiç mi etkisi yok? Ve sonra biz hâlâ yağmur duası diyoruz... Yanlıssam düzeltin; yağmur bulutları buharlaşma ile oluşur ve en büyük buharlaşma dünyanın en sıcak bölgelerinde olur. Afrika Kıtası gibi... Ama yağmur bulutları gider, buharlaşmanın en az olduğu yerlere dökülür. Norveç gibi... Dolayısıyla Afrika Halkları, Norveç'ten alacaktır. Çünkü Afrika'da buharlaşma olmasa Norveç'te o kadar yağış olmaz. Norveç'te buharlaşma mı var? Nereden gidiyor oraya yağmur bulutu? Benim bulutum gidiyor, oraya yağmur döküyor. Dolayısıyla, insanlığın ve doğanın tamamının yağış olan bölgelerde hakları vardır. Bu haklar uluslararası kurumlar nezdinde bir şekilde organize edilebilir. Nasıl ki *Karbon Ticaret Üretimi*'ni *Kyoto Protokolü* organize etti; bunu da pekâlâ organize edebilirler. Kanada'daki yağmurlarda Sudan'ın, Zimbabve'nin, Gana'nın hakkı vardır. Türkiye'nin çölleşen bölgelerinin, Ortadoğu'nun hakkı vardır.

Selim Yılmaz: Biz 70'li yıllarda termik santrallerle tanıştık; Tunçbilek, Soma gibi... Bu termik santrallerin macerası şudur: Almanya, Polonya'ya dedi ki; "senin termik santrallerin benim ormanlarımı mahvediyor, bu termik santralleri kapat." Ama teorik olarak şöyle bir durum var: kapitalist dünya ve sosyalist dünya... Parayla işi çözdüler! İşin çözülme şekli şu oldu: Almanya, Dünya Bankası'na, Polonya'daki termik santrallerin sökülüp Türkiye'ye getirilmesi için kredi verdi. O kredi, Dünya Bankası üzerinden Türkiye'ye geldi ve Türkiye o krediyle (borçlanarak) Polonya'nın termik santrallerini aldı. Almanya kendi ormanını kurtarıyor ama senin ormanlarını mahvediyor; Yatağan'ı, Gökova'yı biliyorsunuz.

Şimdi Güneş Tarlaları'ndan bahsediliyor. Paneller en ucuz Çin'de üretildiği için, oradan dağılıyor. *Elektrik Üretim A.Ş.*'nin web sitesinde, Türkiye'deki Güneş Enerjisi tarlalarının nerelerde olacağı yazıyor. Üstelik 38,5 paralelinin altında 39 vilayet var. Bu vilayetlerin hepsinde ne kadar güneş enerjisi üretilebileceğinin hesapları yapılmış. Birinci sıraya Konya'yı, ikinci sıraya Van'ı koymuşlar. Şimdi düşünelim: Güneş Enerji Panelleri dediğimiz, bütün toprağı örten bir şey. Yani evlerimizin çatısındaki masum şeylerden söz etmiyorlar. Bunlar endüstriyel enerji için...

Güneş Enerji Santralleri'nin, en fazla %3 eğimli yerde yapılması gerekiyor. İki vilayet açısından (Konya ve Van) %3 eğimli arazileri düşünelim. Aslında mesele, 1. sınıf tarım arazisinin ötesinde. Bu santraller 5. sınıf olsa bile bütün toprağı örtüyor. Konya Türkiye'nin tahıl ambarı olarak önemini korurken, Van ise hayvancılık açısından önemli bir konumda. Van'da bütün meraların, Konya'da bütün tarım arazilerinin güneş enerji panelleri ile önümüzdeki yıllarda kaplandığını düşünelim. Toprağın güneşle ve yağmurla

ilişkisi kopacak. Çatımızdaki birkaç tane panel değil bunlar, kilometrekarelerce alanın bu panellerle dolduğunu düşünün. Amerika'da yeni yapılan, dünyanın en büyük güneş enerji santralini inceleyebiliriz. Orada o kadar büyük bir ısı açığa çıkıyor ki, aynı reaktör gibi. İnanılmaz olaylar var; kaya gazı gibi... Bizim *Emek-Doğa* isminde, tam çalıştıramadığımız, yürütemediğimiz ama yürütmeye çalıştığımız bir portalımız var. Orada kaya-gazı ile ilgili bir yazımız mevcut.

Örgütlerdeki sorun bu! Başka hiçbir çaresi yok. Sistem aşılmadan ne kuraklık, ne atmosferdeki sera gazı salınımları meselesini çözebilirsiniz. Kyoto Protokolü imzalandığından bu yana sera gazı salınımindaki artış bakımından Türkiye, Çin'den sonra ikinci sırada. Artış %120 oranında. 1990 yılında 170 milyon ton iken şu an 400 milyon ton.

O dönemde "Kyoto'yu imzala" diye bütün örgütler sokağa dökülmüşlerdi. Evet, "Kyoto'yu imzala" dedik. Avustralya ve ABD imzalamadı. *Kyoto Protokolü* imzalandığında dünyadaki sera gazı salınımlarının üçte biri ABD'ye, %5'i Çin'e aitti. Bugün toplam sera gazı salınımlarının dörtte biri Çin'e ait. ABD'yi %1-2 gibi geçti. Şimdi bilhassa şöyle düşünmek lazım: "Köylünün arazisi gidiyor, köylü HES yapılmasını istemiyor."

Kırsalda yaşayan nüfus oranının %20 olduğu bir ülkede oradaki HES, RES vb. çalışmalara karşı olan mücadeleyi o nüfusa yıkıp, biz burada rahat yaşayamayız. Dolayısıyla adı ne olursa olsun bütün siyasî ve örgütlü yapılar bilmelidir ki bu, oradaki nenelere dedelere bırakılmayacak kadar vahim bir konu. Gerçekten vahim ve bu anlamında da yaşamı yok eden bir şey. Emek mücadelesi verenler, bu konulara el atmadıkları müddetçe ve onları birincil gündemleri yapmadıkları takdirde hiçbir şekilde başarılı olma şansı bulunamaz.

İştirakî: *Genel olarak işi çevreciliğe indirgeyip, ya da işi emek örgütlenmelerine ve emek eksensiz siyasete hapsettiğimizde meseleyi bağlamından koparıyoruz. Su üzerinden yaklaştığımızda bile bu böyle ortaya çıkmaktadır. Ama sanki sendikal mücadele için mesele çok farklı. İş ekonomizme kilitlediğinizde ve bütün toplumsal tabakaların sosyal sorunlarından yalıtıp farklı bir alana çekildiğinde o steril alan seni hakiki Marksist kılabilir. Ancak böyle bir durumda\ diyalektik düşünce bir kenara atılmaktadır. Bu anlamıyla Haziran Kıyımı bağlamında, solun konumlanması gereken yer neresi olmalı tam olarak?*

Gaye Yılmaz: Önce şunu söylemem gerek; hiçbir doğa parçası emek sömürsü olmadan metalaştırılmaz. Önce emek sömürsü başlamalı ki o doğa parçası metalaştırılabilsin. Başka türlü olamaz. Çünkü doğanın metalaştırılması ne demek? Doğa üzerinden bir artı değer üretimi başlamış demek. Doğa artı değeri kendi kendine üretemez. Emek sömürsü önce olmalı ki, doğayı kullanarak o emek sömürülecek, yeni bir üretim yapılacak, onda da artı değer olacak. Bu kadar iç içedir bu ikisi. Bu yüzden Gezi Direnişi sürecinde emek örgütleri bence sınıfta kaldılar. Sosyalist sol örgütler, sol partiler sınıfta kaldılar. Bunu hepimiz açık yüreklilikle teslim etmek zorundayız. Bu ilişkiyi kuramadıkları, orayı ilk üç gün önemsemedikleri, üç gün sadece "çiçek böcek çevrecisi" diyerek küçümsedikleri gençlere bıraktıkları için. En başından itibaren mesela TMMOB'un çalışması vardı. Çok da haklı olarak diyorlar ki, "Biz üç senedir biliyorduk, basın açıklamaları yapmıştık". TMMOB'un da eksiği, bu mücadeleyi tüm işçi sınıfının meselesi hâline getirmeyi başaramamış olmasıydı. Gezi bir çevre meselesi olarak sınırlandı. O yüzden de TMMOB sürece geniş kitlelerin katılımını sağlayamadı.

Diğerlerinin eksiği ne? Belirttiğiniz gibi, emek konusunu o kadar yalıtıldılar ki; emeği sadece işliklerde artı değer olarak sınırlandırdılar, "çevre" denen meselenin, "doğanın metalaşması" denen meselenin emekle ne kadar ilintili olduğunu görmezden geldiler. Açık söyleyeyim, görmeleri de mümkün değil.

Gaye Yılmaz - Selim Yılmaz Söyleşisi

Niagara Şelalesi orada yüzyıllardır akıyor. On yıl öncesine kadar, “bu şelalenin değeri şu kadar milyar dolar” diye bir laf duymuyorduk. Çok güzel bir şelaleydi, akıyordu, resimlerine bakmak güzeldi, gidebiliyorsak gidip yanında durup ıslanmak güzeldi. Ne zaman ki su metalaştı, Niagara’yı artık dolarla birlikte anmaya başladık. Bu şu demektir; bir veya bin kapitalist Niagara Şelalesi’nde bir iş üstlenecek. Kapitalist, tek başına yapmayacak bunu. İşçileri, teknikerleri, mühendisleri olacak. Artı değer üreten bir dizi emekçisi, üreticisi olacak. Onlarla birlikte ya orada bir içme suyu tesisi kuracak; işçilere diyecek ki, “burada bana şişe suyu imal edin” ya da bir tanesi gelecek, bir HES kuracak, “bana enerji üretin” diyecek mühendislere, teknikerlere, işçilere. Bir tanesi gelecek, “baraj yapın, bana su biriktirin” diyecek. Dolayısıyla bu, sadece emek sömürüsü ile mümkün. Mesele, Niagara Şelalesi’nin dolar ifade eden bir sermayeye dönüşmesi. Başka türlü mümkün değil zaten.

İştirakî: *Teşekkür ederiz.*

Gaye Yılmaz: Biz teşekkür ederiz.

Yeni-Irkçılık, Kapitalizm ve Postmodernlik

Farkın Dirilişi, Kent *Paryalarının* Öfkesi ve Irkçılığın Yeni Görünümleri

Fırat Mollaer

Belki yaşadığımız çağ *postmodern* çağdır, belki de değildir (...) Fakat evrensel çözümlere kuşkuyla bakan karmaşık kabileciliğin soykırım değil de sürgün öngören bir *heterofobiye* yöneleceğini (...) tahminî olarak söyleyebiliriz. *Bastırma, hapsedme ya da yok etmeden ziyade ayırma*. Nitekim Le Pen şöyle diyor: “*Ben Kuzey Afrikalıları çok seviyorum. Fakat onların yeri Mağrip’dir*”.

Zygmunt Bauman

Eğer ülkemizi camilerle donatmaya devam edersek ve çocuklarımızı *kültürel zenginlikten yoksun monoton Arap ve Afrikalı*lara benzemeye başlarsa, Fransa’nın yarın nasıl aynı kalacağına inanabiliriz.

Jean-Marie Le Pen

Le Pen’in aşırı sağcı partisinin kötü giden her şey için göçmenleri günah keçisi ilan eden ideolojisine yaslanarak faydalanmakta zaman kaybetmediği bu düzensizlik... Bu üç güç (kitlese işsizlik, yoksul mahallelere sürülme, yaf-talama) eşitsizlikteki genel artışın geriletmesine karşı birleştikleri için zararlıdır. *Sömürge geçmişine ait yoksulluğun, toplu şiddetin ve etno-ırksal bölünmenin bastırılmış gerçeklikleri Birinci Dünya şehrinin tam göbeğine geri dönmüştür... Bastırılmış unsurların dönüşü, kapitalist toplumların en gelişmiş kesimlerinin eşitsiz, ayrımcı kalkınmasının sonucu olarak anlaşılmalı zorundadır*. Dolayısıyla bunların tezahürlerinin esintisi yakın gelecekte pek dincecek gibi değildir.

Loïc Waquant

-I-

Yeni Irkçılığa Dair Dikkatler

Kurucu üyeleri arasında neo-Naziler, radikal Katolikler ve özellikle de Cezayir Bağımsızlık Savaşı sırasında sivil halka saldıran OAS örgütü¹ mensuplarının bulunduğu Fransız Ulusal Cephe’nin (*Front National*, 1972) kurucusu ve önderi Le Pen’in bu açıklamasını sadece ırkçı ideolojiye gönderme yaparak ya da radikal sağa atfederek ele alırsak onun görünüşte ırkçı olmayan ideolojilerle/söylemlerle nasıl ilişkiye geçtiğini anlamamış ve “postmodernlik ve hoşnutsuzlukları” bağlamının fenomenlerinden birini ıskalamış oluruz. Zira Bauman’ın “hoşnutsuzluklar”la anlatmaya çalıştığı, tam olarak postmodern “hoşgörü”nün hoşgörüsüzlüğü beslediğidir (Bauman, 2000). Başka bir an-

¹ Gizli Ordu Örgütü (*Organisation de l’armée secrète*) Fransızların Cezayir Bağımsızlık Savaşı (1954-62) sırasında oluşturduğu ve sloganı “Cezayir Fransızdır ve öyle kalacaktır” olan paramiliter ve gizli bir yapıdır.

Yeni Irkçılık, Kapitalizm ve Postmodernlik

latımla bunu, postmodern radikal “fark” düşüncesinin ırkçılığın yeni formu olan *kültürel farklılık*la uzlaşmasına yönelik bir dikkat olarak da yorumlayabiliriz. Bunun için, sadece epigraftaki iki ifadeyi birlikte yorumlamak yeterli olacaktır: Bauman’ın dikkat çektiği, postmodern çağda “heterofobi ve ayırım” tehlikesi ve Le Pen’in benimsediği, Fransa’daki “kültürel zenginlikten yoksun, monoton Arap ve Afrikalılar’ı”nın Fransız kültürü için oluşturduğu “tehdit” söylemi.

Le Pen’in farkın uğursuz dirilişiyle birlikte ırkçılığın yeni görünülerinden birini temsil eden söyleminin kökenleri, istihbarat subayı olarak gönderildiği Cezayir Savaşı sırasında katıldığı yaygın işkence eylemlerine kadar geri götürülebilir. Ancak “kent paryaları”nın öfkesini aksettiren toplumsal protestoların yükselişiyle ilgili daha çağdaş bir nedeni gözden kaçırmayalım. Fransa, Amerika Birleşik Devletleri ve Britanya sokakları, 1990’lardan başlayarak, hem etnik hem de sınıfsal dışlamanın eklemlendiği ya da “etnisite” ve “sınıf” kategorilerinin birbiriyle çakıştığı birtakım toplumsal protestoya sahne oldu. 2005’te özellikle Fransa’da yaşananlar dikkat çekiciydi. Olaylar, diğerlerinde olduğu gibi, bir (Fransız) polis, (Kuzey Afrika kökenli) bir “yabancı”nın ölümüne “yanlışlıkla” neden olmasıyla patlak verdi. Arabalar yakıldı, barikatlar kuruldu, bazı mahalleler “teslim alındı”. 1990’lardan itibaren kültür ürünlerinden de takip edilebilecek bu isyan dalgası, Batı Avrupalı siyasi iktidarların “çokkültürcülüğün bittiği” iddialarına mazeret olmasına rağmen, Wacquant’ın terimleriyle “kent paryalarının ileri marjinallik”inin doğal sonucuydu ve bir arada yaşama meselesinin yeniden ve farklı bir biçimde ele alınmasına dair bir yangın alarmıydı.

Dolayısıyla ilk olarak “kent paryaları”nın patlayıcı öfkesinin nedenini teşkil eden “ileri marjinallik”in mahiyetini anlamaya çalışalım. “Kent paryaları”nı temsil edici iki örnek olarak Amerika’daki Siyah Getto ve Fransız banliyöleri bağlamında “ileri marjinalliğin karşılaştırmalı sosyolojisi”ni yapan Wacquant, ileri marjinalliği “kapitalist ekonomilerin eşitsiz gelişmesi ile refah devletinin küçülmesi sonucu post-fordist şehirlerde billurlaşmış toplumsal-mekânsal sürgün ile dışlayıcı kapatma (Max Weber’in kullandığı anlamda) hadiselerinin görüldüğü yeni düzen”le açıklar. Bu hadiseler, “toplumsal-fiziksel uzamın dibinde bulunan işçi sınıfı kesimleri ile etno-ırksal kategorilere bu iki gücün uyguladığı baskı biçimleri uyarınca değişir” (Wacquant, 2010a, 12 vd.).

Birleşik Devletler’in Siyah Gettosu (“Kara Kuşak”) ve Fransa’nın işçi sınıfı banliyöleri (“Kızıl Kuşak”) arasında bazı farklar bulunmaktadır. Wacquant’a göre, ilki ırk ayırımına dayalı olarak ortaya çıkıp sonradan (60’larda) bir kırılma yaşayarak “sınıf konumuyla nitelik değiştirmiştir”. Buna karşılık, Fransa’nın banliyöleri etno-ulusal köken açısından daha heterojen olduğu gibi, buradaki marjinalleşme esasen “sınıf mantığının ürünüdür” (Wacquant, 2010a: 15). Fakat Wacquant, banliyölerdeki kent paryalarının ileri marjinalliğinin temelde sınıf mantığına dayanmasına rağmen “etno-ulusal köken sayesinde çoğalmış” olduğunu ekler. Yani yeniden ifade edecek olursak, ilk olarak “kent marjinalliği her yerde aynı kumaştan dikilmemiştir”. Birleşik Devletler’deki gettoda toplumsal sınıflandırma, sınıf konumu ne olursa olsun etno-ırksal gruba üye olmak üzerinden gerçekleşirken, Fransız banliyölerinde sınıf konumuna göre tasnif edilir. Ancak bu belirleme, hem banliyö ile getto arasında bir geçişlilik ve banliyölerin gettonun “etnik kalıplarına yakınlaşan bir duruma göre evrimleşebileceği ihtimalini dışlamaz” (Wacquant, 2010b: 156) hem de sınıf ve etnisite kategorilerinin birbiriyle tarihsel olarak farklı biçimlerde çakışarak kent paryalarının ileri marjinalliğini arttırdığını varsayar.

Buna karşın, olaylar kamuoyunda genellikle bir “göçmen” ya da “yabancı” sorunu olarak tartışıldı. Polisin banliyölerde bir meslekî hata yaptığı iddia edildi. Ancak ana akım medyada “meslekî hata” olarak yansıtılan polis suçlarının yükselişe geçmesi, ırkçılığın tarihinde özel yeri olan bir fenomendir. Diğer yorum ise, güvenlik güçlerinin

eylemlerini meşrulaştırmak yerine (anlı) bir “kriz” açıklamasıyla yetindi. İlkine göre toplumsal gerçekçilik düzeyi açısından daha makul bulunabilecek “kriz” açıklaması, ırkçılığı hoşgörüsüzlük eşliğinin aşılmasına bağlayarak onun maddî yapılarında nasıl kök saldığına dair eleştirel analizi sınırlandırır (Balibar, 2000a: 271). Benzer toplumsal protestoların 1990’ların başından itibaren neden aynı polis suçlarının sonucunda ortaya çıktığını açıklamaz. Aslına bakılırsa, bu bir kriz olmaktan çok, banliyölerin temsilindeki “ahlakî panik”le (“suç yuvası”, “sorunlu mahalle” vs.) başlayan sosyal güvensizliğin, özellikle sağ partiler tarafından araçsallaştırılması ve polisi “suç sorununun çözümü” sayan ideolojik yanılmanın parlatılmasıyla sonuçlanan, olayın gerçek toplumsal temellerini maskeleyen işleminin bir parçasıdır. “Polis fetişizmi”nin görünmez kıldığı bu temeller açısından, polise kamu düzeninin sağlanmasının yanısıra ek bir ideolojik görevin yüklendiğinin altını çizelim: Kapitalizmin ürettiği yeni toplumsal eşitsizliklere dayanan yeni düzeni perçinleme, kentlerde “neoliberal kapitalizm tarafından yaratılan müthiş zenginlik ile dal budak salmış yoksulluğun birlikte varolmasının patlayıcı etkisinden doğabilecek kargaşayı denetleme” (Wacquant, 2010a: 23).

O halde, sorunun kamusal temsilde ideolojik bir yansıtma işbaşında demektir. Olayların, sözkonusu iki kategorinin (sınıf ve etnisitenin) kesiştiği bir “yeni ırkçılık” türüne işaret edip etmediğini sorgulamanın gerekçeleri mevcutken, soruyu “göçmen sorunu” olarak belirlemek, çözümlenmeyi bekleyen ideolojik bir tercih olarak karşımızda durmaktadır.

Keza, “göç”, “göçmen” ve “yabancı” terimleri, ırkçılığın “anlam yükleme” fonksiyonunun önemli bir parçası olarak ve “ırkçılığın resmen ırksal olmayan söylemlerde vücut bulduğu koşulları kastedeni” kurumsal ırkçılığın bileşenleri biçiminde kullanılabilir (Miles, 1989: 121). Başka bir anlatımla, sorunun “göçmen” ve “yabancı” sorunu olarak belirlenmesi, Batı Avrupa sağının Avrupamerkezci ve ırkçı müktesebatıyla son derece uyumludur.

Derin bir toplumsal sorunu “göçmen”lere ve “yabancı”lara yansıtan bu tutum, radikal bir kültürelcilik yoluyla işlerlik kazanır. Toplumsal (olayların) “fail”in(in) tanımında toplumsal-ekonomik hiyerarşinin dibinde bulunan toplumsal sınıflar yerine hegemonik kültürden iflah olmaz bir biçimde farklı, belirli bir etnisitenin üyeleri kategorisine başvurulur. Fraser’ın Weberyen terimiyle başka bir açıdan ifade etmeyi denersek, “sınıf” analizini ve “yeniden dağıtımı yersizleştiren”, “statü” temelli bir kimlik politikasıdır bu (Fraser, 2000). Örneğin, arabaları yakanların “göçmen”liği, “yabancı”lığı ve etnik kökeni vurgulanarak olayların nedeninin sadece etnisite olduğuna yönelik bir etki oluşturulur. Buna karşılık kültürelcilikte, mesela, Sanayi Devrimi’nin erken dönemlerindeki makine kırıcıların üretim araçlarına yönelik tepkisinin kapitalizmin çağdaş evresinde tüketimin en belirgin nesnelere biri olarak arabaya yöneldiği gibi bir çözümlenmeye yer yoktur.

Radikal kültürelciliğin ekonomik çözümlenmeyi devre dışı bırakmasıyla, sorun, kapitalizmin neden olduğu çelişkiler hesaba katılmaksızın, etnik farklılığa yansıtılıp doğallaştırılır. Bu nokta, radikal kültürelciliğin -Jürgen Habermas’ın terimleriyle- “ekonomik kategorilerin kültürel kategorilere dönüştürüldüğü” postmodernizmle ilginç biçimde örtüştüğü bir zemindir (Dellaloğlu, 1997). Her iki yaklaşım da, toplumsal çatışmayı kapitalizmle “ilişkisizleştirme” yoluyla iş gördüğü için, tartışmanın gündemini ekonomi-politik temelden yoksun bir cemaatler sosyolojisine, sosyal psikolojiye ya da antropolojiye yönlendirir. Böyle bir *zeitgeist*ta “göçmen” ve “problem” kelimelerinin bir çağrışım ağında birbirine bağlanması, farkçı ve ırkçı bir politikanın meşruiyetine katkıda bulunmaktadır. Buna göre, Batı Avrupa toplumlarındaki temel “problem”, “göçmenler”in varlığından kaynaklanmaktadır. Bu sağcı fikriyatın sadece göçmenler açığı

Yeni İrkçılık, Kapitalizm ve Postmodernlik

sından değil, aynı zamanda, Batı Avrupa toplumlarının işçi sınıfları ya da bütün ezilen toplumsal grupları açısından sorun teşkil edeceği aşikâr. Çünkü böylelikle, toplumsal sorunlar kültüre indirgenerek varolan toplumsal ve ekonomik sorunların kendi içinde ya da diyalektik biçimde ele alınmasına engel olunmaktadır. Bu anlamıyla ırkçılık “toplumsal patoloji”nin tüm boyutlarını ırktan ya da son zamanlardaki eşdeğerlerinden (etniklik vd.) türeyen bir dizi gösteren ile sınırlı tek bir davada birleştirme(ktir)” (Balibar, 2000a: 274).

Son olarak, üçüncü yaklaşım, olayların nedenini Fransız ulus devletinin sorunlarına ve/ya çokkültürcülük eksikliğine bağladı. Bu noktada, tahminen şöyle bir zihin haritasıyla karşılaşmaktayız: Çokkültürcülük, modernliğin totaliter kimlik projesine karşı bir antitez olarak ortaya çıkmıştır ve tarihsel olarak modernliğin bileşeni olan milliyetçilikle kategorik bir karşıtlık içindedir. Çokkültürcülük, heterojenliği ve çoğulculuğu merkeze alırken milliyetçilik dışlama ve tahakkümle özdeştir. Bu akıl yürütmenin dolaysız sonucu, “ulus devletin aşındığı” “postmodern durum”da ırkçılığın da buharlaştığı ya da modernliğin kimlik anlayışının aşılması ölçüsünde düşüşe geçtiğidir.

Bu son yaklaşım, yazının ilerleyen kısmında ele alacağımız üzere, ırkçılığın yeni formlarını analiz etmek açısından sorunlu olan tipik bir anlayışı ortaya koymaktadır: İrkçılığın bir ulus devlet sorununa indirgenmesi ve tarihsel olarak değişen formlarına kayıtsızlık. İrkçılığın (“kötü”) milliyetçiliğin (ya da ulus devletin) aşılmasıyla eriyeyeceği iddiası, en soğukkanlı yorumla tehlikeli bir iyimserliğin izlerini taşımaktadır. Dahası, insanlık durumlarına ilişkin -terimin “gerçekliğin çarpıtılması” anlamıyla- bir ideolojik niyetlilik durumunu anlatır. Çünkü Balibar ve Wallerstein’in vurguladığı gibi ırkçılık, dünya ekonomik sistemindeki işbölümünün ve hiyerarşilerin kurumlaşması biçiminde, “çevre”deki “proleter uluslar” ve “merkez”deki “yeni proleter sınıflar”a yönelmiş bir tehdit olarak varlığını devam ettirmektedir (Balibar&Wallerstein, 2000). Bu eleştirel yorumda ırkçılık, geçmişin “yabancı düşmanlığı”, “etnosentrizm” ve “hoşgörüsüzlük” fenomenlerinden ayrılarak dünya ekonomisinin işbölümünün ürettiği hiyerarşilerle birlikte düşünölmeye başlanır. İrkçılık, ne “basit bir önyargı ne bir kalıntı ne de arkamızdır”; ancak yapısal nedenlerle açıklanabilecek eşitsizlikler içeren bir ideoloji ya da söylemdir. Bu yapısal ırkçılık analizi, esasen, ırkçılığı konuştuğumuz durumlarda (tarihsel) kapitalizmi de çözümlüyor olmamız gerektiğini söyler.

Bu analizden hareketle başa dönersek, sözünü ettiğimiz, işçi sınıfının ve Fransa’nın eski sömürgelerinden göç edenlerin oluşturduğu toplumsal protestolar, postmodernlerin büyük harfli kültürel Öteki’sine karşı hoşgörüsüzlüğün ardında ekonomi-politik gerçeklerin varolduğunu, konunun basit bir hoşgörüsüzlükle açıklanamayacağını anlatmaktadır. Burada toplumsal dışlamanın çok daha yapısal ve karmaşık bir biçimiyle karşı karşıyayız: Anayasal olarak Fransız vatandaşı olmasına rağmen hem sömürgecilik mirasının “sembolik şiddet”ine maruz kalan hem de kapitalizmin yeni aşamasında işsizliğin rasyonelleşmesi ve sisteme içerilmesiyle işgücünün yedek ordusu olmaktan çıkıp “toplumsal-mekânsal sürgün ile dışlayıcı kapatma”ya uğrayan “kent paryaları” ve yeryüzünün lanetlileri”².

² Balibar’a göre, Fransa’da “ırksal nefretin Mağrip ülkelerinden gelen göçmenlerde sabitlemesi”nin analizi konusunda, ne antisemitizmle bir analogi kurmak ne de bir “iç ırkçılık” modeliyle yetinmek doğru olacaktır. “Etrafımızda her yere sinmiş etkilerini bulabileceğimiz” (Fransız) “sömürgeci ırkçılığın” varlığını sürdürmesi de önemli bir etkidir: “(...) günümüz ırkçılığının ayrıcalıklı “nesneleri”, eski Fransız sömürgelerinden gelen işçiler ve onların aileleri, sömürgeleşmenin ve sömürgeleikten kurtulmanın ürünleri olarak ortaya çıkmışlar ve böylelikle hem imparatorluk dönemine ait bir horgörünün devamını hem de hayali bir öç alma sabit fikrini değilse de, yitirilmiş bir egemenliğin yurttaşlarının duyduğu hıncı kendilerinde toplamayı başarmışlardır” (Balibar, 2000c: 55-56).

-II-

Modernlik, Tarihsel Kapitalizm ve Irkçılık

Konuya “yeni-ırkçılık”a dikkat çekerek doğrudan girdik ama bu iddia ırkçılığın tarihsel dönüşümünün bir açıklamasını da gerektiriyor. İlk bölümde gördüğümüz gibi Wacquant, getto ve banliyölerdeki “dışlayıcı kapatma”yı çözümlerken Max Weber’e başvurur. Bir topluluğun “belirli bir alandaki (sosyal ya da ekonomik) olanaklara erişimi”nin kısıtlanması süreçlerini ifade eden bu terimin sosyal ve mekânsal katmanlaşmayı açıklamak için sunduğu analitik imkânlar bir yana, Weber’in en iyi bilinen kitaplarından biri olan *Protestan Ahlâkı ve Kapitalizmin Ruhunu*’ndaki kapitalizm ve protestanlık çözümlenmesi bu ikilinin ırkçılıkla ilişkisine dair somut düşünsel sonuçlar ihtiva etmez. Kapitalist zihniyetten ırkçılık analizi için en azından giriş yapılabilir bir düşünsel sonuç çıkararak, *Özgürlükten Kaçış* eseriyle Erich Fromm’dur. Fromm’un daha radikal analizine göre püritenliğin temelindeki Tanrının “seçilmiş” ve “lanetlenmiş” kulları ayrımı, kapitalist zihniyetle ilişkilidir. Burada işleyen teolojik mekanizma ekonominin dünyasındaki hiyerarşilere karşılık gelir. Fromm, bu dünya görüşünün ırkçılıkla benzer bir yapısal işleyişe sahip olduğunu söyler.

Burada konumuz açısından en güçlü öngörü, ırkçılığın modernliği savıdır. Buna ilaveten, “ideoloji”nin modernlikle eşzamanlılığı hakkındaki güçlü teze de gönderme yapabiliriz. İdeoloji olarak tanımlanan “toplum haritaları” modern çağda “geleneksel toplum haritalarının etkisini yitirmelerinin bir sonucu” olarak etki kazanmışlardır (Mardin, 1992). “Sistematik fikir yapı”ları olarak ideolojilerin inşası ve yayılması için modernliğin sağladığı imkânlar gerekir: Kapitalist bir yayıncılık faaliyeti, kitle iletişim araçları, biçimsel olarak genişlemiş bir kamusal alan vs.

Yine de ideolojilerin tarihselliği konusunda bazı problemler önümüzde durmaktadır. İdeolojileri evrensel yapılar gibi telakki eden kimi yorumculara göre, daha önceki dönemlerde kökenlenmeleri ideolojilerin modern çağ mensubiyetlerini tartışmalı bir hale getirir. Örneğin, Marksizmin kökleri kimi Musevî peygamberlerinin öğretilerinde, Zerdüş dininde, Platon felsefesinde bulunabilir. Oysa bu yorumcuların gözden kaçırdıkları nokta, Marksizmin modern-kapitalist toplumun sınıflı yapısının ürünü olduğu gerçeğidir. Aynı şekilde, Aristoteles’te ve Cicero’da bazı muhafazakâr ana fikirlerin bulunduğu açıktır. Fakat muhafazakâr ideolojinin kalkış noktası için tarihin çarklarının müthiş bir hızla döndüğü modern devrimler çağını almak gerekir. Son bir örnek olarak, başka bir şekilde söylersek, Karl Popper’in *Açık Toplum ve Düşmanları*’nda kanıtlamaya çalıştığı üzere, Platon’da totaliter ideolojinin temaları ya da ruhu bulunabilir. Fakat totaliter ideolojilerin ortaya çıkması için modern bir kitle toplumu, “çökmüş bir kamusal insan” ve -Fromm’un terimleriyle- “özgürlükten kaçış”ın olgunlaşmış koşulları gerekir. Yani eğer bir ruh söz konusuysa bile soyuttur; somutlaşması ve gerçekleşmesi için modernlikle ilişkili maddî koşulların varlığı olmazsa olmaz mertebesindedir.

Asıl konumuz ırkçılık ve onun bir türü olarak “yeni ırkçılık”. Fakat ırkçılığın kökenleri ve yayılması konusunda benzer kuşkuvar olduğunu vurgulamalıyız. Irkçılığın arkaik bir fenomen olduğu yönünde yaygın bir inanış vardır. Eğer Popperci bir yorumu takip etseydik, Platon nasıl totalitarizmin babasıysa, ırkçılığın kuruculuğunu da Aristoteles’le paylaştığını söylememiz gerekebilirdi. Ancak Platon’un halka karşı beslediği şüpheyi, Aristoteles’in Yunan ve Yunan olmayanlar (“barbarlar”) arasında yaptığı ayrımı ve/ya Haçlıların ve Müslümanların karşılıklı ötekileştirmelerini açıklarken doğrudan “ırkçılık” kategorisine başvurmanın, bırakın anakronizme düşüp meseleyi açıklamaktan uzaklaştırmayı, ırkçılığı kullanışlı bir analitik araç olmaktan çıkarma tehlikesi de vardır. Gobineau’nun sanayi devriminin ikinci dalgası sırasında yazdığı *Irklar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı* (*Essai sur l'inégalité des races humaines*, ilk baskı 1853-5) ya

Yeni İrkçılık, Kapitalizm ve Postmodernlik

da Hitler'in Alman (geç) kapitalizminin dış pazar arayışlarını yansıtan *Kavgam (Mein Kampf)*, ilk baskı 1925) kitapları ve Aristoteles'in *Politika*'sı arasında tarihsel bir bağlam farklılığı bulunmaktadır ki, bu farklılık ele alınan meselenin özüne tesir edecek kadar güçlüdür³.

İrkçılığın modern dönemle ilişkisini kurarken, esas amacımız yine modern bir olgu olan kapitalist birikim süreciyle ilişkisini göstermek. Zira ırkçılık sadece politik olarak yönetmekle değil, üretimi örgütlemek ve yönetmekle de ilgiliydi. Sadece sınıf sömürsünü haklı çıkarmak değil belirlenmiş nüfusları doğaları gereği çalışan sınıflar olarak işaretleyen bir sosyal dünyanın yaratılmasıyla da ilişkiliydi. Hiyerarşik bir sosyal dünyanın haklılığını kanıtlayan yardımcı bir ideoloji, ezilenlere ezilmelerinin doğruluğunu ispat eden "ilaç gibi gerekli yalanlar"dan biriydi⁴.

Dahası, emperyalist söylemde ezilen halkların -Batı'nın ezilen sınıfları gibi- doğaya yakın olduklarının vurgulanması gerekiyordu. *Oryantalizm* ondokuzuncu yüzyılda -Cemil Meriç'in ifadesiyle- "emperyalizmin keşif kolu" vazifesini görmeye başlamıştı. Bilimin meşruluk kaynağı haline gelmesiyle bazı halkların aşağı bazılarının üstün olduğu yeniden vurgulandı. Dolayısıyla kapitalizmin ırkçılığı nasıl eklemlediği sorusu açıklık kazanıyor. İrkçılık öncelikle, üretim ilişkilerindeki eşitsizlikle eklemeleniyor. Burjuvazinin karşısındaki ezilen sınıfların bir de ontolojik olarak aşağılık olduğunu kanıtladığında hegemonik gücü perçinlenmiş oluyor. İkincisi, emperyalizmi meşrulaştırıyor.

Bu noktada, ırkçılık ve kapitalizm ilişkisini daha fazla açıklamadan önce, burada "tarihsel kapitalizm"i kastettiğimizin altını çizelim⁵. Bu analiz, liberal evrenselciliği somut tarihsel fenomenleriyle açıklamak açısından daha elverişlidir. Daha açık bir deyişle, "kapitalist işbölümünün insan toplumlarını görece olarak istikrarlı topluluklar halinde kurduğunu ya da kurumlaştırdığını düşünmektense onu yıkıma uğrattığını" (Balibar, 2000b: 15) veya kapitalizmin sınırsız büyüme dinamiğine dayanan evrenselciliğinin dünyayı bütünlendirmeye değil parçalanmaya ve eşitsiz gelişmeye götüren çarpık bir evrenselcilik olduğunu düşünmek için birçok neden sunar (Amin, 1993: 123-152; 189-229).

Bu bağlamda, en stratejik çıkış, evrenselciliğin belli bir türüyle ırkçılığın tenâkuz teşkil etmediği yönündeki teorik müdahaleyle yapılmıştır. Burjuva ideolojisinin evrenselciliği ırkçılık ve cinsiyetçilik biçimindeki dışlayıcı kuramlar ve hiyerarşik sistemlerle bağdaşmaz değildir (Wallerstein, 2000a). Buradaki anahtar geçiş, kapitalizmin ulusal

³ Samir Amin *Avrupamerkezcilik* eserinde Edward Said'in *Şarkiyatçılık*'ındaki bir yoruma eleştirel bir şerh düşerken buna benzer bir yaklaşımını paylaşır. Buna göre, Dante'nin İslâm Peygamberi'ni cehenneme göndermesi gibi unsurlar, *Şarkiyatçılık* yazarının yorumunun aksine, sistematik bir Avrupamerkezciliğin işareti olmaktan çok bölgecilik veya etnosentrizmle ilişkilendirilmelidir. Çünkü Ortaçağ'da Avrupa ve İslâm aynı "haraçlı ideoloji"nin ortak sosyo-kültürel atmosferini paylaşıyorlardı. Dante'nin bakış açısı, şu ya da bu ölçüde, karşı tarafta da hâkimdi. Fakat eşitsiz gelişme şartları çarpıcı bir biçimde belirmediğinden bunlar ne Avrupamerkezcilik ne de İslâmmerkezcilik olarak yorumlanabilecek bir zemin ortaya koyuyorlardı (Amin, 1993: 87).

⁴ "İlaç gibi gerekli yalanlar", Platon'un *Devlet*'inde yönetici sınıf ile halkın farklı, -biri aşağı diğeri yüksek- kökenlerden geldiğine halkı ve yöneticileri ikna etmek için bulunmuş bir çözümdür. Bu yalana hem halkın hem de yönetici sınıfın inanması, toplumsal düzenin idâmesi açısından zaruridir: "...önce önderleri ve yardımcıları sonra da bütün şehri şuna inandırmaya çalışacağım... Bu toplumun birer parçası olan sizler diyeceğim, birbirinizin kardeşisiniz. Ama sizi yaratan Tanrı, aranızdan önder olarak yarattıklarının mayasına altın katmıştır. Onlar bunun için baş tacı olurlar. Yardımcı olarak yarattıklarının mayasına gümüş, çiftçiler ve öbür işçilerin mayasına da demir ve tunç katmıştır... Mayasına demir ya da tunç karışık olanların önderlik edeceği gün şehrin yok olacağını Tanrı buyurmuştur" (415 a-b-c).

⁵ Burada Marx ve Engels'in metinlerinden ırksal eşitsizliğe dair bir teori oluşturulup oluşturulamayacağı sorununun bir kenara bırakıyoruz. Bu konuda bir tartışma için Feminez'in (2001) makalesine bakınız.

sınırlamaları aşma yolunda taşıdığı özsel eğilimin *partikülarizme* karşı katıksız bir evrenselcilik biçiminde yorumlanmasından vazgeçişle gerçekleşir. Bu minvalde, (rasyonel ve evrensel) kapitalist pazar soyutlamasının yerine sınıf mücadelesinin somut tarihsel biçimlerini dikkate alan “tarihsel kapitalizm” tezi geçirilir. Tarihsel kapitalizm, birbirinden farklı birikim ve emek gücü sömürüsü yöntemlerini içeren ve eşitsiz ilişki biçimlerine karşılık gelen, “merkez” ve “çevre” olarak örgütlenmiş, hiyerarşik bir dünya ekonomisi biçimidir. Irkçılık, burada kapitalist üretim biçiminin yeniden üretimini sağlayan merkez-çevre eşitsizliğini sosyal bir dünya olarak inşa eder (Wallerstein, 1996). Tarihsel kapitalizmde kast sistemi bulunmaz. Fakat “çeşitli zaman-mekân bölgeleri boyunca etniklik ile iktisadi roller arasında yüksek bir bağıntı” vardır. Tarihsel kapitalizmin temel dayanaklarından birini ve kurumsal ırkçılığı oluşturan etmen, dünya işçilerinin “etnikleştirilmesi”nin iktisadî rollerdeki kademelenmeyi katılaştırarak -genel gelir dağılımı için “geleneğin” meşrulaştırılmasıyla- kolay bir kodlama sağlamasıdır (Wallerstein, 1996: 65 vd.).

Ayrıca ırkçılık “meritokratik sistemin kırılabilirliği” nedeniyle devreye girmektedir. Tarihsel kapitalizmde, ödüllerin eşitsiz dağılımının yol açtığı toplumsal istikrarsızlığın ödüllendirmenin gelenek temelinde değil meziyet temelinde yapılmasıyla engellendiği düşünülür. Oysa meritokrasi, sanılanın aksine, kırılabilir ve istikrarsız bir siyasal sistem modeli sunduğu için, ırkçılık ve cinsiyetçilik onarım fonksiyonu olarak devreye girmektedir (Wallerstein, 2000a: 42 vd.). Burada sözkonusu olan, fırsat ideolojisinden boşalan yeri ırkçılık ve cinsiyetçiliğin doldurması değildir. Tarihsel kapitalizmin çelişkili ve eşitsiz gelişme şartlarında nasıl ücretli emek sistemine karşılık özellikle “çevre”de kısmî ücretli sisteme geçiliyorsa, tarihsel kapitalizmde etnik temelli bir katmanlaşma sistemi de fırsat ideolojisiyle gerilim halinde yer alabilir. Hatta sermaye sınıfının dünya emek gücünü bu “arada kalmışlık” sayesinde manipüle ettiği söylenebilir: Evrenselcilik ile ırkçılık arasındaki “gergin bir bağla işleyen bir sistemle karşı karşıyayız”. Evrenselciliğin çok ileriye gitmesi -Amin’in tanımladığı anlamda kapitalizmin çarpık evrenselciliğinin düzeltilmesi- eşitlikçi iş ve ücret dağılımı konusunda bir talebe yol açabilir. Irkçılığın dozunun kaçırılması ise Nazizm örneğinde olduğu gibi hızlı bir dışlamaya yol açabilir. Bu uç nokta, başta kurbanlarının direnişiyle karşılaşır ama ırkçılığın ayarının kaçırılmasıyla gerçek amacından -“etnikleşmiş ama üretken işgücü”- saptığını söyleyen saf iktisadî mantığa sahip “verimlilik” düşkünü ırkçıların tepkisiyle de karşılaşır. Tarihsel kapitalizm bu hassas dengeler ve gerilimlerin üzerinde işler (Wallerstein, 2000b: 137; Wallerstein, 2000a: 47-48).

Buradaki anafikir, geçmişteki “yabancı düşmanlığı”nın sonucunun “barbar”ın sistemin toplumsal mekânından dışlanması olmuşken, tarihsel kapitalizmde aynı stratejinin kayda değer bir emek gücü kaybı anlamına gelmesidir. Bütün gücünü sınırsız sermaye birikiminden alan bir tarihsel sistem açısından bu ciddi bir soruna yol açar. O halde, ırksallaştırılmış işgücünün “verimsizlik” anlamına gelecek bir biçimde sistemin dışına atılması değil, tarihsel sistem içinde üretim maliyetlerini ve sisteme yönelebilecek tehditleri azaltacak bir şekilde “tarihsel sistem içinde tabakalaştırılarak içerilmesi” gerekir. Sonuç itibarıyla, buradan daha açık bir biçimde anlaşılabilmesi gibi ırkçılık, ekonomik ve politik eşitsizliğin sosyal dünyasını kurma fonksiyonunu haiz “sihirli formül” olarak, antropolojik terimlerle tanımlanabilecek bir hoşgörüsüzlük, etnosentrizm ya da yabancı düşmanlığından kesinlikle daha fazla bir şey olarak görülmelidir (Wallerstein, 1996: 88 vd.). Tarihsel kapitalizm, “eşitsizliğin haklı çıkarılması için (diğer taraftan fırsat ideolojisiyle ‘ılımlılaştırılmasına’ karşılık) meritokratik olmayan bir yönetime başvurur... İşgücünün büyük bir kısmına, meziyet ilkesiyle haklı çıkarılabilecek olandan çok daha az ücret verilebilmesine olanak tanır” (Wallerstein, 2000a: 47).

-III-

Postmodern Durum'un Lanetlenmişleri

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında ırkçılık analizlerindeki en dikkat çekici gelişme, "yeni ırkçılık" teriminin meseleyi yeni bir eleştirel bakışla çözümlemek üzere işe koşulmasıdır. Bu analizlerin odak noktası -ırkçılığın dönüşümünü vurgulamak ve yeni bir formla varlığını sürdürdüğüne dikkat çekebilmek bakımından- kavramsal bir yanılığa neden olan eski ırkçılık tanımlarının açığa çıkarılmasıdır.

Klasik ırkçılık analizlerindeki metodolojik sorunlardan biri, on dokuzuncu yüzyılda Şarkiyatçılık, emperyalizm ve pozitivistimin gölgesinde yapılan "bilimsel" ırk fikriyatının ırkçılığın yegâne formu olarak sabitleyip, buradan ırkçılığın çağımızda öldüğü sonucunun çıkarılmasıdır. Fakat 1960'ların sonlarında UNESCO'nun "ırk sorunu" üzerine çalışmalarında da belirtildiği gibi ırkçılık, grup farklılıklarının kaynağının biyolojik olduğunu kanıtlama çabalarından ziyade, kültürel farklılıklar, eğitim standartlarında eşitsizlik gibi bilinen eski ırkçılıkla ilk bakışta aynı görünmeyen doktrinler üzerinden gelişmektedir. Başka bir deyişle, ırkçılık ilk çözümlemede biyolojik bir referansa başvurmayabilir. Hatta Balibar'ın terimleriyle, yeni ırkçılık, biyolojik ve/ya fizyolojik göndermelerin geriye çekildiği ya da tamamen ortadan kalktığı, "kültürcü" ya da "ırksız bir ırkçılık"tır (Balibar, 2000d).

Diğer metodolojik sorun, ırkçılığın deneysel kanıtlarla doğrulanabilecek tutarlı bir grup iddiadan oluştuğunu varsaymaktır. Irkçılığın tutarlı bir doktrin olarak araştırılması "anlamalarını söylememiş iddialar ve kabullerden çıkartan ve yapılarında açık bir 'mantıksal' yapı oluşturma kriteri sağlamayan daha az biçimsel yapıdaki iddiaları, basmakalıp yakıştırma ve sembolik tanımlamaları" dışlar. Yani klasik ırkçılık analizi, kurumsal ırkçılığa ya da ırkçılığın gizli anlamlar yüklemeye konusundaki yeteneğine karşı duyarsızdır (Miles, 1989: 64 vd.).

Son ve belki de siyasetçilerle kıyaslandığında akademisyenlerde daha az karşılaşılan metodolojik sorun, analiz biriminin İkinci Dünya Savaşı'nın "günahkâr tekesi" ilân edilen Nazizm'le sınırlandırılmasıdır (Meriç, 1998). Genellikle liberal ve muhafazakâr yorumcuların paylaştığı bu yaklaşım, fiilen varolan (yeni) ırkçılığın üzerini örtme işlevi görür. "Günahkâr teke" böylece belirlendikten sonra ırkçılık, Avrupa'nın liberal "demokratik" ve "modern" rejimleriyle Avrupamerkezci düşünceye dışsallaştırılmış olur. Zira Avrupa'nın liberal demokratik rejimlerinin ve Avrupamerkezci düşüncenin ırkçılığın karşıtı telakki edilen evrenselci öze sahip olduğu varsayılmaktadır. Bütün kültürler için geçerli olacak, tarafsız, zaman ve mekândan bağımsız, nötr ölçütleri ihtiva eden bu düşüncenin, partikülarizmle özdeşleştirilen ırkçılıkla ilgisi olamayacağına göre geriye tek bir seçenek kalır: Avrupa'nın yakın tarihinde, istisnaî bir biçimde, bir "kriz" anında patlak vermiş Nazizm ile bu rejimin marjinal -ve bu yüzden ihmal edilebilir- olduğu düşünülen "aşırı sağ" partilerde yeniden boy göstermesi. Böylelikle, ırkçılığın varlığı kabul edilir ama Batı Avrupa'nın şimdiki zamanından yalıtılarak geçmişine yansıtılır (şimdiki zamandaki fenomenleri ise "marjinal"liğe indirgenir). Irkçılık, geçmişin hatalarından biridir; özellikle Yahudiler'i hedef almış bir hata.

Irkçılığın (biyolojik farklılık yerine) kültürel farklılıkla ortaya çıkışı, ekonomik kategorilerin kültürel imajlara dönüştürüldüğü "postmodern durum" ile ırkçılık arasındaki rabıtayı açıklamak üzere son derece önemlidir. Buna göre, kültürel farkı şeyleştiren yeni ırkçının postmodern *zeitgeist*'in oluşturduğu kültürel ve politik atmosferde iş gördüğünü düşünebiliriz ya da postmodern radikal farklılık politikası, pekâlâ yeni ırkçılıkla kesişebilir. Postmodern Öteki etiğindeki asimetrik ilişki biçimi ve indirgenemez farklılık tezi, insanlığı modernitenin "zorbalığından" kurtarmaya çalışan "iyiliksever" postmodernlerin tuzağı olabilir (Bauman, 1998, Bölüm IV-V)⁶.

⁶ Postmodern Öteki ilişkisi, toplumsal konumların soyutlandığı -ne zenginler ne de yoksulların- "insanlığın

Buna karşılık, kültürel farklılığı ırkçılığın yeni uğrağı olarak belirleyen “yeni ırkçılık” analizleri her zaman bir eşitsizlik biçimini varsaymazlar. Bazı yeni ırkçılık teorisyenlerinin analizleri, klasik ırkçılığın biyolojik göstereninden kültürel gösterene geçildiği gibi, hiyerarşiden de uzaklaşıldığını, farklılık vurgusunun ırklar arasındaki hiyerarşi düşüncesini geçersizleştirdiğini belirtmektedirler (Miles, 90 vd.). Oysa kapitalizmin “eşitsiz gelişme” dinamiğinin analizinden çıkarılmış sonuçlar bunu doğrulamamaktadır. Kapitalizmin yirminci yüzyılın sonlarındaki ekonomi ve politik dönüşümü, erken kapitalizmde olduğu gibi, geç kapitalizmde “lanetlilerin” varlığına ışık tutabilir. “Post-modern durum”da ırkçılığın yerini saptamak ancak böyle anlamlı olabilir.

“Lanetliler”in soykütüğünü araştırdığımızda, erken kapitalizm döneminde –modernitenin zaman ve mekân denetiminde- “aylakların” üzerinde kurulmuş toplumsal-politik denetimden başlayabiliriz. Modernliğin ilk evresinde, geleneksel toplumsal denetim mekanizmalarının iflasıyla yeni mekanizmaların kurulması sürecinin arasındaki zamansal ve mekânsal “boşluk”ta kesinlik arayışı radikal bir niteliğe bürünmüştü. Bu, eski denetim mekanizmalarıyla beraber eski hiyerarşi biçimlerinin de yerlerini yeni tekniklere bıraktığı bir zaman dilimiydi. Foucaultcu analizin odağındaki pastoral iktidardan modern iktidara geçiş bağlamının somut uygulamaları -hapisaneler, düşkünler evi, darülacezeler, akıl hastaneleri vd.- bu tarihsellikte yer almıştır: Yoksullar, dilenciler ve aylakların toplumsal durumu üzerinde önemle duruldu. Erken Hristiyanlığın ve Fransiskanlar’ın “havarice yoksulluğa” yönelik ilgileri yeniden gözden geçirildi. Muhtaçlar, köksüzler ve efendisizler artık yeni inşa edilen mekanizmaların Öteki’leri olarak, toplumsal bir komplonun “özneleri” ve “mütecaviz, sarhoş ve tehditkâr olarak betimleniyorlardı”. Özellikle yoksullara karşı, yoksulluğun yarattığı ahlakî tiksintiden kaynaklanan bir öfke vardı. Onsekizinci yüzyılın ortalarında Hristiyan peygamberinin bu “masum” çocuklarının kutsallık hâlesi iyiden iyiye yırtılmadan önce, halkın doğaya ve hayvanlar âlemine yakın olduğu, irrasyonel bir doğaya sahip bulunduğu hemen hemen sistematik bir biçimde işleniyordu. Kültür ve doğa ayrımı yapılmış, halk kültürü “doğal” olarak işaretlenmiş, halk kültürüne karşı bir savaşa girişilmiş, saray çevresinin ve kentli burjuvazinin “medenî” kültürü tek gerçek kültür olarak ortaya konmuştu. Çözüm, yeni “lanetlileri” eski sosyallikler dünyasına geri göndermekle sağlanamazdı. Yiğınların devrimci taleplerini önlemek ve toplumsal düzeni sağlamak için “her sınıf kendi yerinde kalmalı” ve yeni denetim tekniklerinin gözetiminde bulunmalıydı (Bauman, 1996: Bölüm 3 ve 5).

Eski hiyerarşinin çözülme koşullarındaki yeni hiyerarşiler yapılandırma etkinliğinde halk “sınıfına” karşı girişilen “haçlı seferi” veya “güruh korkusu”, “sınıf ırkçılığının” kökenleri hakkında yerinde bir örnektir ve “postmodern durum”un eşitsizlikçi ideolojilerini çözümlemek açısından kayda değer bir açıklama tarzı sunar. Erken modernitenin olduğu gibi postmodern durumun da paryaları vardır: Refah devleti, muhtaçların durumlarını bireysel doğalarının sonuçlarına bağlamamıştı. Temel ilke tam istihdamdı ve işsizlik bu ana kuralı bozan istisnâ -ve toplumun sorumluluğu dâhilindeki- bir durumdu. Rasyonalizasyon, daha fazla istihdam ve daha az eşitsizlik anlamına geliyordu. Artık durum böyle değildir. Sermaye birikiminin refah kurumlarına özgü olmayan yolları bulunmuş, emek-sermaye “uzlaşması” terk edilmiş ve sermaye “refah” dizgininden

çıplak özünün yer aldığı iki kişilik bir ahlâk partisi”dir. Üçüncünün varlığı (Ötekiler) kabullenmekte zorlanır. Üçüncü, (toplumsal) adalet’tir. Dolayısıyla, Öteki etiğinden adalete giden yol “taşlıdır”. Ahlakın özelleştirilmesi (“Ahlak evde başlar”), ahlakın tarihsel bağlamından ve maddî dünyadan koparılarak salt metafizikleştirilmesi, kamusal veya küresel sorunların ancak etik kınamanın konusu olabileceği yorumunu çağırıştırır. Mikro etik, toplumsal adalete giden taşlı yolu aşamadıkça (makro bir perspektif kazanamadıkça) ve ben-Öteki ilişkisindeki asimetriyi kazanan mutlu azınlık ile kaybedenler düzeyinde kurmadıkça ahlakın özelleştirilmesi piyasana özelleştirilmesi sürecinin bir parçası olmaya adaydır (Bauman, 2000: Bölüm IV).

Yeni Irkçılık, Kapitalizm ve Postmodernlik

boşalmıştır. Rasyonalizasyonun anlamı değişmiştir. Bundan böyle, istihdam ile rasyonalizasyon arasındaki bağ neredeyse kopmuştur. Piyasadaki yeni rasyonalizasyonun anlamı işsizliktir. Dahası, bu yeni ürünleri sigorta etmekten de vazgeçilmektedir. Yani kapitalizm, refah devleti durağında bir süre bekledikten sonra yoksulların kendi varlık nedeni olduğunu çarpıcı biçimde bir daha hatırlıyor ve modernitenin aylaklarından postmodenitenin “paryaları”na geçiliyor. Foucaultcu iktidar arkeolojisinin bulguları bir daha doğrulanmaktadır. Refah kurumlarının güvence verdiği “alt sınıflar”, neoliberal “ütopya”nın varlık nedeni ve “tehlikeli”leri kategorisindedir. Rasyonalizasyonun yeni türü, toplumsal çelişkiyi tüketenler ve tüketemeyenler çelişmesine dönüştürmüştür. Formasyonu “tüketici oyununa katılma becerisi” üzerine kuruludur. Oyuna katılmayanlar, refah kurumlarınca tanımlandığı biçimde “emeğin yedek gücü” değildir. “Göçmen”lerin açıkça bir yük olarak görülmeye başlandığı tarihsel koşul budur. O halde, tüketim gezegeninin uydusundakilerin denetimi için yeniden yapılandırılmış mekanizmalar gerekir. Burada devlete yönelik çelişen iki talep birleşmektedir: Bir yandan, özelleştirme ve devletin klasik yeniden dağıtım siyasetinden elini çekmesi ve diğer yandan yeni denetim işlevleri edinmesi. Neo-liberalizmin peygamberi Friedrich August von Hayek’in teorisinin pratikleşmesi olarak yeni suç ve ceza sistemi *Yasa ve Düzen*, piyasanın “serbestleştirilmesi”ne yönelik politikalar ve serbestleştirmenin sonuçları olan tüketici özgürlüğünden mahrum edilenlerin bir köşede denetim altında tutulması için devreye girmektedir. Refah devletinden koparılmışlar için imgesel ve gerçek hapishaneler hazırlanmaktadır (Bauman, 2000, Bölüm 1-3, 5; Miles, 139-178; Balibar, 2000a; 2000e). Piyasa rasyonalizasyonun değişen anlamı ile çakıştığında, küresel yoksulların denetim altına alınması (mahkûmların artışı) ile istihdamın azalması bir arada yer almakta ya da bir karşı-istihdam sürecini yeni denetim tekniğine dönüştürmektedir.

“Alt sınıflara” yönelik polis suçlarında görülen artışlar, yasa ve düzen dengesinde, yasa tarafından öngörülmemiş ve -fakat onun mantıksal sonuçları arasında sayılmadan edilemeyecek- düzen’in radikalleştirilmesiyle elde edilmiş bir sonuçtur. Bir sınıf ırkçılığı analizine uygun kanıtlar birikmiştir ve Sanayi Devrimi döneminde işçi sınıfına yansıtılmış bazı özellikleri sürdürmektedir: Tüketimin aktif üyesi olamayan nüfusları “suç yuvası” olarak gösteren bir propaganda, “maddi ve manevi sefalet, soydan gelen kötü alışkanlıklar (alkolizm, uyuşturucu), bedensel ve ahlâki kusurlar, bedensel kirlilik ve cinsel kontrolsüzlük, insanlığı ‘soysuzlaşmayla’ tehdit eden özel hastalıklar, banliyö ve gettolara yapılan toplumsal-polisiye müdahale” (Balibar, 2000e). Fakat ideolojik yansıtmanın nesnelere, banliyölerdeki Fransız işçi sınıfını da hedef almış olmasına rağmen, kısmen de “Avrupalı” özneye dışlaşmıştır. “Postmodern durum”daki yeni ırkçılıkta sınıf kökeni etnik kökenle üst düzeyde bir kesişim yaşamaktadır. Bu bir bakıma işçi sınıfının maruz kaldığı sınıf ırkçılığından ziyade “milliyetçi (likle birleşmiş) sınıf ırkçılığı”dır (Balibar, 2000e: 265). Irkçılığın nesnesi, sadece sınıfı gereği “keş”, “suçlu”, “hastalıklı” olanlar değil “keş”, “suçlu”, “hastalıklı” ve “mütecâviz” Arap veya Kuzey Afrikalı’dır (Balibar, 2000c).

Sonuç olarak, ilk bakışta çelişkili gibi görünen ama temelde eleştirel açıklamaya imkân veren iki olgu, postmodern hoşgörü ve farklılık korosunun sesine karşılık ırkçılığın mağdurlarının “farklı” olarak tanımlananlar olmasıdır. Postmodern farklılık söyleminin parya tarafından anlamlandırılması, parya için kuşandığında üzerinden atamayacağı uğursuz bir kostüm kabilindedir. Postmodernitenin farkçı dünya görüşü ile yeni ırkçılık aynı sulandırılmış rölativizmden hareket ediyor. Burada bazı yeni ırkçılık analizlerindeki hiyerarşik düşüncenin yeni ırkçılığın göstereni olmadığı yönündeki iddialar da gerçekçi olmaktan uzaktır. Fark düşüncesinin, toplumsal açıdan nötr olduğunu ya da eşitlik-eşitsizlik konusundan bağımsız olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Zira “Fransız ve Mağripli birbirilerinden kategorik olarak farklıdır” (ya da “Batı, Doğu’dan

farklıdır”) önermesi, Avrupamerkezci dışlayıcı bakiyenin devreye girmesiyle “Fransız, Faslı’dan üstündür” önermesiyle tamamlanmaktadır. Parya, oryantlizmin ve sömürgeciliğin ağır mirası tarafından da tehdit edilmektedir. O sadece farklı değil “aşağı”dır; “yüksek” kültürden farklıdır ve onun için bir “tehdit”tir. Fransa’nın -ya da Avrupa’nın kimliğinin kozmopolitan görüşlerce tehdit altında olduğunu iddia eden Ulusal Cephe’lerin farkçı politikası oryantlist söylemi derhâl devralır (Yeğenoğlu, 2005). Yazımımızın epigrafını hatırlarsak, Le Pen, Kuzey Afrikalılar’a “sevgi”sini beyan ettiği gibi şunu da vurgular: “Eğer ülkemizi camilerle donatmaya devam edersek ve çocuklarımızı kültürel zenginlikten yoksun monoton Arap ve Afrikalılara benzemeye başlarsa, Fransa’nın yarın nasıl aynı kalacağına inanabiliriz”. Demek ki, parya için farklılık, tadına doyumlanmayan egzotik bir meyve değildir. Çin lokantalarına veya Doğu felsefelerine karşı otantik bir merak olarak değil, yüzyıllardır deşifre edilen ve aşağılanan bir kültürün üyeliğinin hatırlatılması olarak karşısına çıkmaktadır. Bauman’ın vukûfla belirttiği gibi, “sarayların adetleri kolay kolay ölmüyor”. Modernliğin kahramanları ve kurbanları “postmodern durum” a yabancı değil.

Kaynakça

Amin, Samir (1993), *Avrupamerkezçilik: Bir İdeolojinin Eleştirisi*, çev. Mehmet Sert, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Balibar, Étienne ve Immanuel Wallerstein (2000), *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler*, haz. E. Balibar ve I. Wallerstein, çev. Nazlı Ökten, İstanbul: Metis Yayınları.

Balibar, Étienne (2000a), “İrkçilik ve Kriz”, *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler* içinde.

Balibar, Étienne (2000b), “Önsöz”, *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler* içinde.

Balibar, Étienne (2000c), “İrkçilik ve Milliyetçilik”, *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler* içinde.

Balibar, Étienne (2000d), “Bir ‘Yeni İrkçilik’ Var mı?”, *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler* içinde.

Balibar, Étienne (2000e), “Sınıf İrkçiliği”, *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler* içinde.

Bauman, Zygmunt (1996), *Yasa Koyucular ile Yorumcular: Modernite, Postmodernite ve Entelektüeller Üzerine*, çev. Kemal Atakay, İstanbul: Metis Yayınları.

Bauman, Zygmunt (1998), *Postmodern Etik*, çev. Alev Türker, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Zygmunt (2000), *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*, çev. İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Dellaloğlu, Besim F. (1997) “Habermas’ın Postmodern Muhafazakârlığı Eleştirisi”, *Toplumbilim*, 7.

Fraser, Nancy (2000), “Rethinking Recognition”, *New Left Review* 3, Mayıs-Haziran [Türkçesi: “Tanınmayı Yeniden Düşünmek”, içinde: *Kimlik Politikaları: Kimlik, Tanınma, Farklılık* (ed. Fırat Mollaer), 2014, Ankara: Doğu-Batı Yayınları].

Fromm, Erich (1996), *Özgürlükten Kaçış*, çev. Şemsa Yeğin, İstanbul: Payel Yayınları.

Gimenez, Martha E. (2001), “Marxism and Class, Gender, and Race: Rethinking the Trilogy”, *Race, Gender, Class*, Vol. 8, No. 2.

Mardin, Şerif (1992), *İdeoloji*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Meriç, Cemil (1998), “Nazizm: İkinci Dünya Savaşı’nın Günahkâr Tekesi”, *Umrandan Uygarlığa*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Miles, Robert (1989), *Racism*, London and New York: Routledge.

Platon (2001), *Devlet*, çev. Sabahattin Eyuboğlu ve M. Ali Cimcoz, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Popper, Karl (2000), *Açık Toplum ve Düşmanları I*, çev. Mete Tunçay, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Yeğenoğlu, Meyda (2005), “Avrupa Kimliğinin İdeolojik Arkapları”, *Doğu Batı*, 31.

Wacquant, Loïc (2010a), “Getto, Banliyö, Favela ve Benzerleri: Kent Marjinalliğini Yeniden Düşünmek İçin Araçlar”, *Kent Paryaları: İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyolojisi*, çev. Mehmet Doğan, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Wacquant, Loïc (2010b), “Karıştırmaktan Karşılaştırmaya: Banliyöler ve Getto Nasıl Yakınıyor ve Zıtlıyor?”, *Kent Paryaları: İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyolojisi*, çev. Mehmet Doğan, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Yeni Irkçılık, Kapitalizm ve Postmodernlik

Wallerstein, Immanuel (1996) *Tarihsel Kapitalizm*, çev. Necmiye Alpay, İstanbul: Metis Yayınları.

Wallerstein, Immanuel (2000a), "Kapitalizmin İdeolojik Gerilimleri: Irkçılık ve Cinsiyetçilik Karşısında Evrenselcilik", *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler* içinde.

Wallerstein, Immanuel (2000b), "Kapitalist Dünya Ekonomisinde Sınıf Çatışması", *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler* içinde.

Wallerstein, Immanuel, (2000c), "Halklığın İnşası: Irkçılık, Milliyetçilik ve Etniklik", *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler* içinde.

Weber, Max (1995), *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*, çev. Zeynep Aruoba, İstanbul: Hil Yayınları.

Uygarlık Krizi: Otoriteden İktidara

Alper Gürkan

İktidar kavramı, mâdun olan herkesin ve her şeyin üzerinde kurulan bir güç yönetimi ve uygulaması olarak salt siyasî alanda değil, ebeveynin çocuk üzerindeki denetiminden piyasa koşullarının tüketici üzerindeki dayatmacılığına kadar her alanda tecrübe edilebilen bir mekanizmanın adıdır. Bu yaygınlık onun doğrudan olumsuzlanması için bir direnç var eder: nihayetinde aile kurumu, iktisadî piyasa, toplum-devlet yapılaşması iktidara ihtiyaç duyulan organizasyonlar olarak görülebilecektir.

İktidar olgusunun olumlanıp olumlanmayacağına ilişkin düşünceyi besleyecek iki yönü dikkate değerdir: Birincisi, Foucault'cu bir denetim mekanizması olarak güç kavramı; ikincisi de Guenonyen bir ayrımla, manevî otorite ve maddî iktidar arasındaki farklılık hususudur. Bu iki yönü birleştirici olan taraf, içinde yaşadığımız hayatın gerçeklik olarak nitelenmesi ve iktidarın da bundaki payıdır. Bu gerçeklik insan zihninde çırılçıplak bir algıyla oluşmamakta, biçimlendirilerek sunulmaktadır ki biçimlendirmeyi yapan güce iktidar denmektedir.

Gerçeklik olarak algılanan, kesin bir biçimde toplumsallığın ürünüdür ve toplumsalın kendisi gibi bir güç denetimiyle açığa çıkmaktadır. İnanan birisi için tanrı tasavvuru, iyi-kötü-doğru-yanlış nitelermeleri, düşünme biçimi, ihtiyaçları giderme yöntemleri vs. insanın ruhunu arıtıp ya da üzerinde ince ince düşünüp aldığı kararlarının bir sonucu olmaktan çok, içine doğduğu toplumun öğrettikleridir. Toplumsallaşma süreci, "normal" diye adlandırılan kalıpları edinme ve uygulamayla gerçekleştirdiğinden, birey için gerçeklik demek iktidar demektir. Normal ve gerçeklik her zaman örtüşmese de normal, gerçekliğin bir ölçütü olarak gelişmek durumunda olduğundan, bireyin tüm algıları gerçekliği dayatan iktidara tabidir.

Tarihsel olarak değerlendirildiğinde modern sonrası kabul edilen bugün, normal olanla ilgili çok ciddi bir kırılmayı temsil etmektedir. Bu kırılma, tıpkı gerçekliğin kırılması gibi belirsizlik ve boşlukla iç içedir ve bu sebeple normallığe dair hiçbir güven kalmamış durumdadır. Bununla bireye gerçekliği dayatan toplumsallıkla, daha doğrusu toplumsalı da denetleyen iktidar ile ilgili olduğu açıktır. Birkaç yüzyıldır süregelen uygarlık krizini tetikleyen bu dengesizlik, iktidarın ikinci yönü olarak değinilen maddî ve manevî ayrımla ilişkili görülüyor: Guenon'un "*tamamen maddileşmiş tek uygarlık*" olarak nitelediği Batılı toplum biçimlerinin temel karakteristiği; maddî olanın, manevî olanı değilse de manevî alana ait algıyı biçimlendirmesidir. Manevî alan otoriteye, maddî olan ise iktidara ilişkindir. "Manevî iktidar" sözü *oksimoron*dur. Ya da manevî yönlendirme iradeyi teslim almadığından bir iktidar biçimi değildir, otorite biçimidir. Bunlar

Uygarlık Krizi: Otoriteden İktidara

birbirlerinin yerine geçemezler ki bugün uygarlık krizi olarak adlandırılan şey, maddî iktidarın manevî otoriteyi etkisiz hâle getirmişliğinden ibarettir.

Maddî bir olgu olan iktidar anlayışının Avrupa'dan başlamak üzere, benzer ve çeşitli araçlar sayesinde tüm toplumları denetim altına alması dolayısıyla Marx ve Engels "katı olan her şey buharlaşıyor" diyorlardı ve Weber "büyüsü bozulmuş bir dünya"dan söz ediyordu. Bunun tarihsel açılımını Aydınlanma düşüncesi, kartezyen felsefe, bilimsel devrim, Fransız İhtilâli gibi bazı anahtar kavramlarla yapma eğilimi yaygındır: Bilginin öznel bir keşif ve *fütûhât* olması fikrinin terk edilip yerine bilginin nesnel bir gerçeklik hatta mutlakiyet olarak tanımlanıp kavranılmasının gerçekten de bu tarihî olaylarla açıktan ve doğrudan bir ilişkisi vardır. *Antikitede*, Ortaçağ Avrupa'sında, Musevî-Hıristiyan-İslâm dünyasında ve Uzakdoğu'da yaygın olarak nesnelleştirilmemiş olan bilginin; Rönesans'tan sonra Avrupa'da gelişen bir algı sisteminin kurbanı olduğunu söylemek mümkündür. Elbette Yunan'da da Asya'da da materyalist bilgi anlayışını savunan ve dünyayı da buna göre sistemleştirerek açıklayanlar tarih boyunca var oldular, ancak bu durum, toplumların hayatı anlamlandırmaları, ekonomik rejimleri, siyasal yapılanmaları, kültürleri yönlendirebilecek bir güce sahip değildi. Bu gücün etkisi oldukça kapsamlıdır: Manevî olanın üstünlüğü sadece bireylerin maddileşmeleriyle ilgili değil, kentlerin merkezinde tapınak ya da ibadethane olması, krallıkların meşruyetinin dinî otorite tarafından tasdik edilmesi, kutsalı dışlayan sanatın reddi, dünyanın kâinatın merkezi olarak değerlendirildiği fizik algısı gibi hayatın her alanında geçerli bir durumdur.

Bilgi, gözlem ve deney için uygun hâle getirilerek nesnelleştirilirken gerçekliğin olağan hâli bakış açısına sabitlenmiştir. Descartes'la birlikte felsefî olarak yerleşip güçlenmişse de Rönesans'ta zaten ticarî gereksinimlerle entelektüel birikimine başlanmış bu eğilim, Aydınlanma döneminde üst kültürü tamamen ele geçirmiş ve sonra giderek her sahada dalga dalga yayılmıştır: kapitalizm, bireycilik, modern sanat, Sanayi Devrimi, ulus-devlet yapılanması vs... Bu süreç, artık maddî gücün her şeyi biçimlendirip anlamlandırmaya ve toplumsallığın biçimlendirilme gücünün, otoriteden iktidara doğru kaymaya başladığı bir aralığa işaret ediyor.

Bilginin kendinde değeri suiistimal edilerek, "bilgi güçtür" sözüyle açık olan bir araca dönüştürülmüştür. Bilimselliğin başlamasıyla artık bilginin iktidar için araçsallaştırılması paraleldir. Ki Orwell'ın *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'ü (ilk baskı 1949), iktidarın uygulanması olarak bilginin hem alınmasından hem de sunulmasından söz ediyordu; yönetim bir taraftan bireyler üzerinde sıkı bir denetim uygulayarak her ânı gözetliyor, diğer taraftan başta tarih olmak üzere bütün bilgi birikimini dönüştürmek için çabalıyordu.

Sadece Türkiye'de yaşanan iktidar uygulaması olarak değil, kapitalist küreselleşmeyle beraber dünya, özellikle teknolojiyen faydalanılarak bu sistemin yerleştirildiği bir tahakküm rejiminin hemen eşiğinde. Ted Kazcynski, teknolojinin özgürlük talebinden daha etkin bir sosyal güç olduğunu söylerken, teknolojinin insanların yaşamsal ihtiyaçlarının başlarında yer alan güvenlik istemlerini gıcıklayarak biçimlendirilmesinin bu güç hakkında bir fikir vereceğini gösterir. Can ve mal güvenliği söylemiyle şekillendirilmiş bir MOBESE sisteminin yaratacağı denetim algısı toplumsal çoğunluk tarafından özgürlüğe tercih edilecektir; ya da internetin sunduğu bilgilere erişim hakkında "zararlı içerikten" korunma içgüdüğü yine özgürlükten daha baskın olacaktır.

Esas olan, bilginin iktidar denetiminde olmasıdır ve bunun için artık teknolojik tüm imkânlar kullanılmakta ve bu sayede toplumlar denetim altında tutulup, istenilen yöne sürüklenebilmektedir. Bu, teknoloji; matbaa, kitap, televizyon, sinema, kamera, ses

kayıt cihazı, internet olabilir, fark etmiyor. İktidar önce bilgiyi ele geçiriyor, sonra bu bilgiye dayalı bir kurgu inşa ediyor ve nihayet bu kurgu gerçeklik olarak dayatılıyor ve insanların gerçeğe saygılı olması üstüne bir ahlâk ve hukuk inşa ediliyor.

Bilginin bir güç hâline getirilmesi, teknolojik ilerleme, dünyanın maddileşmesi ve iktidar denetiminin yoğunlaşması hep aynı sürecin farklı yönleridir. Nihayetinde iktidarın, manevî olanı uzaklaştırırken bilgi süreçlerini nesnel ve maddesel kılması bir gerçeklik tahakkümünün de oluşturulması anlamına gelmektedir. Yani gerçek olanın belirlenmesi, artık tamamen maddî iktidarın denetim ve tasdikıyla mümkün olmaktadır.

Bilimin öncülüğünde eşyanın değerlendirilmesi, perspektif sebebiyle gözlemlenebildiği ölçüdedir. Burada ilâhî olanın, manevî olanın yeri yoktur ve tüm değerler, insan türünün ölçütlerine göre bir silsile içindedir. Değerlere ilişkin algıdaki bu değişim doğal olarak gerçeklik düzlemini yeniden üretmektedir. Gerçekliğin yeniden üretilmesi ise ancak ideoloji kavramıyla ifade edilebilir ki perspektif bu sebeple bir sanatsal olgu olmaktan çok, ideolojik bir gerçeklik tasavvurundan ibarettir.

Modern akıl ile baktığımız bir minyatür eserinde -kimilerince çocukça diye nitelenebilecek- bir saflık göze çarpar: resim içindeki nesnelere maddî gerçeklikleriyle değil, manevî derecelerine göre sıralanmıştır; padişah uzakta bile olsa büyüktür, kul yakında bile olsa küçüktür gibi. Aynısı Rönesans öncesi Batı resminde de vardır; başlarında hâle olan insanlar, ışık saçan nesnelere, melekler vs. Eğitim sistemi ve sosyal dünyanın bireylerde hâkim hâle getirmek üzere örgütlendiği modern aklın, gözleme dayalı olarak kurduğu gerçeklik, özne ve nesne arasında mutlak bir ayırım var ederek nesneyi, öznenin denetimi içine hapsedmektedir. Yani yine bir iktidar ilişkisi kurulmaktadır. Bu hapis manevî olanı yok saydığı için modern sanat algısı, maddî olanın bireysel psikolojideki yansımalarıyla yetinir. Bu durumda padişahın kullardan büyük “görünmesi” bir hatadan ibarettir, çünkü değerli olan görünendir ve gerçeklik tecrübe edilenden ibarettir. Tecrübe eden ise modern akıl olarak ifade ettiğimiz gözlemcidir.

Hayata yüklenen anlamdaki bu değişmeden kaynaklanan böyle bir bakış açısı farklılığının sosyal dünyayla birlikte ekonomiyi, devleti, bilimi, kültürü ve sanatı baştan sona değiştireceğini anlamak güç değildir. Tüm bunlar aynı zamanda bir bütün olarak uygarlığın yeniden anlamlandırılması demektir ki “uygarlık krizi” tam olarak bu tersyüz oluş hâlidir.

Doğu Batı Çatışması ve İslam

Lütfi Bergen

Baykan Sezer, feodalizmi tarihin akışına uygulayan, onun çözülme biçiminin ise kapitalizm olduğunu ileri süren anlayışı eleştirmektedir. “Kapitalizm, feodalizmin kendiliğinden ve zorunlu olarak getirdiği bir sonuç değildir. Bu nedenle feodalizmden kapitalizme geçiş bütün Batı ülkelerinde eş zamanda gerçekleşmemiş ve değişik biçimler almıştır” demektedir (Sezer, 1988: 52). Sezer’in bu yaklaşımı tarihin bir noktaya akmadığını vurgulamak için önemli imkân sağlıyor. Sezer, “Doğu-Batı Çatışması” tezini esas alarak Doğu ile Batı’nın sadece “farklı” olmadığını, tarihi belirleyecek bir çatışma ürettiğini savunuyor. Sezer’in ekolüne bağlı Sezgin Kızılçelik için de Doğu-Batı Çatışması, insanlık tarihinin en karanlık dönemlerine kadar gider. Bu çatışma, Doğu toplumlarıyla Batı toplumlarının ana özelliklerinden kaynaklanır. İki toplum arasındaki farklılaşma mülkiyet anlayışının benzeşmezliğinden ileri gelen bir özelliktir. Çatışma Batı’daki kişisel mülkiyet biçimlenmesine karşılık Doğu’daki toplumsal mülkiyet temellerinin farklılığıyla ilgilidir. Ekonomik temellerdeki bu benzeşmezlikten kaynaklanan çelişmeyle Batılılar 1000’li yılların başlangıcından bu yana sırasıyla Salip-Hilal, uygarlık-barbarlık adlarını verdikleri çatışma gerekçeleri oluşturdular. İlkçağların İskender eşkıyalığı, sonraki devrin köleci Roma soygunculuğu, Katolikliğe dayanan Haçlı Seferleri talancılığı, ardından gelen kapitalist burjuva sömürüsü ve günümüzün emperyalist canavarlığı, Doğu-Batı çatışmasının tarihin çeşitli dönemlerindeki tezahürlerindendir (Kızılçelik, 2012: 171).

Sezer’in “farklılık” değil de “çatışma” kavramına dayanması Batı’nın sömürgeci zihniyetini ortaya çıkarmak ve bu farklılık kavramının doğuracağı açmazı kırmakla ilgilidir. Nitekim “Biz toplumumuzun Batı’dan farklı olduğunu kanıtlamaya çalışırken aynı farklılığın Batı tarafınca da ileri sürüldüğünü görmekteyiz” demektedir. Sezer’e göre, “Batı, farklılıklara dayanarak kendisine yeryüzünde ayrı bir yer ayırmakta, böylece kendi lehine elde etmiş olduğu ayrıcalıkları bu farklılıklara dayanarak Doğu’ya kabul ettirmek istemektedir. Batı’nın, Doğu’nun kendisinden farklı olduğunu ileri sürmesinin birinci ve başlıca nedeni, Doğu’yu sömürüşünü haklı göstermek tasası ve çabasıdır. Böylece sömürgeciliğinden hiçbir utanma ya da tedirginlik duymasına gerek kalmayacaktır.” (Sezer, 1988: 53). Kur’an’ın beyanlarında da Sezer’in “Doğu-Batı çatışması” kavramının teorik temellendirmesinin yapılabileceği izlenimini edinebiliyoruz. Kur’an’da Yecüc-Mecüc, Doğu-Batı diyalektiği vardır. Yecüc-Mecüc kutuplarına karşı Kur’an İslam’ı Zülkarneyn ile temsil ettirir ve çatışmayı aşar. Yine Kur’an’da Rum suresinde de Roma-Pers diyalektiğinden bahsedilerek Doğu-Batı çatışması tekrar beyan edilmiştir. Kur’an’ın 6/129 ayetindeki “Zalimlerin bir kısmını, diğer kısmına musallat ederiz” be-

Doğu Batı Çatışması ve İslam

yanı nedeniyle Doğu-Batı diyalektiğinin yasa (*sünnetullah*) olduğu görülür. **Bu çatışma günümüzde Atlantik & Avrasya çatışması olarak yeniden gündemdedir.** Doğu emperyalizmi Slavcılık-Moğolculuktan Avrasyacılığa dönmüş olup, Rusya-Almanya ve İran'ın Akdeniz ve Hint Denizi'ne inme stratejisini hayata geçirmeye çalışmaktadır. Akdeniz ise, İslam gelinceye dek Atlantik'tir; yani İngiliz- Yahudi uygarlığıdır. Bu iki uygarlığın (Atlantik & Avrasya) İslam'ın kendine Anadolu'da varlık alanı açarak meydana getirdiği medeniyetle kavgada ittifak ettiğini görüyoruz. Doğu Batı değildir ve Batı da Doğu değildir. Modernite Batılı ideologlar tarafından Batı dışını sömürmeye matuf bir Avrupamerkeziyetçi ideoloji olarak konumlandı ve Batı dışına "modernleşme" olarak yansıdı. Bu kavram öncelikle Batı içinde geleneksel-modern çatışması ile tesis edildi. Geleneksel ve modern çatışması, Zealot-Herodion çatlaması, Yahudi-Hristiyan Janus'u ile de yeniden kavramlaştırılabilir. Batı'nın kendi içine çektiği çatışma aslında Batı dışında "yaşayan" bir çatışmadır.

Toynbee, İslam ve Batı'nın karşılaşmasını Doğu'nun "medeniyet" ile karşılaşması şeklinde değerlendirdi. "İslam bir kez daha Batı'yla karşılaşılıyor. Ne var ki bu sefer kozlar, Haçlı seferlerinin en kritik dönemlerindeki kadar değil; çünkü çağdaş Batı, ona yalnızca silâh yönünden değil, aynı zamanda silâh sanayiinin son derece bağlı olduğu ekonomik hayat tarzı konusunda da ve hepsinin üstünde ruhsal kültürde -medeniyet denilen ve kendi kendine dışa dönük ürünleri yaratan ve besleyen o derunî güçte- de üstün" (Toynbee, 1980: 180). Toynbee, Helenizm'in etkisi altında kalan Yahudiler (İranlıları ve Mısırlıları da ekleyebiliriz) iki parçaya bölündüler. Bazısı "Zealot" oldu, bazısı da "Herodian", şeklinde ifadelendirdiği yargısıyla Osmanlı'yı "medeniyet olmayan"a sürmektedir. Toynbee, Türkçeye yanlış olarak "Medeniyet Yargılanıyor" başlığı ile çevrilmiş kitabında (*Civilization on Trial*) "Şimdi büyük bir devrimle karşı karşıyayız: Batılıların yaşayan diğer bütün medeniyetlerin üstüne çıktığı ve dünyayı tek bir toplum halinde birleştirdiği teknolojik devrim (...) Step'in yerine okyanusu kullanarak büyük bir devrim yaptılar. Okyanusun önceleri yelkenli, sonraları da buharlı gemilerle kullanımını, Batının, Amerika dâhil yerleşilebilir bütün dünyayı birleştirmesini kolaylaştırdı" demektedir (Toynbee, 1980: 69-70). "Civilization" terimi "medeniyet" teriminin karşılığı değildir. Toynbee, *Civilization*'ı "teknolojik düzen" ile açıklarken Farabi, Medeniyet'i toplumların dine ya da ahlâka aidiyeti, toplumun "fazlı" ile açıklar. İkinci olarak Toynbee, Batı'nın "teknolojik devrim" dediği şeyin bir emperyalizm olduğunu, ilk çatışma güdüsünün Batı'nın diğer uygarlık alanlarına saldırı ile ortaya çıktığını işaret etmez. Toynbee'ye göre, İslam da "Batı topraklarının yarısını istila ettiler ve az kalsın hepsini ele geçireceklerdi" (Toynbee, 1980: 177). Bu anlatıda Batılı zihnin kendisini dünyanın merkezine koyarak Batı dışına "beni tarih dışı bırakamazsın" mesajı verilmektedir. "Batı uygarlığı hayattan silinirse, Batı uygarlığının götürüldüğü yerlerde Avrupalı öz yaşamaya devam edebilecek midir?" (Toynbee, 1980: 105) denilmektedir. Tarihin içinden Batı'nın çekilmesinin insanlığın kaybına sebebiyet vereceğine ilişkin bir tehdit bulunmaktadır. Batı, kendi anlatısının bizim gibi Batı dışı toplumlarca ciddiye alınmasını sağlayacak yapılanmalar teşkil ediyor. Bu nedenle Toynbee, Batı dışını, Yahudi-Hristiyan kültürün kendi içindeki toplumsal tavırlara uygun olarak biçimlemeye (kategorileştirmeye) çalışıyor. Zealot-Herodian gerilimi aynı zamanda Yahudi-Hristiyan gerilimidir. Hristiyanlığın bir Yahudi mezhebi olduğu, İsa'nın temelde "Yahudi" olduğu unutulmamalıdır. Toynbee, dindar bir toplumun madde (teknoloji) karşısındaki tepkisine göre biçimlendirdiği bir sosyoloji perspektifi koyuyor; Zealot ve Herodian tarifleri yapıyor: "**Zealot**, bilinmeyenden teklifsizce kaçan; yabancı birisi karşısına son model silâhlarla çıkıp, üstün taktiklerle savaşa giriştiğinde ve bu karşılaşmada durumu kötüye gittiğinde kendi geleneksel savaş tekniğini titiz bir şekilde uygulayan insandır. Aslında "Zealot"luk, dış bir zorlamayla eskinin diriltilmesidir ki, bunun en güzel örneklerini çağdaş İslam dünyasında, Kuzey Afrikalı Sünusiler ve Orta Arabistanlı Vehhabiler veriyorlar...

Sudanlı Mehdi'nin halifesi, Batı kuvvetleriyle çarpıştı; eski silâhlarla modernlerinin karşısına çıktığından feci şekilde yenildi" (Toynbee, 1980: 181). Toynbee'nin bu çarpıtması İngiltere'nin Osmanlı hilafetinin nüfuzunu yok etmeye yönelik tedbirler aldığı gerçeğini saklamaya yöneliktir. Zira Sudan Mehdi hareketi başlangıçta Batı ile karşılaşmış değildi. Temel çıkışı Osmanlı'nın Mısır Hıdivliği'ne yönelikti. Sudan o dönemde Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti olan Mısır'a bağlıydı. Yönetici kesimin köle ticaretini yasaklama iradesiyle ülke içindeki köle tüccarları çatışyordu; ayrıca Nil kıyısında yaşayan köylüler hükümet gemilerini çekmeye yani angaryaya zorlanmaktaydı. DİA'da (Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi) Azmi Özcan'ın da belirttiği gibi, XIX. yüzyılın yeni sömürgecilik anlayışı genel olarak sanayileşmiş ülkelerin üzerinde hak iddia edilen toprakları ele geçirme şeklinde uygulanırken, ayrıca bir şekilde direnen Osmanlı Devleti ve Çin gibi pazar potansiyeli yüksek ülkelerin pazar sömürgeci olarak kontrol edilmesi söz konusuydu. Nitekim bu dönemde İngiltere, bu ülkelere baskı uygulayarak 1838'de Osmanlılarla ticaret anlaşması, Afyon Savaşı sonrasında da Çin ile 1840-1842'de limanlarının dış ticarete açılma anlaşmaları gibi ayrı ayrı siyasî ve ekonomik anlaşmalar yaptı ve dayattığı imtiyazlarla bu topraklarda ticaret tekelini elde etti. Hindistan yolunun güvenliği İngiliz sömürge siyaseti için öncelikli konuma yükselmişti. 1869'da Fransızların Süveyş Kanalı'nı tamamlaması, Hindistan yolunu kısaltırken güvenliğini daha hassas duruma getirdi. İngiltere, buna göre Kızıldeniz ve Arabistan kıyılarında Osmanlı itirazlarına rağmen nüfuz alanları oluşturmaya başladı. Aynı şekilde Cebelitârik (1704) ve Malta gibi stratejik öneme sahip Kıbrıs adası 1878'de kira adı altında ele geçirildi. Uzakdoğu'daki İngiliz etki alanı da benzer gelişmeler sonunda oluşturuldu. 1841'de Hong Kong alındı. Bruney ve Saravak sultanlıkları 1888'de İngiliz himayesini kabul etmek zorunda kaldılar. Bu süreç, dünya topraklarının neredeyse %80'inin birkaç Avrupa devleti arasında paylaşıldığı dönemdir. İngiltere 1882'de Mısır'ı ve uzun bir mücadeleden sonra 1899'da Sudan'ı işgal etti (Özcan, 2000: 300). Toynbee'nin bahis mevzuu ettiği Omdurman Savaşı, Kitchener komutasındaki Britanya kuvvetlerinin, Abdullah Taaşi'nin kuvvetlerini yenilgiye uğrattığı çarpışmadır (2 Eylül 1898). İngiliz Ordusu'nun 44 topu ve 20 ağır makineli tüfeği mevcuttu, Nil Nehri kıyısındaki 36 top ve 24 makineli da ayrıca destek veriyordu. Çatışma başlayınca Mehdi kuvvetleri 10 bin ölü, 10 bin yaralı ve 5 bin tutsak verirken, İngilizlerin toplam kaybı 50 kişi dolayında kaldı. Toynbee'nin "Zealotluk" dediği tavır bir Batı katliamı idi.

Toynbee'nin "Herodian"ı ise kendisinden hünerli ve daha iyi silâhlanmış olan birisiyle karşılaştığında geleneksel savaş tekniğini unutarak düşmanın taktik ve silâhıyla savaşmayı öğrenen insandır. Eğer "Zealot"luk dış baskısıyla diriltilen eskinin bir çeşidiyse, "Herodian"lık aynı dış baskıyla diriltilen bir kozmopolitlik çeşididir (Toynbee, 1980: 186). Toynbee'ye göre, "Zealot" içgüdü ile hareket ederken, "Herodian" aklıyla hareket eder. Toynbee bu noktada "Herodian"lığın da bir çözüm olmadığını ileri sürmekte ve örnek olarak Türkiye'yi veriyor:

"Abdülhamit engelini üstün bir kuvvet gösterisiyle aşarak, Türkiye'de "Herodian"ca yapılan devrim, 7-9. yüzyıllardaki klasik Japon devrimlerini gölgede bırakacak boyutta idi. Türkiye'de yapılan devrim, bizim Batı'daki başarılı ekonomik, siyasal, estetik, dinî devrimler gibi bütün alanlarda yapıldığından Türk halkının toplumsal deney ve tecrübelerini tepeden tırnağa sarstı. Türkler yalnızca anayasalarını değiştirmekle kalmadılar (bu oldukça basit bir iş sayılabilir) fakat İslam inancının koruyucusu durumunda olan Halife'yi ve müessesini, tekkeleri, medreseleri, kadınların yüzünden peçeyi kaldırdılar; İslam'ın temel direklerinden olan, kişinin alnını yere koyarak kıldığı namazı, kılan insan için imkânsızlaştıran şapkalı giymek zorunluluğunu getirerek erkekleri inanmayanlarla aynı seviyeye getirdiler; İsviçre Medeni Hukuku'nu kelimesi kelimesine Türkçeye çevirip, İtalya Ceza Hukuku'ndan alıntılar yaparak şeriatı kaldırdılar ve Meclis'in oyla-

Doğu Batı Çatışması ve İslam

ıyla yasallaştırdılar; Osmanlı edebî mirasının büyük bir kısmını yok saymak pahasına Arap harflerini Latin alfabesiyle değiştirdiler (Toynbee, 1980: 188). Toynbee'nin Herodian tavrı hakkında yargısı bu tavrın başarısızlıkla sonuçlanacağı yönünde. İki zayıflık kendini ele veriyor diyecektir: 1) İnsanî yaratıcılığı geliştirmek yerine taklit ettiği toplumun makine yapımı maddelerini geliştirmeye mahkûm. 2) Herodianlığın bu yolu seçenlerden ancak bir azınlığı kurtuluşa erdirebileceği. Çoğunluk, taklit edilen toplumun yönetici sınıfının emrine girmeyi göze alamaz. Bunların da kaderi taklit ettikleri toplumun işçi sınıfını artırmaktan ibaret olacaktır. Toynbee'ye göre, "Zealot" ölmüş medeniyetin fosili, "Herodian" ise kaybolmaktan kurtulup taklit ettiği toplumun içinde eriyeni olacaktır" (Toynbee, 1980: 190).

Toynbee'nin bu analizi de son tahlilde Anadolu-Doğu toplumlarının Batı toplumlarından farklılığı fikrini benimsiyor. Buna göre modernleşme gelişmiş toplum özelliklerinin az gelişmişler tarafından aktarılmasıdır. Modernleşme, Batı'nın kendi dinamikleri içinde Judeo-Christ geriliminin dinamiği olarak ortaya çıkıyor. Protestanlaşma Hristiyanlığa karşı bir Hristiyanlık değildir. Hristiyanlığa karşı bir Yahudilikdir. Marks, *Yahudi Sorunu*'nda Hristiyanlığın tersine çevrilmiş Yahudilik olduğunu bu nedenle söylemişti. Bu gerilim Batı dışı toplumlarında görülmez. Bu nedenle Toynbee'nin Zealot ve Herodian çatlaması İslam'ın (din) yerini ortaya koyan bir çatışma şeklinde algılanmamalı, Doğu-Batı çatışması analizinin içeriğinde yer almalıdır. İslam, bu iki çatallaşmanın arasından doğan aşkın bir düzen-nizam-selam (silm) olarak ortaya çıkıyor.

Osmanlı sistemi ile Batılı toplumsal düzen arasında önemli "farklılıklar" bulunmaktadır. Baykan Sezer, bu "farklılığı" ATÜT lehine yorumlayan müelliflerden koparak kavramı "çatışma" terimi ile değiştirmektedir. Çatışma tezinin Kur'an'da da karşılığı olabileceği hakkında yukarıda bir değinmede bulunduk. Osmanlı toplumsal ekonomik yapısının ahilik-vakfiyeler-tımar-mahalle gibi sistemler vesilesiyle keskin sınıf ayrışmalarına uğramadığı söylenebilecektir. Sermayenin kollektifleştirilmesi dinin zekât/sadaka/infak gibi malî emirleri ile ve ibadetlerin kolektif/kamusal niteliği (kurban/hacc seferberliği/mescid/defin hizmetleri) gereği ortaya çıkmaktadır. Kurban ile tarım-hayvancılık, Hacc ile ulaşım/tekstil/emtia ticareti, mescid ile inşaat, defin hizmetleri ile fukaraya infak kaygısı öne geçmekte ve ekonomik bir döngü oluşmaktadır. İslam'ın dinî emirleri, kendi iktisadî zümrelerini oluşturmaktadır. Bu zümrelerin sınıf karşılaşmaları-çatışmaları üretmediği, tam tersine iktisadî manada dayanışmacı bir toplum inşası peşinde olduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla sermayenin bireyselleştirilmesinin, burjuva zihniyetine tahavvülünün önündeki en büyük engelin İslamî emirlerin kendisi olduğu söylenebilecektir. Bu Türkiye'de kapitalizme direnç gösteren toplumsal yapının "Müslüman Halk"-tan geldiğini göstermektedir.

"Müslüman halk" kavramını siyasal İslamcılık lehine kullanmadığımızı ifade etmek gerekmektedir. Türkiye'de siyasal İslamcılığın "kültürel-geleneksel-halk İslam" dediği "Anadolu müslümanlığı-dindarlığı" Osmanlı-Türk toplum yapısını "kapitalizm öncesi" değil, "kapitalizm dışı" kılmıştır (Özcan, 2014: 110). Bu çerçevede, Baykan Sezer'in Anadolu'da ATÜT tezlerini eleştirisindeki kaygıları kabul etmekle beraber ATÜT'çü tezlerin "çatışma" kuramı ile çelişmediğini, Türkiye'nin Batı'dan farklı bir ekonomik modeli olduğu fikri ile İslam'ın Batı ile "çatışır" bir fetih fikri getirerek bu farklılığı derinleştirdiğini, bu iki tezin telif edilebilir olduğunu düşünüyoruz.

Burada sorun, Kapitalizme yine Batı düşüncesi olan Marksizm üzerinden cevap üretmekten kaynaklanıyor. Bu, biraz da "yerli" düşüncenin modernleşme sorunsalını aşmamasının ürünü gibi görünüyor. İslam referans alınarak bir işçi ideolojisi çalışılmaktadır. Sosyal Adalet hissi ile bazı Müslüman yazarların Necm Suresi 53: 39 ayetinden hareketle, "İnsan için emeğinden gayrısı yoktur" beyanını "emek felsefesi"ne yönelik

okuduğu ortadadır. Ayetteki “Sae (Sa’y)” emekçi anlamına gelmiyor. Müfredat’a göre bu kelime “yürüyüş, amel” anlamını taşıyor. Ayrıca Cum’a suresi 62: 9’da da “fesaev” kelimesi geçmektedir. Bu ayette de “Cuma’ya çağrıldığınızda alış-verişi bırakıp koşun” denilmekte ve ayetin devamında bu koşanların Cum’a sonrasında yeryüzüne dağılarak Allah’ın fazlından rızık aramaları istenmektedir. Bu ayet İslam toplumlarının serbest emek, daraltılmamış pazar, kendi işinin sahibi küçük işletmeler ile teşkil edildiğini gösterir.

Ayrıca, İslam düşüncesinde köleler Cum’a kılamazlar. Köle kadınlar da başlarını örtemezler. Ayetteki muhatabın ekseriyet itibariyle emekçileri değil, işletme sahibi: üretici, esnaf, çiftçi, sanatkâr bir toplumu hedef aldığı düşünülebilir. Zira Cum’a namazı topluluk namazıdır. Her iki ayetteki “Sae (Sa’y)” için gerçek mananın emeği değil, “çaba sarfetmeyi”; İşçi emeğine değil, insanî varoluşa ait san’ata, gayrete, amele vurgu yaptığı söylenebilir. Kur’an kendi kavramları ile başka bir tarih açıklaması yapmaktadır ve bu tarih de iktisadî alt üst oluşların tarihidir. Kur’an Batı siyasal düşüncesinde yer almayan farklı bir temelde beliren iktisadî ezen-ezilen kavramları kullanmaktadır. Bunlardan bir kısmını aşağıda zikrettik:

Müstezaf:

Kur’an Mısır’da Firavun’un kenti sınıflara böldüğünü ifade eder: “İnne fir’avne ‘alâ fî-lardi vece’ale ehlehâ şıye’an yestad’ifu tâ-ifeten minhum yuzebbihu ebnâehum veyestahyî nisâehum innehu kâne minelmufsidîn / Gerçek şu ki, Firavun yeryüzünde (Mısır’da) yüklenmiş ve oranın halkını birtakım fırkalara ayırıp bölmüştü; onlardan bir bölümünü güçten düşürüyor, erkek çocuklarını boğazlayıp kadınlarını diri bırakıyordu. Çünkü o, bozgunculardandı” (28 Kasas 4). Bu ayette geçen iztizaf / müstezaf kelimesi “zayıf bırakılanlar” anlamındadır. Dolayısıyla sınıf kavramından daha geniş bir çerçeve çizer. Bununla beraber Firavun’un halkı böldüğü “şıye’an” teriminde ifade edilmiştir. Bu bölme iktisadî bir bölmedir. Bununla bölmenin hem iktisadî-sınıfsal ve hem de ezen-ezilen ve hem de etnik temeller taşıdığı söylenebilecektir. Firavun’un halkı bölmesi, iktisadî ayrımcılığın tesisini ve sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.”

Tis’atu rahtin:

Keza Hazreti Salih (as) ile Semud kavmi arasında geçen mücadeleyi anlatan ayette, “Şehirde dokuz çete vardı ki bunlar ülkede hep bozgunculuk yapar, ...” (Neml, 27/48) şeklinde bir beyan vardır. Bu 9 çete kentin organizasyonunu yapan dokuz egemeni ifade edebilir.

Mücrim:

Bir başka ayet, “Böyle her karyede de mücrimlerinin büyüklerini mevki’de bulundurmakta yızdır ki orada mekir yapsınlar, hâlbuki bunlar, mekri başkasına değil kendilerine yapıyorlar da farkına varmıyorlar” (6 En’am 123) beyanında kentte hile yapan sebekeleri mücrim kavramı ile belirler.

Mütrefin-Refahla şıarmış olanlar:

“Sizden önceki nesillerden akıllı kimselerin, yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan men etmeleri gerekmez miydi? Fakat onlar arasından, ancak kendilerini kurtardığımız pek az kişi böyle yaptı. Zulmedenler ise kendilerine verilen refahın peşine düşüp şıarmdılar ve suç işleyenler olup çıktılar” (11 Hûd 116) “Biz hangi ülkeye uyarıcı gönderdikse mutlaka oranın varlıkla şıarmış kimseleri: ‘Biz, sizin gönderildiğiniz şeyi inkâr ediyoruz’ dediler. Ve dediler ki: ‘Biz malca ve evlatça daha çoğuz, biz azaba uğratılacak değiliz’. De ki: ‘Rabb’im, dilediğine rızık yayar ve kısar; fakat insanların çoğu bilmezler” (34 Sebe 34-36).

Doğu Batı Çatışması ve İslam

Müsrifin:

“*Summe sadaknâhumul va’de fe enceynâhum ve men neşâu ve ehleknel musrifîn* / Sonra onlara verdiğimiz sözü yerine getirdik. Kendilerini ve dilediğimiz kimseleri kurtardık. Haddi aşanları (musrifin) ise helâk ettik.” (21 Enbiya 9). Allah Rasulü bir hadisinde; “Kişinin canının çektiği her şeyden yemeye çalışması israf olarak ona yeter” buyurmaktadır. Ayette “haddi aşan” şeklinde meal verilen “musrifin” S-R-F kökünden gelmektedir. Kur’an’da 23 yerde geçmektedir. “Ve asmalı ve asmasız bahçeleri, hurmaları, yenilen çeşitli ekinleri, birbirine benzeyen ve benzemeyen zeytinleri ve narları yaratan O’dur. Ürün verdiği zaman, onun ürününden yiyin. Onun hasad edildiği gün, onun hakkını verin. İsraf etmeyin. Muhakkak ki; O, müsrifleri (israf edenleri) sevmez” (6 En’am 141) ayetinde “*ve âtû hakkahu / onun hakkını verin*” ifadesi hakkında müfessirler “zekât, sadaka” anlamı vermişler ve bu “hakkın verilmemesini” israf olarak değerlendirmişlerdir.

Dolayısıyla İslam toplumlarında malın bir kişide atıl olarak birikmesi kabul edilmemiştir. Hz. Peygamber, Zübeyr’e Salit adında bir araziyi ve Bilal Bin Haris’e da Akik adında bir araziyi verdiği gibi, bazı sahipsiz arazileri işletip yararlanmaları için bazı sahiblere vermiştir. Bu işleme “ikta” adı verilmiştir. Hz. Ömer halife olunca bu ikta’ları gözden geçirmiştir. İkta’nın amacının işletilmeyen arazilerin işletilip iktisadî alana aktif olarak alınmasını sağlamak olduğu açıktır. Hz. Ömer, bazı kişilerin kendilerine verilen arazilerin sadece bir kısmını işletebildiklerini görünce, işletemedikleri kısmı onlardan geri almış ve diğer ihtiyaç sahiplerine vermiştir (Tanrıverdi, 2003: 677). *Kitabu’l Haraç*’ta da Hz. Ömer’in bu uygulamasından bahsedilmiştir: “Hz. Ömer minberde hutbe okurken şöyle buyurdu: Her kim ki, arz-ı mevâtı ihya ederse, kendisinindir. Arz-ı mevâtı taşlardan temizleyip ihya eden kimse orayı üç sene terk ederse hakkı sakıt olur” (Ebu Yusuf, 1982: 182). Boş arazi, gelip onu imar eden, sürüp eken, ağaç diken ve harac ve yahut ösrünü her sene beytül mal’e veren kimsenindir. Dikkat edileceği üzere zenginlik iktisadî bir olaydır. Mal üreten ve satan kişinin zenginleşmesine itiraz edilmemiştir. İtiraz, üretmeden zenginliği sürdürülebilir kılan uygulamalardır. Zenginleşmeye niyet edenin bunu toplumla paylaşmaya hazır olmasını İslam emrediyor. Bunu gerçekleştiremeyecek şekilde zenginleşme talebini ise “müsriflik” olarak değerlendiriyor. İslam’ın bu emirleri nedeniyle ne Doğu ve ne Batı olan bir iktisat zihniyeti Doğu-Batı çatışmasının arasından sıyrılmıştır. İslam toplumlarının ATÜT sayılamayacağı hakkında Baykan Sezer’in itirazı haklı ise de ATÜT yaklaşımları kapitalist temellendirmelere karşı kullanılabilir tezler içermektedir.

Kaynakça

- Ebu Yusuf (1982), *Kitabu’l Haraç*, Akçağ Yayınları.
- Kızılçelik, Sezgin (2012), *Özgün ve Yetkin Bir Sosyal Teorisyen Olarak Kemal Tahir*, Anı Yayıncılık.
- Özcan, Azmi (2000), “İngiliz Sömürgeciliği”, DİA, c: 22.
- Özcan, Ufuk (2014), “Gelenek-Modernlik Arasında Türkiye’nin Değişen/Çözülen Toplumsal Yapısına Toplu Bir Bakış”, *Türkiye’de Karşıt Muhafazakârlık Biçimleri (Modern Muhafazakarlıktan Küreselci Değersizleşmeye)*, Sosyoloji Yıllığı 23, Doğu Kitabevi.
- Sezer, Baykan (1988), *Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları*, Sümer Kitabevi.
- Tanrıverdi, Hasan (2003), “Hz. Ömer Dönemi Sosyal Devlet Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme,” *İslamî Araştırmalar Dergisi*, cilt: 16, sayı: 4.
- Toynbee, Arnold (1980), *Medeniyet Yargılanıyor*, Yeryüzü Yayınları.

Yunanistan'dan Ukrayna'ya, Rojava'dan Tayland'a *Weltgeist* Dünyanın Ruhu: İmkân ya da Katastrof

Volkan Yaraşır

Yüksek bir konjonktür döneminden geçiyoruz. Kapitalizmin içine girdiği büyük bunalım, küresel düzeyde olağanüstü bir momentumun önünü açtı. Küresel boyutta sınıfın otonomisi, bu süreci etkileyen temel faktörlerden biri oldu.

Özellikle krizin 2008 sonrasında girdiği evre yıkıcı bir siklus niteliği taşıyor. Büyük bunalımlar ya da genel krizler salt bir ekonomik kriz değildir. Aynı zamanda kendini bir multi kriz özelliğiyle gösterir. Bugün senkronize bir karakterde insanlık ve uygarlık krizinin yanında, ekoloji, gıda ve hegemonya krizinin yaşanması tesadüfî değildir. Genel krizlerin karakteristik ifadesidir.

Kriz, toplumsal yaşamın tüm boyutlarını sarsıyor. Küresel düzeyde, ideolojik, askerî, siyasal ve kültürel kopuşlar ve kırılmalar yaşanıyor. Var olan statükolar dağılıyor. Yüksek bir konjonktürün kapıları açılıyor. Kompleks, kaotik potansiyeller taşıyan ve çok boyutlu bir sürecin içine giriliyor. İçine girilen süreç, kapitalizmin üretim tarzını etkileyecek sonuçlar yaratabilir. İmkânlar çoğalırken, katastrof riski artıyor. Küresel boyutta kapitalist sistemin çelişkileri ve çürümüşlüğü daha görünür hale geliyor.

Genel krizler, sınıf mücadelesinin seyrini etkilediği gibi, bu mücadeleyi keskinleştirir. Sınıfsal antagonizmayı ve devletle halk arasındaki çelişki diye de tanımlayabileceğimiz toplumsal antagonizmayı derinleştirir ve yoğunlaştırır.

Son 6 yıllık süreçte dünya çapında sınıf ve kitle hareketlerinde dalgalı yükselişler yaşandı, muazzam kent, sokak ve barikat savaşları gerçekleşti. Grev ve genel grev senkronları yanında, kapitalist işleyişi bloke edecek meydan blokajları yapıldı. Yaşananlar bir rastlantı değil, dönemin ruhuyla ve diyalektiğiyle bağlantılı gelişmelerdir. Sınıflar mücadelesi içinde şekillenen bu ruh, aynı zamanda kendi diyalektiğini, diyalektik zenginliğini ortaya koymaktadır.

Her ülkede (tarihsel toplumsal şartlarına, tarihsel deneyim ve birikimlerine bağlı olarak) farklı özgünlüklerden ve farklı dinamiklerden etkilenerek, gelişen sınıf ve kitle hareketleri aslında bir yandan içine girilen yüksek konjonktürden beslenmekte, diğer yandan yaşanan yüksek konjonktürü beslemektedir. Ve "zamanın ruhunu" (*Zeitgeist*), hatta dünyanın ruhunu şekillendirmektedir. Artık küçük bir moment bile bu ruha mana ve anlam katıyor.

Dünyanın Ruhu: İmkân ya da Katastrof

Kapitalizmin bugün ulaştığı yüksek entegrasyon düzeyi, krizin salınımını, yayılımını ve etkisini şiddetlendiriyor. Bu faktör, krizin tüm coğrafyalarda sarsıcı bir biçimde hissedilmesine yol açtığı gibi, her coğrafyada sınıfsal antagonizmayı yoğunlaştırıyor. Bu süreç merkez ülkelerden periferiye, periferiden de merkez ülkelere doğru yaşanan anarşik ve katastrofik salınımları beraberinde getiriyor. Bu salınımlar salt ekonomik değil, siyasal, kültürel boyutları da içeriyor.

Bugün Uzak Asya'dan Afrika'ya, Asya'dan Avrupa'ya, ABD'den Güney Amerika'ya ve Kuzey Afrika'dan Ortadoğu'ya kadar her coğrafya'da büyük alt-üst oluşların yaşanması, tesadüfi değil, içine girilen yüksek konjonktürün çıplak ve sarsıcı sonuçlarıdır. Sınıflar mücadelesinin zenginliğinin dışı vurumudur. Sınıflar mücadelesinin karmaşık bütünselliği kendini her coğrafyada sarsıcı bir şekilde gösteriyor.

Yunanistan, Uzun Soluklu Ayaklanma Hali

Küresel boyutta bu büyük toplumsal dalgalanmanın yanında, özellikle 2009'dan sonra Avrupa'nın Akdeniz havzası, bir odak coğrafya olarak öne çıktı. Havzanın bütününde (Yunanistan, Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, İrlanda ve İzlanda'da) sarsıcı gelişmeler yaşandı. Güney Avrupa'da muazzam kitle hareketleri gerçekleşti. Grev ve genel grev senkronları yaşandı.

Avrupa ve Akdeniz havzasının odak bölgesi ise Yunanistan oldu. Krizin bütün yıkıcılığını yaşayan Yunanistan'da sınıflar mücadelesi hızla sertleşti ve radikalleşti. 5 yıllık periyotta 61 büyük grev, 26 genel grev yaşandı. Avrupa işçi sınıfı tarihinde böylece bir ilk gerçekleşti. Ne var ki, sınıfın devrimci ve yıkıcı enerjisi kristalize edilemedi. Devrimci öznenin yokluğu yakıcı bir sorun haline geldi. Yunanistan, yaşanan konjonktürün de bir yansıması olarak, uzun süreli bir ayaklanma süreci içine girdi. Ve bu süreç halihazırda devam ediyor.

Ülkede aynı zamanda proto-faşist, otoriter ve teknokratik siyasal düzenlemeler yaşıyor.

Yunanistan Avrupa'nın en zayıf halkası olmaya devam ediyor. Avrupa'da tek zayıf halka yok... Portekiz ve İspanya gibi yeni zayıf halkalar da ortaya çıkıyor. Yunanistan, Avrupa'da finans-kapital ve emek cephesi açısından tam anlamıyla bir sosyal laboratuvar işlevi görüyor.

Yunanistan'da sınıflar mücadelesi içinde (sınıfın mobilizasyon yeteneği, sürekli eylem gerçekleştirme kapasitesi, sınıfın "yorulmaması", moral gücü, uzun soluklu eylem yapma potansiyeli taşıması ve devrimci öznenin yokluğunun yakıcılığı gibi) çok boyutlu bir özgünlük yaşıyor.

İşçi sınıfının otonomisinin zenginliğini ve yaratıcılığını gösteren, bu yönler üzerinde düşünmekte yarar var. Öte yandan, kendiliğindenci hareketin sınırı ve bu sınırın enerjinin kristalizasyonunda yarattığı sıkıntılar dikkat çekiyor. Sınıf, bir yandan bu sınırı zorluyor, diğer yandan hareketin yükselen ivmesine rağmen, yıkıcı hamleler gerçekleştiriyor. Bu, bir "Yunanistan sorunu" olmaktan öte, Tunus ve Mısır'daki gelişmelerle birlikte, yaşanan dönemin daha yapısal bir sorunu olduğu ortaya çıkıyor.

Mısır-Tunus: Ayaklanma Dalgaları ve Devrimci Salınımlar

Kuzey Afrika'da Mısır ve Tunus deneyimlerinin en temel sorunu, devrimci öznenin yokluğu ve sınıf ve kitle hareketinin nesnel ve öznel şekillenmesinde yaşadığı problemler oldu. Aslında bu sorunlar birbirini etkileyen bir özellik taşıyorlar.

Devrimci öznenin yokluğu, sadece sınıfın enerjisinin kristalize olmasını ve sınıfın sisteme yönelmesini engellemedi, sınıfın diğer emekçi kesimler üzerinde hegemonya kurmasına da mani oldu.

Mısır'da aşağıdan gelişen iki devrim olasılığı, Mısır'ın en örgütlü güçleri tarafından engellendi. Önce Müslüman Kardeşler ve ordu ittifakı devreye girdi. Devrimci dalga bir dönem geri çekildi. 2013'te yeniden kabardı. Müslüman Kardeşler'in "yeni rejim" inşasına karşı, kitlelerin yıkıcı öfkesi harekete geçti. Bu sefer hem kapitalist stabilizasyon ihtiyacına, hem de bölgenin yeni jeo-politik dengelerine bağlı olarak ordu devreye girdi. Gerçekleştirdiği darbeyle Müslüman Kardeşler'i devre dışı bıraktı. Kitleler üzerinde kurduğu hegemonya ve manipülasyonla da etki gücünü yaydı. Darbe, bir karşı devrim taktiği olan yeni bir restorasyondur. Bir anlamda Mısır'da restorasyonun restorasyonu gerçekleşti.

Tunus'taki kitle hareketi ve ayaklanması Bin Ali'yi iktidardan düşürmesine rağmen, Mısır'dakine benzer bir şekilde bir restorasyon operasyonu gerçekleşti. En-Nahda iktidara taşındı. En-Nahda, karşı devrimci taktiklerle toplumsal muhalefeti engellemeye çalıştı. "Yeni rejim" inşasına girişti. Bir dizi suikastla kitle hareketi terörize edilmeye çalışıldı.

Tunus'ta, Mısır'dakinden farklı olarak, ordu güçsüzdür, polis teşkilatı ise daha organize. Tunus, bir polis devletidir. Tunus'taki sistem siyasal İslam çimentosuyla restore edilmeye çalışıldı. En-Nahda'nın hamleleri bu doğrultuda oldu.

Kitleler restorasyon sonrasında kısa bir durgunluk dönemine rağmen, karşı devrimci adımları reaksiyonla karşıladılar. Bu süreçte seçici suikastlarla kitle hareketi terörize ve demoralize edilmeye çalışıldı. Her şeye rağmen öfke dalgası giderek kabardı. İki yıllık bir dönemde kitle hareketi yükselişler ve düşüşler gösterdi. Giderek En-Nahda'ya karşı odaklanan toplumsal muhalefet, yeniden bir dalgasal yükselişe geçince En-Nahda devre dışı kaldı.

Müslüman Kardeşler ve (siyasal İslam'ın küresel düzeydeki diğer fraksiyonları da dâhil) En-Nahda'da dikkat çeken şey, bu yapıların kapitalist ilişkilerden beslenmelerine ve bu ilişkiler içinde kök salmalarına rağmen, programatik zafiyetleri, blokaşları ve hareketlerin ontolojik yönelimlerinden kaynaklanan problemlerinden dolayı, kapitalist ilişkileri yönlendirecek kabiliyeti ve kapasiteyi gösterememeleridir. Bu bir yanıyla da kapitalizmin organikliği ve kompleks yapısı karşısında, siyasal İslam'ın kendini var eden saiklerinin, yönlerinin, biyopolitikanın tutunamaması ve çözülmesi anlamına gelmektedir. Bütün bunların somut dışı vurumu ise, siyasal İslam'ın yönetememe krizidir.

Mısır ve Tunus'ta, hatta bugün AKP iktidarında (AKP, bu yapılar içinde en has neo-liberal parti karakteri taşımasına rağmen) görülen çok vektörlü kırılabilirlik ve siyasal anlamda hızlı erozyon, siyasal İslam'ın geleceğini sorgulatacak mahiyettedir. Yeni yaşadığımız konjonktürün bir yansıması olarak İslam'ın komünal ya da yoksuldan yana yorumlarının gelişmesi ve bir harekete dönüşmesi olasılık dâhilindedir.

En-Nahda ve Müslüman Kardeşler, iktidarı hızla yönetememe noktasına gelerek, kitle hareketini mas etmekte ciddi problem yaşadı. Bu durum aşağıdan devrim tehdidini güncel kıldı. Mısır'da Sisi iktidarının devreye sokulması, Tunus'ta En-Nahda'nın devre dışı bırakılması boşuna değildir.

Kapitalizmin organik ve kompleks yapısı, kapitalist rasyonelite ve küresel düzeyde entegrasyon boyutu (son çeyrek asırlık süreçte bu düzey çok ciddi oranda derinleşti) bölgenin stabilizasyonunda yeni bir emperyal konseptin devreye girmesini zorunlu kıl-

Dünyanın Ruhu: İmkân ya da Katastrof

di. Bu süreç, Libya ve Suriye faktörleriyle birlikte, siyasal İslam'ı hızla kudretsizleştirdi ve onun devre dışı bırakılmasını beraberinde getirdi. Siyasal İslam'ın ülke içi dinamikleri tetikleme riski ve bölgenin istikrarı ve entegrasyonunda yaratacağı problemler yeni bir politik zemine geçişi koşulladı. Şu an bir geçiş döneminde olsak da süreç hızla derinleşiyor.

Bugün Tunus ve Mısır'da işçi hareketi sendikal bürokrasi ve korporasyonu kırıcı hamleler gerçekleştiriyor. Mısır'da son 3 yıllık süreçte yaygın grevler yaşandı. Tunus'ta işçi sınıfı mobilizasyonunu koruyor. Özellikle Tunus'ta sendikalar, kitle hareketinin taşıyıcı gücü gibi hareket ediyor. Mısır'da ise, bağımsız gelişen sendikal hareket ve işçi eylemleri dikkat çekiyor. Bugün her ne kadar kitle hareketini şekillendirecek bir güce sahip olmasalar da, uzun vadede bu potansiyeli taşıyorlar. Mısır'da ordunun kitleler üzerinde devam eden etkisi, sınıf hareketinin açacağı yeni dinamiklerle kırılabilir. Ordunun her greve sert tavır alması, yasaklama getirmesi ve şiddet uygulaması boşuna değildir. Mısır'da işçi grevleri ayrıştırıcı ve kitle hareketini şekillendirici bir işlev görüyorlar.

Mısır ve Tunus'ta devrimci süreç atılım, geri çekiliş, yükseliş ve düşüşlerle devam ediyor. Üçüncü yılını dolduran bu yüksek konjonktür, Mısır ve Tunus'u Akdeniz coğrafyasında en dinamik bölgeler olarak öne çıkartıyor.

Bu iki ülkede devrimci salınım, başta Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Arap Yarımadası'nı sarsacak potansiyeli içinde taşıyor. Daha önceki ayaklanmalar bu yönü birçok defa ortaya çıkardı. Mısır işçi sınıfının iki büyük ayaklanma pratiği yaşaması, yaygın sektörel grevlerin birikimi, gerçekleşen çeşitli direniş ve eylemler son derece önemlidir. Sınıfın nesnel ve öznel şekilleniş sürecini derinleştirmektedir.

Mısır, Arap dünyasının nabzıdır. Mısır'da işçi sınıfının ve kitlelerin yeniden ayağa kalkışı, bölgede sarsıcı gelişmelere yol açacaktır.

Tunus da, muazzam gelişmelere gebe bir ülke olarak dikkat çekiyor. İşçi hareketi ve ezilen yığınların arayışları sürüyor. Bu iki ülkede dip dalgası hareketliliğini sürdürüyor ve müthiş bir enerji birikiyor.

Rojava: Heterodoks Devrim ve Devrim İçinde Devrim

Akdeniz coğrafyasında bu dalgalı gelişmenin bir yansıması Rojava'da gerçekleşti. Ortadoğu'daki jeo-politik gelişmeler ve alt-üst oluş, Suriye'yi küçük bir Ortadoğu haline getirdi. Hem küresel, hem ülke içi dinamiklerin yarattığı iç gerilim ve alt-üst oluş Batı Kürdistan'da, Rojava'da devrimci sürecin önünü açtı.

Rojava pratiği, devrim bağlamında işleyen eşitsiz gelişim yasasının en somut örneğidir.

Yaklaşık 35 yıllık bir sürecin olağanüstü birikimi, Kürt özgürlük hareketinin tarihsel gelişimi ve bir Ortadoğu gücü olarak şekillenmesi, Kuzey Kürdistan'da kendi özgünlüğünde yaşanan ikili iktidar durumu, Rojava devriminin zeminlerini ördü.

Rojava, bir yandan tarihsel birikiminin ifadesi, diğer yandan jeo-politik gelişmelere ve açtığı momente somut müdahaledir. Zaten devrimcilik de böyle bir şeydir. Momente müdahale, momenti imkâna çevirme iradesidir.

Rojava devrimi, bir çok iç içe geçmiş faktörün yaşanan konjonktürde yarattığı momente *volontarist* bir hamledir. Rojava pratiği, uzun bir biriktirme sürecinin ve Kürt özgürlük hareketinin bugün ulaştığı kompleks ve çok boyutlu özelliğin bir yansıması-

dır. Aynı zamanda Kürt halkının tarihe yayılan ontolojik mücadelesinin somut, radikal, değiştirici ve dönüştürücü gücünün dışa vurumudur. Rojava'da demokratik devrim mahiyetindeki adımlar derinleşerek yayılıyor. Rojava'da devrim bir anlamda inşa oluyor. Toplumsal yaşamın her alanında devrimci dönüşümün sağlanması, yeni toplum ve yeni insanın yaratılması yönünde önemli pratikler gerçekleşiyor.

Rojava her Şeyden önce bir kadın devrimi pratiği olarak Őekillendi. Feodalizmin yıkıcı kışkaları ve patriarkanın kadavra edici tahakkümüne karşı Rojava bir kadın başkaldırısı oldu.

Kürt özgürlük hareketinin bugün yarattığı en temel devrimci dönüşümlerden biri, kadın dinamiğidir. Bu dinamik, somut bir biçimde Rojava'da kendini yeniden üretmiştir. Rojava kadın devrimi, devrim içinde bir devrimdir. Bugün Rojava'da toplumsal yaşamın yüzde 65'inde kadınlar rol alıyor. Kadınlar farklı alternatif toplumsal örgütlenmelerin içinde aktif görev üstleniyor. Rojava devriminin, hem bölge güçleri, hem emperyal güçler nezdinde büyük bir tehlike olarak görülmesinin arkasında iki neden var. Birincisi tarihseldir. Sykes-Picot Anlaşması 20. yüzyılın başında Ortadoğu'nun emperyalist paylaşımına rol açan petro-politik bir anlaşmaydı. Anlaşma, öz olarak, Arap halklarına ve Kürt halkının varlığına bir hançer sokulmasıydı. Sykes-Picot, Ortadoğu'nun tarihsel ve güncel sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Aşağı yukarı yüzyıllık sürec, bu anlaşmanın yarattığı sorunlar, atışkılar, savaşlar, parçalanma ve yıkımlarla geçti.

Arap halkları parçalandı, yapay devletler kuruldu. Ortadoğu etnik ve mezhebî bölünmenin ve petro-politik savaşların odağına dönüştü. Ortadoğu emperyalist haydutluğun karargâhı ve savaş alanı oldu.

Anlaşmayla birlikte Kürt toprakları dört parçaya bölündü. Kürdistan sömürgeleştirildi. Kürdistan toprakları Ortadoğu'nun yeni statükosuna göre inşa edilen ulus devletlere bırakıldı. Kürdistan bu devletlerin bir nevi iç sömürgesi haline getirildi.

İran, Suriye, Türkiye ve Irak ulus devlet varlığını ve paradigmalarını ve bu anlaşmanın sonucu üzerinden kurdu. Kürdistan toprakları bu dört devletin sömürmesine dönüştürüldü. Soykırım, katliam, tenkil, tehcir, konsantre diskriminasyon tüm bölge ülkeleri tarafından Kürt halkı üzerinde uygulandı. Buradaki ulus devletlerin temel ve sistematik politikaları bu yönde gerçekleşti. Böylece Kürt dinamiği boyun eğdirilmek, köleleştirilmek ve ürütülmek istendi. Her bölge ülkesi Kürdistan'ın bir parçasını kendi iç sömürmesine dönüştürdü. Bunun üzerinden sömürgeci "modern" devlet meşruluğunu ördü.

Kürdistan'ın köleleştirilmesi, yok sayılması, hileştirilmesi üzerinden ulus devletler varlıklarını inşa ettiler.

Suriye'de, Kürtler Baas diktatörlüğü öncesinde ve bugüne kadar yok kabul edildi. Kürtler bu topraklarda Suriye vatandaşı bile görülmedi. Kürdistan var olmayan bir ülke ve Kürtler var olmayan bir halktı. Halkçı vurgularına rağmen, Baas diktatörlüğü Kürt halkına sistematik sömürgeci politikalar uyguladı.

Baas diktatörlüğü bir burjuva diktatörlüğüdür. Suriye burjuvazisi, ağırlıkla Sünni, Nusayri Araplar, Rum ve Ermeni egemenlerden oluşuyor. Nusayriiler özellikle devletin merkezi yapılanmasında yer alıyorlar. Bürokrasi ve silâhlı bürokrasi içinde Nusayriilerin etkisi yoğundur. Ama unutulmasın, burjuvazi bir sınıfsal var oluştur. Burada, bir tanım gereği olarak mezhebî ve etnik yönleri açımlandı. Kısacası Baas rejimi Nusayri, Sünni, Ermeni, Rum, Kürt yoksulları ve ezilenleri için tam bir diktatörlüktür.

Dünyanın Ruhu: İmkân ya da Katastrof

Rojaşa devrimi Suriye’de ezilen halkların tarihsel öfkesinin dışavurumu oldu. Ve Suriye’de bir dizi devrimci imkânın önünü açtı. Bugün açısından Nusayri yoksullarının, komününün (yani tarihsel dinamiğın) Kürt dinamiği ile birleşme imkânı Suriye devriminin önünü açacak ve emperyal politikaları alt üst edecek bir potansiyel taşıyor. Rojava’da devrimci sürecin derinleşmesi tarihsel dinamiklerle sosyal dinamiğın birleşme ve kaynaşma zeminlerini çoğaltıyor. Özellikle 7000 yıllık, sınıfsal bir öfkenin dışavurumu olan Kadın devrimi Ortadoğuş halklarına yol gösteriyor ve büyük kırılmalara yol açıyor.

Rojaşa’da toplumsal yaşamanın devrimci inşası, kadın dinamiği ve 50 bin kişilik YPG gücü Rojava’yı Ortadoğuş’da devrimci bir çekim merkezine dönüştürüyor. Bölgedeki devrimci-demokratik geleneğuş ve birikime güç veriyor. Ayrıca Ortadoğuş halklarına umut aşıyor. Tarihsel olarak başta Filistin ve Lübnan’daki devrimci demokratik gelenek ve Arap halklarının devrimci birikimleri Rojava pratiğiş ile kaynaştığı oranda Ortadoğuş’da muazzam imkânların önü açılabilir. Rojava’nın varlığını sürdürmesi, devriminin derinleşmesi ve kadın devriminin gelişimi Ortadoğuş’daki devrimci birikimleri tetikleyici işlev görebilir. Bu gelişmeler Ortadoğuş devrimci çemberinin önünü açabilecek içeriktedir.

Rojaşa devrimi bu yönleri ile birlikte devrimci enternasyonalist bir deneyimdir. Ortadoğuş halklarının tarihsel devrimci birikimlerinden beslendiğiş gibi, Ortadoğuş halklarına yeni deneyimler sunmaktadır.

Yüksek konjonktür koşullarında küçük bir momentin bile “kelebek etkisine” yol açtığı, zamanın ruhunu açığı çıkardığı unutulmamalıdır. Rojava, başta Suriye, bölge ve Doğuş Akdeniz’de bütün dengeleri alt üst edebilecek potansiyel taşıyor. Bu anlamıyla Rojava’yı yaşatmak devrimci, enternasyonalist bir görevdir.

Anadolu ve Mezopotamya halklarının görevi Rojava devrimini yaşatmak, ruhunu yaymak, Ortadoğuş’un devrimci demokratik potansiyelini açığı çıkarmaktır.

Rojaşa pratiğiş, imkânın gerçeğuş dönüşmesi ve devrimin güncelliğişine uygun bir pratiktir. Küçük momentlerin yarattığı yıkıcı etkiyi göstermesi, zamanın ruhunu ortaya çıkarması ve her şeyin olası görüldüğü bir momentin önünü açması anlamında Rojava, dikkat çekici bir örnektir. Rojava, içine girdiğimiz olağüstü momentin yarattığı imkân matrisinin somut yansımalarından biridir.

Ukrayna’dan Tayland’a: Katastrofun Yıkıcı Anaforu

Kapitalizmin genel bunalımının yaşandığı konjonktürde, sınıfsal ve toplumsal antagonizmanın şiddetlenmesine rağmen, ülke konjonktürlerinde işçi sınıfının ve emekçi yığınların örgütlenme düzeyi, bağımsız bir siyasal güç olup olmadığıyla bağlantılı (böyle bir yönelimin ve arayışın olması bile önemlidir) olarak, kitlelerin tepkileri, beklentileri ve özlemleri burjuva siyasal klikler tarafından yönlendirilebilmektedir.

Kapitalist toplumda iki hegemonik sınıf vardır: Burjuvazi ve proletarya. Proletaryanın hegemonik bir sınıf olarak örgütlü olduğı (bağımsız, birleşik, siyasal bir güç olduğı ve diğuş emekçi kesimlere önderlik yaptığı) koşullarda süreç farklı işler. Devrimci siyasal öznenin var olmadığı ve işçi sınıfının örgütsüz olduğı koşullarda ise, antagonist çelişkiler perdelenir, alt kimliklere ait, burjuva hegemonyasını pekiştiren çelişkiler tetiklenir ya da beslenir.

Böylece burjuvazi muazzam bir hegemonya alanı kazanır ve sınıfın birleşik, bağımsız gücünü parçalar, sınıfı edilgenleştirir ve kendine tabi kılar. Hatta bazı şartlarda, sınıfın ve emekçi yığınların bir bölümü müthiş bir yanılısamayla burjuva kliklerin ya da olağüstü bir rejim olan faşizmin politik tabanı haline dönüşür.

Burjuvazinin hegemonya inşasının en önemli sonuçlarından biri, emekçi yığınları, sınıfın yaratacağı sosyal anafordan kopartarak, burjuva kliklerin savaşına ortak etmesi ve şeytanın tırpanına dönüştürmesidir. Şiddetli gericilik dönemlerinde, faşizm gibi olağanüstü rejimlerde karşımızda gördüğümüz yığınlar bunlardır.

Burjuvazi, bu yığınların beklentilerini, acılarını, arayışlarını suiistimal ederek, popülist politikalar, söylemler, simgeler, sloganlar ve demagojik yaklaşımlarla kitleleri tam anlamıyla baştan çıkarır. Bozar, dejenere eder, enerjilerini soğurarak klik çıkarlarının gücüne dönüştürür.

Ülke içi dengeler ve yönelimler, ülkenin tarihsel toplumsal arka planı, kapitalizmin yapısal krizinin yarattığı çöküş ve dekadans süreci, toplumsal gerilim ve reaksiyonların manipüle edilmesinin zeminlerini hazırlayabilir. Emperyalizmin küresel jeo-politik hamleleri ve yönelimleri, sermayenin uluslararası iş bölümü ve bunun sonuçları, küresel kutuplaşmalar gibi bir dizi faktör (iç içe geçmiş, birbirini etkileyen ve tetikleyen bir biçimde) bazı coğrafyalarda siyasal ve toplumsal anlamda katastrofik bir sürecin önünü açar. Özellikle yüksek konjonktür süreci toplumsal gel-gitleri tetikler, açığa çıkarır, şiddetini artırır.

Ukrayna, Tayland, Bosna, hatta; Irak, Suriye ve Afganistan'da yaşananlar (farklı görünüm, dozaj ve dinamiklerine rağmen) benzer durumlardır. Bu yazıda konunun çerçevesine uygun bir biçimde, özellikle Ukrayna ve Tayland üzerinde durulacaktır.

Kapitalizmin yapısal krizi ve sınıfın küresel otonomisi, yüksek bir konjonktürün önünü açsa da, süreç ikili bir karakterde geliyor; bir tarafta olağanüstü olanaklar doğuyor, öte yanda katastrofik gelişmeler kendini dışa vuruyor. Dünyanın "çöküntü" noktalarında ya da jeo-politik kriz noktalarında katastrofik gelişmeler yaşandı ve yaşanmaya devam ediyor. Küresel düzeyde imkân ve tehdit diyalektiği, çarpıcı bir şekilde işliyor. Başta Akdeniz coğrafyası bir ayaklanma kuşağına dönüşürken, bazı jeo-politik kriz noktalarında toplumsal çözülme, erozyon ve katastrofik gelişmeler yaşanıyor. Bir anlamda diyalektiğin muhteşem kuralı işliyor. Umut ve tehdidin iç içe geçtiği bir süreç yaşanıyor.

Ukrayna, tarihsel olarak birçok emperyal gücün işgaline, talanına, yağmasına maruz kaldı. Osmanlı İmparatorluğu, Rus Çarlığı ve Lehler Ukrayna'yı işgal etti. Ukrayna halkı açlık, yoksulluk ve sefalete mahkûm edildi.

Yeraltı kaynaklarının zenginliği, ülkenin bir tahıl ambarı olması, multi iklim kuşağı sayesinde farklı tarım ürünlerinin yetişmesi, jeo-stratejik bir kavşak noktası olmasından dolayı Ukrayna, emperyal güçlerin ilgi odağında yer aldı.

Ekim Devrimi, çarlığın halklar hapishanesini paramparça etti. Diğer halklar gibi, Ukrayna için de Ekim Devrimi, özgürlüğün fethi anlamına geldi. 18 farklı ulusun yaşadığı bu topraklarda, kardeşliğin inşa edilmesi yanında, dil ve kültürde tam bir özgürlük yaşandı.

Ukrayna, tarihsel olarak Sovyetler Birliği'nin yaşadığı momentlerden, diğer uluslar gibi, şiddetle etkilendi. Sovyetler Birliği'nin bürokratik deformasyon süreci ve bunun doğal sonucu olarak içine girilen karşı devrim süreci diğer uluslar gibi Ukrayna için de Rus şovenizminden etkilenme anlamına geldi.

Ukrayna'nın yakın tarihindeki en önemli gelişmelerden biri, Nazi işgali oldu. Sovyetler'in imhasına yönelen Nazi imparatorluğu Ukrayna'yı ele geçirerek, Moskova'yı çöktürmek istedi. Aynı şekilde 1932-1933 yılında yaşanan şiddetli kıtlık, yığınsal ölümlere yol açtı.

Dünyanın Ruhu: İmkân ya da Katastrof

1991’de Sovyetler Birliği’nin çöküşü, bugün yaşananların başlangıcı oldu.

Sovyet coğrafyasının bütününde, *nomenklaturanın* karşı devrimci bir güç olarak hareket etmesi, kapitalist entegrasyonun taşıyıcı gücü olarak işlev görmesi, Sovyet topraklarında olağanüstü bir çöküntüye ve enkazlaşmaya yol açtı. Bu süreç aynı zamanda “kriminal” bir kapitalizm olarak işledi. Bir anlamda ilkel bir sermaye birikimi realize oldu.

Ukrayna’da da benzer gelişmeler yaşandı. Ülke, küresel sermayeyle ortak hareket eden *nomenklatura* tarafından yağma ve talan edildi. Özelleştirme saldırılarıyla tüm kamusal mallara el koyuldu. Halk için bu süreç işsizlik, sefalet ve açlık anlamına geldi. Aynı dönem mafya kartellerinin ve oligarkların türediği dönem oldu. Ukrayna ve Sovyet coğrafyasındaki kriminal kapitalizm, bir nevi küresel kapitalist entegrasyona hizmet etti ve geçiş dönemini simgeledi.

Özellikle Rusya’da Putin’in iktidara gelişi, yeni otoriter düzenlemelerle Rus emperyalizminin hızla toparlanmasını sağladı. Putin, Rusya’nın küresel bir enerji santrali olmasından kaynaklanan imkânları yeniden yapılanmanın aracına dönüştürdü. Hızla toparlanan ve küresel jeo-politikte “ben de varım” diyen Rusya eski Sovyet topraklarında hamleler yapmaya başladı. 1990 sonrasında bu topraklardaki nüfuzunu kaybeden Rusya, 2000’li yılların başında, yeniden yayılmacılık ataklarına başladı.

Ukrayna, Rusya’nın güvenlik konseptindeki en stratejik ülkedir. Putin sonrasında ABD ve AB’nin bölgeye ilişkin her atağı, Rusya tarafından reaksiyonla karşılandı.

Rusya, Ukrayna’daki tarihsel nüfuzunu, demografik imkânlarını ve Ukrayna burjuvazisiyle, oligarklarıyla organik bağlarını kullandı. Rusya’nın toparlanma ve yayılmacılık süreci, Ukrayna’daki kriminal kapitalizmle birlikte gelişti ve son derece organik bağlar kuruldu. Bunu 2000-2010 yılları arasında Rusya ve Ukrayna’nın ekonomik ilişkilerinde görmek mümkündür. Ukrayna ekonomisinin ağırlık merkezini Rusya oluşturuyor.

Özellikle 2000’lerin başlarından itibaren Ukrayna AB, ABD ve Rusya arasındaki hegemonya savaşlarının merkezlerinden biri oldu. Ukrayna’nın Rusya’nın yumuşak karnı olması, AB ve ABD’nin bu odağa özellikle yönelmelerine yol açtı. 2004 yılında gerçekleşen “Turuncu Devrim” AB ve ABD’nin bir atağı olarak gerçekleşti.

Bir “çöküntü” ve siyasal anlamda çürümenin yaşandığı ülkede “Turuncu Devrim” bir toplum mühendisliği olarak realize edildi. Kitlelerin özlem ve beklentileri ustaca manipüle edildi. ABD, renkli devrimlerle (Gürcistan ve Kırgızistan dâhil) Rusya’yı çevreleme ve kuşatma stratejisi uyguladı. Ekonomik ve nüfuz alanını yaymaya çalıştı.

2004 yılında gerçekleşen Turuncu Devrim’le Yulia Timoşenko ve Viktor Yuşenko arasında koalisyon kuruldu. Ukrayna Batı’yla, özellikle AB’yle yakın temaslara geçti. Timoşenko iktidarı büyük yolsuzlukların, skandalların ve hayal kırıklıklarının yaşandığı bir dönem oldu. Timoşenko kısa bir süre sonra rüşvet ve yolsuzluklardan dolayı tutuklandı. 2010 yılında Rusya’nın açık desteğiyle iktidara Yanukoviç geldi. 2010 yılında Ukrayna şiddetli bir ekonomik kriz içine girdi. Ekim 2012’de genel seçimler yapıldı. Yanukoviç’in partisi, Bölgeler Parti, 187 sandalye kazandı. Çoğunluğu elde etti.

Ukrayna’da Nazi işgaline ve Nazi işbirliğine dayanan, Rus şovenizmine karşı reaksiyoner milliyetçilikten güç alan (Batı Ukrayna’da etkili bir taban oluşturan), hızlı mobilizasyon yeteneğine sahip, para-militer karakterli, “sokağın fethi” stratejisiyle hareket eden birçok neo-faşist örgütlenme bulunuyor.

Sovyetlerin çöküşü, kriminal kapitalizmin yıkıcılığı, mafyatikleşme süreci, yoksulluğun yoğunlaşması ve 2010'da yaşanan krizin yıkıcı sonuçları ve toplumsal çürüme Ukrayna'da faşizmin mayalanma zeminini oluşturdu.

Neo-faşist hareketler, kıta Avrupa'sındaki neo-faşist hareketlerde pek rastlanmayan bir biçimde Nazi hayranlıklarını açıkça gösteriyor. Tarihsel olarak Nazi işbirlikçiliği yeni dönemde böyle tezahür ediyor. Neo-faşist oluşumlar Nazizmin simge, kültür kodları ve sloganlarını kullanıyor ve sokak savaşı teknikleriyle hareket ediyor.

2012 seçimlerinde faşist Svobodo 37 milletvekili çıkardı. Diğer bir faşist parti UKP ise 32 milletvekilliği kazandı.

Ukrayna'da neo-faşist hareketler, özellikle sokağı kullanma yetenekleriyle dikkat çekiyor. Ukrayna'daki son gelişmelerde sokak hareketlerinin hızlandırıcısı olarak rol oynadılar. Aynı zamanda sokak hareketlerini yönlendiren, şekillendiren ve rejimi destabilize edici taktikler geliştirdiler. Bu yönde Almanya faşist yapılanmalara çok ciddi lojistik destek verdi. Ekonomik krizin yıkıcılığı ve farklı arayışlarla sokağa çıkan kitleler, faşist yapılanmaların etkin hareketleriyle yönlendirildi ve mobilize edildi. Neo-faşist yapılanmalar, bir anlamda sokak hareketlerinin katalizörü rolünü oynadı. Meydanlar ve hükümet binalarının uzun süreli işgali sonucunda Rus yanlısı Yanukoviç, iktidarı terk etmek ve kaçmak zorunda kaldı.

İktidara AB ve ABD'nin tam desteğini alan faşist ve milliyetçilerden oluşmuş bir hükümet getirildi.

Ukrayna hızla bölünme noktasına geldi. Gelişmiş bir sosyo-ekonomik yapıya sahip Doğu Ukrayna ve Kırım'da Rusya'yla birleşme ve bağımsızlık ilân etme yönünde faaliyetler yoğunlaştı. Kırım'da yapılan son referandum, bu yönde atılan ciddi bir adım oldu. Benzer gelişmelerin Ukrayna'nın Rus nüfusunun yoğunlukta olduğu kentlerinde yaşanması bekleniyor. Rusya kendisi açısından stratejik önemde olan Ukrayna'yı bırakma niyetinde değil. Rusya açısından, özellikle Karadeniz'in nabzını tuttuğu Kırım'daki Sivastopol limanı önem taşıyor. Ayrıca Ukrayna, Rusya'nın savunma tamponu işlevi görüyor. Ukrayna'nın yeraltı ve yerüstü kaynakları, verimli toprakları ve jeo-stratejik konumu Rusya'nın emperyalist hamleleri ve güvenliği açısından, son derece stratejik bir içeriğe sahiptir.

ABD ve AB'nin Soğuk Savaş taktiklerine başvurmasına, ABD'nin Rusya'yı tehdit etmesine karşın Rusya, emperyal yayılmacılığını ısrarla sürdürüyor. Ukrayna merkezli yaşananlar, 1990 sonrası ABD ile Rusya arasındaki en ciddi gelişmelerdir. Bölgede tansiyon ve gerilim artıyor. Bugün Ukrayna fiilen ikiye ayrılmış bir ülkedir. Ülke AB, ABD ve Rusya'nın jeo-politik ve ekonomik çıkarları yönünde bir parçalanma sürecine girdi.

Ukrayna halkı hem ülke içi burjuva klikleri arasında, hem de farklı emperyal güçlerin stratejik hamleleri doğrultusunda şiddetli bir ayrışma ve manipülasyon yaşıyor. Bir tarafta Batı Ukrayna'da etnik milliyetçilik ve faşist hareket aktif olarak devrededir. Faşist toplumsal düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Diğer tarafta Doğu Ukrayna'da ise Rus nüfusunda biçimlenen başka bir etnik milliyetçilik ve şoven tutumlar yaygınlaşmaktadır.

18 farklı ulusun yaşadığı Ukrayna çok yönlü bir katastrofun içine girdi. Parçalanma ve dağılma sürecinin yanında ülkede her an bir iç savaş tetiklenebilir.

Ukrayna, küresel düzeyde hegemonya savaşlarının yeni odağı olarak öne çıkıyor. Ukrayna, hızla katastrofik bir fırtınanın içine sürükleniyor.

Dünyanın Ruhu: İmkân ya da Katastrof

Tayland'da da büyük salınımlar yaşanıyor. Tayland'da özellikle 2010 yılından sonra siyasal sarsıntılar yoğunlaştı. Kitleler yoğun bir manipülasyonla farklı burjuva klikler arasında yaşanan çatışmada taraf edildi.

Tayland 2014 yılının başlarında dünya kamuoyunun gündemine yeniden girdi.

Asya'nın ekonomik olarak en güçlü ülkelerinden biri olan Tayland'ın tarihi, monarşi ve darbeler tarihidir.

Tayland'da 1938, 1947, 1976, 1977, 1997 ve 2010 yıllarında askerî darbeler gerçekleşti.

Özellikle yapısal krizin bir iç evresi olan, bir kısa çevrim krizi olarak gerçekleşen Doğu Asya krizi, Tayland'da yıkıcı sonuçlar yarattı.

1998'de gerçekleşen kriz, bütün "Asya kaplanları" gibi, Tayland'ın yakın tarihindeki en önemli eşik oldu. Kriz sonrasında Tayland, yeniden yapılanma sürecine girdi.

1997'de çıkarılan yeni anayasanın yarattığı göreceli demokratik ortam, farklı siyasal partilerin kurulmasını beraberinde getirdi.

Tavsın Şinavatra'nın önderliğinde kurulan TAK, Kırmızı Gömlekliler, Diktatörlüğe Karşı Ulusal Cephe adıyla iktidara geldi. Şinavatra 2001 yılında ihracata dayalı ekonomik modelin rotasını değiştirdi. İç büyümeye dayalı bir ekonomik modeli hayata geçirmeye başladı. Şinavatra eğitim ve sağlıkta kamusal düzenlemeler yaparak, yaygın mikro kredi sistemi başlattı. Ayrıca devlet destekli tarım kredileriyle kırsal nüfusa ulaştı. İzlediği sağ popülist çizgi, kitleler nezdinde büyük destek gördü.

Bu politikalar özellikle kır ve kent yoksullarından yüksek onay aldı. Bunun yanında küçük ve orta büyüklükteki işletme sahiplerinin de desteği kazanıldı.

Ülkedeki toplam nüfusun %80'ini kırsal nüfusun oluşturduğu düşünülürse, Şinavatra'nın uyguladığı sübvansiyon ve kredi sisteminin etkisi daha iyi anlaşılabilir. Kentleri saran banliyölerde yaşayan kent yoksulları da Şinavatra'nın popülist politikalarından somut yararlar sağladı.

Bu dönemde, IMF borçlarının vadesinden evvel blok halinde ödenmesi Şinavatra'nın elini güçlendirdi.

Şinavatra 2005 yılında kır ve kent yoksullarının yoğun desteğiyle, yapılan seçimleri kazandı. Bu başarıyla birlikte Şinavatra, ABD'nin onayını da alarak, asker-sivil bürokrasinin etkisini kırmaya çalıştı. Şinavatra'nın bu hamleleri kral, silâhlı ve silâhsız bürokrasi tarafından reaksiyonla karşılandı. Aynı süreçte uygulanan ekonomik politikalarından rahatsız olan Bangkok sermayesi de harekete geçti.

Şinavatra 2006'da erken seçime gitti. TAK büyük bir oy oranıyla seçimi kazandı. Seçim burjuva güçler arasındaki krizi daha da derinleştirdi. Siyasal gerilim arttı. Bu süreçte kralın devreye girmesi (Tayland'da kral, ciddi bir kitle desteğine ve manevi bir otoriteye sahiptir) ve baskısıyla Şinavatra istifa etti. Aynı koşullarda Şinavatra karşıtı Sarı Gömlekliler Bangkok sokaklarını doldurdu, protestolarını yoğunlaştırdı.

Şinavatra, istifasına rağmen, ordu ve bürokrasiye karşı muhalefetini yükseltti. Yeni den iktidara gelme hamleleri yapmaya başladı. Bu arada karşıt grupların çatışmaları yoğunlaştı. Ordu bu durumu kullanıp, siyasal gerilimi gerekçe göstererek, darbe yaptı. TAK yöneticilerini tutukladı. Şinavatra'yı yurt dışına sürgüne yolladı.

Bu arada ordu güdümünde yeni bir hükümet oluşturuldu.

Kırmızı Gömlekliler'in Şinavatra'ya destekleri devam etti. 2009 yılında 10 bine yakın Kırmızı Gömleklili Bangkok sokaklarını işgal etti. Kırmızı Gömlekliler sınıfsal açıdan ağırlıklı olarak tarım işçileri ve yoksul köylülerden oluşmaktaydı. Mayıs ayında işgali ısrarla sürdüren Kırmızı Gömlekliler'e askerî birlikler saldırdı. Saldırı sonrasında 90 kişi yaşamını yitirdi. Kırmızı Gömlekliler'in liderleri tutuklandı.

Kitlelerin basıncı sonucunda 2011 yılında yapılan seçimleri, Yingluck Şinavatra'nın (Şinavatra'nın kız kardeşi) önderlik yaptığı Pheu Thai Partisi kazandı. Y. Şinavatra sağ popülist politikaları uygulamaya devam etti. Ulusal bütçenin Bangkok merkezi dışına %25'i ayrıldı (son 30 yılda bu oran %10'du). Ülkenin özellikle Kuzey ve Kuzey Doğu eyaletlerine yönelik teşvik politikaları izlendi. Kırsal alanda ciddi ekonomik büyümeler görüldü. Mikro kredi ve tarım destekleme kredisi politikaları hayata geçirildi. Bu adımlar büyümenin önünü açtı.

Aynı dönemde Şinavatra ve başbakan Y. Şinavatra hakkında yolsuzluk soruşturmaları açıldı, bu gelişmeler ciddi bir meşruluk krizine neden oldu.

24 Kasım 2013 Şinavatra için hazırlanan af tasarısı, senatodan geri çevrilmesine rağmen Sarı Gömlekliler tarafından şiddetle protesto edildi. 24 Kasım'da 100 bin kişi Bangkok sokaklarını doldurdu. 30 Kasım'da Kırmızı ve Sarı Gömlekliler arasında çatışmalar başladı. Aralık başında muhalefet milletvekilleri topluca istifa etti. Bu arada muhalefet, Sarı Gömlekliler hükümet ve kamu binalarını işgal ve bloke ettiler.

Bu gelişmeler üzerine Y. Şinavatra erken seçim kararı aldı. Sarı Gömlekliler 2 Şubat seçimlerini tanımadı. Tayland'da sokak çatışmaları yoğunlaştı. Toplumsal kutuplaşma arttı. Halen de toplumsal gerilim devam ediyor.

Tayland'da kapitalist rasyonalizasyon ve stabilizasyondan kaynaklı burjuvazinin iç hesaplaşması, kitleleri şiddetli bir polarizasyona sürüklüyor. Y. Şinavatra popülist politikalarıyla kır proleterlerini ve yoksul köylüleri etkisi altına aldı ve bu kesimleri burjuva kutuplaşmanın tarafı haline getiriyor. Öte yandan kral, Bangkok burjuvazisi, ordu ve bürokrasi de kitlelerin bir kısmını kendi güdümünde hareket ettiriyor.

Kitlelerin monarşiye, askeri darbelere karşı mücadelesi son derece önemlidir. Fakat bu mücadele Şinavatra gibi burjuva önderlikle gerçekleştirilemez. Şinavatra'nın kitlelere sunacağı, "yeni" bir burjuva düzendir. İşçi sınıfı ancak bağımsız, birleşik, devrimci gücüyle bu mücadeleyi kendi çıkarları ekseninde sürdürebilir. Onun dışında "düzen" devam eder.

Yaşanan küresel moment sınıfa olağanüstü imkânlar sunuyor, bu imkânların gerçeğe dönüşmesi sınıfın bağımsız, birleşik ve siyasal bir güç olmasıyla doğru orantılıdır. Bu noktada da devrimci özne yaşamsaldır. 21. yüzyılın ilk çeyreği, yaşanan birçok pratikte de görüldüğü gibi devrimci öznenin yaşamsallığını işaretliyor.

Küresel düzeyde diyalektiğin muhteşem zenginliği sürüyor. Tarihsel imkânlarla, tehditler bir diyalektik sarmal oluşturuyor. Önümüzdeki yıllar iki seçeneği daha da kaçınılmaz bir noktaya getirecek. Kitlelerin çürümesi ya da kitlelerin ruhunun silâhlanması... Kitlelerin çürümesi faşizmi ya da otoriter düzenlemeleri koşullar. Kitlelerin ruhunun silâhlanması ise tarihsel imkânların önünü açar.

Ölümcül Tekrar: Badiou ve 'Şairler Çağı'

James Luchte*

Badiou, *Felsefe için Manifesto*¹ adlı kitabında Hölderlin ile başlayıp Celan ile sonlanan bir zaman dilimini kaplayan 'Şairler Çağı'nın nihayete erdiğini iddia eder.

Bu 'çağ' -'dönem'- Hölderlin tarafından başlatılmış ve felsefi olarak ilk defa Nietzsche tarafından dillendirilmiş ve Kant'tan Derrida'ya kadar felsefe çalışmaları hakkında çalışanlar tarafından tekrar tekrar yeniden üretilmiştir.

Badiou'nun konuyla ilgili çözümü ise felsefenin sözde-matematikleştirilmesi² yönündedir. Hedefi ise felsefeyi Kant'ın 'öznelci' (*subjectivist*) sapmasından çıkartıp onu post-yapısalcılık içindeki öznellik patlaması içine yerleştirmektir (öyle ki bu noktada yeni sofistlik olarak gördüğü Wittgenstein bile Badiou'nün çekici altında dövülmekten kurtulamaz). Yol üzerinde karşımıza çıkan Romantikler, Schopenhauer, Nietzsche ve Heidegger öznel deneyimlerine ait şiirsel anıları ve kendi metinlerinden kimi kelimeleri verseler de asla Hakikat'i vermezler.

Badiou Platon felsefesini dilden çıkışa ve 'hakikat'e sorunlu bir öznellik bakılması üzerinden tanımlar. Kendi disiplini dâhilinde geliştirdiği strateji ise, François Laruelle'in *Anti-Badiou*³ isimli çalışmasında iddia ettiği üzere, felsefenin bekçisi olarak bir matematiksel aristokrasi teşkil etmektir. Aslında Badiou'nün, 'Philosophy and Desire [Felsefe ve Arzu]'⁴ adlı çalışmasında analitik felsefeyi dünya nüfusunun büyük kısmının erişimine kapalı bilimsel ve matematiksel bir dile ayrıcalık tanımakla eleştirdiği düşünülduğünde, 'kümeler kuramı'na ve *matheme*'e tanıdığı ayrıcalığı anlamak zorlaşır. Bariz bir çelişkidir bu.

* James Luchte, İngiltere'de yaşayan Amerikalı filozof, yazar ve şairdir. Kitapları arasında *Of the Feral Children: A Mayan Farce* (2012) adlı bir roman bulunan Luchte'nin çok sayıda makalesi dışında yayınlanmış akademik çalışmaları şunlardır: *Early Greek Thought: Before the Dawn* (2011), *The Peacock and the Buffalo: The Poetry of Nietzsche* (2010), *Pythagoras and the Doctrine of Transmigration: Wandering Souls* (2009), *Heidegger's Early Philosophy: The Phenomenology of Ecstatic Temporality* (2008), *Nietzsche's Thus Spoke Zarathustra: Before Sunrise* (2008), *Kant's Critique of Pure Reason* (2007). Şiirleri *Panic! Poetry and Arts*, *The Lampeter Review*, *Living Poets* gibi dergilerde yayınlanmıştır ve Çince'ye çevrilmiştir.

¹ Badiou, Alain. *Manifesto for Philosophy*, çev. Norman Madarasz, State University of New York Press (1999). [Türkçesi: *Felsefe için Manifesto*, çev. Nilgün Tural, Hakkı Hünler, Ara-lık Yayınları, 2005].

² Bu konuda Badiou'ye yönelmiş derinlemesine bir eleştiri için bkz., Ricardo L. Nirenberg ve David Nirenberg. 'Badiou's Number: A Critique of Mathematics as Ontology,' *Critical Inquiry* 37 (4):583-614 (2011).

³ Laruelle, Francois. *Anti-Badiou: The Introduction of Maoism into Philosophy*, Bloomsbury Academic (2013).

⁴ Badiou, Alain. 'Philosophy and Desire,' *Infinite Thought*, Continuum (2011), p. 36 [Türkçesi: *Sonsuz Düşünce*, çev. Işık Ergüden ve Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları, 2006].

Ölümcül Tekrar – Badiou ve ‘Şairler Çağı’

Bu çalışmanın amacı, Badiou’yü sorgulamak ve Kıta felsefesinin, aslında yalnızca bir analitik filozof olan ve düşüncesinin bir sürü türevidir olan bir düşünürü *taç giydirme törenleri* yapılmasına boyun eğmesine direnmektir.

Badiou, şairlerin *polisten* kovulması gerektiğini her fırsatta yineler. Sadece -erken Elen düşüncesindeki *Varlık (Being)* ve *Logos* ayrımına⁵ bağlı kalarak görüngübilim (*phenomenology*), yorumbilim (*hermeneutics*) ve yapısöküm (*deconstruction*) gibi dil ve dil-yönelimli felsefenin yani şiirsel felsefenin karmaşıklıklarının yerine geçen *İdeanın* korunmasını arzular. Badiou, Varlık ile *matheme*’i ve *Logos* ile *olayı (event)* yer değiştirerek, erken Elen düşüncesinde samimiyet olarak görülen şiirbilimin (*poetics*) matematikle karşılaştırıldığında ilkel bir el yordamı olarak ifade bulduğu çokluğun *Platonculuğunu* ortaya koyar.

Badiou, erken ‘Elen’ (Akdeniz) düşünürlerinin trajik felsefesinin Platonik reddini ölümcül bir şekilde tekrarlamakla tehdit eder ve sadece erken Elenlere göre değil ama Kant’tan beri Avrupa düşüncesine göre de şiirin itibarının azaltılmasının yollarını arar.

Badiou için ‘Şairler Çağı’, Celan ve Heidegger’in soru sorduran buluşması ile son bulmuştur. Badiou’nün şiir hakkındaki (Adorno ve Lacue-Labarthe’in benzer senaryolarını asalak misali istismar eden) yargısı, hem geçmişe (*retrospective*) hem de ileriye dönüktür (*prospective*) ve Analitik felsefecilerin ilk dönemlerinde ve sonraki faaliyetlerinde olduğu gibi, kökten bir biçimde elemeci (*eliminationalist*) bir stratejiyi zorunlu kılar.

Şiir (şiirbilim, dilbilim yönelimli felsefeler) Badiou’nün tanıklık ettiği yeni dönemde kapı dışarı edilmişlerdir. Badiou, bu çeşit felsefeyi paranteze aldığı hayal eder ve dili oyunun dışına çıkarır. Ama bu yargı, nihaî sanatsal eylem olarak görülen sanatlı bir dille ifade edilir. Her türlü sorgulama susturulur ve yargı, kibar bir söylemle yönlendirilen bir *meme*’e⁶ dönüşür. Bugün hiçbiri hayatta olmayan bir grup düşünürle gerçekleştirdiği konuşmada hep son söz ona aittir.

Badiou’nün önermesi -‘müdahale’-si- özür dilemeyen bir ‘sistem’ olarak dile dökülür (Kendisi neticede, her ne kadar kimi unsurları tırtıkladığı bir isimse de, Nietzsche’den ve aynı zamanda Heidegger’den nefret eder). Söz konusu sistem, *matheme*, *poiesis*, *polis* ve *eros*’u içeren saf bir çokluğa dayanır. Bu dört unsur her felsefenin dayandığı koşullardır. Badiou’ye göre en iyi felsefe, bahsi geçen dört ‘moment’i belirli bir sistem dâhilinde örgütleyen ama aynı zamanda belli belirsiz, kendisini çoklu ‘olaylar’a açık tutan bir felsefedir. Badiou, kendi ‘sistem’ine herhangi bir mimarî unsur bahsetmemesine karşın, ilgili momentlere dair onların içeriğini boşaltan kimi tanımlar vermek suretiyle, ‘sistem’in imkânlılığını kendi eliyle sınırlandırır.

Badiou felsefesini, çeşitli tarihyazımlarını, durumları ya da kişileri önceden tasarlamadan (*ad hoc*) ve felsefenin *kendisine* ait dört koşul, matematiksel, şiirsel, siyasî ve erotik koşul arasındaki ilişkilere göre belirlemek suretiyle uygular görünmektedir. Örneğin Badiou için 1968 Mayıs’ı bu koşulların hepsine olmasa bile bazılarına uygunluk gösterir...

⁵ Aslında ‘dilbilimsel dönüş’ün çağdaş ufku iddiası ile ilgili olarak Badiou’nün Heidegger’i ısrarla yanlış yorumladığı görülen bir meseledir bu. Gerçekte Heidegger’in meselesi şudur: Varlık (*Being*) ve bu Varlık’ı açığa çıkarmak için gerekli olabilecek *Logos* ya da *Logoi*. Aslında Heidegger’in Analitik Felsefe’ye ve ‘ontoloji tarihi’ne yönelttiği temel eleştiri, bunların Varlık’ı unutması ve sadece dünyadan değil ama şeylerin içinde bulunduğu Varlık’ı açığa çıkarmak anlamında hakikat’ten de uzaklaşmasıdır.

⁶ Bir kültürde kişiden kişiye yayılan fikir, davranış ya da tarz. *Meme*, biyolojideki genler gibi düşünülebilir. Başarılı *memeler* yeniden üreyebilir, uygunsuz olanlar da unutulur. Mimarî, internet kültürü, ırkçılık çalışmaları, din çalışmaları gibi alanlarda bu kavramın uygulamalarına rastlanabilir. Kültürden kültüre yayılan bir *meme* örneği olarak 1940’larda çok popüler bir duvar yazısı olan “Kilroy was here (Kilroy buradaydı)” verilebilir. Bu duvar yazısına çok çeşitli kültürlerde uyarlanmış bir biçimde rastlamak mümkündür. -ç.n.

Diğer koşullar bir koşula raptedildiğinde felsefe tehlikeye girer, ayrıca herhangi bir *polis* de aynı biçimde tehdit altına girebilecektir.

Badiou, Althusser'in eserlerine hayrandır, zira o Marksist düşünceyi 'siyaset' alanından 'bilim' alanına devretmek peşindedir (ki bu, Badiou düşüncesinde *bilimci* bir sapma tespit ettiğimiz ölçüde, kendi içinde dört koşulun dördüncüsünden vazgeçildiğini ima eder).

Ancak, bu örnekle, *metnin kendisine rağmen*, dünyevî varoluş ve belirli durumlar arasında şebekelenmiş anlam bağlamı ile ilişki içinde, ânların ve düşünce ikliminin tekrardan düzenlenmesi imkânlarının bulunduğu açıktır.

Özel olarak belirtmek gerekirse, Anglo-Sakson akademik felsefesi, *pozitivist* ve *bilimci* 'raptediş'lerde sürmeye -ve belki de çürümeye- devam etmektedir. Çözümlemesinin Anglo-Sakson okurları için sadece küçük ve tarafsız bir ilişkisi olmadığını ya bilmez görünür ya da bunu önemsemez.

Buna karşın, eserlerinde, şiirin statüsü -ve felsefenin anlamı- hakkında temelli bir karara varır. Bu karar, *onun* Anglo-Sakson'larını (ya da sadece Avrupa menşeli dergiler okuyan ve muhtemelen entelektüel bir hayatı vekâleten yaşayanlara) tatbik edilemez mi?

Meselenin bir vechesi de Badiou'nün eserlerinin İngilizce çevirilerinin İngiliz okurlar tarafından eleştirisiz bir şekilde kabul edilmesidir. Zira bu okurlar, Badiou'nün 'Şairler Çağı' kavramını kullanırken oturduğu bağlamın ve onun şiire (şiirbilime, radikal görüngübilimdeki formel göstergeler, post-yapısalcılık vs. gibi dilin meselelerine ve stratejilerine) karşı kayıtsız tavrının İngilizce konuşulan dünyanın durumu ya da bunun geçtiğimiz yıllara kadar Anglo-Sakson dünyanın gölgesinde devam etmiş bir felsefî hareket olan 'kita felsefesi'ndeki sürümleri ile hiçbir ilgisinin olmadığından habersiz olabilirler. Basitçe ifade etmek gerekirse, Badiou bize 'kepenk kapattırır' -felsefesi, indimizde, analitik felsefe için fiilî (*de facto*) bir 'Truva atı'dır.

Gerçekten 'Kümelere Kuramı' üzerine makaleler mi yazmak istiyorsunuz? Ya da Badiou'nün bir müridi olan Quentin Meillassoux gibi, Locke'a mı dönmek istiyorsunuz? 'Şairler Çağı'nda zuhur eden kinayenin, Nietzsche, Heidegger, Bataille, Derrida ve diğerleri gibi, Britanya üniversitelerinde yirminci yüzyılın son çeyreğinde tutunma noktası bulmuş düşünürler hakkındaki çalışmalarımızı lekelemesine izin mi verelim?

Badiou'yü kabullensek bile, bize göre, 'bilimcilik' ve 'mantıkçılık'tan, İngilizce konuşulan dünyadaki görüngübilimsel, yorumbilimsel ve post-yapısalcı bakış açılarının ortaya koyduğu varoluşçu ve şiirsel/dilbilimsel meselelere daha yakın bir şeye dönüşme ihtiyacı hâlâ vardır.

Aksi hâlde, Badiou'yü evrensel bir öğretiy olarak kabul edersek, bir kez daha, Hawking'in kısa bir süre önce ölümünü ilân ettiği analitik felsefeye teslim olmaya zorlanabiliriz.

Bu şekilde, Badiou'yü onaylayarak ya da ona direnerek yeni bir devir teslimi ihtiyacımız var: Bu durumda Althusser'de olduğu gibi siyasetten bilime değil ama 'bilimciliğe' raptoluş' ve 'tepkisel siyaset'ten -Badiou'nün kelimeleriyle ifade etmek gerekirse- radikal siyaset, şiir (ifade, beyit) ve (aşk ya da mücadeleden farklı olarak) Empedoklesçi aşk ve mücadeleye geçiş.

Ölümcül Tekrar – Badiou ve ‘Şairler Çağı’

Buna karşın, Badiou’de, şairler çağı *imgesi* ile girdiği ilişki ve sınırları ihlal edilebilir bir şey olarak bu çağın son bulduğuna dair ısrarı arasında ölümcül bir çelişki olduğu iddia edilebilir. Badiou’nün şu önermelerini nasıl anlamamız gerekir? “Kolektif eylemimiz için yeni sembolik biçimler yaratmalıyız. Evrensel olumsuzlama ve nihaî zafer bağlamında değil muhtemelen, ama yerel olumlama ve bitimsiz çelişkiler bağlamında. Yeni bir güneş bulmalıyız, bir başka deyişle, yeni bir fikrî ülke. Stevens’in dediği gibi, ‘o neredeyse güneş oranın ülkesidir.’[...]” (“The Figure of the Soldier in Politics and Poetry”, 2007).

Badiou, büyük isimlere kullanım prensipleri olarak atıf yapan entelektüel bir buka-lemun mu yoksa şiiri ve ‘şairleri çağı’ ile ilişkilendirdiği düşünürleri, Nietzsche, Heidegger, Lyotard’ı eşzamanlı reddi ve kullanımında performatif bir çelişkiyi mi sahnelemektedir? Ancak sonuçta, her ne kadar bu felsefecilerin en iyi fikirlerini spekülâtif realizmin Platonik bayağılığına yeniden bağlayan bir form dâhilinde tırtıklamış olsak bile, söz konusu isimleri reddetmek zorundayız.

Peki, neden ‘yeni fikrî ülke’imiz kadîm Platonik ve matematiksel olan bir ülke olsun? Üstelik bu kafesten azıcık kurtulduğumuzda, çağımızın biricik önemi olan şiirsel kuruluş ve sanatsal özgürlüğü elde etmişken... Bunlar bizim güçlü yönlerimiz ve bu güçlü yönlerimiz, bir halk olarak, kolektif olumlamalarımızı içinde barındırıyor.

Eğer yeni sembolik biçimler yaratmamız söz konusu ise, bunun şiir, dil ve sanat olacağı açıktır. Ancak bunlar, kolektif dünyevî (ve uhrevî) yaratımın kaynağı olabilir. Ama o vakit de “*matheme*’in Badiou”sü bize, şiirin olası sanatsal ve siyasî varoluşunun doruk noktasına yaklaştığını söyler ve her şeye bir son verme çağrısı yapar.

Badiou’nün felsefesi ricat eden ve Nietzsche’nin ruhunu paylaşan, bir tükenmişlik ve nihilizm felsefesidir.

O vakit, dünya nizamının mevcut dönüşümü ışığında, sadece kendi tutsak edilmiş gelişimleri dâhilinde İngilizce konuşan dünya değil, ayrıca Batı’nın kendisi ve belki de dünya için şiirsel ve sanatsal faaliyetin yoğunlaşmasına dönük bir ihtiyaç olduğu görülebilir.

Şimdi ‘Komünizm Fikri’ne ricat etme ve matematiksel aristokrasi tarafından idare edilen yeni fildişi kuleler inşa etme zamanı değildir. Tam tersine, şiirin, sanatın ve sokakların zamanıdır. Saf bir ‘Komünizm fikri’nin değil ama gerçek bir toplumun zamanı.

‘Şairler Çağı’ daha yeni başlıyor... Kitaplarımızı yakmamıza gerek kalmayacak...

[tercüme: *İştirakî*]

Ortadoğu'da Mülkün Fraksiyonları, Halkın Fraksiyonları Onur Şahinkaya

Söylem ve İçerik

Lenin, “demokrasi bir devlet biçimidir” tespitini yaptığında birkaç şeyi bir arada yapmış oluyordu. Demokrasinin siyasal rejimlerden bağımsız, kendi başına bir yönetim biçimi olduğu yanlış algısını düzeltiyor; onu kendi gerçek biçimi, yani örgütlü bir zor gücü olma biçimi ile tarif ediyordu. Demokrasi deyince seçimden sonra ilk akla gelen “azınlığın çoğunluğa tabi olmasıdır”. Bu olgunun, bir yönetim metodu olmaktan çok bir örgütlü hal olduğunu idrak etmek, başka türlü bir toplumsal örgütlenmenin, tabiiyet ilişkilerinin kaldırıldığı bir toplumsal örgütlenmenin ilk adımıdır. Lenin, rüyadan uyanarak, toplumsal bir yönetime geçişte demokrasinin gerçek imkân ve sınırlarını da ortaya koyuyordu.

Ekonomik yapısı kapitalizm ile şekillenmiş ülkelerde ekonomik, siyasal ve toplumsal krizler kaçınılmaz olduğundan, bu toplumlarda ortaya atılan fikirlere eğilirken hep “kriz” olgusunu akılda tutmak gerekir. Farklı kollardan geliştirilen fikirler genelde bir hedefe yürümektedir.

Örneğin, liberalizmin kurucularından J. Locke İngiltere’de özgürlüğü; ulusçuluğun kurucularından J. J. Rousseau Fransa’da eşitliği öne çıkartıyordu. Locke, devletten kuruluş amacı olarak özel mülkü korumasını, Rousseau bir oranda paylaşımını bekliyordu. Her ikisi de kendi döneminde, yaşanan dönüşüm ve yönetim krizleri karşısında, kapitalist toplum düzeninin inşasının ve devamlılığının nasıl olacağını farklı “metotlarla” tarif ediyordu. Biraz daha açacak olursak, eşitliği temel alan Rousseau, yasama, temsilîyet, toplumsal sözleşme gibi kavramlarla bir örgüt modeli ortaya koyarken; Locke, bağımsız mahkeme, güçler ayrılığı gibi kavramlarla başka bir örgüt modeli ortaya koyuyordu. B. Russell, Rousseau’dan ilerlediğimizde Hitler’e; Locke’dan ilerlediğimizde Roosevelt ve Churchill’e varacağımızı savunur. Yani 1940’larda kapitalist düzenin iki ayrı kutbuna... O zaman Rousseau, Hitler, Locke ve Roosevelt’te olan şey, kurulmakta olan ya da krize giren kapitalist düzenin bekasına dönük fikir ve eylemlerdir. Diğer bir deyişle de demokrasi, özgürlük, güçler birliği, eşitlik, yasama meclisi, birer ideal veya kendi başına model olmaktan çok yönetim örgütleridir ve temellerinde özel mülkiyet üzerine kurulu ekonomik düzen yatar. En nihayetinde Locke kitabına; Fransız İhtilali de Anayasası’na siyasal örgütlenmenin temel amacının özel mülkü korumak olduğunu yazar.

Yeni bir devlet örgütü kurulurken ya da var olan, içine girdiği krizde dönüşürken birçok yeni fikir ve tarz belirir. Bu fikir ve eylem tarzlarının varacağı nokta nedir ya

Ortadoğu'da Mülkün Fraksiyonları, Halkın Fraksiyonları

da gerçek bir toplumsal yönetim için barındırdığı potansiyel nedir? Aynı içerik farklı biçimlerde savunulabilir. Bir düzenin çeşitli fraksiyonları olabilir; genelde de öyledir. Batıdaki demokratik söylem, otoriter söylem gibi coğrafyamızda, kalkınmacı, İslamî, liderci, pan-Türkçü, pan-Arapçı vb. söylemlerin kendi başlarına nihai bir önemi ve belirleyiciliği yoktur. Bu akımlar, en temelde mülkle kurdukları ilişkiye göre bir hedefe yol alırlar.

Mısır'da Bir Mülk Fraksiyonu

1952 yılına gelindiğinde Mısır'da İngiltere işgal yönetimi ile uzlaşarak ve birinci Arap-İsrail savaşında yenilerek yıpranmış bir yönetim, İkinci Dünya Savaşı koşullarında iyice yoksullaşan bir toplum, zengin ile fakir arasında uçuruma varan adaletsiz toprak dağılımı söz konusu idi. 1936 yılında İngiltere ile imzalanan antlaşma ile İngiliz askerlerinin ülkede kalması, Süveyş Kanalı'nı kontrollerinde tutmaları karşılığında Mısır "bağımsızlığına" kavuşmuştu. Gerek yarısı topraksız olan köylüler, gerekse giderek yoksullaşan ve sendikalara yönelen işçiler duruma tepkili hale gelmişti. Sokak eylemleri, İngiltere ve onun varlığına bağlanan yoksulluğa karşı yükselen halk tepkisi, önce iktidarı 1936 antlaşmasını kaldırmaya zorladı. 1952'de halk İngilizlere ve zenginlere karşı ayaklandı.

Bu tarihte Mısır'da yeni bir orta sınıf tabakası şekillenmişti. Az topraklı köylülerin ve küçük memurların okumaktan ve daha çok da subay olmaktan başka çıkar yolları olmayan bir zümresi Nasır'da simgeleşiyordu. Köyünü bırakarak İskenderiye'ye gelen, burada posta memurluğuna giren babanın, hukuk fakültesine girip burada gelecek göremeyerek subaylığı seçmiş oğlu... Nasır ve benzerleri, yönetenlerine karşı isyan etmiş ama siyasal örgütlenmesini iktidarı alacak düzeyde gerçekleştirememiş halk kitlelerinin karşısında, iktidarın eşiğinde bulunuyorlardı. O gün geçerli olan ideolojilerden herhangi birini açıktan savunmuyorlardı.

1928'de Müslüman Kardeşler (İhvanü'l-Müslimîn) Hasan el-Benna önderliğinde kuruluşunu tamamladı. Öğretmen olan Hasan el-Benna da yeni orta sınıftan geliyor, eserlerinde sosyal adaletin, dayanışmacı İslamî temelli bir ekonominin, toprak reformunun propagandasını yapıyordu. Müslüman Kardeşler aş evleri kurmuş, sağlık taramalarına başlamış, sendikal alana girmişti. 1946'da Suriye'de BAAS partisi ilk kongresini yapmış, yine öğretmen kökenli olan Mişel Eflak ve Selahaddin El-Bitar, daha laik milliyetçi bir söylemle "birlik, özgürlük, sosyalizm" sloganını öne çıkartıyorlardı. 1920'lerden beri varlığını koruyan, Mısır işçi sınıfı ile güçlü bağları olan Komünist Parti, Sovyet politikası çerçevesinde antiemperyalist bir hatta kalmaya niyetli idi. Mustafa el-Sibai, İslam Sosyalizmi kavramını geliştiriyor, kavramın içini sosyal adalet, toprak dağılımında eşitlik, ahlakî bir ekonomi ve bunların İslam'a uygunluğu ile dolduruyordu.

Dünya genelinde, İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan iki kutup ABD ve SSCB yükseliyor, eski muktedir İngiltere yavaş yavaş sahnedan çeliyordu.

Bir grup genç subay Mısır'da söz konusu konjonktürde *Hür Subaylar* adı ile örgütlendi, 1951'de İngiliz sömürüsüne son verileceği, feodalizmin kaldırılacağı, yabancı sermayeden kurtulacağı, demokratik siyasî hayatın tesis edileceği gibi maddeler taşıyan bir program yazdılar. 1952'de halkın sokaktaki yarı örgütlü öfkesine dayanarak iktidara el koydular. Şeriat mahkemelerini kaldırdılar, paşa, bey gibi unvanları yasakladılar. Bu gecikmiş İttihatçılık, erken 27 Mayıs'çılık, Türkiyeli muadilleri gibi davrandı, 1954'te komünistler ve Müslüman Kardeşler üyeleri tutuklandı, katledildiler. Müslümanlarla komünistler de Türkiyeli muadilleri gibi davrandılar, Hür Subaylar'ı iktidara gelirken desteklediler. Müslüman Kardeşler, "bizim programımız iktidar oluyor"; komünistler, antiemperyalist çizgide, Sovyetler hattında, Nasır desteklenmeli diye düşündüler.

Nasır, 1956'da Süveyş Kanalı'nı millileştirirken, 1958'de Suriye ile birleşirken, 1961'de millileştirme hamlesini başlatırken, kalkınmacı ekonomik politikalar izlerken, okuma-yazma seferberliği başlatırken Sibaî'nin İslam Sosyalizmi söylemine dayandı, BAAS'ın "birlik, özgürlük, sosyalizm" sloganına sarıldı, 1954'te tutukladığı Müslüman Kardeşler liderlerinden Seyyid Kuttub'un kitaplarının basımını engellemedi, Sovyetler'den askerî ve maddî destek gördü.

1967'ye gelindiğinde tünelin sonu görüldü. Mısır diğer üç Arap ülkesi ile birlikte 6 gün içinde İsrail'e yenildi. 1948'de bir İsrail galibiyeti ile başlayan sürecin sonu başka bir İsrail galibiyeti ile belirginleşti.

Tüm bu süreçte Nasırcılık, bir Arap Sosyalizmi, İslam Sosyalizmi olarak Ortadoğu'yu kasıp kavurdu, Ürdün ve Lübnan doğrudan ABD'nin asker çıkartması ile bu dalgadan kendilerini sıyrdılar, Irak'ta hanedan devrildi. Sömürülen Arap halkı bir umut Nasırcılığa sarıldı. Bizde Doğan Avcıoğlu'nun, 27 Mayıs'çıların Nasırcılıktan etkilendikleri bilinir.

Mısır'da ve Türkiye'de Ortaklaşan, Doğrulan

1970'lere gelindiğinde Mısır'da iç pazar hemen hemen oluşmuş, toprak reformu bir ölçüde sağlanmış, Komünist Parti zayıflamış, Müslüman Kardeşler ehlileşmişti. Kalkınma en nihayetinde bir verimlilik sorunu, verimlilik de birim zamanda üretilen malla alakalı bir mesele idi, üretimin biçimi, üretim araçlarının kimin elinde olduğu ile ilgili değil. İş olacağına vardı, ekonomide *El-İnfitah* (Açıklık) ilân edildi. Yabancı sermayeye vergi bağışıklığı, ithalat önündeki engellerin kaldırılması, inşaat sektörünün parlama-sı, tarım sübvansiyonlarının kaldırılması bu hamlenin icraatlarındadır. Bizde 12 Eylül darbesi ile realize edilecek 24 Ocak kararları Mısır'da daha erken yürürlüğe kondu. 1972'de tüm Sovyet askerî yetkilileri ülkeden çıkarıldı. 1977'de İsrail ile müzakereler başladı, bunu ABD para yardımları takip etti. Nihayetinde *Camp David* görüşmelerine 1979 İsrail Mısır barışı son noktayı koydu.

Her ne kadar millileştirme hamleleri yapsa da; paşa, bey unvanlarını kaldırırsa da; halk meclisi kurup insan hakları beyannâmeleri yayımlasa da; toprak reformu yapsa da, mülkiyet üzerine kurulu düzene dokunmayan Nasırcılık, Lenin'in yaptığı gibi tanımlanacak olursa, "bir devlet biçimi" idi. Tarihte devlet ile mülkün özdeşleştirilmesi tesadüf değildir. Devlet tarihte, yeri geliyor mülkü temsil ediyor, yeri geliyor mülkü yeni doğan sınıflara emaneten elinde tutuyor, yeri geliyor emaneti teslim ediyor.

Sola ve Müslümanlara gelince, bahsi geçen devlet biçimlerini (demokrasi, Nasırcılık, liberalizm, Kemalizm...) kendinden menkul akımlar, fikirler zannetmek, ağır bedeller demek oluyor. 1951'de Türkiye'de, 1954'te Mısır'da toplu tevkifâta maruz kalan komünistler, o dönemlerde ülkedeki iktidarları Sovyet politikası hattına çekmek, antiemperyalist cepheler kurmak politikasını aşip devrimci bir çizgi geliştiremediler. Bu hatta kalan komünistler, Mısır'da 2013'te Sisi darbesini destekledi, Türkiye'de 2013'te Cumhuriyet Bayramı kutladı. 1940'larda tüm Mısır'da belki de Mısır devlet örgütünden daha örgütlü olan Müslüman Kardeşler, zamanla Mısır Burjuva Devleti'ne yedeklendi, onun açıklarını kapatır hale geldi, sonunda düzen içi bir iktidar alternatifi olarak, Arap Baharı'nın ardından bir yıllığına iktidar oldu. Bu iktidarlığında da Filistin davasına bakışı ve getirdiği baskıcı anayasa ile Mübarek'ten geriye silsile halinde Mısır Devlet düzeninin bir parçası haline gelmiş olduğunu ispatladı. Türkiye'de İslamî hareketler hep daha zayıf kalmakla beraber, Müslüman Kardeşler'e paralel *Millî Görüş*'ten en yağız 12 Eylül partisi türedi; Has Parti, AKP'de bir koltuğa tekabül etti, AKP'nin kirlenen imajına cilâ oldu.

Halkın Safında

Halkların safında ise kimi zaman dipte kimi zaman yer üstünde bir itiraz sürüp gitmektedir. Bahsi geçen tüm siyasî akımlar, şahsiyetler halkın sömürüye, işgale ürettiği cevaplar olarak da ele alınabilir. Mesele ortaya çıkan tepkinin nasıl temellendirileceğidir. Mülkle mi, ortaklıkla mı? Devletin içinde mi, karşısında mı? Kurulu düzenin yanında mı, dışında mı? Yoksa ilk ve temel mesele, ortaya çıkan tepkinin o günkü sosyalizan, İslamî, yerelci ya da milliyetçi söylemi değildir. Yani mesele, ortada duran birçok mülk fraksiyonlarının ve düzen fikirlerinin aksine halk fraksiyonu olabilmekte. Halkın ortaya çıkardığı her tepki biçiminde devrimci bir içeriğin olduğunu kabul etmek gerekir. Onun kapitalizm tarafından manipüle edilebilir olması bu gerçeği değiştirmez. Böyle olmasaydı, Türkiye'de sosyalist harekette 1968 ve 71 kırılmaları yaşanmaz, bundan önce 1920'lerde İştirakiyyun, Yeşil Ordu hareketleri ortaya çıkıp iktidara yönelmez; İslamî harekette (bizim yeni tanıdığımız) *Metin Yüksel*'ler yetişmez; bir akım AKP nezdinde rezilleştikçe bezirgânlaşırken, bir yeni nesil bu akımdan kendini ayırıp *Metin Yüksel*'i tarihten bugünün idrakine taşımazdı. Böyle olmasaydı, Mısır'da Mübarek'i deviren halk, Mursi'yi de devirmezdi.

O zaman demokrasıcılık, Nasırcılık, liberalcılık, Atatürkçülük, BAAS'çılık birer mülk fraksiyonu, mülkle temellenmiş devletin farklı biçimleri ise; örneğin Lübnan'da Hizbullah, bizde *İştirakiyyunculuk*, İboculuk, Mahircilik, yeni gelişen Antikapitalist Müslümanlık birer halk fraksiyonudur; farklı biçimli halk örgütleri ya da denemeleridir. Ötekiler bir safta ise berikiler de bir safta görülmeli, hat söylemden, şekilden değil, içerikten çekilmeli. Hat buradan çekilmedikçe, olguların devrimci potansiyelini, devrim için potansiyelini çözümlenemeyen olmuyacaktır. Salt çözümlenemeyen değil, ortak mücadele imkânları da heba edilecektir.

“Şapka da Takacağuk, Vergi de Vereceğuk!”

Uğur Biryol

Emrullah Efendi diye birine ait bir söz vardır: “Şu mektepler olmasa maarifi ne güzel idare ederdim.” Herhalde Taksim Gezi Parkı ağaçları için başlayan ve sonra tüm satha yayılan direniş eylemleri için de hükümet benzer bir cümle kuruyordur: “Şu eylemciler olmasa memleketi ne güzel idare ederdim.” Gerçekten de başından itibaren tahammülsüz ve kibirle donanmış söylemiyle Başbakan’ın ve iktidarın “idare etmeyi” bilmeyen tavrı, eylemlerin genele yayılmasında büyük pay sahibi oldu. Öyle ki, Tayyip Erdoğan’ın memleketi Rize’de bile yankılandı. Önce yaklaşık 300 kişilik bir grup Rize gibi bir yerde “hükümet istifa” sloganları atarak Rize meydanında eylem yapmıştı. Akabindeki ve medyaya linç kalabalığı şeklinde yansıyan ikinci eylemde ise durum biraz daha farklıydı. Bu sefer grup kalabalık değildi. Ağırlığını TGB’li gençlerle, Derelerin Kardeşliği Platformu, Eğitim-Sen ve Ezilenlerin Sosyalist Partisi üyelerinin oluşturduğu grup; öfkeden gözü dönmüş, ambulansa bile müdahale edebilecek kadar insaniyetini kaybetmiş, beli silâhlı grubun tacizine maruz kaldı, hatta Eğitim-Sen binasına sığınan grup uzun süre binadan çıkarılamadı. En nihayetinde grup dışarı çıkarıldı ancak o zamana kadar yaşanan durum sosyal medyada “İkinci Madımak” gibi tehlikeli ifadelerle sunuldu, Rize’nin AKP’den mütevellit durumu göz önünde bulundurularak *pop analizler* yapanlar oldu ve nihayetinde Rize’nin de faşizmin bir kalesi olduğu ilân edildi. Evet, Rize’nin siyaseten demokrat bir kent olduğunu söyleyemeyiz ancak Rize çevresindeki ilçelerin başta Çamlıhemşin, Çayeli ve Fındıklı olmak üzere yıllardır HES’lere karşı amansız mücadele verilen bölgeler olduğu gerçeğini de görmemiz gerekiyor. Gelgelelim, Rize merkezde daha önce de Trabzon’da olduğu gibi yapılan eylemlere müsamahakâr tavırlar sergilenmediğini, bu eylemselliğin hiçbir biçimde anlaşılmadığını bildiğimiz halde Madımak senaryoları yazmak bana pek akıllıca gelmedi doğrusu. Hiçbir iktidarın bundan böyle ikinci bir Madımak’ı göze alacağını sanmıyorum. Hele hele Tayyip Erdoğan’ın “kale”sinde böyle bir hadisenin yaşanması herhalde ülkeyi tamamen yangın yerine çevirebilirdi. Neyse ki böyle vahim bir durum yaşanmadı ancak yaşanmaması, yaşanan köşeye sıkıştırma ve şiddet gösterisi olayının doğru olduğunu göstermez.

Erkeklerin Sokaktaki Varlığı: Artvin Kafkas Üniversitesi’nden Mehmet Bozok, *Karardı Karadeniz* (der. Uğur Biryol, İletişim Yayınları, 2012) derlemesi için ele aldığı “Trabzon Erkekliği” üzerine yazısında Trabzonlu gençlerin durumunu şöyle anlatıyordu: “İşsizlik ve yoksullaşma günümüzde Trabzon için o kadar kritik ki, son on yıldaki iktidar partisi AKP’nin 2011 seçimindeki milletvekili adaylarından, hâlihazırdaki Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar, seçim öncesinde Trabzon’un en önemli sorununun işsizlik olduğunu vurguladı. Benzer bir biçimde Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Genel Sekreteri Hakan Gürhan, kendisiyle Mayıs 2011’de yapılan görüşmede, şehirde sanayinin yok denecek kadar zayıf, limanın canlılıktan uzak ve tarımsal etkinliklerin

“Şapka da Takacağuk, Vergi de Vereceğuk!”

de oldukça yetersiz olduğunu, şehrin ekonomik alandaki yegâne umudu olarak turizmi gördüklerini belirtti. Alt, orta veya üst sınıf olsun ya da sağcı veya solcu olsun hiç fark etmiyor, görüşülenler en çok işsizlikten veya iş imkânlarının sınırlı oluşundan yakınıyorlar. Ne Karadeniz Sahil Yolu, ne Trabzon Limanı, ne Trabzon Havalimanı, ne de canlılık getirmesi umulan turizm ve/ya 2010 yılında açılan özel Avrasya Üniversitesi'nin ekonomik canlanmaya katkıda bulunmaya yetmediği anlatılıyor. İşsizlik, sokaklarda erkeklerin varlığını olanaklı ve son derece görünür kılıyor.”

İşlenmiş Çocuklar Diyarı: Bu linç grubunda Rize meydanında toplanan gençlerin nasıl bir halet-i ruhiye içinde olduğunu anlamamız için yukarıda verdiğim örnek aslında Doğu Karadeniz kentlerinin büyük bir bölümü için geçerli. Buradaki refleks sadece iktidarı hedef aldığı belli olan bir eyleme karşı değil, pekâlâ ‘Rize’de AVM istemiyoruz’ eylemine karşı da yapılabilir. Çünkü bölgede yaşayan gençler için devleti küstürmek iş kapılarının kapanması anlamına geliyor. Büyüklelerinden ve ailelerinden sürekli, “Devletimiz yatırım yaparsa bizim için en iyisidir” nutkunu dinleyen bu gençlerin böyle bir durumda sokağa çıkması kaçınılmaz hale geliyor. Buradaki gençlerin Taksim Gezi Parkı’ndaki ağaçlarla da, orada direnen insanlarla da belki de bir alıp veremediği yoktur sorsanız ama bunu iktidar kalkışması olarak yorumladıklarında ve söz konusu Tayyip Erdoğan ve dahi Rize olunca “hassasiyetleri” ortaya dökülüyor. Bu durum size Rahip Santoro’dan, Hrant Dink cinayeti planlamasındaki arka planlardan tanıdık geliyordur herhalde. Karadeniz gençleri işsizlik potansiyelini şiddete meyletmiş durumda ve sanırım her kentin, ilçenin içinde böyle saatli bombalar fazlasıyla mevcut. Öyle ki şapka inkılâbından sonra direnen Rize’nin Hamidiye gemisinin sahilleri bombalamasından sonra, “Atma Hamidiye atma, şapka da takacağuk, vergi de vereceğuk” noktasına gelen pasifizminin, yıllarca HES’lerle yok edilen vadiler için verilen mücadelelerin, bölgenin büyük bir ekonomik döngüsü çaya verilmeyen kıymetin ve dahi önemli yaşamsal alanlar yaratılamamasının, sahil yolu gibi garabetlerin yapılmasının dahi topyekûn bir itira-zâ hâlâ evrilememiş olmasını başka nasıl izah edebiliriz?

Ve Yerel Seçimler... Rize’nin yerel seçimleri elbette iktidar partisi perspektifinden baktığımızda ayna işlevi görüyor, aslında iktidar karşıtı söylemde her zaman yer alan bir pratik var, “Rize’yi kaybederlerse, Türkiye’yi de kaybetmiş olurlar.” Yalan da değil doğrusu, çünkü Tayyip Erdoğan’ın en çok önem verdiği yer, memleketim dediği Rize. Rize’de ise şu anda AKP’den Reşat Kasap, Saadet Partisi’nden Mehmet Bekaroğlu, CHP’den de Mine Orhon yarışıyor. Başka partilerin de adayları var ama seçimde daha çok bu üç isim konuşuluyor. Reşat Kasap Ankara’dan gelmiş, Rize’nin büyük kentlerdeki eşrafi tarafından biliniyor ve seviliyor, arkasında iktidar desteği var elbette, büyük şans tanınıyor kendisine. Mehmet Bekaroğlu da has Rizelilerden. HAS Parti hüsrânından sonra eski partisine geri dönmüş, dümenini hiç AKP’ye kırmamış, iktidara hep mesafeli, eleştirelliği ön planda tutan, insan hakları aktivisti de olan sıra dışı bir aday. Sanırım birçok kişide büyük bir beklenti ve heyecan yaratıyor, sempatisi olan insan oldukça fazla. Mine Orhon da Rize’nin “karayı paraya çeviren adam” namıyla maruf eski belediye başkanlarından Ekrem Orhon’un akrabası, tek kadın ve Rize merkezde çok da güçlü olmayan CHP’den aday. Bu üç aday arasından Rizeli kimi tercih edecek merak konusu. Rize merkezde yaşayan tanıdıklarına yaptığım mini anket iktidara olan öfkeden oyların Bekaroğlu’na gideceği yönünde kanaat bildiriyor ama belli de olmaz elbette.

Rize’nin Durumu: Rize’nin merkezi geçmiş yıllara göre biraz gelişmiş gibi dursa da aslında kalabalıklaşan ve fiyatları dudak uçuklatan beton yığını yeni binalardan başka değişen pek de bir şey yok. Hâlâ ekonominin can damarını çay oluşturuyor. Şehir merkezinde şimdiki belediyenin Melih Gökçek’vari üstgeçit garabetleri öylece duruyor. Seçilecek başkanın kent merkezini elden geçirme konusunda epeyce işi var. Rize çeperine baktığımızda ise Fındıklı, Ardeşen, Pazar, Çamlıhemşin, Hemşin gibi ilçelerde bağımsız sol ya da CHP’li adayların kazanma şanslarının yüksek olduğu söyleniyor. Ezcümle; Rize bugünkülerden farklı olarak yıllardır içine hapsoldüğü sağ muhafazakâr çarktan yine sağın içinden ama dünyaya soldan bakan bir adayla çıkış sağlarsa makûs talihini yenebilir.

Yetmez Ama Bas Geç, Mücadelen Başka Yüzyıla Kalsın! Devrim Harputluoğlu

Yerel seçimlerin muallak arifesinde toplumsal kutuplaşmanın daha görünür hale gelmesi elbette kaçınılmaz. 12 yıllık AKP iktidarının her zamanki ortak pratiğinin sonucu olarak seçim öncesi partiler arası politik diyalog ölüm kalım savaşına evrilmiş durumda. Yaşanan akut durumlar (Gezi olayları, Gülen ayrılığı, Ergenekon tahliyeleri vs.) bu savaşın dengelerini ve kurallarını dakikalar içinde değiştirirken, seküler kesimler bu ölüm kalım savaşı içinde yine benzer pratikleriyle rasyonel seçim stratejileri arayışı içindeler.

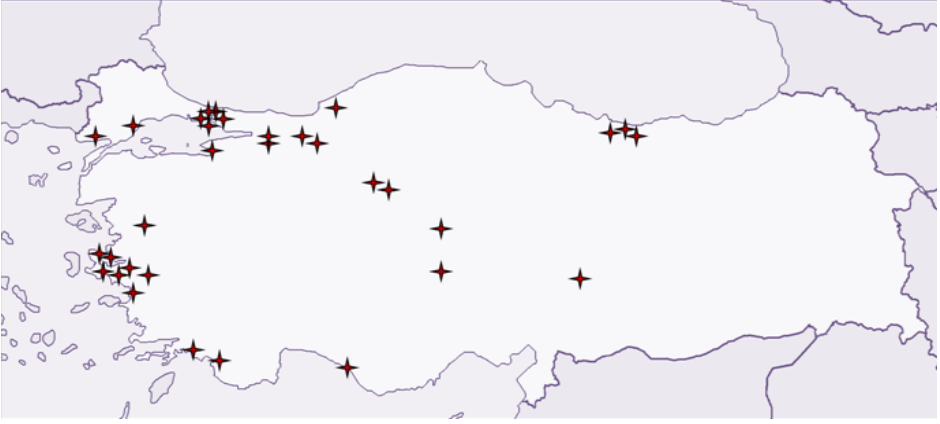
Bu stratejilerden en baskın olanı, yaşanılan şehirde AKP dışındaki en yüksek oy potansiyeli olan partiye oyu basıp geçmek. Dikkat ederseniz “partiye” diyorum çünkü içinde olduğumuz seçim sürecinin yerel aday seçimleriyle uzaktan yakından alakası yok. Seçmenlerin birçoğu ne Mansur Yavaş’ın projeleriyle ne de Mustafa Sarıgül’ün devşirilmiş hayalleriyle ilgileniyor. *Bakılan tek şey geçmişte olduğu gibi siyasî aktörlerin üzerlerine giydikleri gömlek ve o gömleğin düğmelerini nasıl ilikledikleri.*

Bütün bu teatral hesaplaşmalar devam ederken, aylardır sistematik bir şekilde HDP’ye yönelik yapılan fiziksel saldırılar tat kaçırmanın ötesine geçiyor. Ayrıca fiziksel olarak yapılan saldırıların dışında gerek sosyal medyada gerekse ana akım medyada HDP’ye karşı yürütülen söylemsel ve ideolojik bir saldırı var. HDP’nin etrafında dolaşmaya çalışan bu iki dişli hegemonyanın kullandığı en büyük silâh ise *iradenin iyimserliği* karşısındaki *aklın* her zamanki *kötümserliği*.

Peki, neden HDP hedef seçiliyor? Bu sorunun en güzel cevaplarından birisi aşağıda paylaşmış olduğum haritada gizli. Bu haritadaki yıldızlar HDP’nin seçim sürecindeki maruz kaldığı saldırıların olduğu şehir ve ilçeleri gösteriyor. Hemen hemen kıyı şeritlerinin bu saldırılarda başı çektiğini görüyoruz. Peki, az önce bahsettiğim haksız eleştiriyi seküler bir varsayım olarak alırsak Kürtlerin dağlardan denizlere inmesi neden istenilmiyor? Bu sorunun birçok cevabı olabilir ancak bu soru içinde HDP’yi bir Kürt partisi olarak odaklamak yanlış olacağından, bu soruyu da sormak yanlış olabilir.

Daha doğru bir ifadeyle düzeltmek gerekirse, azınlıkların ve hakkı yenmiş toplulukların temel hakları ve özgürlükleri kıyılarda neden tartışılmıyor? Batı kıyılarına doğru yaşanan yoğun göçün faturası neden Kürtlere kesilmek isteniyor? Bu sorulara cevap ararken sadece bir döneme ya da yalnızca bir politika yapıcı mekanizmaya odaklanmanın hata olacağını düşünüyorum. Bu nedenle topyekûn tarımsal, ekonomik, askerî ve haricî politikaların bölgeye bıraktığı kümülatif siyasal ve kültürel mirasların etkilerini düşünebiliriz.

Yetmez Ama Bas Geç!

Gelelim asıl sorumuza: “Yetmez ama Evetçiler” aslında “Yetmez ama Bas Geç’ciler” miydi? Yapmış olduğum bu analogiyi bayat bir *sarkazmı* ilke edinmiş Bas Geç’çi retorikten yola çıkarak oluşturuyorum. İdeolojik farklılıkları bir kenara bırakıp baktığımız zaman, demokratik çıkarlar doğrultusunda AKP’yle işbirliği yapmış olanlar ile yine demokratik çıkarlar doğrultusunda MHP’yle ve CHP’yle işbirliği yapmaya hazır, benzer ama başkalaşmış bir güruhtan bahsediyoruz. Benzerlik kurmaya çalıştığım bu iki grubun benim için temel ortak noktaları: devrim karşıtı gruplarla çıkarlar doğrultusunda işbirliği yapmak ve sosyalist idealleri devrim karşıtı grupların yarattığı gerçekliklerden okumaya çalışmaktır. Değişmeyen bu işbirliğinin eskimeyen diğer ortak noktası ise sosyalist ideallerin ütöpik olması suçlamasıdır. Bu suçlama bugünlerde eleştiriden daha ziyade sosyalist mücadele kültürü üzerinde bir linç’e dönüşmekte. İlginç olan ise yapılan bu sinsî linç’in karşılıklı kamuoyu oluşturularak “HDP çoğulcu anlayışını kaybetmiştir” çizgisine çekilmesi. Bütün bu itibarsızlaştırma çabasının HDP’nin mücadelesine yapacağı gölge düşünülmemesinin, Sarıgül’ün sömürgeci mücadelesi bu sözde gerçekçi sosyalistler için daha önemli hale gelmiştir. Sosyalist idealleri sorgulayan bu teknokratlaşmış kanaat önderleri bir anda yerelde Sarıgülcü genelde HDP’ci beynelmilelde Zapatistacı oldular. Tarih buna benzer diyalektiklere yabancı değil. Ancak bu diyalektiklerin devrimci mücadelenin hegemonik güçler karşısındaki duruşuna zarar verdiği yadsınamaz.

Sonuç olarak seçim stratejileriyle sandıkta işbirliği planlayan başkalaşmış yetmez-ama-bas-geç-sol unutmamasın ki esnaf kurnazlığının yerleştiği bu iki partiye oy vermek nasıl bir ahlakî duruşsa, devrimci mücadeleye dayatılan bu linç’e karşı direnmek de ahlakî bir sorumluluktur. Karamsarlığı ilke edinen ahlakın hafızalardan silmeye çalıştığı ise ütöpik olmakla suçlanan vicdanlarımızdır. Modernliğiyle bizleri yüceltecek bir paşadan daha çok ekmeğimizle taşımızı birbirinden ayırmayacak bir vicdana ihtiyacımız olduğunu unutmayalım. Siyasî mücadele vicdana indirgenerek yapılamaz diyenler sevginin olmadığı yerde aklın aranamayacağını tasavvur etsinler. Yeniden düşlesinler halkların kardeşliğini!

Direnış Destekçileri için Kısa Sözlükçe

Emel Saed Gureyb

Bu yazının amacı, emperyalistlerin gerçeği çarpıtmak için kullandığı dili ifşa etmektir. Bu dilin tahriklerine karşı koyabilmek istiyorsak, kendi karşı hegemonik söylemimizi geliştirmeliyiz. Bu gerekçeyle, anti-emperyalistlerin ve (Ortadoğu) Direnişi(ni) destekleyenlerin dikkatli kullanmaları ya da hiç kullanmamaları gereken 20 terimi içeren bir sözlükçeyi aşağıda sunuyorum. Kullanımı yaygın olan her kavram için yaygınlaştırmamız ve doğallaştırmamız gereken alternatifler öneriyorum. Sakınılması gereken terimlerin bu listesi, elbette, her gün maruz kaldığımız söylemsel emperyalizmin küçük bir örneğidir. Liste ve karşılık önerileri elbette geliştirilmeye açıktır.

1. Arap Sokağı: Olumsuz çağrışımları dikkate alınırsa bu terimden her koşulda uzak durulmalıdır. Düzendenden, disiplinden ve bağımsız düşünme yeteneğinden yoksun, öfkeli ve kural tanımaz bir çeteyi ima eder; şiddeti ve irrasyonalitye çağrıştıran bir içeriği vardır. Özellikle Arapları tanımlamak üzere kullanılır; Batı medyası gözünde bütün diğer uluslar “halk”tır. Ayrıca, Suriye krizi başladığından beri “halk”, başka bir deyişle “Suriye halkı” tabiri, Batının mütteliklerine, yani Suriye muhalefetine tahsis edilmişken, “sokak” kavramı artık Batı medyası tarafından Batı ve Siyonizm karşıtı protestolara işaret etmek üzere kullanılmaktadır. Aslında kullanılması gereken terim *Arap ulusudur*, zira bu terim demokratik özlemlere sahip ve politik farkındalığı olan rasyonel bir siyasî kültürü kasteder, dolayısıyla Batılı ve diğer uluslarla aynı zeminde yer alır.

2. Uluslararası Toplum: Bu terim özellikle ABD’li ve Batılı yetkililerin dilindedir. Özünde sadece belirli bir kesimi anlatan bu kavram, artık Arapların günlük diline de girmiştir. Kullanımından maksat, BM Güvenlik Konseyi ve NATO üyelerinden oluşan küçük bir elitler kulübünü bütün bir dünyayı temsil ediyormuş gibi -“uluslararası” sıfatının gerekçesi budur- evrenselleştirmektir. Öyle ki dünya uluslarının üçte birinden azını oluşturan bu grup tarafından alınan herhangi bir karar ya da tutum belirli bir tehdit karşısında birlik olmuş dünya ülkelerinin (“toplum” kavramının anıştırmayı amaçladığı şey, bu ortaklık ve birliktir) evrensel kararı olarak sunulur. Bu anlamda terim, emperyalist güçlere kafa tutan siyasî aktör ya da devletleri tecrit etmenin aracı olarak kullanılır. Sözkonusu terimin anlamını birkaç emperyalist devleti ve onların bölgesel temsiliyetini içeren bir ittifak anlamına doğru daraltmak üzere, bağlama bağlı olarak, “NATO güçleri” ya da “BM Güvenlik Konseyinin bazı üyeleri” ya da “ABD ve AB” ya da “ABD/AB/Körfez Ülkeleri ittifakı” terimleri tercih edilmelidir.

3. Rejim: Bu kavram, İngilizce’de Arapça tercümesine göre (*nizam*) çok farklı ve daha olumsuz çağrışımlara sahiptir. Bu anlamda “rejim” otoriter bir hükümeti/devleti

Direnış Destekçileri için Kısa Sözlükçe

anlatır, Batı medyası ve resmî yetkilileri ABD'nin düşmanlarını şeytanlaştırmak üzere kullanırlar, bu hükümetler demokratik yollardan seçilmiş olsalar bile; örneğin "İran rejimi" gibi. Ayrıca Suudi Arabistan, Bahreyn vs. gibi ABD müttefiklerine -ki bu ülkeler sadece demokratik olmamakla kalmazlar, aynı zamanda anti-demokratiklerdir- onları "hükümet/devlet" olarak payelendiren Batılı yetkililerce meşruluk da bahşedilir. Oysa Direniş ekseninin üyeleri devlet, Suudi Arabistan ve diğer Arap monarşileriye ayrımsız biçimde monarşi ya da rejim olarak adlandırılmalıdır. Bu Suriye devleti için de geçerlidir. Suriye devleti, kuşku yok ki, tarihsel olarak serbest ve âdil seçimlere sahne olmamışsa da, şu anda geniş bir halk desteğine sahiptir ve dolayısıyla kendi halkı gözünde bir meşruiyeti vardır -"rejimler" bu meşruiyetten yoksundur-. Muhaliflerin üzerindeki baskı sadece otoriter rejimlere özgü olmayıp ABD gibi bazı liberal demokrasilerin de belirgin bir özelliği olduğuna göre bu ölçüt tek başına bir siyasî sistemin "hükümet/devlet" diye adlandırılmasının önünde engel teşkil edemez.

4. **İsrail:** Direniş medyasının ilkeleri gereği "İsrail" hiçbir zaman yasal bir devlet olarak anılmamalıdır. Genel olarak kullanılan, "Siyonist varlık" gibi, alternatifler mevcuttur, ancak "İsrail rejimi" ya da "Siyonist rejim" daha tercihe şayandır. Bunlardan ikincisi İsrail'i -onu bölgenin bir "demirbaş"ı ya da yenilmez bir güç gibi görmek yerine- bir "rejim değişikliği"ne konu olabilecek ve diğer herhangi bir otoriter rejim gibi varlığına son verilebilecek bir tiranlık derekesine indirir. Bu terim "varlık" teriminden ehvendir, zira bir varlığa son vermek yönündeki çağrı kitle kıyımını akla getirebilecekken, bir rejimin lağvedilmesi yalnızca bir siyasî düzenin devrimle alaşağı edilmesini ifade eder.

Popüler kılınması gereken alternatif kavramlardan biri de 1967 sınırlarının dışında kalan toprakları ifade etmek üzere kullanılan "İşgal altındaki Filistin toprakları" tanımlamasıdır. Yeruşalim (*Jerusalem*) ise her zaman "İşgal altındaki Kudüs" olarak anılmalıdır. Ayrıca, "yasadışı yerleşimler" yerine "yerleşimci kolonileri" demek evlâdır, zira bu tarihsel olarak daha uygun bir tanımdır ve Arap ve Müslüman olmayan anti-emperyalistlerin ve ırkçılığın her biçimini reddeden liberallerin olduğu gibi Arap ve Müslümanların da üzerinde daha derin etki bırakacaktır.

5. **Demokrasi:** Bu kavram, siyasî sistemlere dair bilimsel bir tanımdan ziyade, Batılı güçlerin, egemenliklerini kabul etmeyen ulusların kuyusunu kazmak ve onları tecrit etmek için kullandığı bir ahlâkî değer ya da etikete dönüşmüş durumdadır. Dahası terim, neredeyse ayrımsız olarak sadece belirli bir demokrasi biçimine -meselenin sadece seçimler ve anayasal meşruiyet gibi usûle ilişkin yönlerine odaklanan Avrupa ve Kuzey Amerika'nın liberal demokrasilerine- işaret etmek üzere kullanılmaktadır. Bu tutum, dünyanın başka yerlerindeki, demokrasinin halk katılımı, ulusların kendi kaderini tayin hakkı, iktisadî eşitlik vs. gibi daha esasa ilişkin yönlerini gözetken diğer demokrasi biçimlerini konu dışı bırakmaktadır. Söz konusu terim yerine, üzerindeki Batılı liberal tekeli kırmak üzere, Batılı demokrasileri "liberal demokrasiler" olarak adlandırmalıyız ki onlar ile İslamî demokrasi, sosyalist demokrasi gibi diğer türler arasında ayırım çizgisi çekebilelim.

6. **Arap Baharı:** Bu terimden, hem Arap hem de Batı medyasındaki yaygınlığına karşın, kökleri ve çağrışımları itibariyle sakınılmalıdır. Devrimci "bahar" kavramı, daha önce 1980'lerin sonunda Doğu Avrupa'da Komünizm'in çöküşü ile bağdaştı. Amerikan menşeli siyasî dergi *Foreign Policy* daha sonra bu kavramı Arap dünyasındaki ayaklanmalar bağlamında bir tür "torba terim" olarak kullandı. Terim, Amerikan siyasetini belirleyen çevrelerde hızla popülerlik kazandı ve bilahare ayaklanmaları liberal demokrasiye ve ABD'ye dost rejimlerin inşasına doğru yönlendirmek üzere ABD'nin Arap dünyasındaki siyasî hedeflerine bağlandı.

Bu durum, emperyalizme ve Siyonizme karşı durmanın iç siyâsî mücadelelere oranla talifleşmesi biçiminde, hedeflerin öncelik sırasının yeniden belirlenmesine de yansıdı. Bu sebeplerle ve terimin İslamcılarının idareyi ele geçirmesi, iç savaşlar ve ABD/NATO işgalleri ile eşanlamlılaştığı gerçeği de göz önüne alınarak, daha az iyimser ve daha az tartışmalı olan “Arap Ayaklanmaları” kavramı tercih edilmelidir.

7. Devrim: Bu terim, bilimsel anlamda hiçbir Arap ayaklanması gerçek bir devrimin yakınına bile gelmediğine göre, tutumlu kullanılmalıdır. Bu ayaklanmaların en uç kazanımı rejim değişikliği olmuş ve Mısır’ınki gibi bazı durumlarda bu sonuç bile elde edilememiştir. Ayrıca, bu ayaklanmaların reaksiyoner ve muhafazakâr İslamcı güçlerce nasıl gasp edildiği düşünülürse, bu ayaklanmaların karşı devrimci hâle geldikleri söylenmelidir; elbette devrimi Marksist ya da liberal bir yerden kavırıyorsak. Çok daha yerinde seçenekler, başkaldırı, isyan, kıyam ve ayaklanma olacaktır.

8. Ortadoğu: Artık evrenselleşmiş ve Arap söz dağarına da girmiş bulunan “Ortadoğu” kavramı kazandığı olağanlıktan sıyrılmalı ve sözlüğümüzden silinmelidir. Bu terimle ilgili mesele, onun Britanyalı köklerindedir. Kendini evrenin merkezi ya da sözümona coğrafi “sıfır noktası” olarak gören Britanya, kendi doğusundaki ülkeleri Yakın Doğu ya da Ortadoğu ülkeleri olarak kodlamıştır. Bizler Ortadoğulu değil, Arap’ız. Bölgemize “Arap dünyası” demeye başladığımız anda sadece anti-emperyalist değil, anti-Siyonist de olan bir söylemi yeni bir standart olarak belirlemiş olacağız; bu meşrudur, zira İsrail, en azından teoride, Ortadoğu’nun bir parçası kabul edilebilirse de asla bizim Arap dünyamızın bir bileşkesi olamaz. “Arap ve İslam dünyası (ya da dünyaları)” gibi Arap olmayan İslam ülkelerini de içeren seçenekler de elde bulundurulabilir.

9. İlimlilaştırma/İlimli: Bu terim hiçbir bağlamda benimsenmemelidir, zira Bush yönetimi tarafından isimleri İran, Suriye, Hizbullah ve Filistinli direniş grupları gibi “aşırı”lara karşıt olarak sıralanan Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan, Fas ve BAE gibi bölgesel müttefiklere işaret etmek üzere uydurulmuştur. Terim, daha sonra *Müslüman Kardeşler*’in Amerikan dostu kollarından Selefi ve Cihatçı aşırıları ayırmak üzere kullanılır olmuştur. Sekter İslamcılar bile İmparatorluk’un amaçlarına hizmet etmeleri durumunda Batı tarafından ilimli olarak adlandırılmışlardır (bir zamanlar Şeyh Yusuf Kardavi birçok Batılı gözlemciye göre ilimli unvanına layıktı). Şu hâlde eğer amaç, grupları ya da hareketleri ilimlilik kavramını tamamen bir kenara bırakarak tasnif etmekse, bizim kullanmamız gereken terim “anaakım” Müslümanlar/İslamcılar olmalıdır.

10. Hoşgörü: Her ne kadar bu terim, Batılı liberallerce çoğulculuk ve farklılık gibi liberal çokkültürcülüğü karakterize eden olumlu nitelikleri vurgulamak üzere kullanılıyorsa da içinde ayrımcı imalar saklar. Bir kişiyi ya bir şeyi “hoşgörmek” o şeyin ya da kişinin derece olarak aşağıda, normalin dışında ya da kötü olduğunu anlatır ve hoşgörmek eylemi, eylemi icra edenlerce merhamet duyguları içinde “katlanılan” bir şeydir. Bu nedenle bir devletin ya da hareketin diğerlerine göre daha “açık” oluşuyla ya da onun eşit unsurlar arasında -onları yalnızca “hoşgörmek” yerine- dinî ya da komünal ya da herhangi bir biçim altında “bir arada yaşam”ı kurmaya çalışmasıyla övünmek daha iyidir. Bu, özellikle Esad hükümetinin idaresinde ya da İran ve Lübnan’da bir arada yaşamının tartışıldığı durumlarda geçerlidir. Bu ülkelerin insanları Hıristiyanları, Sünnîleri vs. yalnızca hoşgörüyor değildir, bu insanlar anılanlarla bir arada yaşamaktadırlar ve diğer insanlara karşı açıktırlar.

11. Dinî Azınlıklar: Herhangi bir gizli anlam içermeyen yansız bir terim gibi görünse de Suriye’deki iç savaş ve daha geniş olarak bölgesel Şia karşıtı kampanya bağlamında azınlık/çoğunluk ikiliğine vurgu yapmamak daha tercih edilir olacaktır. Bu ikilik sadece Suriye’de, Lübnan’da vs. Şia’nın iktidarı gasp ettiği suçlamalarına açık kapı bırakmaz,

Direnış Destekçileri için Kısa Sözlükçe

aynı zamanda azınlık kavramı kimlik politikalarına, belli grupların kayırılmasına ve mezhepçiliğe işaret eder. Dinî topluluklar kavramı dinî azınlık ya da tarikatları tanım-lamak üzere daha elverişlidir, zira sayısal karşılaştırmaları anıştırmaz ve dinler arası uyum vurgusu daha baskındır.

12. İnsan Hakları: İnsan hakları ihlallerine dair savlara başvurmakta doğal-kendili-ğinden bir sakınca elbette yoktur, özellikle bizim politik hedeflerimize hizmet ettiğinde. Ancak kullanımını olağanlaştırmamız gereken bir başka söylemse tamamen başka tür-den bir hak kavramı olan “halkın hakları”dır. Bu fark önemlidir: insan hakları temelde “olumsuz” birey haklarına (devletin müdahalesinden bağışık olmak anlamında) gönde-rimde bulunur ve Batılı liberal geleneğe aittir. Batı zamanında bu hakları, onlara öncelik tanımak bir yana kabul etmeye bile yanaşmayanlar da dâhil tüm kültürlerce üzerinde ortaklaşmış, evrensel değerler olarak kutsallaştırmaya muvaffak olmuştur. “Halkın hakları”, Üçüncü Dünya’da bu etnosentrik haklar söylemine bir tepki olarak doğmuş ve grupların, toplulukların ya da ulusların sahip oldukları bağımsızlık, kendi kaderini tayin hakkı ve özerklik gibi anti-empyralist uluslar için birey haklarına göre önceliği olan kolektif ya da komünal haklara dikkat çekmiştir.

13. Terörizm: Bu terim, herhangi bir medya için büyük olasılıkla en sorunlu terim-lerden biridir, zira terörizmi neyin oluşturduğu konusunda evrensel bir tanım yoktur. Her ne kadar siyasetçiler bu terimi düşmanlarına işaret etmek üzere belirli bir seçici-likle kullansalar da, Batı medyası bu konuda daha ihtiyatlı davranır olmuş ve genellikle sözcüğü tırnak içine almaya başlamıştır. Bu, Direniş medyasının terimi kullanmaktan kaçınması gerektiği anlamına gelmez, ancak özellikle tekfirci gruplar düşünüldüğünde, temkinli olunmalıdır. Şiddet eylemlerini “terörist saldırı/bombalama” biçiminde adlan-dırmak, ancak bombacıları “terörist” olarak nitelendirmekten sakınmak emin bir yak-laşım olacaktır, zira bu tür bir yaftalamanın özellikle Direniş eksenini hedef almış olan Bush’un “Terörle Savaş” konsepti ile güçlü bağları vardır ve birçoklarına Müslümanla-rı hayli öfkelenenmiş olan 11 Eylül sonrası İslamofobik siyasî kültürün anıştırılması olarak görünecektir. Ayrıca ideolojik ve entelektüel tutarlılık adına, terörizm tekfirci şiddete gönderimle kullanılıyorsa, aynı şekilde ABD’nin İHA (İnsansız Hava Araçları) saldırıları ve Filistinlilere yönelik İsrail saldırıları gibi kasıtlı olarak sivilleri hedef alan tüm şiddet olayları için de kullanılmalıdır ki terörizmin ABD-Avrupa merkezli tanımla-riyle uyumluluktan kaçınabilelim.

14. Esad: Batı medyasında “Esad’ın -Alevî- mezhebî”, “Esad güçleri”, “Esad’ın ordu-su”, “Esad rejimi” gibi ifadelere ya da örneğin “Hizbullah bu yıl savaşın gidişinin Esad le-hine değişmesine yardım etti” cümlesinde olduğu gibi, onun tek başına Suriye devleti ile eşdeğerde olduğu yönünde imalara sıklıkla rastlamak mümkündür. İster Alevî-mezhebî noktasında olsun isterse Suriye Arap Ordusu ya da Suriye devleti ya da hükümeti bah-sinde, bu uygulamanın ardındaki amaç, çatışmayı kişiselleştirmek ve yukarıda anılan unsurların her birini bir “diktatör”ün basit araçları düzeyine indirmek ve böylece çatış-ma sonrası Suriye’de onlara herhangi bir anayasal rol tanınmasının önünü almaktır. Be-şar Esad’ı yukarıdaki listede yer alan her şeyle bir tutmak Alevîlere, Suriye askerlerine, Suriye hükümetine ve devletin altyapısına yönelmiş her türlü şiddeti meşrulaştırmaya hizmet eder, zira bu hâliyle bu sayılanlar tek bir liderin tecessümleri olarak algılanmaya başlamıştır. Bu nedenle Esad ismi herhangi bir sözcüğün önüne niteleme amaçlı olarak ya da herhangi bir düşünceye işaret etmek üzere getirilmemelidir. Bu isim, yalnızca doğrudan doğruya Suriye’nin cumhurbaşkanı olan kişiyi anarken kullanılmalıdır.

15. Kale/Müstahkem Mevki: Batı medyasında yaygın olarak kendine yer bulan baş-ka bir uygulama da Suriye’deki Alevî bölgelerini “Esad’ın kalesi” ya da Suriye devletinin denetiminde olan yerleri “rejimin müstahkem mevki” olarak adlandırmaktır. Bu, aynı

zamanda Lübnan'ın herhangi bir Şiî bölgesinin "Hizbullah'ın kalesi" olarak adlandırılması durumunda da standart bir norm hâline gelmiştir. Bu terimin kötüye kullanımı Dahye'deki ya da Suriye'deki bölgeler terörist bombalamaların hedefi olduğunda ve Hizbullah'ın yahut Esad'ın "kale"leri olarak nitelendiklerinde daha da açık hâle gelir. Bu türden etiketlemeler, söz konusu bölgelerin son derece yoğun nüfuslu yerleşim alanları olduğu gerçeğini örter ve onları şiddetin ve yıkımın meşru hedefleri olarak sunar. Ayrıca bu bölgelerin sakinlerinin Hizbullah'ı/Suriye hükümetini desteklediklerinden ötürü cezalandırılmalarına cevaz verildiği intibai uyandırır. Bu sebeplerden ötürü bu tip terimlerden uzak durmalı ve eğer bu etken bombalama eyleminin temel güdülerinden biri ise sözkonusu bölgenin dinî kompozisyonunu tanımlamakla yetinmeliyiz. "Tekfir-ciler ağırlıklı olarak bir Şiî bölgesi olan Bir Hassan'ı bombaladı" örneğinde olduğu gibi.

16. Dış Destekli: Batı ve Arap medyasının Hizbullah ya da diğer hareketlerden bahsederken sıklıkla kullandığı "İran destekli" ya da "Suriye destekli" gibi ifadelerin karşı kefesinde bir ağırlık oluşturmak üzere biz de Suriye muhalefetinden, Lübnan'daki 14 Mart kampından ve kategorideki diğer unsurlardan bahsederken, (Suriye'deki tekfir-ciler ve El Kaide'ye bağlı gruplar ve 14 Mart örneklerindeki gibi) "Suudî destekli" ve (gene 14 Mart örneğinde olduğu gibi) "NATO/ABD destekli" Suriye'deki diğer silâhlı örgütler demeliyiz. Bu tutum, yalnızca bu grupların sahip olduklarını iddia ettikleri özerkliğinin sahteliğini faş etmez aynı zamanda bölgedeki imajlarını da bozar zira Arapların çoğunluğu hâlâ tutkulu biçimde Amerikan karşıtıdır ve pek azı Suudi Arabistan'a sempati besler. Mümkün olduğunca bu grupların ABD, İsrail, NATO ve Körfez monarşileri ile kurdukları stratejik ittifaktan bahsedilmelidir. Bu grupları -özellikle 14 Mart'ı- Batı medyasının alışageldiği gibi "Batı yanlısı" olarak kodlamak ne kadar cazip gelse de bu nitelemeyi paylaşmamak daha iyidir, zira bu ittifak hiçbir biçimde Batı'yla ortak (bazıları olumlu da olan) kültürel değerlere dayalı değildir, sözkonusu olan daha çok bir patron-müşteri ilişkisi ve siyasî çıkarlardır.

17. Hizbullah: Batı medyasının Hizbullah için kullandığı hiçbir sıfatı ya da tabiri kullanmamalıyız. Böylesi bir yanlışın en ciddi örneği, onun müttefiklerini "sponsor" ya da "destekçi" diye tanımlamaktır; bu, Hizbullah'ın bir "vekâlet savaşı" yürüttüğüne dair yanlış bir algıya yol açar ve onun bölgesel müttefikleriyle bağımsız ilişkileri olan önemli bir bölge gücü olduğu gerçeğini örter. Ayrıca Hizbullah hiçbir zaman Şiî bir hareket olarak sunulmamalıdır; aksi takdirde bu yaklaşım Hizbullah'ın halkın teveccühünü kısmen kaybetmesine yol açmış olan bölgedeki genel mezhepçi iklim göz önüne alındığında, onun Sünnîler arasında gördüğü desteği zedeler. Son olarak Hizbullah, Lübnan devlet kurumlarındaki siyasî katılımı sözkonusu edilmedikçe, bir "parti" olarak anılmamalıdır. Çok açık nedenlerle onu sadece bir gruba ya da daha kötüsü "milis gücü"ne indirgemek de yanlış olur. En uygunları, Hizbullah'ın bileşimini, gördüğü desteğin ölçüsünü ve siyasî önceliklerini anlatır nitelikteki "direniş hareketi", "siyasî hareket" ve "halk hareketi" tanımlarıdır.

18. Aktivist: Bu da anaakım Batı medyasında sıklıkla kullanılmakla beraber Arap medyasına da sızmış olan sorunlu kavramlardan biridir. Sözcük özel olarak "Batılı"dır; sivil topluma ait unsurlar olan ve siyasî, toplumsal, iktisadî ve çevreye ilişkin konularda bağımsız olarak iş gören grup ya da kişileri anlatır. Bu kişilerin parçası olduğu aktiviteler şiddet içermemeli ve teoride devlet denetiminden bağımsız olmalıdır, zira çoğunlukla şikâyetçi oldukları meseleler ya bir hükümet politikasından ya da belirli bir politikanın yokluğundan neşet eder. Bu tanım, aktivistlere kendiliğinden bir meşruiyet, particilik yapmama gibi olumlu demokratik nitelikler bahşeder. Ancak Arap bağlamında bağımsız siyasî aktörlerin ve sivil toplumun yokluğu göz önüne alındığında, terimin kullanımı, özellikle "aktivist"lerin büyük çoğunluğunun Batılı hükümetler ve kendileri de siyasî fonlara bağlı olan Batılı STK'larca finanse edildiği Suriye ve Lübnan örnekle-

Direnış Destekçileri için Kısa Sözlükçe

rinde, çoğu kez yanıltıcıdır. Kısacası bunlara bağımsız demek oldukça zordur ve birçok durumda, bilmeden de olsa, yabancıların siyasî hedeflerine hizmet etmektedirler.

Tabir, anaakım Batı medyası Suriye'deki muhalefet destekçilerini "rejim karşıtı aktivistler", onların karşısında yer alanları ise "rejim destekçileri" olarak adlandırdığında daha da sorunlu hâle gelir. Bu türden bir etiketleme, hükümete sunduğu desteğin *kendiliğinden* diye nitelenip nitelenemeyeceği meselesi bir yana, başka birçok endişenin yanında hayatlarından, ülkelerinin bütünlüğünden, birarada yaşayabilme imkânlarından ve devletin seküler karakterinden endişe ederek biraraya gelmiş olan "rejim destekçileri"nin çok daha geniş siyasî emel ve arzularını çarpıtır. "Rejim destekçileri" diye nitelendiklerinde bu insanlar bağımsız eyleme yeteneği ve siyasî bir davası bulunmayan mezhepçi Esad yandaşları olarak görünürler.

Çözüm, ya her iki tarafın destekçilerine (Lübnan da dahil) "aktivist" demek -Suriye hükümeti aktivistleri, Lübnan Direniş aktivistleri gibi- ya da terimi tümünden bir yana bırakıp diğerlerini "muhalefet destekçileri" olarak adlandırmaktır. "Aktivist" terimi ancak o zaman, finansal olarak dışarıdan destekleniyor olsalar bile, resmî nikâh, çevre sorunları gibi hedeflere yönelmiş olan partisiz grup ve kişiler için kullanılabilir.

19. Suriye Savaşı: Suriye'de bir savaşın sürmekte olduğu inkâr edilemeyecek olsa da ve bu savaş bir iç savaşın özelliklerini taşısa da onu bu şekilde anmak siyasî ya da ahlakî anlamda eşdeğerde iki bağımsız taraf olduğu izlenimi uyandıracaktır. Bu terminoloji okuyucuyu ya da izleyiciyi bu savaşın bir vekâlet savaşı olduğu gerçeğinden uzaklaştırır ve Suriye hükümetine yönelik yerel ve dış kaynaklı unsurlarla icra edilen ve Körfez ülkeleri ve emperyalist ülkeler eliyle yürütülen saldırının üstünü örter. Savaş Suriye'de iki taraf arasında değil, Suriye *üzerinde* yaşanmaktadır.

20. Taşma/Yayılma Etkisi: Bu terim, Suriye'de kriz başlayalı beri çok yaygınlaşmış ve neredeyse sadece Lübnan'daki şiddeti anlatmak üzere kullanılır olmuştur. Direniş medyasının bu sözcüğü benimsemesindeki sorun, şiddetin Hizbullah'ın Suriye'deki rolüne verilen kendiliğinden ve yerel bir tepki olduğu iddiasını içeriyor oluşudur ki bu gerçeğin çarpıtılmasıdır, zira Hizbullah'ın Suriye'ye girmesini koşullayan Lübnan'daki tekkir ve Suriyeli isyancıların varlığı ve Lübnanlı Şiilere yönelik Suriye ve Lübnan topraklarında gerçekleşen saldırılar olmuştur. Bu terimi kullanmak, özünde bölgedeki siyasî ve askerî direniş güçlerini Lübnan'daki mezhepçi dinamiği kopya ederek bertaraf etmek üzere hazırlanmış bir dış komploya yönelik vurguyu azaltan bir yanlış adlandırmaya ortak olmaktır. Bu nedenle terim Lübnan'daki şiddet bağlamında kullanılmamalıdır.

[tercüme: *İştirakî*]

Antikapitalist Müslümanların Tarihsel Kökenleri

Sedat Doğan

Toplumda *Antikapitalist Müslümanlar* hareketinin Müslümanların neo-liberal politikalarla iktidar düzeyinde tanışmasıyla birlikte buna tepki olarak ortaya çıktığına dönük genel bir algı var. Bu algı, hareketin konjonktürel olduğu ve Ali Şeriatî'nin deyimi olan "abdestli kapitalizm"e karşı reaksiyoner bir hal aldığı üzerine. Salt muhafazakâr iktidara yönelik bu algı, muhalif olan ama aynı tarihsel kökleri referans almayan geniş sol-sosyalist ya da seküler anlayışların da mücadelelerinde araçsal bir vaziyete dönüşmekte.

Antikapitalist Müslümanlar, ilk çıkış manifestolarında, *Müslümanlığın* ezeli ve ebedî sıfatları, kapitalizmin ise yaşadığımız çağın sömürü sistemi olması sebebiyle, "*antikapitalist*" tanımlamasının tarihsel olduğunu açıklamışlardı.

Kur'an, Müslümanlığı sadece Hz. Muhammed ile başlayan bir tarihsel süreç olarak görmez. Müslümanlık, Ortadoğu'dan başlayarak tüm dünya halklarının geçmişten günümüze kadar getirdiği adalet, özgürlük ve eşitlik mücadelesinin kadîm sıfatını kapsayacak kadar geniştir.

"İbrahim ne bir Yahudi idi ne de bir Hıristiyan. O, sadece *Hanîf bir müslümandı/Allah'a teslim olandı[...]*" (Ali İmran:67)

Elbette bu mücadeleyi Hz. Âdem ile Havva'nın sonsuz biriktirme iştahını sembolize eden ağaca yönelmeleriyle başlatabiliriz. Ama Hz. İbrahim'i insanla özdeş kılınan mutlak tanrı-kral anlayışına karşı örgütlü mücadeleyi başlatan ve onun devamında Hz. Muhammed'e kadar süren bir halk hareketinin öncüsü olarak okumamız gerekir.

Nasıl 5.000 yıl önce Hz. İbrahim Hanîf, dosdoğru yol üzere ise bugün de *Antikapitalist Müslümanlar* aynı yol üzere yürüme azametindedirler. Hanîflik, "evrenin tek hâkimi olan Allah'a duru olarak inanıp güvenen" anlamındadır. Hem Kur'an'da anlatılan peygamber kıssalarının anlam dünyasına hem de insanlık tarihine baktığımızda, Nemrut'un kendisini bütüncül bir tanrı olarak tasvir ettiği görülmektedir.

"Allah kendisine hükümdarlık verdiği için şımararak Rabbi hakkında İbrâhim ile tartışan kişinin haline bir baksana! İbrâhim ona: 'Benim Rabbim hayatı veren ve hayatı alan-dır.' deyince O: 'Ben de yaşatır ve öldürürüm.' dedi. Bunun üzerine İbrâhim: 'İşte Allah güneşi doğudan doğuruyor, haydi sen de batıdan doğdur bakalım!' der demez kâfir donakaldı. Zaten Allah zalimleri hidayet etmez, emellerine kavuşturmaz." (Bakara:2/258).

Antikapitalist Müslümanların Tarihsel Kökenleri

Nemrut, iktidar alanlarını hükmettiği insanların bütün yaşamsal koşullarını kapsayacak kadar geniş tutmuş ve hükümdarlığında hiçbir boşluk bırakmamıştır. Hz. İbrahim, tanrı-kralın hükümdarlığındaki boşluklara yüklenmiş ve o yüzden de güneş üzerinden Nemrut'u sorgulamıştır. Hz. İbrahim, yaşadığı çağın tanrısını sorgulayarak tevhidî mücadelenin temellerini atmıştır. Bu sorgulamanın karşılığı "ateş" olmuştur. Ateş sembolü de aslında cehenneme bir atıftır ki Nemrut hükmetme alanlarını bu kadar geniş çizmektedir. İşte Hz. İbrahim bu ateş sarmalından kurtularak sınırsız hükmedici tanrı-kral anlayışına ilk darbeyi vurmuştur.

Bu darbeyle birlikte mülkü ve otoriteyi elinde bulunduran yeryüzü tanrılarına karşılık, mutlak güç ve otorite sahibi olarak Allah tasavvurunu hâkim kılmaya çalışan sınıflar arasındaki mücadele kadîm bir geleneğe dönüşmüştür.

Hz. Musa bu gelenekte sonsuz tanrı-krallara ikinci büyük darbeyi vurmuştur:

"Firavun dedi ki: 'Âlemlerin Rabbi nedir?' Dedi ki: 'Göklerin, yerin ve bu ikisi arasında olan her şeyin Rabbidir. Eğer 'kesin bilgiyle inanıyorsanız' (böyledir). Çevresindekilere dedi ki: 'İşitiyor musunuz?' (Musa:) Dedi ki: 'O sizin de Rabbiniz, geçmişteki atalarınızın da Rabbidir.' [...]" (Şuarâ:23-26)

Hz. Musa ile birlikte yaratıcı Allah göklerin ve bütün varlık âleminin rabbi olarak tasvir edilerek, yeryüzü tanrılarının yaşam alanlarını ortadan kaldırıyordu. Kızıldeniz'de açığa çıkan firavunun boğulma metaforunun en temel anlam dünyasını da burada aramalıyız.

Hz. Davut ve Hz. Süleyman demirin keşfiyle birlikte tunç metalurjisini kullanan egemen sınıflara karşılık ezilen halkların devrimci mücadelesini yürüttü ve egemenlerin savaş araçlarına karşılık demirden savaş âletleri üretmekle ezilenlerin eşitlikçi ve paylaşımcı dünyalarını inşa ettiler.

"Yemin olsun, biz, resullerimizi açık seçik delillerle gönderdik ve onlarla birlikte Kitap'ı ve ölçüyü de indirdik ki, insanlar adaleti ayakta tutsunlar/adaletle doğrulsunlar. Ve demiri de indirdik. Onda zorlu bir kuvvet ve insanlar için birçok yarar vardır. Allah bu sayede, kendisine ve resullerine, gayba inanarak kimin yardım edeceğini bilecektir. Allah Kavî'dir, Azîz'dir." (Hadid:25)

O yüzdendir ki Hz. Süleyman dönemi bir krallığı değil, krallığın ölümünü tasvir eder:

"Nihayet Süleyman'ın ölümüne karar verdiğimizde esasını kemiren bir güve olmasaydı kimse öldüğünü anlamayacaktı. [...]" (Sebe:14)

İşte böylelikle o döneme değin kralların ölümsüz olduğunu düşünen halklar Hz. Süleyman ile birlikte yeryüzünde hiçbir canlının ölümsüz olamayacağını, her şeyin ve herkesin geçici olduğunu anlayınca fani olanın mülk ve otorite sahibi olamayacağını da idrak etti. Hz. Süleyman ile birlikte "mülk ve otorite sahibi yalnızca Allah'tır" inancı tüm ezilenlerin dünyasında da karşılık buluyordu.

Yeryüzü tanrıları boğuldukları yerden bu sefer yeryüzü eşitliğini esas alan tevhid inancına sızarak çıktılar. Ümran ailesi, yani Hz. Zekeriya, Hz. Yahya, Hz. Meryem ve Hz. İsa bu süreçten sonra din kisvesine bürünen yeryüzü tanrılarıyla mücadele etmeye başladılar. Yahudilik içerisinde bilginin tekeline eline alan farisîler ve sadukîler Yahudi ilahiyatını Roma İmparatorluğu'nun çıkarlarıyla bütünleştirdi. Ve nihayetinde Roma İmparatorluğu ile birlikte Hz. İsa'ya karşı dinî referanslar doğrultusunda bir mücadele de başlatmış oldu.

Tevhid yürüyüşü Hz. İbrahim'le başlamıştı. Mutlak otoriteye darbeyi vurup Kâbe'nin inşasıyla birlikte yeryüzü ezilenlerine eşit, âdil, özgür dünyanın yolunu çizdi. Göğe yükselen çok katlı Babil Kulesi'ne karşılık yatay mimarisiyle bütün insanlığı çevresinde toplayan, kimseyi kimseden üstün görmeyen siyah-beyaz, kadın-erkek, yaşlı-çocuk herkesi bir hakikat çevresinde bütünleştiren hiyerarşinin olmadığı bir gelenek bıraktı bizlere... Kurumsal din kodamanlar ve krallar eliyle çarpmıha gerilen tevhid inancı Hz. Muhammed ile birlikte Hz. İbrahim'in sunduğu perspektif doğrultusunda yeniden mazlumların, mustazafların, ezilenlerin umudu oldu.

Hız. İbrahim'in tevhid anlayışını Hz. Muhammed Medine'de ete kemiğe büründürdü. Birçok kabile, dinî inanç sahibi topluluklar bir araya geldiler ve Hz. Muhammed'in hakemliğinde ortak bir toplum sözleşmesi oluşturdular. Bu sözleşme, yaşadığımız çağın araçları doğrultusunda yeni bir dünyanın nasıl kurulacağına dair *Antikapitalist Müslümanlar'a* da yol göstermektedir.

Hız. Peygamber ve arkadaşları Mekke'de boykota uğramışlar, Habeşistan'a, Taife'ye gidip dertlerini anlatmışlar ama en sonunda Medine'den bir ses onları yeni bir toplum oluşturmak için çağırmıştı. Hız. Peygamber bu çağrıya kulak verdi ve Mekke'den huruc ederken bu hurucun ricatını da düşündü ve bu çıkışa *Hicret* adını verdi.

Medine'ye gelişinden 5 ay sonra yaptığı ilk çalışma Mekkeli Müslümanlar ile Medineli Müslümanlar arasında mülkiyeti ortaklaştırmak oldu:

Medine'ye varışından yaklaşık beş ay kadar sonra (bkz.: Samhûdî, 2. baskı, s. 267), Resulallah (s.a.v.) Mekkeli ve Medineli bütün ailelerin başkanlarının katıldığı bir toplantı düzenledi ve kendilerine somut, basit ve etkili bir çözüm önermek suretiyle, Muhacirlerin uyumlarını kolaylaştırmak için, kendilerini samimi bir işbirliğine teşvik etti. Medineli her bir aile reisi, en azından durumu elverişli olanlar, Mekkeli bir Muhacir ailesini yanına alacaktı. Böylece ortaya çıkan karşılıklı kardeşlik ilişkisi içerisinde her ikisi de birlikte çalışıp kazançlarını bölüşecekler, hatta birbirlerinin mirasçısı olacaklardı. Herkes bu konuda anlaştı ve Resulallah (s.a.v.) derhal belli sayıda Mekkeli Muhaciri (Makrizî'ye göre 186 aileyi) aynı sayıda Medineli Ensar'ın yanına yerleştirdi. Bunlardan bir bölümünün kardeşlik anlaşması kur'a çekerek belirlenmiştir (Osman ibn Maz'ûn örneğinde olduğu gibi. Bkz.: Buhârî, Şahîh, 23/3,/2/, 63/46/6, 91/27).

Hız. Peygamber yaklaşık 6 ay sonra da, hepimize ışık tutacak olan toplum sözleşmesinin temellerini attı. Çokkültürlü, çok hukuklu, eşitler arası toplum anayasası...

Söz konusu belgenin ilk maddesi, siyasî olduğu kadar dinsel anlamda da bir İslam toplumunun kurulmasını ve bu topluluğun Mekke'den hicret eden Muhacirlerle Medineli Müslümanlardan, ayrıca sivil iktidarın merkezleştirilmesini ve bir savaş ihtimali karşısında Müslümanların yanında çarpışmayı kabul eden gayrimüslimlerden oluşmasını öngörmektedir. Bu topluluğun (ümme) tüm insanlar içerisinde seçkin bir yeri olup (§ 2), özellikle savaş zamanında kendisini meydana getiren öğelerin her birinin eşit haklara sahip olduğunu kabul etmektedir (§ 15, 18, 19). Özel bir madde ile (§ 16), karşılıklı yardım ve herkes için adalet ilkesi doğrultusunda, Yahudilerin de bu siyasal örgüte girebilmesine açık kapı bırakılmıştır. Sözleşme belgesi, adaletin dağıtım ve uygulanması konusunda da gerçek bir devrim niteliği taşımaktadır. Zira bu konuda alınacak önlem ve gösterilecek özen bundan böyle artık bireylere değil, tamamen topluma bırakılmıştır. Her vatandaşın, kendi kabilesi, ailesi ya da akrabalarının aleyhine de olsa, sözleşmeye destek olması gerekmektedir (§ 13). Asla bir canıye sığınma hakkı tanınmayacaktır (§ 22). Herhangi bir ihtilaf halinde Allah yasaları ve adaleti sağlama hususunda yegâne başvuru kaynağı, "Allah'ın Elçisi Muhammed" de en yüksek hakem konumundadır (§

Antikapitalist Müslümanların Tarihsel Kökenleri

23). Anayasa metninde geçen, “geçmişte olduğu gibi (*ma’âkileheme’l-ûlâ*)” deyiminden de anlaşılacağı gibi, bir takım eski töre ve âdetlerde bazı değişikliklere gidilerek, savaş esirleri için kurtulmalık (fidye), öldürme ve yaralama olaylarında da kısas yerine kan diyeti ödeyebilmek için bir sosyal sigorta kurumu meydana getirilmişti. Çünkü Müslümanların yakınlarından hiçbir kimseyi ağır yükümlülükler altında bırakmamaları ve bunu kendi aralarında ödemeleri gerekiyordu (§ 12). Bu sosyal güvenlik sisteminde her kabile özerk bir yapıya ve yeni bir düşünce yapısına sahip olmakta (§ 4-11) ve artık eskiden olduğu gibi doğum ve katılma esasına dayalı, akrabalar arası ve dışa kapalı bir nitelik taşıyan fosilleşmiş kabile özelliğinden çıkarak, kişinin rıza ve iradesine dayanan dinamik bir yapıya kavuşmaktaydı. Örneğin, aralarında sayısız Arap kabilesinin yanı sıra Habeşliler gibi Arap olmayan kişilerin de bulunduğu Mekkeli Muhacirlerin birlikte yeni bir “kabile” anlayışı içinde yeniden yapılandıklarını (§ 3) görmekteyiz. Araplar öteden beri az sayıda bir takım yabancıların kuşkusuz asıl kabile üyeleri ile aynı haklara sahip olmaksızın kendi kabile topluluklarına katılmaları usulünü (mevlalık) biliyor ve uyguluyorlardı. Ancak en ince ayrıntısına varıncaya kadar tüm parçalarının yeni baştan oluşturulduğu bir kabile anlayışı o güne kadar duyulmamış bir şeydi. Hiç kuşkusuz “İslam milliyeti” (ümme) ağacı, işte bu küçük fideden yetişerek boy atmıştır; ve, gerçekten diğer toplumlarda gördüğümüz, ırk, ten rengi, dil ya da doğum yeri birliği gibi değiştirilmesi mümkün olmayan ve tamamen insanın irade ve seçimi dışındaki bir takım kavramlar yerine, İslam, kendi milliyetçilik anlayışına temel olarak *Weltanschauung* (dünya ve kainat anlayışı), toplumsal sözleşme, bireyin kendi hür iradesine dayalı seçim birliğini esas kabul etmiştir. Savunma ve güvenlik konularında ise anayasa, barışın bölünüp parçalanamaz bir şey olduğunu beyan etmekte (§ 17), askerlik hizmetinin tam bir eşitlik anlayışı ile herkes için zorunlu olduğunu (§ 18) belirterek, o sırada yegâne düşman olan Kureyşlilerin mallarına ve canlarına gayrimüslim tebanın -ve öncelikle de Müslümanların- herhangi bir himaye ve eman hakkı vermelerini yasaklamaktadır (§ 20). (Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, 1. Bölüm)

İşte bu yönetim anlayışı Mekke’deki oligarşiye karşı cihadın örgütlenmesini ve mazlum Mekke halkının gönlünün kazanılmasını sağladı. Böylelikle Hicret’in ikinci ayağı olan ricat gerçekleşti.

Mekke fethedilmedi. Mekke halkı *el-emin* olan peygamberini geri çağırdı. Marslar okudu. Medine’ye girerken okunan *Taleal Bedru Aleyna* neşidinin ruhuyla, O’na “gel, barış yurdunu Medine’de tesis ettiğin gibi burada da tesis edelim” dedi. Peygamber Mekke’ye geldi Kureyş oligarşisinden Kâbe’nin anahtarlarını aldı ve Kâbe’nin 10 yıldır emekçiliğini-temizliğini yapan, Müslüman dahi olmamış yoksul adama teslim etti.

İşte o zaman şu mânâ çıktı açığa: ezilenlerin darüsselamı (barış yurdu) emekçilerin ellerinde yükselecek!

Bu yüzdendir ki Antikapitalist Müslümanlar, devrimci peygamberlerin ortak yönetim, ortak üretim ve ortak paylaşım adına verdikleri mücadeleleri selamlar ve yolunu bu doğrultuda belirler. İçinden çıktığı sosyolojiyi tekmelemez. Onların inançlarına, değer yargılarına tepeden bakmaz. Devrimci mücadeleyi iktidarlara karşı yapar, şu an var olan iktidarı destekliyor olsa dahi yoksul Müslümanlara karşı değil.

Eğer Gezi sürecinde bir nebze de olsa yaşayabildiğimiz ortak paylaşım kültürünü daha kalıcı hale getirebilseydik, kandillerle, Cuma namazlarıyla, yeryüzü sofralarıyla inanan-inanmayan bütün halkları kuşatan eylemliliklerimizi daha sürekli kılabilseydik, belki de heyecana kapılarak, gaza gelerek çıktığımız mahallenin kadîm değerlerine salvalarda bulunmasaydık, kimbilir, belki de bu sefer *Taleal Bedru Aleyna* Fatih Camii’nden yükselebilirdi.

Biz devrimci mücadelenin bu toplumun kadîm değerleriyle buluştuğu oranda başarılı olabileceğini düşünüyoruz. Bütün halklarıyla bu coğrafyanın belleğinde yüzlerce yıldır mülkün ve otoritenin Allah'a ait olduğu inancı var. Meselemiz bu inancı gün yüzüne çıkarabilecek mücadele alanlarını yaşadığımız çağın içerisinde yeniden açığa çıkarmaktır.

Bizler siyasal İslamcılığı bıraktık ve tekrar Müslüman olduk. Bizden kimse kamplaştırıcı dil ile yoksul halkları ötekileştirmeyi beklemesin.

Mülkiyet ve Otorite Allah'ın oluncaya kadar...

ALLAH EKMEK ÖZGÜRLÜK.

Liberal-Muhafazakâr Hegemonyaya Karşı Ezilenlerin Devrimci İmanı

Uğuray Aydos

*Haykır yüzlerine 'Ey kâfirler!'
Ben sizin mabutlarınıza asla ibadet etmem!
Siz de benim mabuduma ibadet etmezsiniz.
Sizin ibadet ettiğinize asla ibadet edecek değilim.
Siz de benim ibadet ettiğime ibadet edecek değilsiniz.
O halde sizin dininiz size, benim dinim bana!"*

Kafirun Suresi

*"İyilerde ne inanç, ne umut kaldı artık
Oysa kötüler coşkun, yoğun bir tutkudan mustarip"*
William Butler Yeats

İnsan türü için mutlak iyilik ve mutlak kötülük olmadığını farkında olarak, iyi ve kötü arasında kurgulanan *apokaliptik* karşıtlık, ezilenlerin mülkiyet ve devlet karşıtı eşitlikçi devrimciliği ile ezenler ve sömüren sınıflar arasında geçmiş olan ve geçecek olan mücadele olarak anlaşılmalıdır. Her türden politikanın, hatta en bayağı düzen politikasının bile kutsallaştırmalara ihtiyaç duyduğu göz önüne alınacak olursa, toplumsal eşitsizliklere ve baskıya karşı çıkan devrimci politikanın kendi hakikatine bağlılık göstermesi gereklidir. (Kierkegaard'un deyişiyle: "Siyaset olarak görünen ve kendini siyasal olarak gösteren şey, günün birinde aslında dinsel bir hareket olduğunu açığa vuracaktır.") Hakikat, aşkın bir öznenin iradesini ya da buyruklarını dayatan bir süreç değildir; hakikat, politikanın sinizme düşmesine engel olacak biçimde kolektif mücadeleye iman duymaktır. İman fikri, metafizik bir Tanrı inancına bağlı olup olmamaktan bağımsız olarak, komünist eşitlik ve adalet taleplerine öznel bağlılık olarak anlaşılmalıdır. Simon Critchley'in sözleriyle, "iman, gücümü aşan ama yine de benim tüm gücüme ihtiyacı olan sonsuz bir talep karşısında benliğin kendini ortaya koymasıdır." Teizme göre imansız olanların imanı ve teizmin imanlılarının hâkim din anlayışı karşısındaki imanı (örneğin Şeriatî'nin "ezenlerin ve sömürücü sınıfların dinine karşı devrimci din" vurgusu) devrimci bir siyasal teolojinin koşullarını oluşturur. İmansızların imanı ve imanlıların karşı-ımanı öncelikle, aşkın bir öznellikte değil, bu dünyaya içkin kolektif bir yaratımda aranmalıdır.

Devrimci politika, rasyonalizmin her şeyi bilen ve öngören üstten bakışı, pozitivizmin ilerlemeciliği ile değil, siyasal bir teolojinin gerektirdiği tutku ile yapılabilir. Radikal bir adalet, eşitlik ve özgürlük mücadelesi olarak komünizmin eşitliğin uzak bir toplumsal hedef değil, derhal gerçekleştirilmesi gereken bir siyasî eylem düsturu olduğunu kavramak devrimci bir siyasal teolojinin olmazsa olmazıdır. Komünizmin tarih-aşırı bir fikir olarak kavranışı Platoncu "ideaların önceliği" fikri ile benzerlik göstermektedir,

Ezilenlerin Devrimci İmanı

ama bu basit bir idealizm olarak görülmemelidir. Politik olan yalnızca devrimci politik teolojinin aşkın görünümünde değil, aynı zamanda mevcut toplumsal, ekonomik koşulların şimdi'sinde de aranmalı ve kurulmalıdır. Politik olarak *aşkınsallık*, var olan maddî gerçeklikler ve toplumsal formasyonlardan köken alır ve o gerçeklikler üzerine şimdi'nin dolaysız gerçekliğinde etki ederek maddî etkiler gösterir. Bu iki durumu, yani aşkınsallık ve içkinlik durumlarını negatif ve pozitif muhalefet şeklinde gruplamak mümkündür.

Var olan toplumsal, dünyevî düzenlerin reddi anlamında negatif muhalefet aşkın görünenin içinde gizlidir. İnsanın ve varlığın ne'liği ve nasıl'lığı üzerine konuşmak, idealist ya da materyalist metafiziğin alanına giriş yapmaktır. İdealist ve materyalist metafizikler aşkınlığı farklı ontolojilerde temellendirecektir; bir tarafta Tanrısallığın sonsuzluğu ve yaratıcı kudreti, diğer tarafta ise maddenin Büyük Patlama'dan bu yana geçirdiği dönüşümler. Hangisi olursa olsun, metafizik temel eşitlikçi/*apokaliptik* politik teolojinin kuruluşu için gereklidir. Her ontoloji bir siyasallığı, her siyasallık da bir ontolojiyi gerektirir. Bu gereklilik olduğu içindir ki, burjuva Aydınlanma'sı hakikat arayışını kendi nesnellığı ve kurgusal öznelliğinde dondurmış, ardından gelen postmodern kapitalizm döneminde ise "büyük anlatıların yıkılması" sloganı ile radikal devrimci mücadelelerin metafizik temeli yok edilmeye çalışılmıştır (Žižek'in deyişiyle, "kapitalizm, toplumun büyük bir kesimini anlamlı bir bilişsel haritadan yoksun bırakan bir sistem"dir). Soğuk Savaş kuramcısı Daniel Bell'in "ideolojilerin sonu" tezi ile başlatılan yolculuk, Fukuyama'nın -Hegel'den esinlenen- "tarihin sonu" tezi ile kapitalist sistemde ve bireyciliğin kutsallaştırılmasında sonlandırılmak istenmiştir.

Pozitif muhalefet ise ekonomik ve toplumsal koşullardan yola çıkılarak radikal eşitlik ve adalet talebine dayanan komünal bir toplumsal-politik düzen kurulması mücadelesidir. Politikanın konjonktürel tarafı, şimdi olanın gerçekliği içinde kurulur ve devrimci politik-stratejik akıl şimdinin gerçekliğinde devreye girer. Badiou'nün sözünü ettiği "her an gerçekleştirilebilir bir siyasî eylem ilkesi" olarak komünizm mücadelesi, politik konjonktürün gerekleri doğrultusunda, rasyonalizme kapılmayan bir politik akılla birlikte verilir. Lenin'in dünya devrim tarihine öğrettiği de budur: *Rasyonalist olmayan devrimci politik bir rasyonalite*. Gramsci de *Hapishane Defterleri*'nde sadece ideolojinin aşkınsallığının çöküşünün yetmeyeceğini, uzun erimli bir strateji ve anlık değişen politik taktiklerin gerekli olduğunu yazar.

Devrimci politika, metafizik ve konjonktürel olanın birlikteliğinde kurulur. Burjuva zamansallığının kırılanlaştığı yerdir bu birliktelik; komünizmin ilerlemeci tarih anlayışı şeması içinde sıkıştırılması, radikal ütopyaı "geçmişten kopuldukça-geçmişten uzaklaştıkça yaklaşılan bir hedef" mertebesine düşürür. Bu mertebe, komünist radikal eşitlik ve özgürlük mücadelesinin şimdi'de verilmesini engelleyeceği gibi, burjuva Aydınlanma'sının ilerlemeci zaman şemasının politik devrimcilik için esas alınması, burjuvazinin kısıtlı materyalizminin, "tarihin taşıyıcısı akıllı özne ve onun tarihi ilerletici gücü" şeklindeki ontolojisinin kabulü anlamına gelir. Oysa zaman, kendi maddîliği içinde maddî ideolojik üretim pratiklerini de sürükler, böylece ilerlemeci bakış açısından arkaik görülen ideolojik yapılar, ilerleyen maddî zamanın her anında yeniden -ama farklı formlarda- ortaya çıkabilir. Bu sayededir ki, eşitlikçi-özgürlükçü komünal ütopyalar tarihin farklı dönemlerinde farklı konjonktürlerde kendilerine yeni taşıyıcı öznellikler kurabilmişlerdir.

Aşkınsal ve içkin olanın politik birlikteliği devrimci politikanın kurulması ve radikal kurtuluş taleplerinin yerine getirilebilmesi için gereklidir. Şimdinin gerçekliğine bulaşmayan bir metafizik reddiye, ütopyanın karanlık dehlizlerinde kaybolacak ve devrimci politik öznellikler kuramayacaktır. Salt metafizik karşı çıkış, toplumsal sömür ve

devlet düzenlerinin “eylemsiz reddi” anlamına gelecektir. Aşkınsal olanın eksikliğinde ise şimdinin gerçekliği karşısında politik tutum pragmatizmin akıntısına kapılma tehlikesi taşıyacaktır. Pragmatizme karşı radikal eşitlik ve adalet talebini içeren bir iman, komünizm mücadelesinin devamını sağlayacaktır. Bireysel tutku ve iman, bireyin bölünemezliği (*individualism*) yanılmasına kapılmamalı; birey, kolektif pratik mücadele içinde çözümlü, bütünlüğünü dağıtmalı (*dividualism*) ve kolektiflik içinde yeniden kurulmalıdır. Kolektif devrimci olay, ilerleyen maddî zamansallığa katıldıktan sonra, geçmiş devrimci olayın yarattığı maddî ideolojik pratikler farklı toplumsal formasyonlarda kendisini -birebir olmasa da- tekrar üretecektir.

Tarihsel süreçte geçmiş dönemlerin devrimci olaylarının kendi zamansallıklarında ve mekânsallıklarında ürettikleri devrimci ideolojik pratiklerin çokça örnekleri mevcuttur. Antik Çağ’ın köle ve köylü isyanlarından, ilkel komünal barbar akınlarından modern çağın devrimleri ve toplumsal ayaklanmalarına uzanan süreçte dinsel/idealist ya da materyalist politik devrimciliklerin örnekleri görülebilir. Örneğin Ernst Bloch, Thomas Müntzer’in “binyılcı bir Hristiyanlığın mutlak doğal hakkı (eşitlik olarak teokrazi) ile toplumsal güçler ve siyasî biçimlerin stratejik biçimde kavranmasını bağdaştırdığını, “gerçek düzeyde en etkili olanla gerçeküstü düzeyde en etkili olanı birleştirdiğini ve her ikisini de aynı devrimin zirvesine yerleştirdiğini” belirtir.

Aydınlanma Rasyonalizmi ve Akıldışılık

“Bireyi kutsal kılmak için onu çarmıha geren toplumsal düzen yıkılmalıdır.”

Troçki

İdealist veya materyalist bir siyasal teolojinin politik alan içerisinde yer almasını anakronik bulanlar çıkacaktır elbette; bu görüşü savunanlar modernite öncesi dönemlerde muhalif toplumsal hareketlerin kendilerini teolojik argümanlarla tanımlamalarının, dinsel ve politik olanın çakışmasının o dönemin *ideopolitik* atmosferine uygun düştüğünü, ancak bunun çağımızın modern ve “bilinçli” toplumunda olanaklı ve gerçekçi olmadığını söyleyeceklerdir. Sadece anakronizm suçlaması değildir söz konusu olan; tarihsel ilerleme şemasında “geri basamaklara” tekabül eden devrimci-muhalif ayaklanmaların “zamanından önce” ortaya çıktığı ve başarısız olmaya mahkûm olduğu söylenir. Spartaküs, Thomas Müntzer, Şeyh Bedreddin gibi politik devrimci figürler, bir anlamda yel değirmenlerine karşı savaşan *Don Kişot*’lar olarak kabul edilirler. Aydınlanmacı Marksist ortodoksinin sınırları içinde kalan görüşlere göre, tarihin taşıyıcı öznesi olan modern proletaryanın modern politik bilinci ile bu tür anakronik öğelere ihtiyaç duymadan politika yapılabilir; bu görüş sahiplerinin modernite öncesi muhalif toplumsal hareketlerden edindikleri tek ders bu hareketlerin ezilen halkın, köylülerin, kent pleblerinin huzursuzluklarını belirgin kılma ve isyanları örgütleme becerileridir. Teolojik olanın önsel olarak feodal aristokrazi ile özdeşleştirildiği bu tarih okuması, burjuvazinin tarihsel ilerlemeci anlayışından beslenir. Geçmiş sembolize eden ne varsa hepsinden uzaklaşma düşüncesi toptancı bir nitelik kazanır. Felsefi planda ve politik taktiksellik anlamında geçmişin politik mücadelelerinin eleştirisi büyük önem taşımakla birlikte, burada esas sorun *teleolojik* bir tarihselciliğin perspektifinden geçmişin deneyimlerinin “geride bırakılmak zorunda olunan” ara basamaklar gibi algılanmasıdır. Sözelimi, ezenlerin hâkim dinsel pratiklerinden, “*homo credens*’in feodalizmin egemenlik sembollerine bağlılığından” kopma isteğiyle başlayan bu yolculuk, bir süre sonra ezilenlerin devrimci teolojilerinden de kopmayı beraberinde getirir ve ilerleyen tarih skalasında “daha yeniyi” temsil eden, burjuvazinin -artık “gericileştiği” için yerine getiremediği varsayılan- Aydınlanmacı misyonuna bağlılık göstermeye kadar uzanır. Aydınlanma kozmosu içerisinde yer alan muhalif devrimci öznelkler, Aydınlanma materyalizminin, kendi hakikat tasarımılamasında bilginin ve aklın, “akıllı özne”nin tarihi ve dünyayı değiştirdiğini kabul etmek, politikayı “akıllı öznelere ve *homo economi-*

Ezilenlerin Devrimci İmanı

cus'un çıkara dayalı teknik hesaplarına indirgeyen" yaklaşımını benimsemek zorunda kalırlar.

Liberal hümanizm, hâkim sistemle uzlaşmayan, egemen sömürü ve baskı düzenlerini kökten yıkmaya ve değiştirmeye çalışan radikal bütünlükçü projeleri "totaliter" olmakla suçlarken, tarihsel ve toplumsal içerik ve özgüllükleri bir çırpıda yok sayarak salt analogiye ve biçimselliğe dayalı eleştiriler yöneltir. Kolektif kurtuluş arayan, reformcu değil devrimci bir siyaseti benimseyen, kurumsallaşmış hâkim sistemlerin zorbalığına karşı yaşamsal şiddetle karşılık veren politika, liberalizm tarafından "tarih aşırı devrimci fanatizm" olarak adlandırılır. Fanatizm, adanmışlığı ve sistemin egemenleriyle uzlaşmama içgüdüğü bağlamında doğru bir adlandırmadır, zira Fransız Ansiklopedistlerinden burjuva filozofu Deleyme'ye göre "fanatizm, eylem halindeki hurafe", "aklın ve yaşamın doğal sınırlarının dışına taşan hayal gücü aşırılığı"dır. Voltaire, "Hoşgörüyü hak etmek için fanatizmin bırakılması gerektiğini" söylerken, anlatmaya çalıştığı şey, "çıkarlarının en iyi biçimde farkında olan akıllı bireylerin" var olan burjuva kapitalist düzenle akılcı temelde uzlaşmaları, "eşitliğe dayalı radikal komünist toplum talebinin ayartıcı hayal gücüne ve hurafesine kapılmamaları gerektiği", aksi takdirde Aydınlanmacı burjuvazinin "uygar" baskısını yaşayacakları ve "düzen içi muhalefet" olmaya izin veren hoşgörüsünden yararlanamayacaklarıdır. Esas olarak istenen, radikal hareketlerin Aydınlanma dininin *heretik* mezhepleri olmalarıdır, onun kozmosu dışına çıkabilen ve ona alternatif olabilen radikal eşitlikçi-kurtuluşçu/apokaliptik dinler gibi olmaları istenmez. Yine Voltaire, "fanatizm salgınının etkilerine ancak felsefenin tedrici yayılması ile karşı konulabileceğini" söylerken Aydınlanma felsefesinin bölünemez bireyinin kutsal aklına ve o aklın "düzen içi gerçekçiliğe uymasını" kolaylaştıracak olan ampirizmine güveniyordu. Böyle bir felsefi arka planda devrimci, düzen dışı ve kolektif olana duyulan tutku ya akıldışı olarak görülecek ya da en iyi ihtimalle -aklın sınırlarını çizmeye çalışan- Kant'ın yaptığı gibi aklın aşkın/aşırı ve gayrimesru bir yönü olarak kabul edilecektir. Burjuva devletlerinin karşısına çıkan ezilen hareketleri bastırılırken, hareketlerin savundukları fikirler de burjuva akıl normlarına göre patolojik addedilerek modern psikiyatrinin inceleme sahasına alınmıştır. Böylelikle "tutkulu, fanatik isyancılar" hem kurulu burjuva düzenine bir tehdit hem de aklın ilerlemesi önünde "patolojik" bir engel olarak görülürler.

Aydınlanmacı kozmosun sınırları içinde kalan muhalif politik tutumların kendilerini çıkmaza soktuğu iki nokta mevcuttur. Bunların ilki, tarihsel ilerleme ve üretici güçlerin gelişim süreci içerisinde yok olması beklenen -ve istenen- teolojik/mistik-idealist politik ideolojiler içerisinde yer alan ezilenlerin devrimci/apokaliptik ideolojilerinin, anti-kapitalist ve özel mülkiyet karşıtı mistik maneviyatçılıklarının göz ardı edilmesi; hatta aynı "dinsellik" kalıbı içerisinde ezen dinsel ideolojileri ile birlikte karşılaştırılmasıdır. Bloch "eşzamanlılık ve eşzamansızlık diyalektiğinde", "romantik bir antikapitalizmin Naziler tarafından istismar edildiğini gözden kaçıran 'aydınlanmış komünist hareketin' sınırlılıklarına vurgu yapar. Bloch'a göre eşzamansız olan düşünce ve duygularla düşünsel ve siyasal bağ kurma sorunu önemlidir, zira arkaik olanın toplumsal ve iktisadî ilerleme ile tedricen aşınacağını öne süren devrimci bir mitle avunmak nafi'dir. Buna bağlı olarak ortaya çıkan ikinci nokta ise, devrimci bir teolojinin komünist eşitlikçi ideallerinin, mülkiyet ve devlet karşıtı mistik maneviyatçılığın özneleştirdiği insan bireyini devrimci-eşitlikçi ideallere bağlı kalma anlamında "diri" tuttuğu gerçeğinin göz ardı edilmesidir. Rasyonalizmin devrimci politikayı "bilinçli öznenin" soğuk analitikçiliği ve kehanet tarzı öngörülerine, ampirizmin ise pragmatik ve taktik hesaplara indirmediği göz önüne alınacak olursa, arkaik görülen eşitlikçi yaklaşımların, şimdinin "değiştirilebilir" var olan gerçekliğinin koşullarına uyarlandığında komünist eşitlikçi tutkuyu, bireysel bağlılığı daha sağlam bir biçimde yeniden üreteceği fark edilecektir. Burada

dinsel ideolojinin bizzat kendisinin etkili olup olmaması önemli değildir. Modernite öncesi komünist eşitlikçi hareketlerin teolojik koordinatlarına odaklanıp kalmak yerine bu hareketlerin teolojik argümanlarıyla sağladığı duygulanımsal içerikler, yerleşik eşitsizlikçi düzeni *bütünüyle* olumsuzlayan kolektif enerjileri göz önünde bulundurulmalıdır. Politika yapma tarzının her türünde olduğu gibi devrimci-eşitlikçi politikada da duygular, dürtüler, bireysel adanmışlıklar *tarihdışı* içgüdüler olarak değil, inanç, beklenti ve ümitlerin toplumsal tarihiyle eklemlenen tarihsel ve politik değişkenler olarak görülmelidir.

Aşkın İdeoloji olarak Ütopya ve Ütopya-dışı İdeoloji

Sınıflı toplum düzeni ortaya çıktığından bu yana tarihin her döneminde ezilenlerin yerleşik düzeni reddeden düşünce ve eylemleri, ezen sınıflar tarafından “ortak duyuya aykırı” akıldışı görüşler olarak sunulmuştur. Romalıların karşısında İsa ve Mekke aristokrasisinin gözünde Muhammed peygamberler, Sünni hilafet karşısında Batınî hareketler, Osmanlı uleması karşısında Bedreddin, Luther karşısında Müntzer “akıldışı” olanı temsil etmekle suçlanmıştır. Tarihsel bir süreklilik içinde ezenlerin, burjuva Aydınlanması öncesinde de ezilenlerin muhalif düşüncelerine karşı benzer eleştiriler getirdikleri görülür.

Burada bir tür ezen materyalizminden söz etmek mümkündür; var olan düzenlerin haklılaştırılması ve sistem karşıtı ezilen hareketleri karşısında statükonun muhafazası bağlamında iktidarı elde bulunduranlar kendiliğinden bir muhafazakâr pratik materyalist anlayışa sahiptir. *Var olan toplumsal ve politik düzenlerin meşrulaştırılması anlamına gelen ezen materyalizminin karşısına ezilenler öncelikle kendilerini çevreleyen varoluşla uygunluk içinde bulunmayan düşüncelerle çıkmışlardır.* Ezilen toplumsal kesimler, içinde buldukları ve boyun eğdikleri mevcut ezilme ve sömürülme koşullarının düşünsel düzeyde dışına çıkabilmek için ya kendilerini ezenlerin iktidarıyla, onların ideolojileriyle özdeşleştirir (Nietzsche'nin “köle ahlakı” dediği şeyin devreye girdiği yerdir burası) ya da hayalî bir dünyanın efendisi olmaya yönelir. Hayalî bir dünyanın kurgulandığı yer, ütopyik olanın da başlangıcıdır. Karl Mannheim'ın tanımladığı biçimiyle ütopya, “durumsal olarak içinde meydana geldiği gerçeklik haline aşkın, mevcut tarihsel-toplumsal düzende dönüştürücü etkisi olan fikirler”dir. Ütopyalar, egemen toplumsal kurumların boyunduruğu altına girmeyen, düzenin içinde eritemediği kurgulardır. Mannheim'ın sözünü ettiği *kiliastik* (mesiyani, kurtuluşçu) ve sosyalist-komünist ütopyalar tarihsel süreç boyunca ezilenlerin devrimci ve muhalif ayaklanmalarında karşılaştığımız ütopya biçimleridir (Diğer iki ütopya biçimi, liberal ve muhafazakâr ütopyalardır. Özellikle muhafazakâr ütopya, ezenlerin, ezilenleri kendi iktidarlarına daha sıkı zincirlemesine neden olan gerici ve faşist bir fanatizmi ortaya çıkarırken, liberal ütopya “bireyi” kutsallaştırarak *tümel* olanı anlamsızlaştırır.).

Mevcut toplumsal sisteme isyan eden halk kitlelerinin hâkim ideoloji ile biçimlendirilen düşünceleri olduğu kadar, aynı zamanda kolektif hareketin kendisinden kaynaklı bir düşünsel özerkliği, hareketin radikalliğinden kaynaklı genel bir pozisyon alışığı da vardır. Badiou'nün “komünizm sabitleri” diye adlandırdığı eşitlikçi, mülkiyet ve devlet karşıtı bu genel unsurlar kiliastik ütopyanın aşkınsal ideolojik kuruluşu ve sınıfsız cenneti bu dünyada kurmayı amaçlayan komünist-sosyalist ütopyanın içerisinde yer alır. Marksizm kendisini burjuvazinin donmuş Aydınlanmacı hakikatinde kısıtlamadığı durumlarda, tarihin farklı zamansallıklarında ve mekânsallıklarında ortaya çıkan ezilenlerin radikal eşitlikçi-komünist hareketleri ve düşünceleriyle düşünsel ve politik bağlar kurabilir. Bu bağlantılanma sadece bir nostalji denemesi veya geçmiş dönemde yaşananların haklarının teslim edilmesi anlamına gelmez. Bu bağlantılanma aynı zamanda içinde yaşadığımız çağın tikelci ve hedonist düşünsel-bedensel ortamında tümel olanı kavramak ve ideolojinin aşkınsallığını hissetmek için gereklidir.

Ezilenlerin Devrimci İmanı

Ütopyanın tarih-aşırılığı bir anlamda Althusser'in "genel anlamda ideoloji kuramı"nda yaptığı bir tanımlamayı hatırlatır: "İdeolojinin tarihi yoktur". Genel olarak ideoloji, bireyleri "özne" olarak kurumsallaştırır, bir yanılısma olarak özne kategorisi yalnızca ideolojik olanın gerçekliği içerisinde söz konusudur. Ütopyalar da biyolojik insan bireyini farklı şekillerde farklı öznellikler içinde kurumsallaştırabilmesi anlamında genel olarak ideolojiler içerisinde sayılabilir. İdeoloji, pozitivist epistemolojide veya Marx'ın *Alman İdeolojisi*'nde tanımladığı biçimiyle, basitçe gerçekliğin tersyüz edilmiş hali, çarpıtılmış bilinç, katıksız yanılısma değildir; Althusser'in tanımıyla "ideoloji, bireylerin gerçek var oluş koşullarıyla kurdukları imgesel ilişkinin imgesel bir tasarımıdır". "İnsanlar ideolojide gerçek var oluş koşullarını değil, gerçek var oluş koşullarıyla olan ilişkilerini; var olan üretim ilişkilerini ve ondan türeyen öteki ilişkileri değil, bireylerin üretim ilişkileri ve ondan türeyen öteki ilişkilerle kurdukları imgesel ilişkiyi tasarımlar. Demek ki, ideolojide tasarımılanan, bireylerin var oluşunu yöneten gerçek ilişkiler sistemi değil, bu bireylerin boyun eğerek yaşadıkları gerçek ilişkilerle kurdukları imgesel ilişkidir." Sınıflı toplum tarihi boyunca ezilenlerin bir kısmı, içinde yaşadıkları koşullara bu dünyanın eylemsiz reddi ile tahammül etmeye çalışırken, ezilenlerin bir kısmı var olan dünyanın eylemli reddine yönelmiştir. Ezilenler tarihin farklı dönemlerinde farklı üretim ilişkileri içerisinde sınıfsız cennet ütopyalarını üretmiş, kendilerini "kendi maddî pratiğinin edimlerinde özgür özneler" olarak algılayarak mücadele etmişlerdir. Ütopya bir anlamda muhalif ezilenlerin *aşkın ideolojisi*dir. Aşkınsallığı içinde ütopya, ezilenlerin özgür olduğu ve toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırıldığı bir dünya hayaline idealist bağlılığı içermesi bakımından imanın ve tutkunun beslendiği bir kaynaktır. Mannheim'ın sözleriyle, "dünyamızdaki varoluşsal aşkınlığın bütünüyle yok edilmesi ve ütopyanın yok olması, bizzat insanın nesne haline dönüştüğü durağan bir nesnellik doğurur". Ütopya dışı ideoloji ise, ütopyanın var olan koşulları idealist biçimde reddeden tutumundan ayrı olarak, bu dünyada var olan eşitsiz ilişkilerin somut teorik ve pratik politika ile değiştirilebileceğini ve değiştirilmesi gerektiğini bildirir. Ütopya dışı ideolojiler bu anlamda, idealist ya da materyalist pozisyon alışlardan bağımsız olarak muhalif ezilen hareketlerinin bu dünyaya içkin olma anlamında materyalistleştiği yerde konumlanır. Ezilenlerin devrimci-isyancı hareketlerinin "arka planında yer alan" aşkınsal olanın, tutku ve bağlılığın, teorinin bütünselliği ve pratik politikanın gerçekliğiyle birleşmesi, günümüzde yaşanan kendiliğinden isyanların hakiki anlamını bulması için gereklidir.

Sonuç Yerine...

Butler Yeats'in dizelerini yeniden düşünmek gerekli: "En iyi insanlar inançsızken, en kötülerini yoğun bir tutku ve coşku içinde". Ezenlerin muhafazakâr düşüncelerinin kitleleri seferber eden gerici fanatizmi ve liberal çokkültürcülüğün ortaklaşa mücadeleyi reddeden, hoşgörü maskeli tikelliği, toplumsal eşitsizlik karşıtı komünist ütopya tutkuyu "totalitarizm" olarak adlandırması ve gözden düşürme çabası karşısında "hakiki" politikanın yeniden inşası için, radikal eşitlikçi ve özgürlükçü siyasal bir teolojinin tutku ve inanç boyutuyla, konjonktürün gerçekliğine uygun devrimci bir politik rasyonalitenin yeniden birlikteliği gerekiyor.

Lenin, 1913 yılında Kant'ın *Yetilerin Çatışması* kitabından esinlenerek yazdığı "Sohbet" başlıklı metninde, "mücadelelerin anlamını, aşırılığını yaratan coşkuyu olumlamış ve devrimci fanatizmin anlamlı bir mücadele için gerekli olduğunu söylemişti. Postmodern kapitalizmin düşünce iklimi içinde öne çıkan "farklılıklara saygı" retoriklerinin neoliberal otoriter devlet pratikleriyle suç ortaklığının iyice belirgin hale geldiği günümüzde ihtiyacımız olan şey, tarih boyunca ezilen sınıfların, dinlerin, ulusların, cinsiyetlerin -teist ya da ateist temeldeki- sınıfsız sömürsüz cennet ütopyalarının "öncelikle bu dünyada" gerçekleştirilmesi amacını içeren iman, tutku ve coşkuya dayalı devrimci politik

mücadeledir. Tüm zamansallıklara ve mekânlara açılan Marksist evrensellik, soyut bir insan-özne koyutlayan liberal evrensellikten farklı olarak, muhalif eşitlikçi ideolojilerin ve farklı toplumsal yapıların birikimlerini içererek, ihtiyaç duyulan devrimci öznenin kuruluşunda en etkili rolü oynamaya adaydır.

Antakya’da katledilen Ahmet Atakan’a ait olan fotoğrafta duvar yazısında şöyle yazıyordu: “Büyük adam olamadıysak, hayallerimizi de satmadık ya!” Dünya’nın farklı coğrafyalarında ve Türkiye’de yüzyılımızın yeni devrimci kitle isyanları filizlenirken, mücadelelerin ve acıların birlikteliği zamana ve mekâna sığmıyor. Tarih boyunca ezilenlerin toplumsal eşitsizliklere ve yoksullaşmaya karşı, devlet zulmüne karşı direnişleri bugün Tunus’ta Bouazizi’nin, Yunanistan’da Alexis’in, Türkiye’de de Ethem Sarısülük’ün, Mehmet Ayvalıtaş’ın, Abdullah Cömert’in, Ali İsmail Korkmaz’ın, Medeni Yıldırım’ın, Ahmet Atakan’ın, Hasan Ferit Gedik’in ve son olarak Berkin Elvan’ın kolektif mücadeleye miras kalan bedenlerinde ve “hayallerini satmayan” devrimci imanlarında simgeleşiyor.

Kaynakça

Critchley, Simon (2013), *İmansızların İmanı: Siyasal Teoloji Deneyleri*, çev. Erkan Ünal, İstanbul: Metis Yayınları.

Toscano, Alberto (2013), *Fanatizm: Bir Fikrin Kullanımları Üzerine*, çev. Barış Özkul, İstanbul: Metis Yayınları.

Mannheim, Karl (2002), *İdeoloji ve Ütopya*, çev. Mehmet Okyavuz, Ankara: Epos Yayınları.

Althusser, Louis (2006), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları.

An ve Süreç Üzerine Başlangıç Notları

Mehmet Ocakçı

*İster yağmur yağsın isterse dolu
Ni'dem ben ummana daldıktan sonra*
Pir Sultan Abdal

An'cılık, somutta, Ethem'in şehadeti karşısında "Ölen ölür, kalan sağlar bizimidir" diye gevezelik etmektir. Bu sözün, bu haliyle, içinde Sayfı Ana'nın evladı olmanın reddi gizlidir. Bu türden "anarşizan" devrimci lafazanlık Sayfı Ana'nın gözünün yaşında boğulmaya karşı direnmenin ifadesidir; ölüme yiğitlenme örtüsünün altında "kalan sağlar" a hitaben "yaşam" cı bir ima saklanmaktadır. Sayfı Ana'nın "Tayyip'e göstermeyeceğim" dediği gözyaşından yüz çevirmek Tayyip olmaktır. Tayyip olmak kanuna karşı hukuktan yana olduğunu söyleyip hukuka karşı adalet savaşı verenlere dış bilemektir. Hukuk yalnızca "kalan sağlar" bakımından bağlayıcı iken adalet şehitlerin hakkıdır, olacaksa onların yüzü suyu hürmetine olacaktır.

Öcalan'ın anasından kopuşuna atfettiği devrimcilik Kürdistan'da "ana"ların, "Ana"-lığın devrim sancağına dönüşmesinden bağımsız düşünülüp Öcalan bir "kişi" olarak algılanırsa, bu kopuştan en fazla "anneliğe reddiye" çıkarılır. Bu çıkarsama, "bacı" kelimesini duyunca şeytan çarpmışa dönen sivil-toplumcuların ideolojik evrenine aittir. "Bacı"ya itiraz özünde "ana"ya küfürdür. "Ana"ya küfür Ethem'in yoldaşımız olduğu kadar kardeşimiz, Berkin'in kardeşimiz olduğu kadar yoldaşımız olduğunun inkârıdır.

An'cılık ve süreççilik ayrımı, basitçe, bilinçlilik ve kendiliğindenlik tartışmasındaki taraflaşmaya indirgenemez. "An" iradeye, "süreç" akla işaret eder. İrade ve aklın ayrıştırılması esasta iradeye akıl, akla irade biçmekle ilgilidir. Yoksa iradeci olduğunda akıldan, akılcı olduğunda iradeden cayılıyor değildir. Demek ki bir anlamda iradeci kendi aklını, akılcı kendi iradesini cümle âleme dayatmaktadır. Bilime ve politikaya ayrı ayrı atfedilen otonomluktan ve bilime giydirilen öznesizlikten ve ereksizlikten politik alana dair devrimcilik devşirenin, aslında bilimin hesabına iş görüyor, bilimi kutsallaştırıyor, yani *bilimcilik* ediyor olması örneğindeki gibi, iradeci de akli iradeden ayrıştırarak aslında *akılcılık* ediyordur. Bu ikisi -iradeci ve akılcı- bu minvalde birbirlerinin değirmenine su taşımaktan gayrı iş bilmezler.

Akıl'cı Marks'ı, irade'ci Lenin'i *simule* eder. Dolayısıyla akıl'cılık devrimsiz bir part'içiliğin, irade'cılık partisiz bir devrim'ciliğin rantı ile ilişkilidir. Parti'ye ve Devrim'e hüküm koyma dalaşı taşın aklını uyuşturmak, ekmeğin iradesini boğmak içindir.

An ve Süreç Üzerine Başlangıç Notları

Devrimcilere açıktan küfür etmeden gizliden küfür yazmaya ahdeden bütün romanlarda bir karakter trajikleştirilmek zorundadır. Bu trajik unsur, geri kalan devrimcilerin şahsında devrimciliğe gizliden sövmenin yolunu yapar. Aksi halde, yani açıktan küfür edileceği durumda yapılması icap eden devrimcilerden karikatür figürler çıkararak onlarla alay etmektir; doğrudan doğruya düşmanlık ya da dışarıdan saldırı, “içeriden” çürütenin kullandığı trajedi dilini komediye tercüme etme yolunu tutar.

Dışarıdan saldıran akıl'cı, ortaya konan iradenin mizahını yapmak istediğinde onun kiteselliğini böler; irade tekil şahıslarla ilgili bir mahiyet kazanır ve bu tekil şahıslara “deli” muamelesi yapılır. Düşmanlığın daha şedit koşullarda sürdüğü durumlarda ise akıl'cı ordusundan çıkan bir kol kitlelerin iradesini başkalarının güdülediği, ortada bir “dış akıl” olduğu hikâyesi anlatır (Bilmez ki kitlevî -başka bir söyleyişle imanî- akıl ne içeride ne dışarıdadır; mücadele içre oluş halindedir). Ahmet Atakan'ın Allah'a küfreden bir meczup, Ali İsmail Korkmaz'ın neyi neden yaptığının idrakinde olmayan bir ergen, Ethem Sarısülük'ün bayrak yakması yönünde verilen emri ifa eden bir maşa olarak gösterilmesini ve buradan şehitlerin her birine ve topyekûn kitleye akılsızlık vehmedilmesini koşullayan, düşmanın “dalgacı” ve “küfürbaz” bileşenlerinin müşterek kinidir. Bu kinin yönelimi kitlenin aklınadır. Akıl'cının düşmanı yine akıldır. Ama üzerinde hüküm sahibi olmadığı bir akıl.

İçeriden çürüten irade'ci trajedinin başı dik kahramanı devrimciyi ondan ayrışık olduğuna hükmettiği halkı -batında- kerh etmenin vasıtası kılar. O en fazla devrimi kadınların ve erkeklerin, yani insanların değil, kitlelerin yaptığını söyler ama bu “aydınlanmış kitle” gerçekte “halk”ın içinden, kurtarılabilir bölükleri işaret eder.

Doğada zorunluluk bulan tarihte özgürlük, doğada özgürlük bulan tarihte zorunluluk arar. Doğadan kaçış tarihe, tarihten kaçış doğaya doğrudur. An'cı doğadaki, süreç'çi tarihteki özgürlüğe meftundur; dert zorunluluk sahasında mutlak akıl, özgürlük sahasında mutlak iradeyi işletmektir. İnsanda mutlak akıl ya da mutlak irade yoktur; zira “aydınlanmanın temel birimi olarak insan” yoktur, nâmevuttur. Ancak saf akılcılık, akıyla aydınlanan, saf iradecilik, iradesiyle doğrulan “insan”ı tarif eder. Aydınlanmanın “karanlığın bataklığından kendini kendi saçlarından tutup çıkaran insan”ı ister mutlak iradeye sahip olmuş, ister mutlak akla; farkı yoktur. Her ikisi de aydınlanmacılık parantezindedir.

Mesele asilik/isyancılık ile devrim'ciler arasında değildir. Böyle olduğuna ilişkin varlığı devrime metafizik bir anlam yüklenmesiyle ilgilidir; esasta devrim bir isyanın, hatta karşı devrimin de bir devrim olduğu hatırlanırsa, bir isyanın bastırılmasının da neticesi olabilir. Aslolan isyancılık ile kıyam arasındaki tezattır. İsyân *naturalist*dir. “Baskı karşısında verilen doğal reaksiyonlar olarak itaat ve isyan”dan iradî olarak ikincisine meyletmenin ifadesidir. Kıyam bu *naturalizme* karşı verilen maddî mücadelenin de adıdır. İsyancı sahip olduğu doğal hakları için restleşir, kıyamcı ait olduğu maddî hakikat için mücadele eder (bu anlamda isyan pazarlıkçadır).

İsyân “birey”sel, kıyam kolektif ya da daha doğru bir söyleyişle *haşrî*dir. Daha doğru; zira “haşr” sözlük anlamının dışındaki Kuranî içeriğiyle birincil anlamda büyük, tali anlamda küçük kıyamet sonrasına; ölüme dairdir. Hz. Peygamber'in ifadesiyle, ölmek uyanmaktır. Hâlbuki “birey” mutlak olarak uyanıktır. “Bu dünyada haşrolmak” vâkıf-ı mutlak olmamak anlamında uykuda olunduğunun, kâdir-i mutlak olmamak anlamında kul olunduğunun bilgisini içerir. Kul olmamaya yönelik irade isyankâra aittir; isyankâr mülkiyete karşı rekabetin safına geçendir.

An'cılığın *ampirisizmi* liberalizme, süreç'çiliğin *rasyonalizmi* faşizme meyyaldır.

“Elmanın tadını nereden biliyoruz?” sorusunun cevabını (rasyonel) Platon, mealen, “Biz zaten cismanî bir mahiyet kazanmadan evvel (yani evrenle bütünleşikken) her şeyi *a priori* biliyorduk, dünyada sadece bu bildiklerimizi hatırlıyoruz.” biçiminde verir. (Ampirist) John Locke ise buna itiraz olarak insan zihninde doğuştan getirilmiş herhangi bir şey olmadığını, elmanın tadını onu yiyerek öğrendiğimizi söyler. Özünde ikisinin de meramı birdir. Mevcutta bir elma vardır, bir de “ben”. Mesela Amasya elmasının Amasyalılara ne ifade ettiği, Amasyalıların bu ifadeyi nasıl edindiği sorularının cevabını vermeye yönelik bir kaygı taşınmaz. “Âdem (a.s.)’ın yediği elmanın yol açtığı yarılmanın¹ bilgisi bize nasıl ulaşıyor?” sorusu da konu dışı ilân edilir böyle bir durumda. Elmanın birinci örnekte toplumsallığı, ikinci örnekte ise tarihselliği berhava olur. Biri (Platon) “hakikat benim içimde” diyerek hakikatin aşkını görmeyi, diğeri (Locke) ise elmanın sayısal, biçimsel bilgisi dışındaki her şeyi (aslında elmanın tadı da özeldir Locke’a göre) “spekülatif” sayar. Dolayısıyla aslında hakikatin içkinliğine saldırarak “hakikat diye bir şey yok” demiş olur. Bu örneklerin birincisinde faşizm, ikincisinde liberalizm tınlır.

Hakikate düşmanlık onun karşısında alınan pozisyonla ilgilidir. Bu bağlamda liberalizm hakikate düşmandır çünkü ona göre hakikat dünyadaki insan sayısı ile çarpılabilir. Faşizm hakikate düşmandır çünkü ona göre hakikat bizzat kendisidir. An’cılık bunlardan birincisi, süreççilik ikincisi ile ölçülmek durumundadır.

¹ Kastedilen, bu vakayı, yani insanın zamansızlıktan zamana (dünyaya) düşmesini (buradaki evrimselliği bir an için paranteze alıp) insanın konuşmaya başlamasının, nesnelere bilgisini hem öznel hem nesnel olarak edinmesinin, yani dil-düşünce, nesne-nesnenin bilgisi açılarının metaforu olarak düşünmek kaydıyla anlam kazanacak olan yarılımdır.

Ümmetin Putları

Sıddık Doğugil

Kul korkmaz, “konum” korkar.

Konum mutlak olarak fizikî mekânı anlatmaz.

İşkencehanede bulunan herkesin paylaştığı konum fizikî mekân olarak işkencehane değildir.

Türkiye’de tutsak düşen El-Kaide militanlarından biri mahkemede “hepiniz müşriksiniz, size değil, yalnızca Allah’a ifade veririm” demiş.

Diğeri, “uyuşturucu almıştım” diye ifade vermiş.

Bunların fiziken ortak bir mekânı paylaşıyor olmaları mühim değildir. İkisi aslında ayrı mahkemelerdedirler.

Biri Allah’ın, diğeri kulun huzurundadır.

Kulun huzurunda olan, korkak olduğu için değil, kulun huzurunda olduğu için korkmaktadır.

“Her insanın aslında zincirlerinden başka kaybedeceği bir şey mutlaka vardır” diyen zincirin safındadır.

Korku, haksızlıkla ilgilidir. Haklılık, ideolojik bir mesele gibi görünmekle beraber, hakikatle arasındaki bağ elbette sadece *etimolojik* değildir.

Haklılığa düşman olanlardan liberter/liberal olanların yolu, haklılığa karşı mutluluğu sahaya sürmektir. Bunlar “din her iki dünyada mutluluğu amaçlar” derler. “Siz de o kadar haklı olmayıverin canım” derler. “Çok haklı olursanız, kan çıkar” derler. “Haklılık duygusu öfkeyi besler, bu da cinayeti doğurur” derler. Bunlara göre, bir adamın başka bir adam eliyle ölmesi o elin mutlak hükmündedir; bunlar, mutlak hükmün yalnızca Allah’a ait olduğunu bilmezler. Mutluluk ne demek; bunu sorgulamayı hiç düşünmezler. Bu dünyada mutlu olmak, İslamcı olmadan Müslüman oluvermek gibidir; hâlbuki mutluluk diye bir şey varsa şayet, olsa olsa haşrîdir, mahşere dairdir, kolektiftir. Bu dünyada mutlu olan, cehenneme doğru taş dõsemektedir.

Ümmetin Putları

“Haklılıktan bize ekmek çıkmaz” diyen birileri vardır bir de. Bunların haklılığı kendi söylediklerini başkasından duyana kadardır. O ânda haklılıkları berhava olur. Düşmanın ağzında çarpılan haklılığa karşı cephaneleri yoktur çünkü. Demek ki düşmanın ağzındaki sakızla bunlarınkı birdir. Gerçeğe değil “hakikat”e, yani “hakk”a, dayalı haklılığın bu birliği-aynılığı açığa çıkarma gücü onları haklılıktan kaçmaya iter.

Onların haklılık zannettikleri, yalın gerçektir. Yalın gerçek denilen şey ise her türlü çekiştirmeye açıktır. Çünkü yalan aslında “yalınlaştırılmış gerçek” demektir. Bu, nesnel gerçekliğin bir fotoğraf karesi içine hapsedilip, onu çevreleyen bütün başka gerçekliklerden yalıtılması anlamındadır.

Bu türlü yalıtılan ve fotoğraflastırılan gerçekliğe dayalı “gerçek”çilik, bizi sadece *gördüğüne inanan ampirisistler* hâline getirmeyi hedefler.

Yalçın Küçük “İslam agnostiktir” diyorsa, bundan Yalçın Küçük’ün “sünnî” olduğu anlaşılır. Zira sünnî diye Peygamber’in sünnetini takip edene değil, gördüğüne inanana denir.

Gördüğüne inanan ile görmediğine inanmayan kardeşler.

Nasıl ki “edebiyatçı” olmak edebiyatı kendine tabî kılmayı anlatıyorsa, Peygamberin sünnetini kendi nefesine -haşa- oyuncak etmeye yeltenen “sünnî”nin sıfatı da sünnet’çi olmak gerekir.

Sünnete hüküm koymayı sanat hâline getirene ise “fennî sünnetçi” demek mümkündür. Elbette, “fenn” Arapça’da “sanat” anlamına geldiği için değil, sanat, toplumsal ve tarihsel olanı kendine kapatmak, kendini toplumsal ve tarihsel olanın yerine koymak demek olduğu için.

AKP, fennî sünnetçiler partisidir.

Sünnîlik, bir devrim partisini “devrim” ve “parti” olarak bölüp devrimi “tarih”e atmayı, “toplum”u ise bu “devrimsiz parti”nin arabasına koşmayı program edinenlerin yoludur.

Çizgi Fransız Devrimi’nden çekilince de, Muhammedî devrimden çekilince de, Ekim Devrimi’nden çekilince de netice sünnîlik olur.

Sünnî, tuttuğu yol-kapladığı alan-yerleştiği konum itibarıyla, korkmaya yazgılıdır. Niğde’de korkanlar korkak değil, sünnîdir.

Osmanlıcılık’ın çıkışı 1839 Gülhane Hatt-ı Hümayun’uyla başlar; buna göre AKP ve bilcümle Osmanlıcılar özünde Tanzimatçıdır. Kemalistlikleri buraya dayanır. Tanzimat İslamî kimliğin yerini Osmanlı kimliğinin alması anlamına gelir. Tanzimat’la birlikte İslam devletleşmiştir; bu sürecin tekrarı AKP iktidarında yaşanmaktadır. Tarihin cilvesi; Tanzimat’ın ilânı da AKP’nin iktidara geldiği tarih olan 3 Kasım’dır.

CHP’nin altı okunun Cumhuriyetçilik dışında hepsi bu fermanan neşet etmiştir. “Devrimcilik” ve laiklik dâhil; zira bu kavramlardan birincisi Kemalizm lügatinde “ilericilik-batılılaşma” içeriklerine sahiptir -Gülhane Fermanı’nın başlıca hedefleri bunlardır-, ikincisi ise Tanzimat’ın ceza ve ticaret hukukunda filizlenir.

AKP ve CHP Tanzimat kardeşi iki partidir.

Tanzimatçılar orta yolcu-orta sınıfçı-sünnîdir. Bugün sünnet, Tanzimatçı AKP elinde CHP denen oyuncak Tanzimatçı partiye karşı kalkan kılınmak yoluyla oyuncaklaştırılmak tehlikesi altındadır.

AKP'nin konsolide sünnet'çi unsurları, bu yolun ceremesini Peygamber sünnetini küfrün zilletinden üstün tutanlardan korkacak noktaya gelmiş olmakla çekmeye başlamışa benzemektedirler. Bunlar, orta yolculuşmanın, orta sınıflaşmanın emareleridir.

Tekraren; sünnî, Peygamber'in sünnetini takip eden değil, gördüğüne inanandır. Sünnî, devrimsiz partidir, partisiz devrimci ise rafızîdir.

Rafızîye bütün yollar birdir, sünnî ise yolu kendinin bilir. Rafızî kaybolmuş olandır; ne diyordu İsmet Özel: "bir yol ağzındaki insan için önündeki yollardan her biri gidilebilir nitelikteyse, o kişi kaybolmuş demektir." Bu anlamda, rafızî, İstanbul muhiplerinin tanımı uyarınca, İstanbulludur; İstanbul, insanın rahatlıkla ve iradî kaybolabildiği yerdir. Bu durumda sünnîye "Ankaralı" demek caizdir; zira Ankara, otobüs duraklarındaki şehir haritalarında yer alan "şimdi buradasınız" işaretidir. Sünnî, hep nirengi noktasıdır.

Saldırı El-Kaide'ye, "terör"e filan değil, düpedüz "Allah'tan başka ifade verecek makam tanımam" diyenin celâdetinedir. AKP Müslüman'ı bu cüretin kendi yüzüne tuttuğu aynada Allah'la arasına koyduğu nice dünyevî putu görmüş, bu putların (Tayyip Erdoğan, TC, Osmanlı, vs.) üzerine basıp geçen irade karşısında kendinden utanarak dış gıcırdatmıştır. Korkusu, Allah'la ilişkide olduğu yörüngede O'nun dış halkaları olarak tavaf ettiği mülkî unsurların ona dayattığı "konum"dan neşet etmektedir. Bu konum, onu bu dünyanın mülküne ve melikine bağlamıştır. Demek devrimci bir İslam bu konuma hücum etmeyi gündemine almakla mükelleftir.

Müstekbir

Mehmet Elibol

Diktatörlük hakikat hâline geldiğinde devrim hak hâline gelir.
Victor Hugo

Müstekbir sözcüğü, “bütün siyasî yetkileri kendisinde toplamış kişi” olarak tarif ediliyor. Bu sözcük, Recep Tayip Erdoğan’ın ülke yönetimini ele geçirmesinden itibaren sergilemiş olduğu tutumun tam da karşılığı olsa gerek. Başbakanın siyasî kararlarının yanı sıra, kendi safında olan bakanlara ve milletvekillerine karşı da aynı tutumu sergileyip onların dillerini lâl etmesi de göz ardı edilmemeli.

Mevcut iktidarın sadece siyasî yönden baskıcı bir rejim olduğundan dem vurmak eksik kalacaktır. Ekonomideki gerilemenin de sebebi değil, sonucudur, başbakanın müstekbirce yaklaşımı: “Ben dediysem yapacaksınız, yoksa cezasını çekersiniz” türünden cümleler kurması, Erdoğan’ın varlık sebebine işaret eder: o ekonomideki çürümenin bir ürünüdür.

Özal döneminde başlayıp AKP döneminde hız kazanan özelleştirme furyası ülkeyi yoksulluğa sürüklemiş, var olan işletmeler “zarar ediyor” bahanesi ile özel kişilere peşkeş çekilmiştir. Oysaki işletmeler verimli iken kârlılık üzerinden değerlendirmeye tabi tutulmuş, bu da onların satılmasını halkın gözünde meşru kılmıştır. Özelleştirmeler ile ülkenin gelir kaynakları rant ve yağmaya açılmış, yapılan sözde ihaleler sonucu elde edilen para gene patronların kursağına inmiştir. Sonuçta ülke kaynakları emperyalist sürecin hizmetine sunulmuştur. İşletmelerin tek elde ya da çok elde toplanması, sınıf mücadelesinde salt bir strateji meselesidir aslında.

Devlet burjuvaziye koruyup kollama görevini halka mal ederek bir süre kendisini meşru kılmıştır ama artık bu dönem sona ermiş, o burjuvazi adına gözünü halkın cebine dikmiştir. Vergiler artırılmış, alkol ve sigaraya ardı arkası gelmeyen zamlar yapılmıştır. Bugün polis devlete para kazandırmak için bolca trafik cezası kesmektedir. Devlet burjuvaziye aktardığı kaynakları halkın cebinden yürütmek, bu transferi korumak için baskı kurumlarını işletmek zorundadır.

Devlet, işsizliğin kol gezdiği, üniversite mezunlarının bile iş bulamadığı bu ülkede ödediği vergiler ile ülke ekonomisine az çok destek olan, istihdam sağlayan kurumları da tekelleşme zorunluluğu üzerinden ezmeye başlamıştır. İlâç firmaları bu konunun en iyi örneğidir. Sağlık reformu türünden girişimler sağlık sektörünün piyasaya açılması ve burjuvazinin kucağına itilmesi için icra edilmektedir.

Müstekbir

AKP hükümeti ilâç firmalarından ambulans uçak, ambulans helikopter ve ambulans istemiş; firmalardan konu ile ilgili olumsuz yanıt alınması üzerine de baskı süreci başlamıştır. AKP hükümeti düzenlemeler adı altında ilâç fiyatlarını geri çekip, firmaların kâr marjlarını düşürmüş, branş ilâçlarının yazılımını zorlaştırmış, bazı ilâçları ödemedi kaldırmak sureti ile firmaları zor duruma düşürmüş, hatta bazı firmaların Türkiye pazarından çekilmesine sebep olmuş, ayakta kalan firmalar ise ciddi derecede eleman çıkarmak sureti ile yollarına devam etmişlerdir. Şimdi durum değerlendirmesi yaparsak; onlara göre ilâç daha ucuza alınacak, ilâç sarfiyatı düşecek ve devlet kâr edecek. Oysa ki verilen bu kararların topluma maliyeti azımsanamayacak kadar büyüktür. Bu karar ile piyasadan çekilen firmalarda çalışan personel işsiz kalmış, bunun yanında sektörün piyasaya sağladığı ekonomik destek azalmış (benzin, giyim, promosyon) ve işsizlik oranı yükselmiştir. AKP ilâç firmalarını bir mafya çetesi gibi, haraca bağlamak istemiş, bu da sektörün zaafa uğramasına neden olmuştur. Ne ilâç firmalarının ne de AKP'nin umurundadır insanların sağlığı.

17 Aralık

Türkiye siyasî tarihinin en büyük siyasî krizi... Özellikle dersanelerin kapatılması tartışmaları ile alevlenen AKP ve Gülen Cemaati gerilimi, 17 Aralık'ta başlayan operasyonlarla geri dönülmez bir noktaya geldi. Başka bir deyişle, dünün dostu Fethullah Gülen, bugünün düşmanı oldu.

Yapılan operasyonlar da bakan çocuklarının, iş adamlarının gözaltına alınması, vurgunun ne derece büyük olduğunu gösterir nitelikteydi ki ilerleyen zamanlar da Recep Tayyip Erdoğan'ın "montaj" diyerek kabul etmediği, montaj olduğunu ispatlamak amacı ile TÜBİTAK'a gönderdiği ancak "montajdır" raporu alamadığı ses kayıtları vurgunun boyutlarını bizlere açıkça gösterdi. Sarf edilen rakamlar insanların başını döndürecek cinsten olsa da biliyoruz ki bu paralar sadece dağın görünen kısmı. Rant ve haraç paylaşımının cüzü...

17 Aralık operasyonlarının yolsuzlukla mücadele olarak lanse edilmesi koca bir yalan. Eğer gerçekten öyle ise yolsuzluk operasyonları neden AKP'nin Gülen Cemaati'ni sindirme politikası üzerine patlak vermiştir? Sebep açık: Erdoğan ve Gülen yıllar boyu ülkeyi beraber sömürmüş ancak aralarında meydana gelen güç ve çıkar çatışmaları sebebi ile ittifakları son bulmuştur. AKP hükümetinin dersaneleri kapatma çalışmaları ile gerilim yükselmiş, had safhaya ulaşmış, menfaat çatışması hâline gelmiş ve Cemaat tarafından AKP hükümeti silkelenmeye başlanmıştır.

17 Aralık operasyonları ve sonrasında yaşananlar, AKP hükümeti ve Gülen Cemaati'nin devlet içerisindeki kadrolaşmasını açıkça gözler önüne sermiştir. Birileri dinlemiş, birileri de serbest bırakmıştır. Başbakan'ın sıkça söylediği "paralel devlet" deyiminin eksikliği, paralel devletlerin varlığı ifşa olmuştur.

AKP hükümetinin yaratmış olduğu paralel devlet, hızlı bir şekilde icraatlarına başlayarak 17 Aralık'ta başlayan operasyonlara müdahale etmekte gecikmedi. Tayyip Erdoğan, operasyon kararı veren savcılarını, Gezi olaylarında "sizlere yedirmeyiz" dediği emniyet müdürleri ve polislerini hızlı bir şekilde açığa almak suretiyle hasımlarına gözdağı verdi. Yapılan bu müdahaleden sonra emniyet müdürleri koltuk sevdası ile savcılarını vermiş olduğu operasyon talimatlarını yerine getirmediler. Böylelikle operasyon süreci sona erdi.

"Pişkinliğin bu kadarına da pes" dedirten cinsten... Rüşvet ve yolsuzluk ile suçlanan Tayyip Erdoğan, operasyon kararını veren ve yürüten kişilere, "minareyi çaldık ama sizin yüzünüzden kılıfını hazırlayamadık" dercesine, "nasıl olur da haberimiz olmadan

operasyon yaparsınız” türünden, suçu kabullenici bir cümle sarf etti. Zaman geçmeden bu sorun da halledildi; artık başbakanlığın haberi olmadan operasyon yapılamayacak. Bu ne demek? Halk artık ayakkabı kutularında saklanmış para ve para sayma makinelerini özel mülklerde göremeyecek.

Asıl mesele, halkın bir devletinin olmamasıdır. Halk için bugünden önce de sonra da ne bir devlet, ne emniyet güçleri, ne asker, ne de adli kurumlar vardır. Çünkü bu ülkede devlet de, polis de, asker de, hâkim de Tayyip'tir. Recep Tayyip Erdoğan kendi rüyasını gerçekleştirmek adına, gözünü ve kulağını halka kapatmış, kendisini güçlü kılmak adına, haramı hak, yapılan zulmü de halka reva görmüştür.

Ne mutlu devrimcilere, sosyalistlere, solculara ve antikapitalistlere... Gezi sürecinden bu yana yapılan haksızlıklara-zulme karşı halk isyan bayrağını açmış, içindeki sönmeyen ateş ile mücadelesine devam etmektedir. Bu mücadele, hükümetin yüzünün ak değil, kapkara olduğunu dünyaya göstermiştir.

Tayyip Erdoğan, içinde Allah sevgisi ve korkusu olmayan biri olduğunu kanıtlamıştır. Paranın ve gücün esiri olup yolsuzluk yapan, işçinin, memurun hakkını vermeyen, ülkeyi fakirleştiren, diktatörlükle ülkeyi yönetmeye çalışan bir isim olarak geçmiş başbakanların eksik ve kimi zaman yanlış yaptıklarını egemenler adına yapan biridir o. Ona karşı direnişimiz, tüm tarihin muktedirlerine karşı mücadelemizin bir konağı, bir uğrağıdır sadece.

Devrim ve Şiir: Cezayirli Sosyalist Yazar Katib Yasin'den İki Şiir

Hazırlayan: Muhammed Welid Grine

Katib Yasin, eserlerini Fransızca kaleme alan Cezayirli sosyalist şair, romancı ve oyun yazarı (1929-1989). 6 Ağustos 1929'da Konstantin'de (Cezayir) doğdu. 28 Ekim 1989'da Grenoble'da (Fransa) öldü. Katib'e göre Fransızca, Cezayirlilerin Fransa'dan aldıkları bir "savaş ganimeti"dir. Bu konuda 1966'da "Fransızca kullanmak güçlü bir devletin ajanı olmak demek değil ve ben Fransızca yazıyorum çünkü Fransızlara Fransız olmadığımı söylemek istiyorum" demiştir.

Soliloques (Monolog), Katib Yasin'in ilk şiir derlemesidir. 1946'da yayınlanmıştır. Uzun bir süre tekrar yayınlanmadı. Paris XIII Üniversitesi'nde çalışan Jacqueline Arnaud (1934-1987) adında bir Fransız profesör 1986'da *Soliloques*'den uzun parçalar yayımlamıştır. O uzun parçalar *Katib Yacine, l'oeuvre en fragments* [Katib Yasin, Eserlerinden Seçmeler] adlı bir kitapta yayımlanır (Editions Sindbad, Paris, 1986). Aynı kitap Cezayir'de bir daha yayımlanır (Bouchène, 1991). Bu baskı Katib Yasin'in kendi yazdığı önsözü içerir.

Katib Yasin'in Türkçe'de yayımlanmış tek kitabı *Nedjma*'dır (Can Yayınları, 2006).

***Soliloques* Kitabına Önsöz (Katib Yasin)**

Bu şiirleri yazmaya 8 Mayıs 1945 eylemlerinin¹ öncesinde başladım ve eylemler bittikten sonra yazmayı sürdürdüm. O dönemde on beş yaşındaydım. Setif² Ortaokulu'nda yatılı öğrenciydim. O gün Nazizm'e karşı zafer kutlanıyordu. Çanları duyduk. Yatılı öğrencilerin çıkmalarına izin verildi. Saat sabah 10 civarıydı. Bir anda şehir merkezine büyük bir alayın geldiğini gördüm. Günlerden Salıydı ve şehirde pazar kurulmuştu. Orada çok sayıda insan vardı, hatta inekleri ile birlikte çiftçiler geçiyordu... Alayın ön sırasında izciler ve okuldan bazı sınıf arkadaşlarım vardı. Okul arkadaşlarım beni çağırdılar ve bir anda kendimi onların yanında buldum. Birdenbire yaylım ateşi oldu. Sonra da müthiş bir karışıklık oldu. İnsanlar kalabalıkta geriye kaçıp, kendi hayatını kurtarmaya çalışıyordu. Küçük bir kız çıkan panik yüzünden ezildi. Nereye gideceğimi bilmiyordum. Bir kitabevine girdim. Kitapçı bir kan gölünün ortasında yatıyordu. Oradan geçen babamın

¹ 8 Mayıs 1945'te Cezayirliler Nazizm'e ve faşizme karşı zaferi kutlamak için sokaklara çıktılar. Öte yandan Fransız işgal hükümeti, Fransız birliklerinin yanında Almanlara karşı savaşmaları şartıyla, Cezayir'e bağımsızlık vereceği sözünü verdi. Bunun için Cezayir'in dört bir yanında 8 Mayıs'ta yüz binlerce Cezayirli Fransız işgal hükümetinin kısa bir süre sonra Cezayir'e bağımsızlığını vereceği zannederek sokaklara döküldü. Fransızlar sözünde durmadı ve Fransız işgal kuvvetleri Setif, Guelma, Kherrata gibi şehirlerde 45 bine yakın Cezayirliyi katlettiler.

² Cezayir doğusunda bulunan büyük bir şehir.

Devrim ve Şiir: Katib Yasin

bir arkadaşı beni görüp bir otele götürdü. Otel askerler ile doluydu. Askerler ırkçı sözler söylüyordu. Otelde yaşlı bir kadın olan resim öğretmenim de vardı. Dersi esnasında gü-rültü ederdim. "Bir gün Fransızların yaptıkları gibi ben de devrim yapacağım" dediğim-de, resim öğretmenim bana karşı haykırmıştı: "Bak Katib, işte devriminiz. Mutlu musun şimdi?" Ona cevap vermeden kaçtım. Her yerde ateşe etmeye hazır askerler vardı. Ar-tık ortaokula geri dönmeme imkân yoktu. Babam Bougaâ köyündeydi ve ağır hastaydı. Onun yanına gitmeye karar verdim. Bougaâ köyü Setif'ten 45 km. uzaklıktadır... Her yerden insanlar geliyordu; tuhaf laflar dolaşıyordu. Bazılarına göre Türkler Becaye'de karaya inmişlerdi, bazılarına göreyse Cezayir'in başkenti ele geçirilmişti.

O güne kadar hayatımda asla o kadar çok sayıda insanı görmedim... Bir otobüs geldi. Otobüste Fransız okulundan bazı arkadaşlarım vardı. Onlara "halk şimdi ayaklandı!" dedim. Kiminle konuştuğumu bilmiyordum. Geceleyin silah sesi duyduk. Köyün delisi olan bir kadın kilisenin yanında öldürüldü. Ertesi günden itibaren Senegalli nişancılar³ gelmeye başladılar. 13 Mayıs'ta sabahleyin tutuklandım ve jandarma hapishanesine götürüldüm. Orada hapiste bulunan insanları anlamaya başladım. Onlar halktı. Hapis-hanenin çevresinde silah sesi duyardık. Tutukluların idamları gündüz olurdu. Ölüm-le karşılaştığımızda birbirimizi anlarız, birbirimizle daha çok konuşuruz, birbirimizle daha iyi konuşuruz. Birkaç gün sonra öncelikle Setif Hapishanesi'ne, sonra da toplama kampına nakledildik. Toplama kampı boş arazide bulunuyordu ve tel örgülerle çevriliydi. Orada aylarca kaldım. Serbest bırakıldığım zaman zor bir dönem geçirdim. Okuldan atıldım, babam can çekişiyordu, annem deli olmaya başlıyordu. Odama kapanıyordum. Pencereler kapalı Beaudelaire'in yazılarını okumaya dalıyordum. Ondan sonra hava de-ğişimi almam için babam beni Annaba'ya⁴ gitmeye ikna etti. Annaba'da akrabalarımız vardı. Orada ikinci bir şok geçirdim: Aşk. O şehirde Nedjma⁵ ile tanıştım. Onunla yakla-şık sekiz ay mutlu bir şekilde yaşadım. Ama aynı zamanda militanlara ve hapishanede tanıştığım insanlara hayrandım. O insanlarla kaçınılmaz bir şekilde yeniden karşılaşı-yordum. İçimde Nedjma ve yoldaşlarım arasında bir kavga veriyordum. Bir de Nedjma evliydi ve benden çok yaşlıydı. Ondan ayrılmalıyım, bunu iyi biliyordum, ama ayrılık bana zor geliyordu. O dönemde alkol almaya başladım. Hatta bir gün uyumadım, saba-ha kadar uyanık kaldım. Sabah olunca da koşup hemen bara girdim. Kocaman, sarışın, şapkalı bir adam tezgâhta yanıma geldi. Bardaki tek müşteri bizdik. Birbirimizle konuş-maya başladık. Ne iş yaptığımı sordu. "Öğrenciyim, ama dersleri bırakmak istiyorum. Yazmayı, yazar olmayı istiyorum" dedim. "Ha, bu çok iyi! Ben matbaacıyım. Şiirlerini bana getir!" dedi. O harika adam ilk yayıncım oldu. Adı Carlvann'dı. Gece gazetesi *Réveil Bônois*'yü, gündüz de matbaasını yönetiyordu ama iflas etmek üzereydi. Biraz stok ka-ğdı kalmıştı. Güzel bir şekilde iflas etmeyi istedi ve böylece tanınmamış genç bir şairin şiirlerini yayımlamaya karar verdi. *Soliloques* adlı şiir derlememi bin nüsha bastı. Tüm nüshaları da bana verdi. Buna karşılık benden hiçbir şey istemedi. Gençken yazdığım bu şiirler üzerinden yaklaşık 50 sene geçti. Bu şiirlerin iki önemli konusu var: Aşk ve dev-rim. Bu derleme gelecekte yazacağım edebi eserin bir tasarımı kabul edilebilir. Kısacası, *Soliloques*, bir *Nedjma* değildir, fakat onun doğum belgesidir.

Mart 1988 "Soliloques", Bouchène, Alger (Cezayir) 1991.

³ Emperyalist Fransız ordusunda Senegalli nişancılarından oluşan *Tirailleurs Sénégalais* adlı alaylar vardı.

⁴ Cezayir'in doğusunda bulunan önemli bir sahil şehri.

⁵ 'Necma' diye okunur. Arapça olan bu isim 'yıldız' demektir.

Kızıl Karıncalar

Gitmemeliydim. Ortaokulda kalsaydım, beni tutuklamayacaklardı. İşçi değil, hâlen öğrenci olacaktım, derse gitmeye devam edecektim. Sinirlerim boşaldığı için ve düşünülmemiş bir karardan dolayı tekrar beni hapse atmayacaklardı. Ortaokulda kalmalıyım, bölgenin idarecisinin dediği gibi.

Ortaokulda kalmalıyım, yerimde
Bölgenin idarecisini dinlemeliydim
Ama Avrupalılar toplanmıştılar
Yatakların yerleri değişmişti
Babaların silahları ellerinde görünüyordu
Artık ne müdür ne piyonlar ortada yoktu
Artık mutfaklardan kokular gelmiyordu
Aşçı ve kâhya birlikte kaçmıştılar
Bizden korkuyorlardı, bizden, bizden!
Göstericiler kaybolmuşlardı
Dersliğe gittim. Oradaki el ilânlarımı aldım.
*Abdülkadir'in Hayatı*⁶ adlı kitabı sakladım.
Fikirlerin gücünü hissettim.
Çabuk parlayan Cezayir'i buldum. Solumasını...
Cezayir'in soluması yeterliydi.
Sinekleri kovmak için yeterliydi.
Daha sonra Cezayir'in kendisi...
Kendine ihanet edip bir sinek oldu.
Ama karıncalar, evet, kızıl karıncalar,
Kızıl karıncalar Cezayir'i kurtarmaya geliyorlardı.

El ilânları ile gittim.
Onlar nehre gömdüm
Kumda bir plan çizdim...
Gelecekteki eylemlerin planı.
Bana bu nehir verilsin de savaşacağım.
Kumla suyla savaşacağım.
Soğuk su, sıcak kum. Savaşacağım.
Kararlıyım. Uzağa bakıyordum. Çok uzağa.
Bir mancınık gibi gerilmiş bir çiftçi görüyordum.
Onu çağırdım, ama gelmedi. Bana işaret etti.
Savaş halinde olduğunu işaret etti.
Midesine karşı savaşıyordu, bunu herkes bilir...
Çiftçinin kafasız olduğunu herkes bilir.
Çiftçi sadece bir mideden oluşur. O bir mancınıktır.
Bense öğrenciydim. Bir pire.
Duygusal bir pire... Kavak ağaçlarının çiçekleri...
Kavak ağaçların çiçekleri ipeksi bir tomar şekilde patlıyorlardı
Ben savaş halindeydim. Çiftçiyi eğlendiriyordum.
Açlığını unutmasını istiyordum. Delilik ediyordum.
Çiftçi babamın önünde delilik ediyordum.
Nehirdeki ay'ı bombalıyordum.

çev. Muhammed Welid Grine

⁶ Emir Abdülkadir (1808-1883): Ondokuzuncu yüzyılda Cezayir halkının Fransız boyunduruğuna ve işgaline karşı mücadelesine önderlik eden ve Cezayir Devleti'nin temelini atan din adamı ve siyasî lider. Emir Abdülkadir, Cezayir tarihinin en büyük kahramanlarından biridir.

Devrim ve Şiir: Katib Yasin

...

Ey, yoksullar,
Sözüm size, söyleyin bana
Hayat bir orospu
Değil midir yoksa?!

Ah! Söylesenize
Vazgeçilmez olduğunuzu!

İşçiler, alçakgönüllü halk
Neden kodamanlar
Sizi bunaltıyorlar
Yararlanıcıların pis makine yağında?

İşçiler,
Çalışmak söz konusu olunca en önde,
Savaş söz konusu olunca en önde,
Özveri söz konusu olunca en önde,
Sefalet söz konusu olunca en önde...

İşçiler,
Düşünceli alınıza kardeşlerim,
Çok isterim
Uygun bir defneyaprağı asmayı

Sizin ölümünüzden sonra şanınıza
Feda edilmiş canlar
Âdemoğlunun çok büyük makinesi
Size bağılıyor
Kulaklarınızdan geçip rüzgâr gibi üflüyor

Atıl, güçsüz, felçlilerin
İnlemesi, iç çekmesi

Cehennemî toplumun
Nankör yuvasına
Bitkin dönüyorsunuz
Teselli bulmadan

“Düşünceli çiftlik hayvanları” gibi yürekleri için
Bir de kollarınız,
Sağlıklı ve terli ve yüklü kollarınız.
Kollarınızda varlığınızdaki vazgeçmenin
Cehennemî azabını taşıyorsunuz!

çev. Muhammed Welid Grine

Küfr ü Kibr ve Faust İştirakî

CHP 90 yıldır *küfr ü kibr* içindedir. Bu seçimi de *küfr ü kibr* içinde oldukları için kaybedeceklerdir. Masa başında kurulan koalisyonlarla ve transfer adaylarla “hal-kı ayağıma getiririm” zannetmiş, şişirdiği kendi balonu yüzünden gözleri görmez olmuştur.

Tayyip Erdoğan da *küfr ü kibr* içindedir. Ama *küfr ü kibr*’ini, kendi kaderini ‘millet’in kaderi hâline getirerek, ‘millet’in gündelik *cefasına* karıştırmayı becerebilmektedir. Bunun yaparken kullandığı yöntemlerin meşru ya da âdil olup olmadığı tartışması, siyaset dışıdır.

Cemaat de küfr ü kibr içindedir. Cemaat bir *küfr ü kibr* örgütüdür ve bu amaçla kurulmuştur. *Faust*’u okuyup da anlamayanlar var ise Hocaefendi’nin 1991 yılında Kocatepe Camii’nde¹ verdiği vaazı dinleyebilir. Bu konuşmada Hocaefendi *Faust*’u anmakta ve “Allah bizleri birer *Faust* olmaktan korusun” temennisinde bulunmaktadır. Cemaat’in özellikle meslek sahibi ‘orta-sınıf’lar arasında örgütlenmesi, modern kent yaşamının bu ‘orta-sınıf’larda *Faustlaşma* eğilimlerini kamçulamakta, Marshall Berman’cı anlamıyla, modern kent yaşamının sınıfları aynı meydana buluşturan doğası, bu kesimlerin sınıf atlama ya da sınıfsal imtiyazlarını kay-

betme endişesini bir araya getirmekte, Hocaefendi de “baş *Faust* benim, sizin *küfr ü kibr*’inizi kendi üzerime aldım, en geniş anlamıyla cümle ticaret de bundan gayrı size helâldir” demektedir. Nüve hâlindeyken *dinsel* olanı önce *sınıfsal* olana sonra da *siyasal* olana sıçratan cemaatin, mensuplarının aileleri, eğitim çevreleri ve yardım ağlarının tesadüfî ve geçici teması dışında halkla organik bir ilişki içinde olmadığı kabul edilebilir. Bugün cemaatin CHP ve CHP’nin cemaatle kurduğu ittifak arızî değil, *sınıfsaldır*. Onun, orta sınıflar koalisyonunun, geliştirdiği orta sınıf hassasiyetlerle halka düşmanlık etmesi kaçınılmazdır.

Metin Çulhaoğlu, devrimin değil ama kendi partisinin şişinmesine hizmet eden siyasî yazılarından vakit bulup marksizmin sınıfsal çözümlerine ‘tenezzül’ eder ve kendi çevirdiği *Bediüzzaman Said Nursi Olayı: Modern Türkiye’de Din ve Toplumsal Değişim* (İletişim Yayınları, Türkçede ilk baskı 1992) kitabında Şerif Mardin’in yaptığı sınıfsal tespitlere dikkat kesilirse, belki, genel olarak TKP çizgisinin ama özel olarak da birkaç hafta önce kaleme aldığı “gerçekçi ol, gerçekçi olanı iste”² çağrılarının zorunlu olarak kitleleri CHP’ye örgütlediğinin farkına varabilir.

Ama gerçekçi olmak devrimci bir zorunluluktur. Bu nedenle de Sungur Savran’ın³ tespiti doğru ama haksızdır. Türkiye solu-

¹ Fethullah Gülen, Kocatepe Camii Pazar Vaazı, 11 Mart 1990, *YouTube*.

² “En Solda, En Gerçekçi”, Metin Çulhaoğlu, *Sol Portal*.

³ “Berkin’in Yolu”, Sungur Savran, *Gerçek, gerçekgazetesi.net*.

nun bu en kültürlü ve dolayısı ile en cahil kuramcısı, sol içine hamle yapmayı siyaset yapmak zannettiği ve siyaset yapmayı sol içine hamle yapmak olarak bildiği için kitlelerin, sırf bu bazı parti ve örgütler zımnî CHP'cilik yaptığından CHP'ye koştüğünü iddia etmektedir. Hâlbuki kendi partisinin seçim çalışması, yani "Sandıklara Kırmızı Oy Atalım Hepsini Gitsin"⁴ kampanyası da CHP'ye çalışmaktadır. Savran, 'her şeye karşı bir devrimciliğin', özellikle evrenselleştirildiğinde, siyasî olanın muhtevasını boşalttığını görememektedir ve bu konuda anlı şanlı anarşistlerle (örneğin Gün Zileli) yarış hâlinindedir.

Buradaki 'ince kırmızı hat' şudur: Gezi, *bir kere olmaklığı* ile kitleleri CHP'ye savurmaktadır. Çünkü kitleler en kısa ve en erken çözümü, en ekonomik çözümü, bir diğer deyişle 'sonuç odaklı çözüm'ü, üstelik siyasî kutuplaştırmanın ve tansiyon yönetiminin bir seçim stratejisi hâline geldiği bu *bir yıllık* evrede tercih etmektedirler. Savran'ın kılıç salladığı 'solcu'lar ise hareket hâlindeki kitlelerle *aynı istikamette koşmakla* kitleyi kendine örgütlediği zannına tabii ki kapılmamakta; yalnızca bu akıştan kendilerine düşen paya razı olmaktadır. Yani "Türk bayrağını devrimci yaptınız derim, kitleyi kendime örgütlerim" ciler, CHP'nin ataletinden tatminsiz üniversite öğrencilerini avlamaya çıkacaktır. Savran'ın yaptığı ise, bulunduğu ataletten hoşnut olmayan "solcu"ları, daha maceralı *fikrî mecralara* davet etmektir. "Heval" deyince Kürd'e konuştuğunu zanneden Savran'ın hamleleri de sol içidir ve akamete uğramaya mecburdur.

Diğer bir ifadeyle, *zaten* solculuşmuş dinleyenlerine, "örgüt bende, kitlenin niteliği önemsiz" masalları anlatan Çulhaoğlu'nun gerçekçilik balonu da; *masumiyet yitimi* sebebiyle bir daha aynı şekilde ortaya çıkması imkânsız *örgütsüz* Halk Ayaklanması güzellemesiyle Savran'ın balonu da CHP lehine patlıyor esasında.

Bütün bu içe dönük siyasî manevraların ise kitleleri görmesi mümkün değildir. Hâlbuki partilerin seçim stratejilerinin ne olduğunu öğrenmek için önce adayları dinlemek gereklidir! Meselelerin tartışıl-

masını imkânsız kılmakla görevlendirilmiş olanlar tabii ki adayların 'sosyalist' ya da 'yetmez ama evet'çi olup olmadığı zıvalıklarını mesele hâline getirmeyi ve; partilerin, yani örgütlerin, yani *kollektif aklın* seçim stratejilerine kayıtsız kalınmasını örgütleyeceklerdir. Sırrı Süreyya Önder açık konuşmaktadır ve İstanbul'daki iki milyon *Kürd* oyu ile ilgili bir hesaptan bahsetmektedir. İstanbul'un göbeğindeki bu *Kürd* kelimesinden bütün siyasî, sınıfsal, tarihsel, devrimci anlamları çıkarıp atmak ve bunu evrensel, genelgeçer ve kitabî terimlerle ikame etmek içimizdeki CHP'cilerin görevidir. Önder'in paylaştığı seçim stratejisini ve mesela Altan Tan'ın yalnız parti içi değil, Türkiye devrimi için önemini kavramak ve kavratmak isteyenler, ancak 'tatavacı'ları bastırmakla uğraşacaklardır.

Zira kitleleri gören bir irade var ise bunun HDP/BDP çizgisi, ama özellikle de Kürt hareketi olduğu anlaşılıyor. Bunu, devletin buraya vurmasından anlıyoruz. Siyasal olarak örgütleriyle, kültürel olarak da kitabeleriyle taşradan tasfiye olan bir *sol* hareketin yerine hamle eden HDP/BDP çizgisi şüphesiz ki devlet eliyle akım bırakılmak istenmiştir. Kürt hareketi örgütlü ve dolayısı ile *akıllı* olduğu için karşısındaki mukavemetin de *örgütlü* olduğunu fark ve ifşa etmiştir. İşbu sebeple de bu örgütlü gücü *derin devlet* olarak deşifre ve teşhir etmiştir. Bunu gizleme görevi ise CHP'ye düşüyor. Devletin bir kolu olarak Cumhuriyet Halk Fırkası, bir yanda Fethiye örneğinde olduğu gibi İlçe Başkanıyla olayların içinde yer alırken, öbür yanda Emine Ülker Tarhan'ın *Agos* Gazetesi ile yaptığı röportaj'da⁵ görüldüğü gibi, olayları meşru görüyor. Bu süreçte CHP/MHP-Cemaat ittifakının şifresi 'Kürt ve Müslüman düşmanlığı' olarak netleşiyor.

Kibar şekilde ifade etmek gerekirse, solun taşradan geri çekilişi ve kitle bağlarını kaybetmesi beraberce ele alınması gereken meselelerdir. Haziran sürecinin kentli, orta sınıfı gözetken, "orantısız zeki" *bir yorumu*, solu kente hapsedip, onu bu geri çekilme ve kitle yitiminde sabitle-

⁴ "İşyanımız sandıklarından büyüktür! Sandıkta kırmızı oy kullan! Hepsini Gitsin!", *Gerçek, gerçek-gazetesi.net*.

⁵ "CHP'li Tarhan: Katillerin dışarıda olması kabul edilemez", Emine Ülker Turhan Röportajı, *Agos Gazetesi*.

mek istiyor. Dolayısı ile bu coğrafyadaki devrimci hareketler içinde kendiliğinden kategorik bir ayrışma göze çarpıyor: kitleleri gözeten, kent yoksullarına, Kürd'e ve Müslüman'a işaret eden bir anlayış diğer tarafta kalıyor. Bu nedenle de Türkiye'de solculuğun nasıl icra edileceğine dair devamlı sürüyor ve Kürt hareketi ile kent merkezli, orta sınıf hassasiyetli bir solculuk arasında sürekli kriz çıkmasına sebep oluyor. Sözelimi Bese Hozat ve Abdullah Öcalan'ın açıklamaları vesilesiyle başlayan bir tartışma, Kürt hareketini kimlikçi sınırlar içine sıkıştırıp yukarıda belirtilen hassasiyetlere tabi kılmak için terbiye etmeye çalışıyor. Diğer yandan, Altan Tan'ın sadece varlığı bile benzer tartışmaların her dem sıcak tutulması imkânını veriyor.

Tam da bu noktada 'tatava yapma bas geç' kampanyası gerçekten ilginç bir kampanya olarak ortaya çıkıyor. CHP, HDP'den oy devşirmek hayallerine kapılmak kadar nesnellikten uzaklaşmadıysa, Türkiye çapında oy oranları çok küçük boyutlarda kalan ve zaten örgütlü olarak da zımnen CHP'nin seçim kampanyasına örgütlenmiş sosyalistleri hedef alan bir kampanya yürütmek nasıl açıklanabilir? Bu kampanya temel olarak, Haziran Kıyamı öncesi CHP'ye burun kıvrıran ama gönlünden 'adam edilmiş' bir CHP geçen CHP'siz CHP'lileri hedef almaktadır. Bu kampanyanın tamamlayıcıları ise *tape* ve *gerilim* siyasetidir.

Kampanyanın temel mekanizması şudur: Kendi tabanını berkitmek zorunda olan AKP zaten gerilimi tirmandırmaktadır. CHP'ye düşen, bu gerilimi daim kılmaktır. Kutuplaşma mümkün olan en üst düzeye çıkarılmalı, böylece merkezkaç'a yakalanmış herkes, odağına CHP'yi almalıdır. *İştirakî*'nin daha önce⁶ de belirttiği gibi, esasında CHP seçmenini hedef alan *tape* siyaseti, bu seçmen kitlesini hem diri tutmaya hem de *biçimlendirmeye* dönüktür. *Biçimlendirme* kelimesi, Türkçede hem şekil verme ile hem de bilgisayar teknolojileri bağlamında, *formatlama* ile ilişkilendirilmiştir. Varolan gerçeklikten seçilmiş bir *kurgu* sunan *tapeler* bu anlamıyla *montajdır* ve amacı, aç güvercin

yavrularının analarının onlara getireceği yiyeceği beklediği gibi *tape* bekleyen, iradesini kendi dışında ve kendi hilafına kurulmuş koalisyonlara tahvil eden, altını biraz kazıyınca özel olarak AKP'den, genel olarak neoliberal kapitalist düzenden farklı hiçbir şey vaat etmeyen, bu nedenle de aslında bir reklam, gogoy, kampanya ve şişirme olan 'sonuç odaklı çözüm'leri bu hedef kitleye kabul ettirmektedir. Bir diğer deyişle, bu kampanyanın amacı Türkiye halklarının iradesini teslim alıp, bir masa başı mutabakatı ve şer koalisyonuna devretmektir.

Tapelerin muhtevası ve muhalefet tarafından nasıl kullanıldığı açıktır. Kentli, orta sınıf muhalefetini kendisine râm etmek isteyenlerin yaptığı en temel hata ise kendi hassasiyetlerinin halkın da hassasiyeti olduğunu düşünmek oldu. *Halkın umutlarını çalmak, hayallerini sukûta uğratmak* gibi bir büyük suçu işlemiş AKP'ye hırsızlık üzerinden saldırıldı. Halk ise, bu *ehl-i küffar* gibi *sadece gördüğüne inananlar* sürüsü olmadığı için bu kampanyaya kayıtsız kaldı. Bu kayıtsızlık, kampanyanın bahsinin sürekli arttırılmasına neden oldu. Milyon dolarlarla başlayan yolsuzluk iddiaları yüzlerce milyar avroya kadar yükseldi. Bahsin her yükselişi, CHP'nin hedefindeki kitle ile AKP'nin tesirindeki halkı birbirinden daha da uzaklaştırdı. Bir süre sonra *tapeler* belirli bir zümrenin kendi arasında oynadığı bir oyuna dönüştü. Üstelik *tapeler* geldikçe devletin içinde yerleşmiş *paralel bir devlet* olduğu inancı pekişti. Tayyip Erdoğan da seçim kampanyasını kendi imgesi üzerine ve ölüm-kalım savaşı olarak kurgulama imkânı kazandı.

Burada *solculara* düşen bir görev olduğunu ise 'tatava yapma' kampanyasından anlıyoruz. Bunun için de Kılıçdaroğlu'nun konuşmalarına bakmak yerindedir. Kılıçdaroğlu'nun kampanyası, ilk kez oy kullanacak 2,5 milyon seçmene özel olarak hitap etmek üzere tasarlanmıştır. Ama bu *nev-zuhûr* seçmenin doğrudan ve kayıtsız şartsız kendisine gelmesini engelleyen çok önemli bir etmen Haziran Kıyamı olmuştur. Bu *tapeleri* zaten *kendi zaferiyim* gibi benimseyen çevreler, önce kendisine *bulaşan* Gezicileri bu *tapelerle* eğitmiş, CHP de "tatava yapma" kampanyası ile bu gençleri bu çevrelerden "teslim almıştır".

⁶ "Twitter Örgütü", Sıddık Doğugil, *ıştirakî.blogspot.com.tr*.

Blog'dan

Yukarıda belirtilen sebeplerle Haziran Kıyımı'nın seçim sürecine kilitlenmemesi ve sürecin kazanımlarının tasfiyesinin önüne geçilmesi için de CHP'ye ve CHP'çiliğe karşı sürekli bir dikkati ayakta tutmaya çalıştık. Bugün Gezi'de orta sınıfları ve Türk bayraklarını görenler, çoğu durumda kendi adaylarının itibarını tesis edecek bir kampanya dahi yürütme imkânından yoksundurlar. Daha da kötüsü, Aydemir Güler örneği gibi örneklerde adaya gösterilen *kentli* ihtimam, yapıntılığıyla bir ev kedisine gösterilen şefkate benzemektedir. Sırrı Süreyya Önder'e attığı twit ve sonrasında gelişen süreçle bugün yaptığı ajanlığın daha iyi anlaşıldığını düşündüğümüz Enver Aysever'in programında komünistliği "Halet Çambel olmasaydı bir Türk arkeolojisi, Behice Boran olmasaydı bir Türk sosyolojisinden bahsedilemezdi" diyerek pazarlayan Güler'in kitle içinde hangi hassasiyetlere hitap ettiği ve neyi örgütlediği; daha da önemlisi neye *örgütlendiği* apaçık ortadadır.

Bütün bu gelişmeler ışığında, *İştiraki* olarak biz, *30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimleri*'nde aşağıdaki maddelerle belirtilen tavrı almayı uygun gördüğümüze açıklıyoruz:

1. Ülke genelinde HDP/BDP belediye başkan adaylarının desteklenmesi, yukarıda da belirtildiği gibi, önümüzdeki süreçte şekillenen yeni koalisyonun 'Kürd ve Müslüman düşmanı' niteliği ve HDP/BDP çizgisinin taşraya, kent yoksullarına, Kürd'e ve Müslüman'a hamle yapma irade, yetenek ve deneyimini haiz olması nedeniyle de önemlidir.

2. Bununla beraber biz, aşağıda zikredilen adayların/adaylıkların belirli bir hatta işaret ettiği kanaatindeyiz:

a) Ankara: Ethem Sarısülük Partisi⁷ örgütlenemedi. Haziran sürecinde ısrarla üzerinde durduğumuz, halkın örgütlendiği ve örgütleyeceği bu parti seçim sürecinde akım kaldı. [Bu konuda özeleştiri herkesin sorumluluğudur.]

b) İstanbul: Sırrı Süreyya Önder, *barış sürecinde* üstlendiği rol sebebiyle

siyasî olarak anlam kazanmıştır. Sağ siyasete karşı tüm dinamiklerin ortak sesini oluşturma imkânı Önder'in siyasî varlığında mevcuttur.

c) Hatay/Defne: Suriye'ye karşı yürütülen kirli tezgâhın bozulması, bölge halkının öfkesinin nefes/ses bulması, önemlidir. Sevra Baklacı, kendisini aday çıkartan partinin çizgisinden bağımsız olarak, bölgedeki anti-emperyalist direnişin bir neferidir. Kürd'ün dirayetinin yanına, Arab'ın onurunu da koymak görevimizdir.

d) Rize: Mehmet Bekaroğlu, Rize'de yürütülen mücadelenin önünü açacak, halka doğru hamle yapılmasını sağlayacaktır. Müslüman halk tağuta karşı çıkma ve örgütlenme imkânını Bekaroğlu'nun şahsında bulacaktır.

e) Adana/Seyhan: Ayhan Bilgen Seyhan'ın mazlumlardan yana aktığının kanıtı olacaktır. Kürd ve Müslüman, proleter yoksullarla yoldaşlaştığında nasıl bir kapı aralanacağını Çukurova ve Anadolu'ya gösterecektir.

Bu sebeple de okurlarımızı, oylarını genel anlamıyla halkın adaylarına, özel olarak da önder'lerimiz olan çocuklarımız Berkin Elvan'a ve Mehmet Ezer'e; firavuna karşı kıyama durmuş Hamdullah Uysal'a ve Metin Lokumcu'ya; savaşa karşı irade olmuş Ali İsmail Korkmaz, Abdullah Cömert ve Ahmet Atakan'a; vefakâr ana'larımızın Mehmet'i ve cefakâr oğullarımızın Fadime'si Ayvalıtaş'lara; yarımın müjdecisi Ethem Sarısülük'e ve Mazlum Doğan'a; ruhunu ve bedenini halk düşmanlarına siper etmiş Hasan Ferit Gedik'e ve Medeni Yıldırım'a vermeye davet ediyoruz.

[28 Mart 2014, *istiraki.blogspot.com.tr*]

§

⁷ "Ethem Sarısülük Partisi ve Belediye Seçimleri", *istiraki.blogspot.com.tr*.

30 Mart Seçimleri'ne Önnotlar İrfan Özgül

1

Cemaat olgusu temelde uluslararası kapitalizmle tanımlı bir vak'adır. Kendisine atfettiği ve atfedilen hizmet, camia vb. özellikler muhafazakâr Müslüman kitlelerin gözünü boyamak, aklını bulandırmak içindir. Uluslararası kapitalizmin emirlerini ve onun ihtiyaçlarını şimdiye değin AKP bedenini onun masif kütesini kullanarak icra ediyordu. Geldiğimiz noktada bu beden ve masif kütle neredeyse bir kadavraya dönüşmüştür. Cemaat'ın bütün ihtiyaçlarını karşılayan Erdoğan'la tanımlı AKP bedeni çürümüş, kokuşmuş yapısıyla Cemaat ideolojisi için tehlikeli bir hâl almıştır. Bu nedenle Cemaat ideolojisi AKP bedenini terk etmiştir ve bu ruh sığınabileceği bir bedene muhtaçtır.

2

Özünde küresel kapitalizmin Erdoğan kliği dışında kalan AKP bütünlüğü ile ideolojik, politik bir meselesi yoktur. Geçen süreç içinde Erdoğan kapitalizmin ahenkli işleyişine yolsuzluk, rüşvet, ihalelere müdahale vb. dengesizlikleriyle çapak olma-ya başlamıştır. Böyle bir durumda, uluslararası kapitalizm piyasanın selâmetini, huzurunu muhafaza etmek zorundadır. Piyasada huzurun sağlanması için çapak, pürüz olarak görülen Erdoğan kliği tasfiye edilmelidir. Bu kliğin kendini bilmez, sonuçları öngörülemez politikaları ulusal ve uluslararası sermaye örgütleri gözünde ülkeyi uçuruma sürüklemektedir. Haziran Direnişi bu güçlerin nazarında bir uçurumdur.

3

Dolayısıyla 2000'li yılların başında uluslararası sermayenin yerli burjuvaziye de ikna etmesiyle imal edilen AKP projesinde Erdoğan kliği bir sapmaya yol açmıştır ve anlaşılın o ki bütün bu toz duman Erdoğan kliğinin tasfiyesiyle nihayete erecektir.

4

Afrika mesellerinde çokça anlatılan bir hikâye vardır: Avcı bizona zehirli mızrağını saplar ve arkasından hayvanın şuursuz-

ca kaçışını keyifle izleyerek şöyle der; öldü ama farkında değil. Erdoğan, esasında 25 Mart'ta kısa ya da orta vadede çekilmeyi kabul etmiş olabilir. Ancak yine de son kurşununu sıkmadan çekilmesi beklene-
mez.

5

Tayyip Erdoğan, işaretlerini daha evvel-
den almakla birlikte, asıl olarak 17 Ara-
lık'tan sonra ülkede asıl iktidarın kendisi
değil, Cemaat olduğunu görmüştür. Zira
bedene hükmeden ruh ve akıl çekilince
bedenin salınımları anlamsızlaşmıştır.

6

Dolayısıyla bu seçimlerde kaybetmek
demek, yalnızca bir seçimi kaybetmek
olmayacaktır. Seçim, Erdoğan kliğinin va-
roluşunun, istikbalinin, canının, malının
kurtuluşu anlamına gelmektedir.

7

Kaybetmek ya da anlamlı ölçüde güç
kaybetmek, büyük bir korku ve bu korku
şuursuzca davranmayı beraberinde getir-
mektedir. Twitter, Youtube gibi yasakla-
malar, İzmir mitingine Konya, Kayseri gibi
illerden insan taşımak, Seçim öncesi Suri-
ye'ye karşı savaş çıkarma teşebbüsleri bu
anlama gelmektedir. Suriye uçağının yalan
bir nedenle düşürülmesi büyük İstanbul
mitinginde "Türkiye bizimle güçlü" diye
bağırarak içindir esasında. Zira gücünün
yerinde olduğunun gösterilmesi zorunlu-
dur.

8

Seçimlerde Erdoğan kliği iktidar olma-
nın bütün olanaklarını sonuna kadar kul-
lanacaktır. Dolayısıyla her türden seçim
hileleri kaçınılmazdır. Geçmiş dönemlerde
burjuvazinin "demokrasi şenliği" olarak
sunduğu seçim müessesesi bu defa hiç ol-
madığı kadar gerilimli, kavgalı-gürültülü
geçmeye adaydır. Bu dolayımnda TRT'de
"sandık güvenliği" konulu kamu spotu
gösterilmesi manidardır. Kamu spotu
özünde yapılacak hilelere bir tür ön hazırlık
ve kılıftır.

9

AKP'nin masif kütesinden ayrılan ve
bu masif kütenin teorik-politik aklı olan
Cemaat sığınacak geçici bir beden olarak
CHP'yi seçmiştir. Bu cılız bedeni geçici su-
retle güçlendirmesi gereklidir. Sol, bu iş-

lemde CHP'nin bedenini güçlendirecek bir vitamin olarak görülmektedir. Fethullah Gülen'in Berkin için yayınladığı taziyenin anlamı burada aranmalıdır. Zira damarlarında Kemalizm kanı dolaşan sol unsurlar, bu bedene çeşitli biçimlerde eklenmeye zaten teşnedir.

10

Esasında, Cemaat ideolojisinin kendi bütünlüğü için uygun bulduğu, genetik kodlarının uyduğunu düşündüğü gövde sağ muhafazakâr kitlelerdir. İslamî muhafazakâr referanslara sahip bu kitlenin kapitalizmin dönüşümlerine, yayılmasına, Ortadoğu'yu kuşatıcı politikalarına karşı direnç unsuru olamayacağı zannı üzerinden yaklaşıldığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamıyla "İlmî İslam Modeli" esasında Cemaat-ABD projesidir. Erdoğan, bu projenin başarısız olmuş yöneticisidir.

11

AKP içinde Erdoğan kliği dışında kalan klik tasfiyeyi beklemektedir. Abdullah Gül, Ali Babacan bu anlamıyla tozun dumannın dağılmasından sonra büyük AKP gövdesini devralacaklardır. Bu klik, küresel kapitalizmle son derece uyumlu, ultra liberal ve batıcı bir ekiptir. Zira adı anılan her iki siyasî figür de Amerika'da ve İngiltere'de Erdoğan sonrası dönem için işaret edilmektedir. Cemaat, tasfiyeden sonra masif AKP gövdesine geri dönecektir. CHP, bu tasfiye işleminde yalnızca bir uğrak nokta, ara istasyon olarak kalacaktır. 1999 senesinde Cemaat'ın Bülent Ecevit DSP'sini desteklemesi hatırlanmalıdır. O dönem de AKP projesinin imal edilmesiyle Cemaat, sağ muhafazakâr masif kütleye geri dönmüştür. Nihayetinde, Cemaat'ın CHP'nin halk tabanıyla çeşitli nedenlerden ileri gelen bir doku uyumsuzluğu olduğu söylenebilir.

12

Bu noktada Halk için, fakir fukara için gerçek somut düşmanın ulusal ve küresel kapitalizmin bir müessesesi olan Cemaat örgütlenmesinin olduğu belirtilmelidir. Zira bedene hükmeden, bu teorik-politik akıl ve ruhtur. Geçmişten bugüne ülkenin toplumsal, politik ve iktisadî biçimlenişi bu teorik akıl tarafından gerçekleştirilmektedir.

13

Sol, bu olup bitenlerin karşısında siyasetlidir. Bu siyasetlilik, esasında sınıfsal varoluşuyla ilişkilidir. Orta sınıf-küçük burjuva bir üst akıl tarafından yönetilen ve yönlendirilen sol unsurlar, temelde yaşanan alt-üst oluşlarda bir figüran konumundadırlar. Bu üst akıl, sokakta kazanılan mevzileri forumlarda, platformlarda, çeşitli ittifaklarda harcamaktadır. Haziran Direnişi bu anlamıyla, bir tarafında burjuvazi, bir tarafında sol olmak üzere, iki yönlü bir biçimde törpülenmiş, bastırılmış ve şimdiden mitsel bir anlatıya dönüştürülmüştür. Dolayısıyla seçimlerde sol, ne tarafından bakarsak bakalım, politikasızdır.

14

Temelde, solun bir kısmı bu olup bitenlerin arasında Cemaat/CHP ittifakına ikna olmuş durumdadır. HDP ise İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde bölünme korkusunu örgütlemektedir. Sol, her hâlükârda bölünme korkusundan mustarıptir ve bu bölünme korkusu onu iki farklı uca itmektedir. Biri, liberallikte cisim bulurken, diğeri, ulusalcılığa eklenmektedir.

15

Nihayetinde, 30 Mart seçimleri AKP'nin, CHP'nin, üretim-bölüşüm alanının, toplumsal dinamiklerin ve kurulu devlet düzeninin yeniden biçimlenişinde önemli bir noktada durmaktadır. Devrimci mücadelenin ve savaşın gelecekte yöneleceği güçlerin ve ittifakların politik temsilcileri seçimler neticesinde belirecektir.

[29 Mart 2014, istiraki.blogspot.com.tr]

§

Twitter Örgütü Sıddık Doğugil

Tayyip Erdoğan'ın Twitter'ı yasaklamasından hareketle (25 Mart senaryolarını da gözetererek) sorulan "Acaba neden korkuyor?" sorusu anlamsızdır. Tayyip Erdoğan'ın Twitter'ı kapatması korku eksenli açıklanacak nitelikte değildir. Yaptığı iş siyaseten çok yerindedir. Erdoğan hâlihazırda aslında "o partiye-bu örgüte" değil, doğrudan doğruya Twitter'a örgütlü bulunanları ifşa etmiş, henüz Twitter'a biat et-

meye yüzü tutmamış olanları da Twitter'a örgütlemiştir.

Durum “kızlı-erkekli” tartışmalarında yaşananların tekrarıdır. O günlerdeki yaşam tarzı'cı siyaset “sana ne” refleksiyle ortaya döküldüğünde yaptığı şey Erdoğan'ın işaret ettiği yerde kümelenmek ya da ait olduğu kümenin zaten orası olduğunu deklare etmek olmuştur. Erdoğan'ın güdülediği izlenimi uyandıran bu tutum, esasında bilumum sol'cunun temel meselesinin “özgürlükçülük” başlığı altında cehepenin altı okuna yedinci ok olarak eklenmek olduğunu ortaya koymuştur. Sosyalist sol özünde cehepelidir.

Özünde cehepeli olanların ve cehepenin kendisinin Tayyip'in oyununa geldiğini düşünmek de netameldir. Tayyip konsolide ettiği kitleye bilcümle özgürlükçünün ne mal olduğunu göstermek hedefi güdüyor ve bu yolla kitleyi dirileştiriyorsa, bu “oyun” a zaten teşne olunduğundan koşu koşu “kızlı-erkekli eylemleri” düzenlenmiştir, tıpkı bugün “ille de Twitter” diye sayıklandığı gibi. Erdoğan her zamanki sahte kabadayılığını sergilemiş ve özgürlükçü unsurlara göğsünü gere gere Twitter'cı olma imkânı bağışlamıştır; adeta bir danışıklı dövüş sergilenmektedir.

Koskoca bir partinin danışma kurulu üyesi koskoca bir doçent -partiyle organik olarak ilgili ya da ilgisiz- politik ödevlerini inkâr tenezzülle kendini “basit bir Twitter kullanıcısı” ilân edebilmiştir. Yalnızca “danışılan” biri olarak konumunun tarafsızlığını savunmuş ve bu tarafsızlık konumunun en güzel ifade vasıtası ve bir “tarafsızlık ideolojisi” ürünü olan Twitter'a sığınmıştır. Twitter dünya karşısında Batılı'nın mevki gibidir; bir Batılı için dünya halklarının yeri kendi durduğu yere nispetle hep görecelidir. Zira bu göreceliğin ölçütü olan “mutlak” bizzat kendisidir. Twitter işte bu ideolojinin bireylerde somutlanma imkânını sunan organdır. Bir tweet atan kişi bir anda dünyaya vahiy indirmekte, geri kalan “söz”ü göreceleştirmektedir. “Basit bir Twitter kullanıcısı” aslında tanrı simülasyonudur. Kendi varlığını basitleştirme stratejisi “aslolan benim”ci kibrin örtüsüdür. Bir Facebook yorumunda mealen söylendiği gibi, bu cehepeli kafaya göre kendi orta sınıf varlığından daha mühim bir şey mevcut değildir; akepe bu

varlığa yönelmiş bir tehdit unsuru olduğu için bertaraf edilmelidir. Fethullah'ın ve cehepenin örgütlediği kitlenin ana güdülenimi budur.

Sosyalist solun bir bölümü seçimler özelinde pratik cehepencilik etmekten ar etmediği gibi, bu ortak adaylar şimdi sokaklara astığı afişlerde belediye meclisi seçimlerinde kendi partilerine oy istemektedir. Bu tutum elbette kendi “ortak aday”larına küfürdür; zira zımnen “belediye başkanlığı için oyunuzu cehepeye verin (böyle yapacağınızdan zaten eminiz, hiç değilse belediye meclisi...)” anlamına gelmektedir. “Ortak aday”ın bu “siyasi strateji”yle bir sorununun olmadığı anlaşılmaktadır.

Tayyip Erdoğan diri tutmaya mesai harcadığı kitleyi “çakma” bir İslamcılıkla tavlama yolundadır. Bu “çakma İslamcılık” “ulu'l emr”ci bir “toplumsal müslümanlık”la dövüşürken bir Erbakan karikatürü çizmek zorunda kalmıştır. Ama “karikatür” karikatürlüğünden hoşnut bir biçimde kendisine bedavadan sunulan “mücahit” sıfatını hızla reddetmekte ve kitleyi susturmaktadır. Karşısında mevzi alan -şimdilik en uygun isimle- “toplumsal müslümanlık” zaten ilke olarak İslam'ı siyaset dışı görmekle tanımlıdır. Cehepe ile ortaklaşma zemini budur. Bahçeli mitinglerinde artık yalnızca örgütlü mehepelilere hitap etmekte ve konsolidasyona gitmektedir. Cehepeye bu pekiştirmelerden arta kalanların yuvalanacağı bir merkez parti olma rolü biçilmiştir. Tapelerin ana hedef kitleleri akepeliler değil, özünde cehepeli olanlardır.

[28 Mart 2014, istiraki.blogspot.com.tr]

§

Tatava Eren Balkır

Haricî kafasıdır hüküm süren. Hz. Ali, Hakem vak'asında belirli bir meseleyi çözüme kavuşturmak ister ama Haricîler O'na derler ki, “Hüküm Allah'ındır, sen insanı Allah'ın işine karıştırıyorsun.” Böylelikle istişare, şura, münazara gibi müesseseler üzerinden yönetsel meselelerin hâl yoluna kavuşturulmasına karşı çıkarlar. “Yapılacak işler Kur'an'da belirlidir, O

Blog'dan

da bizim mülkümüzde, insanı dâhil etme sürece" derler. Bunu demekle, insan olmayı ipotek altına alırlar, kendisi dışındaki her şeyi ve herkesi insanlık dışı bulup ezme kudretini böylelikle elde ettiklerini zannederler. Ali insan olduğundan ezilir. İnsansız Allah, Allah'sız insanın diğer yüzüdür aslında.

Haricîlik, İslam iktidarının ve mücadelesinin kabileler şahsında ezilmesini ifade eder. O, kabilelerin ve kendilerini kabilelerle tanımlı kılmış bireylerin savunma-saldırı biçimidir. Esasta haricîler Ali'nin iktidarına karşıdırlar ve bu karşıtlığı İslamî bir kılıf dâhilinde icra etmektedirler. Bu kafa için teorik, fikrî her türlü müdahale "insanî ve insana ait" olarak damgalanıp çöpe atılacaktır. Burada neye düşman olduğunu açıklar.

Belediye seçimleri konusunda dönen tartışmada da benzer bir hava hâkimdir. Burada HDP ve CHP şahsında, solculuğun ipotek, hüküm ve mülk altına alınması konusunda bir kavga rastlanmaktadır. HDP toplumsal muhalefet, CHP iktidar ilişkileri-yönetimsel meseleler konusunda tekel olma sancısı yaşamaktadır. İkisi "Allah" olmaya çalışınca, daha çok Ali sırttan bıçaklanacak, daha çok Hüseyin'in başı kesilecektir.

İkisi de Allah oldukları hususta insanın müdahil olmasına karşıdır. Tartışmanın, şuranın ve istişarenin devre dışı bırakılması için elden gelen her şey yapılmaktadır. CHP, "benim dışındakiler asla sol olamaz" derken, HDP de aynı cümleyi tekrarlar ya da tekrarlayabilmek için fırsat kollar. Eleştirilmesi gereken yer burasıdır. HDP'nin aday belirleme stratejisi Gezi konusunda CHP'yle yürüttüğü alan kavgasının bir ürünüdür. Oysa mazlumların ve sömürülenlerin yeni bir CHP'ye ihtiyacı yoktur. "Tatava yapma" türünden bir gevezeliğe ve terbiyesizliğe muhatap olması alternatif CHP olarak algılanmasının bir sonucudur. Aslında onun AKP ve CHP kitlesini devrimci manada dikine kesen bir irade olması gerekir.

Tatava, "bol, gereksiz söz" demektir. "Tatava yapma bas geç" cümlesi, "iktidar ilişkilerini ve yönetim meselesini biz biliriz, bize biat et" demektir. Bu cümleyi internet âleminde dolaştıranlar, tüm Gezi

kiyamını bireylere bölüp kıyama egemenlerin ve devletin önünde diz çöktürmek derindedir. "Tatava yapma", yani "boş konuşma, iş yap" diyenler, kıyamin ve devletin tartışılmasını, sindirilmesini, idrak edilmesini istemeyenlerdir. Hz. Muhammed'in haricîler için söylediği iddia edilen sözleyle, bu kesimler "imanın gırtlaktan aşağı inmesine" mani olanlardır. Bu sözdeki kibir, devletin bekasını ve yüceliğini gizler.

Onlar kitleyi bireye bölüp bireyin başarıcı, hesapçı, sonuca odaklı *yuppie*'ler ("genç kentli profesyonel") olmasını talep etmektedirler. Bu kesim, süreç içerisinde siyaseti kariyer ve ikbal olarak görenlere seslenmektedir. "Ben iktidar olacağım, mani olma" demek olan "tatava" sözcüğü, iktidar mücadelesinin sınıf ve devrimci zeminini ortadan kaldırmak derindedir. Salt iktidar olmanın egemenlerin kucağına oturmak olduğunu gizlemek, Gezi kıyamına küfürdür. Tüm devrimler tarihinde sadece şekli olanı görüp, gördüklerine iman edenler, basit manada iktidar olabilmenin yollarını bildiklerine ve bulduklarına dair bir imajı satmaktadırlar sadece. Böylelikle iktidar olmanın sınıf ve devrim dolayım-larını ezmektedirler. HDP şahsında "*komün*", CHP şahsında "*cumhuriyet*" Allah yapılınca, sınıf ve devrim boşa düşmekte, değersizleşmektedir. "Hüküm Allah'ındır" diyen haricîler gibi, "hüküm komünün" ya da "hüküm cumhuriyetin" diyenler, sınıfa ve devrime, mutlak ve içi boş bir iktidar adına, küfredenlerdir.

İnternet âlemi, her ne kadar kitlelere sesleniyormuş gibi görünse de, klavye başında muktedir olma yanılması yaşayan bireylere hitap etmektedir özünde. Bu da, "bizim gençlerimizin elinde Molotof yok, tablet bilgisayar var" diyen Tayyip'in hizmet ettiği devlete bağlanmak demektir. İktidar mücadelesinin sınıf ve devrimci boyutlarını toprağa gömüp sırf iktidar olmak için hesaplar yapmak, oluşu itibarıyla akimdir, atıldır.

Bir zamanlar Perry Anderson'ın, "devrimler çağı bitti, artık ufak başarılar devri" diyen yazısını kendisine teorik zemin kılan, sonrasında işine geldiği biçimde, "post-devrimcilik dönemi"ne giren bir *teorinin* ve *politikannın*, bugün kısa erimli başarı için fethullahçı olması anlaşılır bir

durumdur. Fethullahçılıkta mündemiç *yuppie*'liği devrimcilere, marksistlere önerenlere, bu noktada, Engels'in şu sözünü hatırlatmak gerekmektedir:

"Günün ânlık/geçici çıkarları için önemli ve temel sebeplerin (bu) unutulmuşu, takip edecek sonuçları göz önüne almasızın ânın başarısı için verilen mücadele ile gösterilen gayret ve hareketin geleceği için bugününün kurban edilmişindeki kasıt muhtemelen "dürüstçedir", fakat bu oportünizmdir ve oportünizm olarak kalacaktır, ayrıca "dürüst" oportünizm belki de tüm oportünizmlerin en tehlikelidir." (F. Engels -*Erfurt Programının Eleştirisi*)

HDP'nin kısa erimli değil, uzun soluklu bir mücadelenin eri olabilmesi, onun kendisini sığ bir AKP karşıtlığı ile tanımlaması ile mümkündür. Dürüst oportünizm, çıksızdır. İktidarı AKP'ye, AKP'yi Tayyip'e indirgemek, efendilerin ekmeğine yağ sürecektir, bu süreçte güçlenen, gene Tayyip'te tecessüm etmiş iktidar ilişkileri olacaktır.

Kısa vadeli, hemen elde edilecek bir çözüme koşmak, kitlelerin söz, yetki ve karar süreçlerine dahil etmesine mani olacaktır. O kadar demokrasi edebiyatı yapanlar, "tatava yapma" diyerek, sözü öldürmekte, yetkiyi egemenlere teslim etmekte, karar vermenin ancak muktedir olanlara mahsus bir iş olduğunu söylemektedirler. Söz, yetki, kararın en basit ve en geri biçimi olan sandığın başatlaştırılması, halkın iradesini küçümseyen küçük burjuvaların işi olmalıdır. Tatavacılık, kendisini AKP'nin ve Kürd'ün geri, kaba, cahil ve kara öfkesine kapatmak, kendi varlığını ona karşı kurmak demektir.

Bu öfkeye karşı bir savunma biçimi olan haricî kafası, namazı her santimiyle icra etmeyene küfrederse, aynı kafa kendi barikatında taş atmayan "devrimci" saymayacaktır. İlkî İslam'ı, ikincisi sosyalizmi kendi icraatına ve eylemine kapatacaktır. Ama bu kafa, namazın ve barikatın neden ve nasıl içinin boşaldığını anlamayacaktır. Haricîler Suriye'de kafa kesiyorlarsa, bu şekilci devrim'ciler de burada kafa kesmeye çalışacaktır. Bunların, ortaklaşmanın, paylaşmanın, istişare etmenin, iş yapmanın yazılı olabileceği bir kitapları yoktur. Haricîler onca Kur'an'lıklarına karşın

kitapsızlar ise, bunlar da kitabı, sözü, söze ve eyleme iştirakî öldürmek zorundadırlar.

Haricîler, onca enternasyonalistiklerine, onca Allah ve Kur'an demelerine karşın, Ali'nin ve İslam'ın diz çöktürdüğü kabilelerin müdafaası için çalışırlar. Demek ki bugünün post-haricî solcuları da kendi kabilelerini, eski örgütlerini, bağlı oldukları CHP yuvasını korumaktadırlar özünde. Kürd ve Müslüman, ağzında hangi söz olursa olsun, bunlar için tehdittir.

Gezi kıyımı tatavacıların üzerine basıp geçecek güçtedir. Yeter ki burjuva *yuppie*'liğin hesapçılığından, iş bitiriciliğinden, icraatçılığından ve mesihçi, kısa vadeli çözüm edebiyatından kendisini kurtarabilsin.

[28 Mart 2014, istiraki.blogspot.com.tr]

Ş

İslam, Kürd, Sol Üzerine Önotlar Eren Balkır

1

İslamî hareket ve Kürd hareketi sol hareketi sıkıştırıyor. Sol hareket Gezi ile birlikte nihayet ruhuna kavuştuğunu düşünüyor. Kendisini ruh, Gezi'yi beden olarak görenler var ve bunlar ayrışıyor. Gezi İslam ve Kürd'e karşı olanların eline koz oluyor.

2

Sol hareket Gezi ile birlikte steril, kendinden menkul ve bu anlamda "özgür" olma imkânına kavuşuyor. Gezi Parkı bir metafor olarak, solun İslam ve Kürd'den kaçıp sığındığı bir yer hâline geliyor. Gezi, temel olarak, Kürd ve İslam karşıtlığının ana yatağına dönüşüyor. İslam ve Kürd'ü boşa düşürmek, parçalamak, değersizleştirmek için uğraşılıyor. Zahirde değil, batında, İslam ve Kürd'de katledilene bakmak gerekiyor.

3

Gezi, solun içinde bastırılmış İslam ve Kürd düşmanlığının dışavurumudur. Bu açıdan Kürd hareketi ile Gezi hareketini birleştirmenin imkânı bulunmuyor. Sol,

kendisini bu birleştirme pratiği üzerinden tanımlayınca, özneliğini Gezi'deki kitlelerin üzerine çıkartmak zorunda kalıyor. Onu matematiksel bir işlemin parçası kılıyor. Soyut bir ezilen ya da işçi figürü, tam da gerçek Müslüman ve Kürd'ün ezilmesi için dillendiriliyor.

4

İslam ve Kürd, mecazen, sola, "sende devlet konuşuyor" diyor. Sol da İslam ve Kürd'de burjuvazi ve kapitalizm bulmaktan başka bir şey yapmıyor. Devlete ve burjuvaziye karşı verilen mücadeleler ayrı kompartımanlara yerleştiriliyor. Devlete karşı mücadelede kurulan ezilen, burjuvazinin; burjuvaziye karşı mücadelede kurulan işçi, devletin kucacağına itiliyor. Ezilen Müslümanlardan ve işçileşmiş Kürdlerden söz edip durmanın bir anlamı bulunmuyor.

5

İşçi ve ezilenin karşı karşıya getirilmesi, siyasetin devlet ve burjuvazi arasındaki tarihsel-toplumsal açığı kilitlenmesiyle ilgili bir meseledir. Teorik olarak burada madde ile diyalektik düşman olmak zordur. Diyalektiksiz madde teslimiyetçi; maddesiz diyalektik uzlaşmacıdır. İşçi ve ezilenin karşıt görülmesi, teslim olmak ve uzlaşmak meselesidir. Marksist devrimcilik için maddelik kadar diyalektik de gereklidir. İkisinin tarihsel-toplumsal geçişmesine bakmadan yol almak mümkün değildir.

6

Türkiye'de saf bir marksizm, sosyalizm, kemalizm, devrimcilik vs. tam da İslam ve Kürd düşmanlığı için vardır, başka bir varlık gerekçesi yoktur. Bunların bütünlüklü, yekpare, metafizik olgular olarak formüle edilmesinin nedeni, teoride, İslam ve Kürd'den kaçışın, pratikte, onlara karşı mücadelenin bizzat kendisidir.

7

İslam, solun mülkiyetçiliğinin; Kürd, solun rekabetçiliğinin önündeki temel engeldir. Engellerin aşılması, solu dolaylı olarak tanımlayan şeydir. Aşma ihtiyacı, solun kendi özneliğini mülkiyetle ve rekabetle kuruyor olması ile ilgilidir. Sol kendisinde ne eksikse İslam ve Kürd'de onu görmektedir.

8

İslam için bu ülke mülktür, Kürd için bu ülke rekabetin konusudur. İslamcı Kürdler için Kürdistan mülktür. Komünistler için, ezilerek işçileşenler, işçileşerek ezilenler önemlidir. Ezilencilik ve işçilik bu geçişleri, gerilimleri, çatışmaları görmektir.

Rekabetin öznesi olan sol için ezilencilik saf, mutlak, geçişsiz, bütünlüklü, dikişsiz bir devlete karşı olmanın ideolojisidir. Bu ideoloji, eşcinsel ile işçi arasında fark görmez. Mülkiyetin öznesi olan sol için işçilik, saf, mutlak, geçişsiz, bütünlüklü, dikişsiz bir burjuvaziye karşı olmanın ideolojisidir. Bu ideoloji, subay ile ezilen arasında fark görmez.

9

İslamcılığın mülkiyetçiliği ve Kürd'ün rekabetçiliği eleştirilmelidir. Rojava devrimci bir eleştiridir, olmalıdır.

10

Gezi'nin tetiklediği bir politik yaklaşım, "böl-yönet"tir. Bu yaklaşım, burjuva öznelik anlayışının bir ürünüdür ve esasında özünde bir'likçidir ve çatışmaların derinleşmesine mani olur. Sadece başkalarını kendisine mecbur bıraktırmayı düşünen küçük burjuvalara seslenir. "Böl-yönet" politikası, kütleli, bütünsel, köklü bir dönüşümün önünü almak içindir.

11

İslam ve Kürd'ün solla kurduğu negatif ve pozitif ilişki, devletin ve burjuvazinin sızdığı kimi yarıklar açmaktadır. Sola değen yerler, hemen birey olmayı, liberalleşmeyi, muhafazakârlaşmayı getirmektedir beraberinde. Devlete ve burjuvaziye karşı mücadelenin ana bileşeni değilse, kurulan ilişkilerin de bir anlamı yoktur.

12

İslam ve Kürd, kendisine *Karşı* olan solun, sahip oldukları kütleli varlığı likide ettiğini görmemektedir. Karşı olunan, İslam ve Kürd'ün siyasete geçirdiği dışlardır. Kent, demokrasi, insan, özgürlük gibi kavramlar üzerinden yapılan, bu dışları sökmekten ibarettir.

İslam ve Kürd başlı başına şiddettir; sol bu şiddete tahammül edemeyenlerin, onu yeryüzünden silmek isteyenlerin sah-

te cennettir. Dolayısıyla rahata, huzura, esenliğe dümen kıran Müslümanlar ve Kürdler solculuğa haset edecek, amelini solun cennetine girmek doğrultusunda biçimlendireceklerdir.

13

Genel siyaset alanında İslam ve Kürd'ün içinde olduğu tasfiye süreci, solu da tasfiye etmektedir. Gezi'nin sığınak hâline gelmesinin nedeni buradadır. O, ideolojik planda, Haziran Kıyımı'nın geri çekilme biçimidir. Geri çeken, soldaki mülkiyet ve rekabettir.

14

Tasfiye sürecinin içinde olmak zorunludur. Ancak İslam ve Kürd'ün tasfiye için soldan aldığı liberalizmle hesaplaşmak da gereklidir. İslam ve Kürd'ün solun misakimilliliği ve kemalizmle dövüşmesi meşrudur, ama bu dövüşün örtük olarak solda, kırık dökük de olsa, varolan tüm sınıf, devrim ve iktidar imkânlarını tasfiye etmesine izin verilemez.

Misakimillilik karşıtlığı özünde devrimciliğin düşmana karşı sınır çekmesine karşı olmanın kılıfı olabilir; aynı şekilde kemalizm karşıtlığı özünde devrimci siyasetin tabandaki sınıflar mücadelesinin yansımaları olan devlet ve burjuvaziye ait kirin-pasın temizlenmesi pratiğine karşı düşmanlığın bir bahanesi olabilir.

15

İslam ve Kürd'ün solda yerleşik mülkiyetçiliği ve rekabetçiliği tasfiye etmesine iştirak etmek zorunludur.

16

Solun İslam ve Kürd'deki mülkiyetçiliğe ve rekabetçiliğe karşı geliştirdiği direncin parçası olmak şarttır.

17

Eskiden sadece kitleyi gören ve ona saldıran polis, bugün kitleyi önce bireyler üzerinden parçalamayı hesaplamaktadır. Polisin artık hedef gözeterek ateş açmasının nedeni budur. Kitle içinden birilerinin isimlerinin öne çıkartılması, vitrine konulması bu tasfiyenin parçasıdır.

Bireyliğinin saldırıya uğradığını görenler, kitleyi bireysel çıkarlarına âlet etmekten başka bir şey yapmazlar.

18

Olmayan, olduramaz; yapmayan, yaptırılmaz. Sol olamadığından, İslam ve Kürd'ün bir şey olmasına izin vermez. Sol, bir şey yapamadığından, bu iki dinamiğin de bir şey yapmasını istemez. Sol, olmamak ve yapmamaktır. Huzur, esenlik ve rahat için bu şarttır.

19

Sol, İslam ve Kürd'ün evrensel hümanist birey denilen öznelci, idealist kurgu üzerinden tasfiye edilmesinden başka bir şey değildir. Komünist hareket bir yönüyle, İslam ve Kürd'ün vurduğu yerde olmak ve hareket etmek zorundadır.

20

Solun sahada gündelik varoluş mücadelesi veren Müslüman'ın ve Kürd'ün tekil hatalarını, günahlarını ve eksikliklerini genelleştirip kendi kültür âlemine servis etmesi nafile bir uğraştır. Bu uğraş, kendisine sadece gündelik politik varoluş mücadelesinden kaçanları örgütleyebilir. Söz konusu yaklaşım, kısa sürede her türden tekilliğe düşman olmakla sonuçlanacaktır.

21

Sol, kapalı, su sızdırmaz bir birey kurgusu üzerinden olmak ve yapmaktır. Kolektif, geçişli, kırılğan, sıçramalı, parçalı bir seyir içerisinde bu olmanın ve yapmanın hiçbir hükmü yoktur.

22

İslam ve Kürd'ün sola dönük hasedi ve kini törpülenmelidir. Bu haset ve kin, solun yerine oynamaktır ki ilgili yaklaşım, İslam ve Kürd'ün içerisinde sadece müstakbel solcuların dizginleri kavramasına neden olur.

23

Müslüman'ın CHP kitesine sızması ile Kürd'ün CHP ile ittifak görüşmesi içine girmesi aynıdır.

Varlığını CHP'ye borçlu olan, kendi öznelliğini ona göre tanımlayan solcunun bu iki eylemden rahatsız olması doğaldır.

24

Sol, bugün AKP'ye karşı CHP-MHP-Fethullah koalisyonuna tavidir. Kürd'ün içindeki solculuk, en fazla, bu koalisyonun parçası olmayı önerebilmektedir.

Komünist hareket, belirli bir gerilimde olmalı, İslam ve Kürd'ün tasfiyesi içinde bulunmalı, aynı şekilde solun içindeki direniş hattının başat parçası hâline gelmelidir.

[Şubat 2014, istiraki.blogspot.com.tr]

§

Eksiklik Kendi Özümüzde

Eren Balkır

(...) Eksik ve yanlış arayışındayız. Durmadan eksik ve yanlış bulmak için uğraşyoruz. Bunu yaparak, tamın ve doğrunun bizde olduğunu satma şansını elde ediyoruz. Genel anlamda teoriyle, ideolojiyle ve politikayla ilişki biçimimiz bu. Oysa teorik, ideolojik ve politik mücadele, tam da bu tamlıkta ve doğrulukta değersizleşiyor, anlamsızlaşıyor. Demek ki teoriyi, ideolojiyi ve politikayı eksik ve yanlış *doğru* değil, eksik ve yanlış *tan* kurup yıkararak, yıkıp kurarak ilerletmek şart. "Ben tamım ve ben doğrudum" demek, hiçbir şey yapmamak...

Eksiklik oluşla, yanlışlık eylemle ilgili. Oluşun eksik, eylemin yanlış olduğunu nereden öğreniyoruz, anlıyoruz?

Oluş konusunda mülkiyet, eylem konusunda rekabet konuşuyor içimizde. Dolayısıyla, oluşumuzun eksik, eylemimizin yanlış olduğunu bunlar öğretiyor olmalı. Marksist oluşun kendisini mülk edinmek ve rekabete sokmak, ister istemez, hâlihazırda popüler olana boyun eğmeyi dayatıyor. Eylemli görünüyüm derken, oluş basit bir kimliğe doğru kapanıyor. Dolayısıyla teoride, ideolojide ve politikada her şey düzleniyor, sürekli eksik ve yanlış aranıyor, daha doğrusu her şey düzlendiğinden, tekil bir unsur bir ânda pürüz, sapma, eksilme, leke olarak görünüyor. Öznenin kendisi ise Allah gibi, tam ve doğru olarak kodlanıyor. Allah olan, kulluk yükünden kurtuluyor.

Olmak isteyen, eylemden kaçıyor; sürekli eyleme koşanın, olmak gibi bir derdi yoktur. Oluş, ummanda, harmanda, aşkta, damarda, dârda olmaktır, gerisi

yalan. Olmak isteyen, özünde ummana, harmana, aşka, damara, dara karşıdır; düşmandır. Olmak isteyenin derdi *sınırdır*; eylemek isteyeninse *sınıf*. Oluşa abanan, umman, harman vd. onu sınırlayacağından onları sevmez. Eyleme yüklenirse, sınıfsal varlığından kaçıyor. Sahte bir cennet peşindedir, barikat tam da bu nedenle yapay cennettir.

Olan, oluşu kendisine kapatan, her türlü eylemi bozucu, dağıtıcı bulur. Yapan, eylemi kendisine kapatan, her türlü oluşu boğucu, sınırlayıcı bulur. Oluştaki konuşan mülkiyet, eylemde konuşan rekabet ideolojisidir.

Eylem, ummanda dalga, harmanda rüzgâr, aşkta vuslat, damarda kan, dârda teslimiyettir. Yapmak isteyen, eylemini mutlaklaştıran, özünde bunlara karşı ve düşmandır.

Mülk sahibi olan, rekabet etmek zorundadır; rekabet içine giren, mülk edinmek istiyordur. Dolayısıyla ilki oluşu, ikincisi eylemi göğe çıkartır. İlki eksiklik, ikincisi yanlışlık görür sürekli. Olmak isteyen, eylemi bitirmek, eylemek isteyen, oluşu sona erdirmek zorundadır.

Kişilere ve sözlere takılmamak gerek. Yapısal, maddî süreçler, dinamikler işliyor. Birileri sözcü oluyor, sözün taşıyıcısı hâline geliyor. Ağızdan ve kalemden çıkanın önemi yok, ardına, dibine, derûnuna yoğunlaşmak gerek. Ya mülkiyet ya da rekabet konuşuyor sol öznelerin dilinde, başka bir şey değil. Özne, eksiğe ve yanlışla sadece kendi tamlığı ve doğruluğu üzerinden bakıyor. Bu noktada eksik ve yanlış anlamını yitiriyor. Oysa bu gayret, öznenin hep eksik ve hep yanlış olduğunu ifşa etmekten başka bir şeye yaramıyor. "Teori tam, pratik doğru, bize sadece kitle lâzım" hesabını yapanlar, o kitlenin teorik, ideolojik ve politik eyleyişine teslim oluyorlar bir süre sonra.

Özünde tamlık ve oluş mülkiyete; doğruluk ve eylem rekabete dair. Mülkiyet galebe çaldığında oluşumuzu tamamlama; rekabet galebe çaldığında eylemimizi doğrultma derdine düşüyoruz. Mülkü olan rakip buluyor hemen. Rekabet içine giren, her şeyi mülk edinmek istiyor. Eylem oluşu bozup parçalayacağı için etkisizleştirir.

liyor; oluş eylemi durduğu için kimse bir şey olmuyor. Herkes bir "beden" olduğundan, Gezi ruhundan bahsediyor.

Rekabete kilitlenmiş özne, eksiklikleri katiyetle görmüyor. Mülkiyete kilitlenmiş özne ise yanlışları asla anlamıyor. Tasfiye işlemi de bu noktada gündeme geliyor. Her klik, içeriden ya da dışarıdan bir tasfiye girişimi özünde. Örgütler, kolektif oluşun ve hareketin birer kliği, sadece birbirlerine siyaset yapıyorlar. Olmak isteyen, kitleye; yapmak isteyen, kadroya bakıyor. Kadrodaki kitle bağları kesiliyor; kitledeki kadro dinamikleri köreliyor. Kadro sürekli eksik, kitle sürekli yanlış bulunuyor. Demek ki solun eksik ve yanlış bulduğunu örgütlemek ve ona örgütlenmek gerekiyor.

Tam, bütünlüklü bir oluşun en doğru eylemi üreteceği düşüncesi, saçmalık. Doğru, kesin bir eyleyişin en doğru oluşu üreteceği de aynı şekilde zıvalık. Bugün solun önemli bir bölümünün akademisyen bireylerin tahakkümüne girmesinin nedeni burada: akademisyen, işi gereği, hep eksik olanı arayıp bulmak zorunda. Hatta kimi zaman yanlış olanın bile anlamı kalmıyor. Solun bir diğer bölümü de "eski kuşaklar yanlış yaptı, doğruyu biz bulduk" havasında. Eylemsiz bir oluş, oluşsuz bir eylem, düşmanın tuzağı, tasfiye girişimi sadece.

Düşmana karşı mücadelede dost güçlerin içine sızan düşmanla uğraşmamak olmaz. Aksi de geçerli: düşmanın içinde mücadele ederken, dost güçlere de vurmak lâzım. Pirüpak, steril ve mutlak bir teorinin veya pratiğin herkesi önünde diz çöktüreceği bir yanılısma, küçük burjuvalara özgü bir yanılısma.

Eksikliğimizi ve yanlışlığımızı sürekli sorgulamak gerek. Bu, "tam ve doğru ben-de" diyerek olmuyor. Eksiklik oluşumuzla, yanlışlık yapışımızla ilgili. Oluşu kendinde bütünlüğü, tamamladığı vakit, tüm yapışları, tüm eylemleri önünde diz çöktüreceğini zannedenler fena yanılıyorlar.

Aynı şekilde, yapış ve eylemi kendinde doğrulttuğunda, kendi doğrultusunu, güzergâhını yegâne doğru olarak sunduğunda, tüm oluşu karşısında diz çöktüreceğini düşünenler de aynı yanılı içerisindedir.

Bize özünde, birbirine benzeyenlerin teşkil ettiği masonik localar, arkadaş kulüpleri değil, oluşunu ve eylemini devirme ve sosyalizme örgütlemiş bir örgütler kolektifi ve kolektif hareket lâzım. "Tam benim, doğru benim" diyen, hareketin ve örgütlü kitlelerin içinden sadece tam ve doğru olana biat eden bireyleri çağıracaktır. Bu da tasfiyeden başka bir şey değildir. Zira tam veya doğru olduğunu zanneden bireyler, ya oluşa ya da eyleme asla alan açmayacaktır. Bu bireylerin fiilî ağırlığında hareket duracak, kitleler örgütsüzleşecektir. Bugün var olan örgütlerin, örgütsüzlüğü ve hareketsizliği kendi bünyelerine almalarından dolayı açmazda olmaları şaşırtıcı değildir.

Eksik ve yanlış, örgütlenme açısından zaruri, zira eksik ve yanlış olduğunu düşünmeyen, örgütlenmeyi de gerekli görmez. Eksikin tam, yanlışın doğru olduğu yegâne koşul, bireyin ta kendisi. Demek ki, eksikliği mutlak gidermek, yanlış olanı düzeltmek, ancak bireycilikte mümkün. Bireycilik, zaten eksiklik ve yanlış ile mücadeleyi (eksiği, yanlışla bir mücadeleyi) gözü kesmeyenlerin ideolojik yönelimi. "Tek doğru ve tam olan benim, gerisi yalan" diyenin çoğalması da mümkün değil. O her şeyi zaten kendisinde bitirmiş. Bitmiş, tamamlanmış oluşun bugünde bir şey yapması imkânsiz. O, oluşunun herhangi bir "serseri" eylemle bozulmasına asla izin vermez. Ya da eyleminin herhangi bir "ucu açık" oluşla tehlikeye girmesini istemez.

Bizim derdimiz, bir eksik ve yanlış gördük, orayı tamama erdirelim, yanlış düzeltelim, değil. Olarak eylem, eyleyerek oluş içinde, eksikimizi ve yanlışımızı namluya sürmek, mesele bu. "Solun müslümanla ilişkisi eksikti", demiyoruz. Solun "Kürd'le, müslümanla ilişki kurmaması yanlıştı" da demiyoruz. Bunlar en fazla, solun Kürd ve müslümana karşı kendisini koruma biçimi olabilir. Biz naçiz varlığımızı buna teksif edemeyiz. Bizim düşmanın kurduğu, öldürdüğü solu parçalamamız, dünyevî komünist hareketin doğulu eyleyişi ve oluşu olarak *İştirakçiliğe* alan açmamız şart.

Bu topraklarda İslamî olanın oluşu ve eyleyişi bizde eksik. Kürd'ü ve mazlum halkların mücadelesi bizden irak. Mesele, lafta müslümanla ve Kürd'le temas kurup zevahiri kurtarmak, süreci niceliğe ka-

Blog'dan

patmak olamaz. Hele, "AKP değil, siyasal İslam bitti, önce İnsan olmak lâzım vs." demek hiç olmaz. Teoride ve pratikte bunlara örgütlenmek, bunları örgütlemekten ayrıştırılamaz. Burada örgütlenme, niteliksel manada peşinden sürüklenmek, "yap" dediğini yapmak demek değil, onların tarihsel-toplumsal derdiyle hemhal olmak, yüreğimizi ve aklımızı onların örsünde dövme demek. Sadece dövülenler iştirakçi, sadece onlar yoldaş!

Kendisini tam ve doğru kabul eden öznelere buna tenezzül etmeleri mümkün değil. En fazla, istismar ve zulüm caridir bu öznelere pratiğinde. Özneliğinin tam ve doğru olduğunu düşünenin, kendisini eksik ve yanlış kurması ve yıkması imkânsız.

Oluş kimlikçilikle ilgili. Oysa oluşun ne'liğe bakması şart. Örneğin *İştirakî*'nin kim değil, ne olduğu önemli. Buradan ne yaptığı daha net anlaşılacak.

Kimlikçilerin işçi sınıfını kimliğe indirgeyip, onu küçük görmesi, oradan da her kimliğe aynı, ayrımsız muameleyi göstermek için "ezilen" sığınağına sığınması, kaçınılmaz. Burada olan olmuştur, sadece yapanların, yapması muhtemel olanların güdülmesi temel mesele hâline gelmiştir. Eşcinselle işçinin, müslümanla işçinin, Kürd'le işçinin ayrılaştırılması, eskinin işçici-kimlikçi zihniyetinin diğer kimliklere dayatılmasından başka bir şey değildir. İşçiden tiksinişinin nedeni, işçiliğin "ben oldum" veya "her şeyi ben yaparım" demeye asla fırsat vermemesidir.

Örgütlerine ve geleneğine karşı kin ve düşmanlıkla hareket edenlerin tasfiyecilik dışında başka bir şansı yoktur. "Tek, tam, doğru teori, politika, marksizm, leninizm, komünizm ve parti bende" diyenin, tüm bu unsurların keşişim kümesinin sadece kendisini vereceğini anlaması gerekir. Yani bu kişi, aslında ne eksik ne de yanlış odaklanmaktadır. Herkes ve her şey eksik ve yanlıştır, kendisi tam ve doğru. Bu düzleyici yaklaşımda herkes ve her şey eksik ve yanlış olunca, eksiklik ve yanlışlık her yere yayılmakta, eksiklik ve yanlışlık ortadan kaybolmaktadır. Dolayısıyla eksikliği ve yanlışlığı giderecek kolektif bir çaba da boşa düşmektedir. Aralar, araçlar, arada yapılması gerekenler anlamsızlaş-

maktadır. Komünizme bugün geçtik geçtik, geçmiyorsak komünizm de yalandır ona göre.

Örgütlerine ve geçmişlerine kin ve düşmanlıkla yaklaşan birisi, "benim örgütüm Mao'yu marksist görmüyordu, ben hayatımı Mao'nun marksist olduğunu ispatlamaya adadım" diyebilir. Bu ona göre örgütün temel eksikliğidir. Ama Mao'nun marksist olduğunu ispatlama gayreti, ister istemez Mao'yu hâlihazırda popüler ve güncel olanla tanımlı kılmakla sonuçlanacak, buradan da Mao'nun içi boşalacaktır. Bu pratik, marksizmin bozucu, yıkıcı ayıracını devre dışı bırakmak ve kendinden menkul, sadece kendisine Mao'cu bir maoculuk üretecektir. Cehenneme giden yol iyi niyetli taşlarla örülüdür. "Semanın altı cehennem, ne güzel!" diyen Mao, cennette arazi satan papaza dönüşecektir birden. O lime lime edilecek, Mao'suz bir maoculuk güncellenecektir. Esasında mesele, Mao'nun marksist olup olmaması da değildir, burada geride kalan klik, dışlayan diğer kliğe kendisini ispatlama derindedir sadece. Söz konusu rekabet dışlayan kliğin tasfiyesiyle sonuçlanacaktır. Olan, bu hengamede Mao'ya olacaktır.

Buradan ideolojik planda kimi İslamcılarda görülen şu eğilim su yüzüne çıkar: "Hz. Âdem ilk insandır ve ilk müslümandır." Bu yaklaşım, Hz. Muhammed'in pratiğini boşa düşürmekten, anlamsızlaştırmaktan, iğdiş etmekten, tarihten silmekten başka bir anlama gelmez.

Marksizmi devlet-ezilen ikiliği ve karşıtlığına kapatmak da aynı sonucu verecektir. Marx'tan uzaklaşmak, doğal olarak gündeme gelecektir. Lenin Marx'ın karşısına konulacaktır. O, eksik ve yanlış olana dönük teorik ve pratik mücadelesinden ayrıştırılacaktır. Hz. Muhammed İbrahimî gelenek içerisinde devrim yapmışsa, Lenin de marksist ve genel olarak sosyalist gelenek içerisinde bir devrime tekabül eder. Lenin'cilik bu devrimi silmehtir. Kendi doğrusuna kilitlenip, liberal sulara yelken açanların, böylelikle uçsuz bucaksız hareket alanı edindiklerini zannedenlerin Lenin'de tasfiye etmek istedikleri devrim olmaktır. Salt hareket alanını sınırlıyor diye devletle dövüşenler, demokrasiyi devrimin yerine ikame etmektedirler. Bizim için önemli olan, devrimci ya da

sosyalist demokrasi değil, devrimin “demokrasi”sidir. O da elbette birilerine göre eksik ve yanlıştır. Eksik ve yanlışa odaklanmak yerine, o birilerini ezmek gerekir.

Marxizmin ve leninizmin tam ve doğru olarak sunulması, özneye (özne burada bireyden başka bir şeye denk düşmez) kapatılması, onları öldürmenin, tasfiye etmenin başka bir biçimidir. Bu yaklaşım, hatasız olma derdiyle hiçbir şey yapmayacaktır, çünkü sadece hiçbir şey yapmayan hatasızdır.

Devlet ve demokrasi bahsinde de aynı işlem yapılmaktadır. Devlet yanlı, demokrasi eksiktir. Bu sebeple, sadece “doğru devlet” veya “tam demokrasi” çığırtkanlığı yapılabilmektedir. Bu çığırtkanlık, eksik ve yanlıştan uç verecek devrimin çığılığını bastırmaktadır.

[01 Şubat 2014, istiraki.blogspot.com.tr]

Ş

Kâğıttan Kurtlar Eren Balkır

Gezi İsyanı ile Haziran Kıyamı arasında belirli bir açı var. Bu açı politika bakımından hayırlı bir anlamda. Kıyamın isyana karşı gerilimi önemli sonuçlar verecek ama isyanın kentli, orta sınıf niteliği kıyamcılarının ayağına demir güllerle bağlayacak.

Bu nedenle Gezi güzellmelerinden kaçınmak, güzelleme yapanlardan tiksirmek gerek. Onu milat olarak belirlemek, kendisini başa yazmanın bir yansıması. Bugün iktidardaki sarsıntının Gezi’ye bağlanması da dâhil olmak üzere, her türden yüceltme tarihsizdir, toplumsal bağları keser, toplumsuzdur, tarihsel bağları kopartır.

Bugün “camisinde içki içen”, “başörtülü bacısına tüküren”, “kucak kucağa oturan”, devletli varlığıyla dalga geçme çüreti gösteren asi Gezicilere elma şekerleri sunuyorlar. “Züppe gençliğe” övgüler düzüyorlar. Bunların Tayyip’i devirdiğini söylüyorlar ama devrimcilik konusu olunca da burunlarından kıl aldırıyorlar. Satacak yeni şeyler buluyorlar. Uyanık küçük esnaf, dükkânının çapı kadar düşünüyor, tezgâhının önünü dünya zannediyor.

Mao, emperyalizm için “kâğıttan kaplan” diyordu. Bu esnaf-zanaatkârlar, küçük burjuva siyasetleriyle ancak “kâğıttan kurt” olabiliyorlar, sol siyasetin eski kurtları geçmişin hesabını vermeden, utanmadan, arlanmadan, sağa sola akıl veriyorlar. Politikada akli müdahaleyi “rasyonalizm” diyerek eleştirip kenara atıyorlar ki politik alanda tek akıl kendi akılları olabilsin. Her şeyi bitirmiş kişi, yeni şeylerin olmasına ve yapılmasına izin vermiyor. Olanı ve yapılanı kendi ölçüsüne vuruyor sadece.

Bu orta sınıf siyaset Gezi’yi yaldızlıyor, onun eleştirilmesine, dönüştürülmesine, kıyamcılarının yürüyüşüne katılmasına, devrimcileşmesine ve kalıcı, geriye dönüşsüz sonuçlar üretmesine izin vermiyor. Orta sınıf siyaset, halkın kıyamında ve isyanında yeni rant kapıları aramayı siyaset zannediyor. Gezi’nin örgütlenip hayatın tüm kılcal damarlarına akmasını engelliyor özünde.

Ve birden, hiç arlanmadan, Fethullahçı oluyor, Fethullah’ı yoldaş kabul ediyor. Tüm meseleyi Tayyip’e indiriyor, kapatıyor, devrimi bir adamın gitmesine bağlıyor, böyle kolay devrime ve devrimciliğe can kurban!

Lenin, “akıllı idealizm aptal materyalizme yeğdir” diyor. Bu orta sınıf siyaset, kendi aptallığını verili, gördüğü maddeye işaret ederek örtbas edebileceğini zannediyor. Gördüğüne inanıyor, duyduğunu gerçek zannediyor. Özellikle iktidardakilerin, örneğin Tayyip’in ağzından çıkanların gerçek olduğu vehmine kapılıyor. Tayyip “2023” diyor, bunlar da korkup-korkutup anlamsız politik değerlendirmede bulunuyorlar. Tayyip’in ağzından çıkanı not etmeyi teorisyenlik zannediyorlar. Bu gazeteci kafası, köşe kapmak için siyasetle ilgileniyor. Akademi ajan yuvası ve gazetelere eleman yetiştiriyor.

“Heyula” şekilsiz madde demek, “hayalet” de imgesel tasarımlar. Gezi böyle algılanıyor. Bu hâliyle ürkütmüyor. Sadece satılıyor, imge olarak. Gezi, orta sınıf siyasetin elinde kendi laikliğinin, modernliğinin, ilericiliğinin bir imajına dönüşüyor. Gösteri toplumunun hizmetine sunuluyor.

İktidarın kesintisiz ve konsolide olarak 20 yıl bir toplumun tepesinde olması, devrim davası güdenler değil, devrimci’liği

Blog'dan

pazarlayanlar için ağır bir mesele. Yoğunlaşmış, tekleşmiş bir iktidar bloğunun yıkılmasının, daha kapsamlı, derin, kolektif bir huruca muhtaç olacağı açık. Esnafların, zanaatkârların ve tüccarların böylesi bir huruca düşman olduğu kesin. Tam da bu nedenle yıllar hesaplanıyor. Her şey aritmetik ve satranç zannediliyor.

Tayyip'in gelmesi ve gitmesi devlet mekanizması için asli değil. "Politika şiddetin bizatihi kendisidir" diyen kafa, "devlet Tayyip'in bizatihi kendisidir" diyor. İlk cümle, şiddet dışı pratiklerin politik ve devrimci niteliğini çöpe atıyor, ikinci cümle devlete karşı mücadeleyi Tayyip'e karşı mücadeleye kapatıyor. Aslında her ikisi de hiçbir şey yapmamayı, revizyonizmi ve konformizmi güncellemekten başka bir şey yapmıyor. Gitmekte olanın yelinden beslenmek önemli değil. Mesele, gelmekte olana hazırlanmak, olanı, bu gerilimde, müdahale konusu kılmak.

Fethullah'ı Tayyip'e orta sınıf niteliklerinden dolayı tercih ediyorlar. Fethullah'ın ağzındaki sivil demokrasi zokasını kolayca yutuyorlar. Devlet karşıtlığına indirgenmiş şekli siyasetleri demokrasinin nimetlerinden faydalanmaya odaklanıyor. Oysa Fethullah sızıyor her yere, içimize...

Yalçın Küçük, on yıldır küçük burjuvalara sesleniyor aslolarak. Onlara, "sizin bir yere gelmenize, bir şey olmanıza, değersizleşmenize neden olan işte bu iktidar" diyor. Küçük burjuvaları buradan örgütleyebileceğini zannediyor. Devletin ayağa düştüğünü, kıymetsiz kişilerin elinde oyuncak olduğunu söyleyenler devletin uşağı, Tayyip'in kelime dağarcığının "fukara" olduğunu söyleyenler de aynı yerde. "Tayyip Erdoğan denize düşünce yılanlarına sarılıyor" deniliyor, "bu yılanlarından biri PKK" diyen başka ne olabilir ki!

Gezi sürecinde palalı şerefsizlerden Gezi eylemcilerinin korktuğunu söylemenin başka bir izahı yok. Küçük burjuva siyaset, bu paramiliter güçlerin olmadığını, paralı askerlerden korktuğu için anlamamış. Üstelik polisin cemaatçi niteliğini de görmemiş. O sadece kendisinin görülmesini istediğinden, sadece gördüğüne inanıyor. Tayyip'in soyut yüzde ellilik kitlesinin Gezi'yle ve bu yolsuzluk operasyonuyla kemikleştiğini görmüyor. Aksine o kitlenin

yarıldığını, sarsıldığını zannediyor. Küçük burjuvanın temel hastalığı: herkesi kendisi gibi zannetmek.

Küçük burjuvanın iki temel özelliği var:

Biri, her şeyin başı ve sonu olmaya çalışmak, her şeyi kendisinden başlatmak; ikincisi de herkesi ve her şeyi kendisine mecbur kılmak. Teorisi de politikası da bundan ibaret.

Bu teori ve politikanın kitlelerle, sömürüyle, zulümle, mücadeleyle, iktidarı ele geçirmele hiçbir işi olamaz. O sadece kendisine çalışır, kendisini işler, kendine yaşar. Kendi birey bütünlüğünü tarihe ve topluma dayatır. Hepsini bu.

Ezilenlere akıl verir sonra. Onlar adına konuşur utanmadan, onlar hiç konuşmasın diye. Tek derdi, onların akılsız, ruhsuz, geleceksiz ve geçmişsiz varlıklarını bugünde cepheye sürmek, kendine dirseğiyle yer açmaktır. O Tayyip'te düşman değil rakip görür. Onun için Tayyip aynadır. Kimisi Tayyip'e, kimisi kendisine çekidüzen vermeye çalışır. "Tayyip âlet olarak devleti iyi yönetemedi" diyorsa, bilin ki, kendisi taliptir o âleti kullanmaya. Kemalizm vurgusu da Kemalizm karşıtı olarak kurguladığı marksizmiyle ilgilidir. Yani Kemalizm yüceltilmeli ki onun marksizmi de yüce görünsün. Marksizm devlet ideolojisi olma adayıdır ona göre. "Kemalizm eşittir Tayyip eşittir devlet" denklemi çok dâhiyane. Çünkü "eşittir"de nelerin olup bittiğini ustalıklı gizliyor. Bu küçük burjuvalar da Tayyip gibi ustalık dönemine geçmiş anlaşılan. Öyle bir ustalık ki, Tayyip'in bugün Suriye'de kullandığı çeteleri ileride devrim için kullanabileceğini bile düşünebiliyor.

Gezi'yi geriye çekenlerin meramı bugün daha net. CHP'yle önlerinin açık olduğunu düşünüyorlar. Bu partiye çalışıyorlar. Oysa AKP ile CHP arasında fark yok. Tayyip'in Kemalist kulvardan çıktığını ama Gezi ve Fethullah saldırıları sonrası Kurumsal Kemalizm sınırlarına çekildiğini kripto Kemalistler söylüyor.

Bilimcilik adına onca yıl koşturanların, her türlü ideolojik yükten genç militanları kurtarmayı vaat edenlerin bugün "ideoloji, meşakkate katlanmayı göze alan özneler yaratır" demesi nafi. Tayyip de böyleydi

zira, o da devletin verili ideolojisi dışında her ideolojiye savaş açıyordu. Hakiki Marksizm de marksizmi şu veya bu şekilde kuşanmış kadroları ideolojilerden arındırma operasyonuydu, Allah'tan tutmadı. Bazı örgütleri tasfiye etmeyi denedi, bazılarında güller, boncuklar dağıttı, olmadı. Meşakkati göze almış bir hareketin bu tip ajanlara vereceği cevap her zaman kesin ve kati.

Tayyip Erdoğan'ın kişi olarak bu denli önemsenmesi, yüceltilmesi, merkeze konulması, analizi körleştiriyor. Bu çaba, esasında küçük burjuvanın siyasetin merkezine bireyi koymasıyla ilişkili. Ne kadar "marksistim" dese de biraz kazındığında liberalliği sırtıyor. Liberal bir hamle ile Fethullah hocasının eteğine yapışıyor bu birey.

Söz konusu bireyin varoluşu, siyaseti, zihniyeti şu cümlelerinde geçen "devlet" sözcüğünün aslında kendisini imlediği düşünülürken tam olarak anlaşılır: "Bir kurumun devlet diye adlandırılabilmesi için, hükümler olduğu toplumun güç ve kesimleri karşısında "şeklen" (eşdeyişle, hukuken) göreliliği bir özerkliğin olması gerekir. Cümlesini, bütün nüfusu kapsayacak tarzda kurması beklenir devletten." Üstelik devlete akıl veren, onun nasıl olmasına ilişkin beklentisini dillendiren bu birey, arlanmadan, bir kadro, bir militan, bir halk ve bir tarih olarak şehit düşmüş Ethem'i ağzına dolayabiliyor. Devlete ideoloji ihdas edeceğinden söz edebiliyor. Bu işmar kime ve neye, gayet açık.

Tayyip birey düzleminde analiz edilince, saçmalamak işten değil. Tayyip'in Müslüman olduğu vehmi bu saçmalamanın ürünü. Kişi olarak saralı ya da yaralı olmasının bir hükmü yok. O Mısır'a ve birçok yere görevli gitti. Ezilenleri kendi bireyliğine ram etmek, mecbur kılmak için ezenleri birey derekesinde görmek kaçınılmaz. Bu zihniyet için kitlelerin, hareketlerin, dinamiklerin bir hükmü yok. Bireyi boğan her şeyden kurtulmak, tek teori, tek politika bu. Rabia bunların elinde hamse...

Ama bu hamse bir anda yumruk oluyor, havaya kalkıyor ve diyor ki, "İslamiyet bu ülkede devlet düzlemine geçemez, iktidar olamaz, ülkenin nesnel karakteri buna uygun değil. Gelin en iyisi gizli Kemalist olalım, açıktan liberallik yapalım."

Bu liberalizm Fethullah'a örgütlendiğini görmüyor, Fethullah'ı örgütlediğini zannediyor. Fethullah devletin bir kolu oysa. Bu liberalizm kendi para düşkünlüğünü örtbas etmek için Tayyip'in rantçılığıyla, gizli kasalarıyla uğraşiyor. "Politika gerçek kudret işi" diyerek, herkesi varolan kudrete tabi kılmaya çalışıyor. Fethullah, PKK, devrimciler, kimi zaman Seattle anarşistleri, kimi zaman da popüler yazarlar, bu kaleminden. Aralarında hiçbir fark yok. Gerçekçi olup imkânsız istemek bunlar için küfür. Sadece "olana bak, kim güçlüyse arkasına dizil, güçlü olan sana yolu gösterecektir" diyorlar. Gerçekçilik, aptal materyalizm, sadece bu bireylerin gerçeğini ve maddesini anlatıyor. Varoluş mücadelesinin yıkıcı-kurucu bir mücadeleye dönüşmesini istemiyorlar. Çünkü o durumda kendilerinin de küçük kumdan kalelerinin yıkılacağını biliyorlar.

Devleti birey zanneden zihniyetin marksizm ve devrimcilik dışı olduğunu söylemeye bile gerek yok. Birey gibi hayaller kuran devletin hayallerinin bozulmasını ümitvar bir şey zannetmek, ciddi yanılısana. Bu bireyin tabii ki "ezilenlere gösterecek somut bir alternatifi" olamaz. Kendi rahatlığı için devlete küsen, kızan bir bireyin geleceğe ve ezilenlere söyleyebileceği ne olabilir ki?

Böylesi bir liberalizm, Gezi'yi doğasında seçim sürecine kilitliyor. Ruh çağırır gibi, Gezi ruhuna sesleniyor. Cevap alamıyor. Gezi'nin Tayyip imgesini gerçek zannedip saldıran bir tarafı vardı, bu piyasada cari olan da bu saldırı edebiyatı. Küçük burjuvalar son süreci analiz ederken, gene bu piyasaya sesleniyorlar. Tayyip'in gitmesini işin sonu olarak belirliyorlar. Küçük burjuva, gene işin başı ve sonu olmakta diretiyor. Bunun için herkesi ve her şeyi kendisine mecbur kılmaya çalışıyor. Bu hamleler, Gezi sürecinde Tayyip'e "yüzde elli zor tutuyorum" dedirtti ve aslında o yüzde elli Geziciler kurdu, inşa etti. Dağılma, şaşkınlık ve savrulma arifesinde o kitle tekrar führerinin gölgesine sığındı. Hazeran Kıyama bu kitleyle buluşamadı. Aslolarak bugün de orta sınıflarla "g.tünün kılı" diye horlanan mazlum fukara halk kitleleri arasında bir ayrışma ve kavga var. Küçük burjuva siyaset de esas olarak ikincisiyle korkutup ya da onu hor görerek birinci ata oynuyor.

Siyasetin kâğıttan kurtları, bugün “Fethullah, CHP ve TSK ile uzlaşalım” diyorlar, “bakın, güçsüzüz, güçlünün yanında olalım ki güçlenelim” öğüdünü veriyorlar. Kürd hareketinden uzaklaşmayı öneriyorlar. Teoriyi olduğu gibi politikayı da krizi, kaosu, belirsizliği, ucu açıklığı, kontrolsüzlüğü yok etmek için ifa ediyorlar. Mazlumların umudu ise onların yok etmek istedikleri yerde.

[10 Ocak 2014, istiraki.blogspot.com.tr]

Ş

Taş ve Ekmek Mehmet Ocakçı

“Gezi'de Türk bayrağı devrimciydi” sözü Lenin'e küfürdür.

Nasıl ki, “Türk bayraklarıyla geldiler, ben o zaman ayrıldım” sözü Marks'a küfürse.

Türk bayrağını devrimciileştirmek mümkünse eğer, bu sözler -yani sadece ikincisi değil, birincisi de- bunun önünü almak emelinin ifadesidir.

“Karşılığında devletin gazı yendiye, atılan sloganın içeriği “an'da devrimcidir” demek, şiddetin devrimcileşmemesi yönünde atılmış bir adımdır. Bu adım, her devrimci olanın politik olduğunu ama her politik olanın devrimci olmadığını görmeye aittir.

“Bu işler otel önünde iftar etmekle olmaz, mesele o otelin camlarını indirebilmektir” diyenle, “Biz o otelin önüne insanları çağırıyorsak, o insanlar artık bizim sorumluluğumuzdadır” diyen o otelin camını kırarak taşa iki ayrı yerden hüküm koyarak taşın hükmünü -ya da daha önce bir yerde söylendiği gibi, “o taşa örgütlenme” ihtimalini- ortadan kaldırmaktadır. Biri önsel, biri sonsal olarak yapar bunu. Taşın öncedeki ve sonradaki eylemsizliği böylece korunmuş olur. Sonuçta “önce”-de de “sonra”da da aslen var olmayan taş, birinci sözde “önce”nin, ikinci sözde “sonra”nın içine hapsolür.

“Oraya gelenler bizim sorumluluğumuzda” diyen, aslında “o taşı atarsan bizim sorumluluğumuzda değilsin” demiş

olur. Demek ki en baştaki “sorumluluk tiradı” tiraddır. “Ne duruyorsun taş atsa-na, iftar da neymiş?” diyenle, “Evli barklı adamsın, bırak elinden o taşı” diyen, taş atmayı “kişisel bir sorumluluk” hâline getirmekte ortaklaşmaktadır.

“Hepimiz Ermeni'yiz” diye slogan atmak, “kişisel bir sorumluluğun gereğini yerine getirmek”ten başka bir şey değildir. Kişisel sorumluluk ise komşunun çocuğunu döven oğlunun kulağını çeken anneyi anlatır.

“Politika konjonktürelidir” demekle, “politika ilkeseldir” demek aynı şeydir.

Mesele elbette soyut bir devletin karşısına dikilme meselesi değil, somut bir devletin zulmüne bilenme meselesidir. “Hepimiz Ermeni'yiz” diyenlerin devleti soyuttur.

“Hepimiz Ermeni'yiz” diyenler, “bu ülkenin anti-faşistleri”dir, mesele “bu ülkenin anti-faşisti” olmamaktır.

“Somut durumun somut tahlili”, politika istismarının (politik alandan kişisel -ya da verili durumda aynı anlama gelmek üzere örgütsel- çıkar sağlamanın) aygıtı olarak işlevlendirilmek istenirse, yapılacak ilk şey “an” ve “süreç” diye iki ayrı kategori yumurtlamaktır.

Taşın öncede ve sonrada aslen var olmayışı, taş oluşuyla ilgilidir. Hâlbuki politikayı “an”a kayıtlayanlar Berkin Elvan'a taş muamelesi yapmaktadırlar. Öyle devletin beynine inen taş falan da değil, düpedüz taş. Berkin bu kafaya göre eylemsiz taştır.

“An” Berkin'e, “süreç” Ethem'e küfürdür. Kavramsal olarak “an” Berkin'in eline taşı, “süreç” Ethem'in eline ekmeği yakıştıramamanın ifadesidir. Aslında ayrıştırılmak istenen, ekmek ve taştır.

Taşsız Berkin ve ekmeksiz Ethem, kafalarında kavgasız emek ve emeksiz kavga kuranların hülyasıdır. Bu bölünme solun da aslı bölünmesine tekabül eder. Solun bir bölümü “an”cı, bir bölümü “süreç”çidir.

“Hepimiz Ermeni'yiz”cilerin dilinde Hrant “taş”laşmamakta, “taşlaş”maktadır.

“Bir dönem liberal siyasetin argümanı olan bir düzenek bir dönem devrimci pratik hattın kurucu nesnesi” olamaz. Hele “kurucu” nesnesi “hiç” olamaz. Hat varsa vardır, yoksa yoktur. Hattı kuran slogan değil, o sloganı tarihsel ve toplumsal olarak koşullayan sömürü ve zulümdür. Oysa ki sözkonusu slogan, elinde silâh namına bir tek Türk bayrağı bulunan delikanlıya “o bayrağı elinden at” diyerek onu meydana “dımızlak” bırakmak isteyenlerin politik birikiminin özetidir. Bu birikimin edinildiği yer sömürüyü “sömüren”, zulmü “zulmette bırakan” Avrupalı liberallerin politik halesidir. Hrant'ın katlini takip eden eylemlerde polislin attığı gaz “Ermeni”yedir, “Hepimiz Ermeni’yiz” sloganı ise fiziksel etkisinden kaçılmayan gazın ideo-politik hedefi olmamak için atılmıştır. Zira tekraren “Hepimiz Ermeni’yiz” elbette “Hiçbirimiz Ermeni değiliz” demektir.

En genel anlamda “Gezi’de Türk bayrağı devrimciydi” diyenler Marks’sız Leninist, “Ulusalçılar devrimimizi çaldı” diyenler Lenin’siz Marksisttir.

“Hepimiz Berkin’iz” demek, devlete “Biz Berkin’e benzemeyiz” ya da “Bizi Berkin zannetme” demektir. “Faşizme inat kardeşimsin Hrant” sloganının devlete, slogan sahibinin aslında Ermeni olmadığı mesajını verdiği gibi. Bu mesaj devlete bir işaret; aynı gemide olunduğunun işareti.

Politika an’da ise bu an’a tabi olduğu iddiasında olanın kendine Müslümanlarla “yan yana” gelmeyi iş edinmesi, anti-Müslüman ve anti-Komünist devlete karşı Müslüman ve Komünistin kaderinin ortaklığını ancak ve ancak devletin bakışından gördüğüne ve bu kaderin ne’liğine dair teorik ayakları örmekten imtina ettiğine delalettir. Devlet, Müslüman ve Komünisti müşterek hedef görmek anlamında “bir”leştiriyorsa, bu ikisini yalnızca devletin gördüğü yerden görenler burjuvaziye kör bakarlar. Burjuvazi, Müslümanlığı ve Komünistliği sivil toplumcu bir refleksle bir tür kimlik derekesinde ele alıp onları silâhsizlandırmak üzere ayırıştırıyorsa, Müslümanı ve Komünisti burjuvazinin bakışı üzerinden anlamak devleti hesap dışı tutmak sonucunu doğurur. Müslümanla birlikte dövüşmeye yönelik kabul, bu lütfükâr hâliyle, “ben bu işin teorik hamisiyim, bu iş teorik düzeyde benden sorulur”

demektir. Bu, kendini Müslüman (ya da Komünist) diye yutturana karşı verilecek teorik-ideolojik mücadelenin de önünün alınması anlamındadır.

Bilim ve politika ayrımı, bilim’ciye, tarihsel ve konjonktürel ayrımı tarihselciye aittir. Bu teorik işlemler, esasında devrimi ve devrimciyi ayırmak/ayırıştırmak içindir. Bunu yapmanın ise iki yolu vardır: birinci yol “devrim yapılmaz olur” (Lenin) sözünden devrimci mücadele vermeyi konspiratif olarak görmeye yönelik tutum çıkarmanın tuttuğu yoldur. Bu akıl yürütmeyle devrimcilik boşa düşer. İkincisi ise biraz daha dolambaçlı olmakla beraber hareket noktası olarak yine birinciyi alır. Birinci yolun çatallandığı noktada vücut bulur. Bu çatallanmayı veren ise birinci yolun temel önermesi karşısında sorulan “Ben kimim o hâlde?” sorusudur. Devrimci diye, bu soruyu sormayana denir.

Bayazid-î Bestâmî’nin hakikate dair söyledikleri bu şaşkınlığın ilâcı olmaya kadirdir: “Hakikat aramakla bulunmaz. Ancak bulanlar, elbette arayanlardır.” Hakikatin aramakla bulunamayacak oluşu aramamanın bahanesi olamaz. “Devrimler yapılmaz olur” ise, buradan devrimciliğe konspirasyon biçmek “Allah’sız”ların işidir. Kulun hakikate vakıf olamayacak oluşu ile devrimin devrimcinin kendi eli mahsulü olmayışı nesne ile bilgisi arasındaki açının sonsuzda kapandığını anlatan materyalist hükme koşuttur. “Devrimler yapılmaz olur” sözü devrimci olmamanın bahanesi olamaz.

“Ben kimim?” sorusu, cevabının nasıl verildiğinden bağımsız olarak, devrimci durum ile devrimci öznenin birbirlerine karşıt olarak konumlanmaları neticesini verir. Özne durumdan, durum öznenin bağımsızlaşır. Yani özne nesnelleşmeye, nesne öznelin konusu hâline gelmeye karşı direnç kazanır. Bu soruyu soran akıl, girdiği çıkmazı aşmak üzere kendini kendi kurgusu olan “an”ın ve “süreç”in üzerinde konumlandığında ortaya şu tablo çıkar: düşünce ile düşünen ayrışır ve düşünen, kendini kendi düşüncesinin nesnesi kılmaz. Buna kısaca “metafizik” demek, herhalde yerindedir.

Bütün bu metafizik “düşünce” âlemi içinde olan Ethem’e ve Berkin’e olur; Et-

hem, Berkin'e karşıt bir "özne"liğe kapanır ve Berkin, bir "devrimci durum" dâhilinde elinde ekme taşıyan *masuma* indirgenir. Böylece devrimci durum ve devrimci özne ayrımı liberal çıktısını verir: "Dışarıda masum insanlar var!"

Liberal burjuvazinin omuzdaşı faşist devletin elinde bu söz yankısını bulur: "Aranızda provokatörler var!"

Berkin'in ekmeği Ethem'in taşından ayrışır ve kimi ağızlarda ekmeğe taş, kimilerinde ise taş ekmeğe galebe çalar.

"Taş ve ekme", müştereken, eğer bir annenin döşündeki evlat başını kendilerine emanet biliyor ve eğer alınımızdaki kurşun yarasının öcünü kuşanıyorlarsa, taş da ekme de devrimcidir. Taş tutan el de ekme tutan el de bizim elimizdir. Mesele, o taşın ve o ekmeğin devrimciliği ile hemhal olabilmektir.

[Aralık 2013, *istiraki.blogspot.com.tr*]

§

Savaş Cemi ve HDP Eren Balkır

"Göz görmez bilinç görür" denilir. İzan, "anlama ve idrak etme yeteneği" olarak, sanki bu söze atıfta bulunuyor gibi. İzansız bir göz, önündekini bile görmeyecektir. Gözün düşünme organı olarak belirlenmesi, izanın kaybolması içindir. Göz bireysel, izan kolektiftir. Gözle düşünenler, sadece kendisini görürler, yalnızca kendisiyle başlayan ve biteni tanırlar; izan sahipleri, hakikatin kavgasına koşulsuz ait olanlardır.

Tam da bu nedenle, HDP "görünürlük" ölçüsüne vurulmaktadır. HDP'nin 30 Mart seçimiyle görünür olmasını önemseyenler, onun arkasında işleyen anlama, idrak ve bilinci sorgulatmamak isteyenlerdir. Özünde HDP, bir tür, genel siyaset ve özelde CHP'nin ayar düğmesi olarak görülmektedir. Böyle görenin, HDP'nin başarı ve başarısızlığını değerlendirmesi mümkün değildir. Seçim sonuçlarına göre, AKP ve CHP'ye göre kendisini kurarsa, HDP, "ben AKP ve CHP'yi yarına yönelik olarak aşabilecek dinamikleri asla görmeyeceğim" demiş olacaktır. Seçim günü

borsa ekranı gibi, sonuçları takip edenler, hisselerini nereye yatıracağı derdine düşeceklerdir. Ortalığı, bugün CHP'yi "işgal" eden *yuppie*'ler gibi, yatırım uzmanları kaplayacaktır. Bu uzmanların "yüce" tarih ve toplum malumatları, özünde, batıldır.

HDP, CHP içi ve dışı demokratlığın ve liberalliğin vücut bulması gerektiğine dair bir anlayışa evsahipliği etmektedir. "Kemalizmsiz sosyal demokrat olsa iyi olacak aslında" denilmektedir⁸. Bu yaklaşımla, HDP'nin "proje" olarak görülmesi, araca indirgenmesi, onu akim bırakmaktadır. Oysa mazlumların, orta sınıfların demokratlığına ve liberalliğine ihtiyacı yoktur. Erciş Belediye Başkanlığı'nı kazanan Diba Keskin'in "balkon konuşmasındaki" ifadesiyle, "Allah, halktan daha büyük bir güçtür."

Proje ve araç olarak görüldüğü takdirde HDP, TİP'in dönemsel olarak bıraktığı etkiyi bırakamaz. TİP tarihi, TİP'i proje olarak gören "hafi" TKP'ye devrimci gençlerin ve diğer dinamiklerin itirazından müteşekkildir. Devrimci gençlerin itirazı, gerçek bir partinin toprağa kendisini yedirmesi derdiyle ilgilidir. Özellikle CHP'li ailelerden gelen gençlerin ufku, aslında yetmişlerin sonunda mazlumlar hareketi olarak kurulup, sonradan Hizbullah'a evrilen süreçtir. Bunu bir tek Kürtler gerçekleştirebilmiştir. Batıda gerçekleştirilememesi, CHP ve CHP köklerinden kopmamakla bağlantılıdır. Dolayısıyla CHP'nin dışındaki CHP'li kitle, demokrat ve liberal olmayan "dış CHP"ye örgütlenmiştir. İç ya da dış, CHP'nin mayasını teşkil eden, hamurunu karan kemalizm, özünde "bu ülkede devrim olmasın" demektir. Bu sebeple, devrim için gerekli savaşın cemi ve cemin savaşı CHP'nin varlığında imkânsızlaşmaktadır. Esasında demokrasi ve liberallik, yeni koşullarda CHP'nin yaşamsallığının birer ifadesidir. Kim demokrasi ve liberalizmden dem vuruyorsa, CHP'ye kan taşıyor, cemi ve savaşı öldürüyordur.

Esasında demokrasi ve liberallik, bir tür "savaş komünizmi"nin tasfiyesine işaret etmektedir. "Her şey savaşmak değil ki" denilerek, önce savaşan sonra da cem olan kitleler, onların dayanan, direnen

⁸ "AKP 'paralel millet' yarattı", Rıdvan Turan Rapor-tajı, *etha.com.tr*, erişim: 3 Nisan 2014.

yanları törpülenmek istenir. HDP içinde ve dışındaki demokratların ve liberal-lerin derdi, kendi bireylikleri için rahat, huzurlu ve mutlu bir zemini oluşturmaktır. Politikadan nefret ve kaçış, doğalında, antipolitizm-apolitizm arasında salınan bireylerin işidir. Soluk alamadıkları yer savaşta savaş, cemse cem, çözülmek zorundadır. Bugün, burnundan kıl aldırmayan feministin, anarşistin, friksiyonistin, devrim'cinin, sosyalistin Ankara'da telaşla CHP (Mansur Yavaş dolayımıyla, MHP) oylarını sayması, bu korkunun dışavurumudur. AKP şahsında görülen, hissedilen, ürkülen, savaşa ve ceme dair ihtimallerdir. "Savaşa karşı Yavaş", yeni dönemin sloganıdır artık. Gezi, bu slogana kilitlenmiştir. Bahanesi AKP'dir. AKP ise Kürt'ün dolayımıdır. Demek ki Gezi'de bir daha savaşmamak, bir daha cem olmamak için, bir daha savaş ve cem olmasın diye sokaklara dökülmüş bir kitle mevcuttur. Bu kitlenin galebe çalması, sınıflar mücadelesi bağlamında, burjuvazinin mevzilenmesi ile ilgilidir.

AKP, partinin/savaş partisinin, Cemaat, cemin tasfiyesidir aslında. Savaşın tasfiyesinin cemin tasfiyesiyle dolaylı bir ilişkisi vardır, tersi de geçerlidir. Bu anlamda, içinde olduğumuz seçim ve "yolsuzluk" konjonktüründe Fethullah'ı "yoldaş" belleyenler, "liberter olmak lazım artık" diyenler, bu tasfiye sürecinin neferleri olup, karşı-devrimci bir faaliyet içine girmişlerdir. AKP'liler, bugün gayet kemalist ifadelerle, "cemaatlerin, dolayısıyla dinin siyasete müdahil olmaması gerektiğini" söylemektedirler. Cemaat'se, iktidar mücadelesinin, savaşın tehlikeli yanlarını dile getirmekte, AKP'yi savaştığı için eleştirmektedir. Aradaki kavgayı futbol maçı gibi izleyip kısa günün kârı mantığıyla taraf olanlar, kavganın tüm dolayımına, etkilerine, sonuçlarına kördür, çünkü onların derdi, "hiç kavga olmasın"dır.

Yavaş'lama, Gezi'nin Haziran Kıyımı'na galebe çalmasını ifade etmektedir. Bugün daha iyi anlaşılıyor ki, Gezi bir CHP operasyonudur ve bu operasyon, Enver Aysever'in Sırrı Süreyya'yı ateşe atma ve günah keçisi ilân etme kampanyasının da gösterdiği üzere, HDP ve toplumsal ilişkilerine yöneliktir. Fitili ateşleyen Sırrı, fitille birlikte söndürülmek istenmektedir. HDP bileşenlerinin önemli bölümünün Ce-

maat'in tapelerini bekleyen bir pozisyon alması ve kendisini orada kurması, operasyonun iç yansımalarıdır. Bu yaklaşım, Sırrı şahsında somutluk kazanan siyasetin öldürülmesidir aslında.

Doğalında, Gezi sonrası bir iç savaş yaşanmış, bu savaş kendi cemini kurmuş, orta sınıf siyaseti o cemi dağıtmak için türlü taklalar atmıştır. HDP'nin başarısızlığı, nesnel olarak, bu orta sınıf siyasetinin hâkimiyetine ait bir delil olmalıdır. "Kürt" olan ve Kürt'ün savaş cemine örgütlenen bir siyasal hattın toplumsal açıdan "kökleşme"den söz etmesi abestir.

Sırrı Süreyya'nın günah keçisi ilân edilmesi, olası seçim yenilgisi sonrası, bugün CHP'ye bakan kitlelerin adres olarak HDP'yi görmelerine mani olmak içindir. Sömürülenlerin - mazlumların safında, oradan dünyaya bakan bir partinin bu orta sınıf ayak oyunlarına prim vermesi gerekir. Savaşın partisi, bu küçük hamam böceklerini ezerek ilerlemek zorundadır. Eş düzleme oturacağı yer, CHP ve türevleri olmamalıdır. CHP'de koltuk verilse koşarak gidecek isimlere kulak asılmamalıdır.

Dolayısıyla sosyolog Nazan Üstündağ, "bize oy verecek gençler CHP'ye, Kürtler AKP'ye oy verdi" diyorsa, o partiden istifa etmeli ya da partisinin işlevsizliğini dolaylı değil, doğrudan dile getirmelidir. Bu sosyolojik saha analizlerinin bir anlamı yoktur. O gencin ve Kürdün derdiyle dertlenmeyen, onun hayatına gözlemci değil, ortak olarak karışmayan bir gözün görüp görebileceği, yeni yazılacak makaleler/tezler için gerekli konular olacaktır. O gençleri ve Kürtleri tutacak bir parti yoksa; zaten hiç olmamış demektir. Zira Üstündağ'ın yaptığı ayırım, mutlak ve kesin bir şey olarak sunulmak için yapılmaktadır. Yani bu kıymetli sosyoloğumuz, "gençler CHP'ye, Kürtler AKP'ye gitsin, meydan bize kalsın" demektedir. O gençlerle Kürtlerin birlikteliğine dair tek fikir üretmemesi, bunun delilidir. Birliktelik aydınları işsiz bırakacaktır çünkü.

Tam da bu nedenle, Üstündağ, AKP-CHP geriliminin ortasında örgütlenmeyi partisinin önüne koymakta, öte yandan da toplumsal açıdan kökleşmek gerektiğini söylemektedir. Bir yandan, "seçimin

Blog'dan

iyi yanı, HDP'nin görünür olmasını sağlama-
ması" demek, bir yandan da, görünür ol-
mak için adayların ünlü isimler⁹ arasından
seçilmesini eleştirmektedir. Üstündağ,
bir yandan, "Türkiye'de iktidarın kaset
siyasetiyle, cemaat direktifleriyle yani bir
çeşit dış müdahaleyle devrilemeyeceğini
göstermesini" önemsemekte, bir yandan
da, Cemaat'i, yıllardır mustarip olduğu
"devletin kutsallığı"na¹⁰ son verdiği için
kutlamaktadır. Parti varsa, o kendisini bu
sosyoloji bilgisine ram etmeye çalışanla-
ra mesafelenmek, Diba Keskin'de temsil
olunan hakikate örgütlenmek zorundadır.
Çünkü o, devleti kutsal görmeyen bir yere
aittir, Üstündağ ise devleti "kutsal" gören
bir yere.

Cem savaş; savaş da cem için zaruret-
tir. Bugün ilk dönem İslam tarihinde sol-
culara sıcak gelen unsurlar, bir kavmin ve
öncülerinin savaş yürütmesi, savaşın cem
örgütlemesi ve o cemin kendi ahlâkını/
hukukunu cebren teşkil etmesiyle alâkalı-
dır. Aynı dönem, tam da bu cemin ve sava-
şın birlikte ve müstakil olarak tasfiyesine
ait bir hattın işlediğine de tanık olmuştur.

Bu anlamda HDP, cemin ve savaşın tas-
fiyesine mi yoksa o cemin ve savaşın kök-
leşmesine mi örgütleneceğini tespit et-
mek zorundadır. Seçim değerlendirmeleri
de göstermektedir ki, savaşın, barikatın
parlak resimlerini satmayı sürdürenler
ceme; cemin hülyalı, esrik yapısını önem-
seyenler savaşa karşı mesafelidir. İkisi
için de savaş ve cem bitmiş/tamamlanmış
bir şeydir, diyalektikten ve maddîlikten
yoksundur.

Bugün HDP, otuz yıllık bir savaşın öz-
nesini kenara itenlerle, o savaşın oluşturu-
duğu cemi boğucu bulanların panayırına
dönmüş durumdadır. Bu panayırda, Ce-
maat *tapelerine* iman edenler ve "Erdoğan
toplumsal barışın oluşmasını zorlaştır-
maktadır" diyenler¹¹, köşe başlarındadır.
Bu röportajda da görüldüğü üzere, önü-
müzdeki sürecin ana repliği şudur: "Ora-
sı Kürdistan, burası başka bir yer. Bu kü-

meste biz öteriz!" Propagandatîf öğelerin
ayrıştırılması, sürekli "yüzde iki"den söz
edilmesi, bu yüzden.

Savaşın cemine örgütlenmek, bir açı-
dan, el alıp o ceme dedelik yapmak, Sırrı
Süreyya'da mümkündür. Ancak Sırrı Sü-
reyya'nın belediye başkanlığı adaylığı,
belki de dedelik makamının kent dâhilin-
de folklorik bir öğeye indirgenmesi ile il-
gilidir. Sırrı Süreyya, HDP'nin parti değil,
proje olmasının sancısını çekmiştir.

Burada proje, sarı-kırmızı-yeşil renkle-
rinin yanına "mor"u eklemektir. "Kürtler,
Türkler, Araplar kardeş olsun"culuktur.
İslamî yeşile tiner katıp ekolojist bir post-
modern "din" teşkil etmektir. Yani hâsılı,
cemi ve savaşı tasfiye etmektir. Cem cem-
se ve savaş savaşa, sandıkta boğulmaya-
cağı açıktır.

[01 Şubat 2014, istiraki.blogspot.com.tr]

§ §

⁹ "Bundan Sonra...", Nazan Üstündağ, *Özgür Gündem*,
4 Nisan 2014.

¹⁰ "Seçimin Kaybedeni Kazananı", Nazan Üstündağ,
bianet.org, 1 Nisan 2014.

¹¹ "AKP 'paralel millet' yarattı", Rıdvan Turan Röpor-
taji.

Yaşar Nezîhe [Bükülmez]'in Yaşam Hikayesi ve *Aydınlık*'ta Yayınlanan 1 Mayıs Şiirleri

29 Ocak 1882'de İstanbul'da beş çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya gelir. Küçük yaşta ölen kardeşlerinin akıbetine uğramasın diye kendisine Yaşar Zeliha adı verilir. Fakirliklerine bir çare olsun diye bir kantarcı olan babası Kadri Efendi tarafından evlendirildiği ilk eşi Âtîf Zahir Efendi, bu adı Yaşar Nezîhe olarak değiştirir.

Annesi henüz altı yaşındayken ölür. Fakirlik ve ilgisizlikten sokaklarda büyüyen yazarın okula başlaması kendi kararıyla olur ve ailesinden habersiz okula kaydolar. "Dere kenarlarında ebegümece, papatya tohumları toplayarak aktara satar" ve bu kazancıyla okumaya çalışır. Yaşar Nezîhe'nin bütün tahsili okula gidebildiği bu bir yıldır. Yaşar Nezîhe'nin şiire ilgisi teyzesinin kendisine gözyaşları içinde anlattığı hikâyelerle başlar.

İkinci evliliğini Mühendis Fevzi Bey ile yapar ve beş buçuk yıl süren bu evlilikten üç çocuğu olur. Kocasının aileyi terk etmesinden sonra ise üç çocuğundan ikisi açlıktan hayatlarını kaybederler. Ömrünü hayatta kalan tek çocuğu Vedat'a adar. Son evliliğini Yusuf Niyazi Erdem Bey ile yapar ama bu evlilik de altı ayda son bulur. Sonrasında oğlu ile yalnız yaşayan Yaşar Nezîhe'nin yazı hayatının başlangıcında tercih ettiği Mazlûme ve Mahmûre gibi mahlaslar hayata bakışındaki karamsarlığı vermesi açısından önemlidir.

Mayıs 1923'te ve Mayıs 1924'te *Aydınlık*'ta "1 Mayıs" ve "1 Mayıs için" adlı şiirleri yayımlar. Yazarın edebî külliyyatı, şiirlerinin hâkim teması kendi hayatından alınmış olsa da, *halkçı* karakteri ile dikkat çeker. 1 Mayıs için kaleme aldığı şiirlerde toplumsal meselelerin sınıfsal kavranışı husûsunda dakik bir anlayış öne çıkar.

1925 Haziran'ında komünistlik suçlaması ile Sadreddin Celâl gibi *Aydınlık* çevresinden isimlerle beraber tutuklanan ve Osmanlı kadın hareketinin öncülerinden Nezîhe Muhiddin'in yardımıyla hapisten kurtulan Yaşar Nezîhe, bu tarihten sonra bir suskunluk dönemine girer. 6 Kasım 1971'de yazarın ölüm ilanı *Cumhuriyet Gazetesi*'nde görülür.

Soyadı kanunundan sonra Bükülmez soyadını alan Yaşar Nezîhe, 1928'e kadar *Nazikter*, *Rübâb*, *Yarın*, *Mâlûmât*, *Kadınlar Dünyası*, *Kadın*, *Kadın Yolu* (*Türk Kadın Yolu*), *Menekşe*, *Nay*, *Envâr-ı Vicdân*, *Terakkî*, *Şehir*, *Osmanlı Kadınlar Âlemi* ve *Aydınlık*'ta; 1943-54 yılları arasında da *Kadın Gazetesi*'nde şiirlerini yayımlanmıştır. Yaşarken yayımlama imkanı bulduğu şiir kitapları ise *Bir Deste Menekşe* (1913) ve *Feryâdlarım*'dır (1925).

Seçme Kaynakça: Barutçu, Burak (1995), "Bedbaht Bir Şairin Feryatları", *Nar* 6; Bezirci, Asım (1979), *Halk Sosyalizmi Kültür ve Edebiyat*, İstanbul: Sanat Emeği Yayınları; Sezer, Sennur (1995), "Yaşar Nezîhe Hanım", *Evrensel* 180, s. 7; Tatar Kırılmış, İlknur (2009), "İlk Sosyalist Kadın Şair Yaşar Nezîhe Bükülmez mi?", *Turkish Studies* 4/8, s. 1856-65; Tatar Kırılmış, İlknur (2012), "Şair Bir Halk Kızı Yaşar Nezîhe", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 1/4, s. 70-84; Toros, Taha (1992), *Mazi Cenneti*, İstanbul: İletişim Yayınları.

1 Mayıs İçin

Ey İşçi!

Ey İşçi!..

Bugün hürri yaşamak hakkı seninken
Patronlar o hakkı senin almışlar elinden.

Sa'yinle edersin de "tufeyli"leri zengin
Kalbinde niçin yok ona karşı yine bir kin?

Rahat yaşıyor, işçi anın emrine münkad;
Lakin seni fakr itmede günden güne berbad.

Zenginlere pay verme, yazıktır emeğinden,
Azm it de esaret bağı kopsun bileğinden.

Sen boynunu kaldır ki onun boynu bükülsün,
Bir parça da evlâdlarının çehresi gülsün.

Ey İşçi!..

Mayıs Bir'de, bu birleşme gününde,
Bî-şübhe bugün kalmadı bir mâ'ni önünde..

Baştanbaşa işte koca dünya hareketsiz,
Yıllarca bu birlikde devam eyleyiniz siz.

Patron da fakîr işçilerin kadrini bilsün,
Ta'zîm ile hürmetle sana başlar eğilsün.

Dün sen çalışırken, bu cihan böyle değildi,
Bak fabrikalar uykuya dalmış gibi şimdi.

Herkes yaya kaldı, ne tren var ne tramvay,
Sen bunları hep kendin için şan u şeref say...

Bir gün bırakınca işi halk şaşkına döndü
Ses kalmadı, her velvele bir mum gibi söndü.

Sayende saadetlere mazhar beşeriyet,
Sen olmasan itmezdi te'âli medeniyet.

Boynundan esaret bağını parçala, kes, at!
Kuvvettedir Hakk, hakkı haksızlara anlat!¹²

Yaşar Nezîhe

Aydınlık, Sayı 15, Mayıs 1339 [Mayıs 1923], s. 376

¹² *Sa'y*: emek, çaba; *tufeyli*: dalkavuk, asalak; *münkad*: boyun eğen, itaat eden; *bî-şübhe*: şüphesiz; *ta'zîm*: hürmet; *mazhar*: sahip olma, şereflenme; *beşeriyet*: insanlık; *te'âli*: yükselme, yücelme.

1 Mayıs

-Türk işçisine-

Ey işçiler! Bir Mayıs: Sizin serbest gününüz;
Yürüyünüz ileri "Aydınlık"tır yolunuz.
Atelyeler kapandı, dünya sanki uykuda,
Şimdi istismârcılar hep telâşda, korkuda.
Bugün kızıl bayrağın kızıl nurlar saçarken,
Yarın için kurtuluş yollarını açarken.
Meşru' olan hakkını istemekden usanma
"Sabr it biraz..." dilerse bu sözlere inanma!
Burjuvazi yalanla dolabını döndürür,
Kalbindeki emelin nurlarını söndürür.

*

Sen bir mağdûr işçisin, senelerce ezildin,
"Bir Mayıs" da hür oldun, bunu bir bayram bildin.
Evet hürsen, yarın da hür olmaksızın emelin,
Esâret bağlarını kırsın kuvvetli elin.
Bir günlük hürriyetin sana bayram oluyor,
Dudakların gülüyor; kalbin sevinç doluyor.
Fakat... İdrâk itmeden sen hakîkî bayramı,
Yine yarın hırpalar maişetin alâmı.
En büyük bayram sana, hakkını aldığın gün,
İstismârdan kurtuluş ne de tatlıdır bir düşün.
Böyle dâim birleşüb kuvvetini göstersen!
İttihâddan ayrılma gâlib olmak istersen.

*

Patronların elinde sen oyuncak değilsin,
Biraz kaldır başını, sana başlar eğilsin.¹

Yaşar Nezîhe
Aydınlık, Sayı 21, Mayıs 1340 [Mayıs 1924], s. 547

¹ *Maişet*: geçinmek, yaşam; *alâm*: elemler.

